Verlag von J. S. Fuchs, Krakau.

Die

Geschichte der Beschneidung

bei den Juden

von den ältesten Zeiten bis auf die Gegenwart.

von

Dr. SAMUEL KOHN

pract. Arzt u. Mohel.

KRAKAU, 1903.

Druck von Josef Fischer (Grodgasse 62).

176) Tacitus: Historia V.
177) Tacitus: Annales II.
178) Terquem: Guide de posthetomiste avec un exposé d'un nouveau procedé etc., 1843.
179) Terquem: Die Beschneidung, übersetzt u. mit Anmerkungen versehen von Heymann, 1844.
180) Thiersch: Der Epithelialkrebs, 1865.
181) Thuch: Commentar zu Genesis.
182) Trier: Rabbinische Gutachten über die Beschneidung, 1844.
183) Trusen: Die Sitten, Gebräuche u. Krankheiten der alten Hebräer, 1853.
184) Ultzmann: Neuroses des organes genito-urinaires de l'homme, 1883.
185) Vanier: cause morale de la circoucision des israelites instit. prevent de l'onanisme des enfants, 1847.
186) Wassertrilling: Abhandlung über die Beschneidung, 1869.
187) Baker: современное состоянiе вопроса о ритуальномъ обрѣзанiи (Современная терапiя 1898).
188) Wachsmuth: Die Beuterkrankheit, 1849.
189) Wette de: Archaelogie, 1842 (Artikel Beschneidung).
190) Winer: Biblisches Realwörterbuch, 1847.
191) Wise: History of the Hebrews Second Commonwealth, 1880.
192) Wolfers: Ueber die Beschneidung der Juden, 1831.
193) Wolfsheimer: de causis foecunditatis Hebraeorum, 1742.
194) Wunderbar: Biblisch-talmudische Medicin, 1850 (Beschneidung).
195) Zuntz: Gutachten über die Beschneidung, 1844.

153) Reglements sur la circoucision, consistoire central des israelites de France, 1889.

154) Remigius epis e: Epistolae ad Romanos (Bibl. max.).

155) Remondino: History of circumcision from the realist times to the present, 1891.

156) Riedel: Ueber die religiöse Ceremonie der Beschneidung, phylosophisch u. physiologisch betrachtet, 1842.

157) Riegler: Die Türkei u. ihre Bewohner, 1852.

158) Rosenbaum: Geschichte der Lustseuche, 1845.

159) Rosenzweig: Zur Beschneidungsfrage, ein Beitrag zur öffentlichen Gesundheitspflege, 1889.

160) Ruppertus Tuitensis abbas: de trinitate (Bibl. max.).

161) Rust: Helkologie oder über Natur, Erkenntniss u. Heilung der Geschwüre, 1811.

162) Salomon: Abhandlung von der Phimosis nebst Beschreibung der Beschneidung der Israeliten, 1833.

163) Salomon: Die Beschneidung, historisch u. medicinisch beleuchtet, 1844.

164) Salvador: Histoire des institutions de Moise et du peple Hebreu, 1829.

165) Schmidt: Tractatus de circumcisione, 1661.

166) Sedulus Hyberniensis: Collectaneum in epistol. ad Romanos (Bibl. maxima).

167) Sigonius: de republica Hebraeorum, 1582.

168) Spencer Johann: De legibus Hebreorum ritualibus, 1732 (de circumcisione).

169) Spencer Herbert: ceremonial Governement.

170) Steinschneider: Die Beschneidung der Mohamedaner, 1845.

171) Strabo: Rerum geographicorum, lib. XIV.

172) Streubel: Gegen die Beschneidungssucht, 1858 (Prager Vierteljahresschrift für die practische Heilkunde).

173) Стуковенниковъ: о распространенiи сифилиса и мѣрахъ для борьбы съ нимъ, 1883.

174) Sturz: Circumcisio a barbaris Gentibus ad Judacos transl. etc., 1791.

175) Suetonius: Domitiani vita Cap. XII.

129) Petrus Blasenius: Sermones (Bibl. max.).

130) Petrus Lombardus: Collectanea in epistolas Pauli (Bibl. max.)

131) Petrus Pietoriensis: Sententiae (Bibl. max.).

132) Philo: de circumcisione.

133) Philo: de migiationé Abrahami.

134) Philo: de vita Mosis.

135) Philipp a Limborch: Theologia Christiana, 1735.

136) Plinius: Histor. natur. lib. XXXV.

137) Ploss: Geschichtliches u. Ethnologisches über Knabenbeschneidung, 1885.

138) Pogorelsky: Circumcisio ritualis Hebraeorum, 1888.

139) Погорѣльскій: Объ обрѣзаніи, исторія, значеніе, ритуалъ и техника 1900 (приложеніе къ книгѣ тогоже автора: что такое Zaraath?).

140) Polock: Persien, 1865.

141) Pott: Ueber die Gefahren der rituellen Beschneidung (Münchener Medicinische Wochenschrift, 1898, Nr. 4).

142) Preuss: Die Beschneidung nach Bibel u. Talmud, 1897.

143) Primasius Episcopus: Commentarii in Epistol. ad Romanos (Bibl. maxima).

144) Protokolle der ersten Rabbiner-Versammlung, 1844.

145) Protokolle der zweiten Rabbiner-Versammlung, 1845.

146) Protokolle der dritten Rabbiner-Versammlung, 1847.

147) Puschmann: Alter u. Ursachen der Beschneidung (Wiener Medicinische Presse, 1891, Nr. 10, 11, 12).

148) Quandt: Dissertatio de cultris circumcisionis 1769.

149) Radulphus ardens: Homilia XV in circumcisionem domini (Bibl. max.).

150) Реальная энциклопедія медицинскихъ наукъ (Грузенбергъ: обрѣзаніе).

151) Reclus E.: La circoucision (Revue internationale des sciences).

152) Referate über die der ersten israelitischen Synode zu Leipzig überreichten Anträge, 1871.

103) Köppen: De circumcisione secunda, 1709.

104) Lafargue: La circoucision, sa signification social et religieuse, 1887.

105) Lallemand: de pertes seminales involontaires, 1842.

106) Lanfrrancus episcopus Cautuariensis: Commentarii in epistolam ad Galat. (Bibl. maxima).

107) Lange: Die geographische Verbreitung der Bluterkrankheit, 1877.

108) Lewy: Ueber die Erblichkeit des Vorhautmangels bei Juden (Virchow's Archiv, Band 116).

109) Lσssius: de epispasmo Judaico, 1655.

110) Löwenstein: Die Beschneidung im Lichte der heutigen medicinischen Wissenschaften 1897. (Separat-Abdruck aus dem Archiv für klinische Chirurgie).

111) Ludolf: Historia Aethiopica, 1681.

112) Lund: Die jüdischen Heiligthümer, 1704.

113) Martiales: Satirae XI.

114) Martiales: Epigrammata.

115) Martin: Da la circoucision etc., 1870.

116) Meiners: De circumcisionis origine et causis, 1800.

117) Michaelis: Mosaisches Recht, 1778.

118) Morin: La circoucision et ses suites. 1870.

119) Münz: Ueber die Vortheile der rituellen Beschneidung (Münchener Medicinische Wochenschrift, 1898, Nr. 9).

120) Niebuhr: Beschreibung Arabiens.

121) Nilus monachus: Epistolae (Bibl. max.).

122) Nogues: Anatomie, Physiologie et Pathologie du Prepuce, 1850.

123) Nork: Die Götter Syriens, 1842.

124) Oppenheim: Untersuchung über die scharfen Messer, womit Josua die Israeliten beschnitten, 1804.

125) Oppenheim: Ueber den Zustand der Heilkunde in der Türkei, 1833.

126) Origines: Contra Celsum.

127) Origines: Com. in epist. ad Romanos, lib. II.

128) Paulus Aeginta: Totius rei medicae lib. VII., 1556.

88) Immermann: Haemophilie (Ziemsens Handbuch der Pathologie u. Therapie, Band. XIII., Th. 2).

89) Irenaeus: adversus Haer. (Bibl. maxima patrum).

90) Julianus: Judaeorum nationi Epistolae.

91) Justinus Martyrus: Dialogus cum Tryphone Judaeo de veritate religionis Christianae (Bibl. maxima patrum).

92) Juvenalis: Satirae XIV.

93) Журналъ русскаго общества охраненія народнаго здравія, 1891, NN 8—9 (Кольцовъ: Къ вопросу о зараженіи бугорчаткой черезъ обрѣзаніе. Проф. Постернацкій: Къ вопросу о зараженіи бугорчаткой черезъ обрѣзаніе. Коммиссія по вопросу объ упорядоченіи еврейскаго обряда обрѣзанія. Проф. Хвольсонъ: Объ обрядѣ высасыванія при обрѣзаніи у евреевъ. Яновичъ—Чаинскій: Обрядъ обрѣзанія у Магометанъ и антисептика при этомъ обрядѣ. Пурицъ къ вопросу о мѣрахъ къ упорядоченіи еврейскаго обряда обрѣзанія. Журналъ засѣданія первой секціи русскаго общества охраненія народнаго здровія).

94) Kalthof: Handbuch der hebräischen Alterthümer, 1840.

95) Каценельсонъ Л. (С. Петербургъ): Свѣдѣнія о гемофиліи въ Талмудѣ, 1884 (отдѣльный оттискъ изъ журнала „Еврейское Обозрѣніе").

96) Каценельсонъ Л. (С. Петербургъ): Анатомія нормальная и патологическая въ древне-еврейской письменности и отношеніе ея къ древне-греческой медицинѣ, 1889.

97) Katzenelson L. (St. Petersburg): Die normale u. pathologische Anatomie des Talmud. Ins. Deutsche übersetzt v. N. Hirschberg, 1896. (Historische Studien aus dem pharmakologischen Institut der Universität Dorpat, herausgegeben v. Prof. Dr. Kobert, Band V).

98) Kauffmann: Verletzungen u. Krankheiten der männlichen Harnröhre u. des Penis, 1886.

99) Keil: Biblische Archaeologie.

100) Klein: de la circoucision, 1888.

101) Klebs: Handbuch der pathologischen Anatomie, 1870.

102) Конельскій: обрядъ обрѣзанія у евреевъ съ точки зрѣнія современной медицины, 1887 („Врачъ" NN 33, 34, 35).

65) Fritsch. Die Eingeborenen Südafrikas, 1872.

66) Ghillany: Die Menschenopfer, 1842.

67) Glasberg: Die Beschneidung in ihrer geschichtlichen, ethnographischen, religiösen u. medicinischen Bedeutung, 1896.

68) Goodwin Thomas: Moses et Aron sen civiles e ecclesiastici ritus antiquorum Hebraeorum, 1710.

69) Grandidier: Die Haemophilie, 1877.

70) Grodek: de Judaeis praeputium atrahentibus, 1699.

71) Grünwald: Die rituelle Circumcision, 1892.

72) Hammond: Половое безсилie у мужчинъ, 1885.

73) Hardt: Juris Judaeorum Canonici prodromus, de circumcisione etc., 1700.

74) Harsu: Circumcizia la Evrei, studin criticu, 1891 (Anuar pentru Israeliti XIV).

75) Haupt: Bibl. Real- u. Verbal-Encyclopädie, 1823 (Art. Beschneidung).

76) Heerford: Circumcision remedial measure of Epilepsis, Choreo etc., 1866.

77) Herodot: Historia, lib. II.

78) Hieron: Epistolae ad Galat.

79) Hoffmann: de causa foecunditatis gentis circumcisiae in circumcisione querenda, 1739.

80) Hoffmokl: Elephantiasis der Eichel u. Vorhaut, 1882.

81) Holdheim: Die Beschneidung zunächst in religiös-dogmatischer Beziehung, 1844.

82) Horaz: Satirae I.

83) Jaffé: Die rituelle Circumcision im Lichte der antiseptischen Chirurgie mit Berücksichtigung der rituellen Vorschriften, 1886.

84) Jarke: De circumcisione Israelitorum ab Egyptis, 1763.

85) Ikenius: Antiquitates Hebraicae, 1741.

86) Joan Clericus: Gonesis sive Moses Propheta, liber Primus, 1733.

87) Joannes episcopus Hierosolymorum: Liber de justitia monachorum (Bibl. maxima patrum 1677).

35) Chabas: de la circoucision chez les Egyptiens, 1861.
36) Chardin: Voyages en Perse.
37) Castellain: La circoucision est elle utille? 1882.
38) Celsus: de arte medica.
39) Celsus: Medicina, lib. VII.
40) Chelius: Handbuch der Chirurgie.
41) Claparede: La circoucision son importance dans le famille et dans l'etat, 1861.
42) Clemens Alexandrinus: Stromata.
43) Collin E.: Die Beschneidung der Israeliten u. ihre Nachbehandlung, 1842.
44) Conversations-Lexicon Brockhaus (Art. Beschneidung).
45) Conversations-Lexicon Meyer's (Art. Beschneidung).
46) Cyrillus: Contra Julianum.
47) Daumer: Der Feuer- u. Molochdienst, 1842.
48) Debierre: L'Hermophrodisme, sa Nature, son origine etc., 1886.
49) Demarquay: Maladies Chirurgicales du Penis, 1887.
50) Dessauer: Der ewige Bund, 1879.
51) Diodorus Sicul: Bibl. Histor. lib. I.
52) Ebers: Aegypten und die Bücher Moses, 1868.
53) Ebrardus e Bethunia: liber contra Waldenses (Bibl. maxima patrum).
54) Epistolae Jodaeorum ad Voltairem, 1769.
55) Ewald: Geschichte des Volkes Israel, 1864.
56) Felsenthal: Ueber Proselytenthum im Judenthume.
57) Flavius Josephus: Antiquitatae Judaeorum.
58) Flavius J.: Bellum Judaicum.
59) Flavius J.: Contra Apionem.
60) Flavius J.: Vita.
61) Freund: Zur Judenfrage in Deutschland, 1843.
62) Friedberg: Ueber den Einfluss der Phimose auf die Entstehung von Unterleibshernien, 1864.
63) Friedreich: Ueber die jüdische Beschneidung in historischer, operativer und sanitätspolizeilicher Beziehung, 1844.
64) Frischmuth: Disputatio de circoucisione Zipporae, 1668.

14) Baad: Die Kunst gehörig zu beschneiden, 1815.

15) Bar-Arnithai: Ueber die Beschneidung in historischer u. dogmatischer Hinsicht, 1843.

16) Bartholinus Thomas: de morbis biblicis (de praeputio adducendo).

17) Bauer: Beschneidung der alten Hebräer, 1805.

18) Baum: Der theoretisch-praktische Mohel, 1884.

19) Beatus-Esaias Abbas: Orationes (Bibl. maxima patr.)

20) Ben-Rabbi: Die Lehre von der Beschneidung der Israeliten in ihrer mosaischen Reinheit dargestellt u. entwickelt, 1844.

21) Bergel: Die Medicin der Talmudisten, 1885.

22) Bergmann: Origine, signification et histoire de la Castration, de l'eunuchisme et de la circoucision, 1883.

23) Bergson: Die Beschneidung vom historischen, kritischen u. medicinischen Standpunkt, 1844.

24) Bernheim: de la circoucision, 1889.

25) Berthrand: Medicine et hygiene des Arabes, 1855.

26) Biermann: Moses u. Christus oder Erklärung der vornehmsten Fürbilder des alten Testaments aus Moses Gesetz u. allerley jüdischen Antiquitäten, mit sonderbarem Fleiss zusammengetragen u. Christo u. seinen Kindern zugeeignet, 1706 (Abschnitt Beschneidung).

27) Blaschko: Ueber die Beschneidung (Eulenburgs Handbuch der Gesundheitspflege).

28) Bloche: La foi d'Israel, 1844.

29) Bokai: Die Krankheiten der Urogemtalorgane des kindlichen Alters (Gerhard's Archiv der Kinderkrankheiten, IX. Band, 3 Abtheilung).

30) Borheck: Ist die Beschneidung ursprünglich Hebräisch? 1793.

31) Brecher: Die Beschneidung der Israeliten von der historischen, practisch-operativen u. rituellen Seite, 1845.

32) Brugsh: Лѣтописи и памятники Египетъ, 1880.

33) Buxtorf: Synagoga Judaica, Judenschul, darin die gantz Jüd. Glaubensübung etc., 1643.

34) Cahen M.: Dissertation sur la circoucision, sons les rapports religieux, hygieniques et pathologiques, 1816.

לג.

הספרה. *)

(**Litteratur**).

1) Abichtü: Disputationes de cultris saxeis in circumcisione a Josua adhibitis, 1712.

2) Ackermann: Materialien für Gottesgelahrtheit u. Religion, 1784.

3) Aelvardus Abbas: Sermones (Bibliotheca maxima patrum).

4) Ambrosius: De circumcisione, 1682.

5) Ammon: Die angeborenen chirurgischen Krankheiten des Menschen, 1842.

6) Anastasius Sinaita: Questiones (Bibl. max. p.).

7) Andree: Ethnographische Parallelen u. Vergleiche, 1889.

8) Arnhold: Die Beschneidung u. ihre Reform, 1847.

9) Arnhold: Circumcision, 1886.

10) Auerbach: Berith Abraham oder die Beschneidungsfeier, in's Deutsche übersetzt, 1880.

11) Augustin: De civitate Dei.

12) Augustin: Contra Cvescon.

13) Autenrieth: Abhandlung über den Ursprung der Beschneidung bei wilden u. halbwilden Völkern mit Beziehung auf die Beschneidung der Israeliten, mit einer Kritik von Flatt, 1829.

*) אני מביא בזה רשימה מדויקה מכל הספרים ע״ד המילה בשפות שונות ומספרים אחדים, אשר ערכם ויחוסם להמילה רב הוא. בהרשימה הזאת נשמטו ממני, במתכון הספרים הרבים, המקדשים לתורת הרפואה, הנוגעים אך בדרך אגב בענין המילה, מלבד אחדים מהם; כן לא הבאתי בזה את המאמרים הרבים מאד על אדות המילה, המפזרים בעתונים שונים כללים ובמכתבי עת, המקדשים לתורת הרפואה, מלבד אחדים מהם, אשר היו לנגד עיני.

עקידת יצחק, אבל הלא כל ברית מילה היא עקדת יצחק במלא מובן המלה ומסירת הנפש על קדושת השם, הלא מאותה השעה, אשר הילד נכנס בברית, חשך העולם בעדו, בן הוא להעם האמלל, אשר כל השערים סגורים לפניו, מלבד שערי גן עדן (אמר ר׳ לוי לעתיד לבא אברהם אבינו יושב על פתחו של גיהנום ואינו מניח אדם מהול לירד לתוכה) ועליך הורגנו כל היום! ומה ידאב הלב לראות ולשמוע, כי במקרים רבים לא השה הוא עולה, כי אם תינוק, אשר לא טעם טעם חטא, הילד מת לא מחמת מילה, אלא באשמת המוהל, אשר לא למד לעשות את הנתוח ע״פ חקי חכמת הנתוח, ומי האשם בזה? אם לא אבי הילד ואמו וכל בית ישראל? כי כל ברית מילה הוא קרבן היחיד על מזבח הלאום כלו. כל בעל נפש ונכבד בעמו צריך להשתדל לתקן את מעשה המילה; כי מעשה המילה, שהיא נתוח, צריך תקון ע״פ חכמת הרפואה, ואין זה תקון בדת, אלא תקון נתוח המילה, כי עלינו להזהר מבלבול המושגים: מעשה המילה לחוד ומצות המילה לחוד. ע״ד מצות המילה והלכותיה ליודעי תורה לשפוט, בעוד אשר על דבר מעשה המילה, שהיא נתוח, אך להרופאים לשפוט, ועלינו הרופאים להשתדל בכל האמצעים המותרים מצד הדין, כי המילה תעשה עפ״י חקי האנטיזפטיק והנקיון, ובין כל מעשי המילה תתנגד המציצה בפה לכל חקי הנקיון, וכל זמן אשר המציצה בפה עוד בעצם תקפה, יהיה כל עמלנו לשוא. אולי יבא יום, והיום הזה לא ירחק חק, שכל בנינו יהיו למודי ד׳ וכל רופאינו ילמדו הלכות מילה במקורה, ורבנינו לא יהיו אז עבדים נרצעים לדקדוקי עניות של פלפוליהם, ואז - הכל על מקומו יבא בשלום, ושלום על ישראל!

המילה טובה לבריאות, ומחר יחליטו אחרת. ובאמת הננו רואים, כי גם רבים מהרופאים מתנגדים להמילה משום שמירת הבריאות. עוד זאת הנני מרשה לי לאמר. לוא לא נתנה מצות מילה לנו העברים וחפצו להנהיג את המילה עתה משום איזה טעם (הדבר אי אפשר במציאות, כי לולא מצות מילה, הלא כבר נכחדנו מעל פני האדמה בתור עם), אז היינו אנחנו הרופאים העברים הראשונים, אשר התנגדנו לזה בכל מאמצי כחנו, כי כל נתוח ונתוח, אף הנתוח היותר קל, יוכל להביא סכנה רבה בעקבותיו. וכאשר ראינו לעיל, לא מעטים המה המקרים הרעים בעקבות המילה; סבת הסכנה הכרוכה בעקבות המילה היא, כאשר ראינו, בזה, כי המוהלים אינם רופאים, לא למדו את חכמת הנתוח ואינם יודעים את תורת האנטיזפטיק. ובאמת היתה המילה צריכה להעשות ע״י רופאים ישראלים דוקא, כי אך הרופאים יכולים לעשותה ע״פ כללי חכמת הרפואה. אך מאשר כי המילה נתנה לא משום שמירת הבריאות, אלא משום מצוה, ומצות צריכות כונה ולא כל אחינו הרופאים בקיאים בהלכות מילה, ע״כ יאלצנו ההכרח להשאיר את נתוח המילה בידי אנשים תורנים, ולא רופאים.

רבים הציעו, כי כל ברית מילה יעשה במעמד רופא, אבל הדבר הזה לא יועיל כלום. המילה תעשה במהירות רבה, עד כי הרופא לא יכול להפריע את המוהל ממעשהו, אם יעשה את הנתוח שלא כהוגן. הרופא יוכל בעת הצורך רק לעצור את הדם, אבל נזילת הדם תבא ע״פ רוב איזה שעות אחרי המילה, ואז הרופא כבר אין שם. עוד אחרים הציעו, כי נתוח המילה יעשה ע״י רופא, ומנהגי המילה, הברכות וכו׳, ע״י איש אחר מהיראים והחרדים. אבל חלילה לנו מעשות זאת, כי בזה נוריד לעפר כבוד המצוה הזאת. גם נתוח המילה צריך להעשות בכונה, רק לשם מצוה, ולא לשם נתוח, ומי יודע, היום ימול רופא עברי ומחר רופא נכרי.

אין כל ספק, כי כל אחד מהקוראים היה פעם על ברית מילה וחזיון כזה יתיצב לנגד עיניו: בחדר צר, ד׳ על ד׳, נאספו ובאו מנין אנשים. פניהם הדלים ותנועותיהם המשונות יעידו ויגידו, כי בני העם הממושך והממרט המה. פני אבי הילד חורים כסיד, אם התינוק בוכה, הנשים, אשר כתרוה, מרגיעות את לבה הסוער ומביעות לה את ברכתן: „לתורה לחופה ולמעשים טובים״! גם כל הנאספים במצב ההתרגשות המה, אך האחד, הוא המוהל, לבו חזק כצור, כורת את הערלה, פורעה ומוציץ דם התינוק, ובעוד רגעים אחדים נשמע את קולו החזק, שאיננו רועד, קורא ואומר: „בדמיך חיי, בדמיך חיי״!

כן הדבר, בדמו הוא חי, העם האמלל הזה, בדם ברית המילה, סמן לדמו, הנגר בראש כל חוצות! מתפלאים אנחנו על התמימות הנוראה בפרשת

נדר כבר עמדו ברגלם האחת מחוץ לחומת היהדות ורבים מהעומדים בראשם המירו את דתם, אחרי שלא השיגו את חפצם לבטל את המילה.

כאשר הוכחתי בראיות ברורות ובמופתים חותכים, אין כל יסוד להחלטת אבי ההיסתוריה, הירודוט, אשר ממקור האכזב הזה שאבו ושואבים רבים מחכמי דורנו, כי אבותינו קבלו את המילה מהמצרים, ונעלה מעל כל ספק הוא, כי המילה נתנה בראשונה לאברהם אבינו ע״ה וכל ראיות מעריצי הירודוט הם כהררים התלוים בשערה ומופרכות מעיקרן. כן ראינו, כי אבותינו מסרו את נפשם לא פעם ולא שתים על קדושת המילה, צוררי ישראל ידעו ג״כ את חשיבות המילה וראיה לדבר, כי אלה העריצים אשר חפצו להכחיד את היהדות ביחד עם נושאי דגלה, גזרו על המילה, כמו אנטיוכוס אֶפיפן היוני, אדרינוס קיסר הרומאי וסיסבוט הספרדי, ובימי הבינים, אשר אז רדפו את היהודים ולא את היהדות, לא גזרו כל גזרות על המילה.

בעת החדשה התעוררו ממשלות אחדות להתערב במעשי המילה, אף כי לא נגעו לרעה בהמילה עצמה. הממשלות האלה, אשר מספר יושביהן העברים לא רב היה, התעוררו על זה רק ע״י תלונות אחינו הנאורים (כביכול), בעת אשר הממשלות האחרות, אשר מספר העברים רב הוא שם, לא נגעו לרעה גם בפרטיות מעשי המילה. ובאמת לא השיגו כל החקים ע״ד המילה את מטרתם, המילה הוא מנהג דתי וכל פרט ופרט מהמנהג הזה קדוש הוא בעינינו ואל להממשלות להתערב בעניני דת, ואם איזה פרטים ממעשי המילה אינם מתאימים לחכמת הרפואה, נשתדל אנחנו העברים בעצמנו לבטלם, כמובן אם אך הדת לא תעמוד לשטן על דרכנו, כי חלילה לנו לנעת בפרטי המילה, אם נוגעים הם להדת.

אם נשקיף על טעמי המילה, נראה, כי בין הטעמים הרבים תפש לו מקום נכבד מאד הטעם ההיגיני, כי בעוד אשר כל הטעמים האחרים הם רק תוארים ועיונים, יש להטעם הזה ערך מעשי, ובאמת ראינו, כי המילה טובה לבריאות ותגן בפני מחלות רבות ושונות, וביחוד תמעיט את כשרון ההתדבקות במחלת הענבת, אשר רבים חלליה, ואולי נתקנה המילה אצל עמים אחדים רק מטעם שמירת הבריאות ופריה ורביה; רבים הם החכמים אשר החליטו, כי המילה בישראל נתקנה ג״כ רק משום שמירת הבריאות; לנו, בני ברית, נכבד מאד לברר, אם יש יסוד להדעה הזאת או לא. לפי דעתנו נעלה הוא מעל כל ספק, כי המילה נתנה לנו רק לאות ברית ולא מטעם אחר, וחלילה לנו לאמר, כי להמצוה הזאת יש רק ערך היגיני. חלילה לנו לתלות את מצות המילה, אשר בה תלוי קיום הלאום כלו, בהשקפות עוברות; היום יחליטו, כי

ישראל בגלותא במדה נוראה בגלל המצב החמרי, המוסרי והתרבותי ומצבו בעמים ובבטול המציצה בפה יקימו נפשות רבות בישראל.

לב.
סוף דבר.

חשיבותה הגדולה של מצות המילה ליהדות כתובה בתורה שבכתב, שנויה בתורה שבעל פה ומשולשת בכל התולדה הישראלית; קדושת המצוה היא קדומה כקדמות השבט הישראלי. בשעה שהכיר העם העברי את בוראו וכפר בעבודת זרה היו השבת והמילה שני אותות הברית, ועפ"י שני העדים האלה נכרתה ברית התורה עם ישראל (מכילתא יתרו פ"ב). מצות המילה איננה איזו צירימוניה, אף לא מצוה ממצות העבודיות, כי אם יסוד התורה. לא מעשה המילה הוא העקר, אשר אפשר היה לקרוא אותה בשם צירימוניה, כי אם היות האיש היהודי מהול מיום השמיני והלאה הוא העקר והיסוד ביסודות היהדות. כל המצות המעשיות חוזרות בחיים והעובר עליהן יוכל לשוב ולקיים אותן, ויש שמעוט מעשי המצות יושלם ברבוי הכונה והעבודה שבלב. כל זה אינו ענין למצות המילה. אשר אם יחדל האב לעשותה באופן שהוא נגד התורה, מתחלת העברה להיות נמשכת והולכת בכל ימי חיי היהודי הערל. בהיות המצוה הזאת אות לאחדות היחיד עם כלל האומה, אות הנצח לישראל, אות ברית דת מורשה, הנה העובר עליה כבר החליט בזה דבר ולא ישוב, וגם בני הדורות הבאים אחריו לא יקימוה עוד. איש יהודי, המונע עצמו מן המילה, עתיד הוא לצאת מן הכלל. בטול מצות המילה ביחד עם הכפירה בהתלמוד ובאמונת הגאולה לאמר: בבטול היהדות מהעבר והעתיד הרי הוא רוצה בהרב את נפש היהדות, האבוד א"ע לדעת — לא יחשב לתיקון *).

הדברים האלה, אשר נכתבו בידי החכם הגדול, הראש וראשון לחוקרי חכמת ישראל, ר' יום טוב ליפמאן צונץ, בעת אשר אחרים מהחפשים הקיצונים השתדלו לבטל את המילה, יוכיחו לנו לדעת, כי המילה היא החוק היותר נכבד בין כל חקי תורתנו הקדושה, היא איננה מצוה סתם, כי אם יסוד היהדות, אות בריה בין העם הנבחר ובין האל היחיד. ובאמת ראינו, כי אלה הפורצים

*) שפ"ר: ר' יום טוב ליפמאן צונץ.

אין כל קיום, כי כל חכמתם רק בשקול הדעת. אבל במה דברים אמורים, אם דבריהם מיוסדים רק על אומדנא ואפשר להרופאים לטעות בשקול הדעת, אבל בדבר המציצה מיוסדים דבריהם על מעשים שהיו, אשר אין לפקפק באמתתם; עוד יותר: הם אינם סומכים את עצמם על דברי הרופאים, המחליטים, שישנה סכנה בהמציצה, ובכ״ז הם מביאים דברי רופאים, אשר אמרו לפני שבעים שנה, שאין כל סכנה בהמציצה, האין זה תרתי דסתרי?

* * *

הרבנים מתרעמים על הרופאים, אשר נכנסו לרשותם לדון ע״ד המציצה, אבל עלינו להזהר בפני בלבול המושגים: מצות המילה ומעשה המילה שני דברים הם: מצות המילה לחוד ומעשה המילה לחוד. מעשה הרבנים לשפוט על מצות המילה והלכתה, אבל על מעשה המילה בתור נתוח רק להרופאים לשפוט; מצות המילה חוק הוא ולא יעבור, אבל בדבר מעשה המילה מחויבים הרבנים עפ״י תורתנו הקדושה, תורת חיים, להשען על רופאי זמננו. אבל הרבנים לא כן עושים, אף כי ידיעתם בחכמת הרפואה בכל אופן פחותה מידיעות הרופאים בנפ״ת, הם מרשים להם לדבר ולהתוכח ע״ד חכמת הרפואה המוזרה להם.

הרבנים, המחמירים, מכנים את הרופאים, המביעים את חות דעתם נגד המציצה בפה, בשם „רופאי אליל״, „המתקנים״, „האפיקורסים״ ועוד בשמות חבה כאלה, אולם ידעו נא, כי לא „איזה רופאים״ ולא „מקצתם״ מתנגדים להמציצה בפה, אלא כל הרופאים היותר מומחים בזמננו, מלבד האחד, שיראתו קדמת לחכמתו.

אין כל ספק, כי טוב יותר לספוג את הדם ע״י מוכין בידים וע״י תחבשת בלא מציצה כלל, ולוא היה העדר המציצה סכנה להנמול, האפשר שרופאי זמננו, העוסקים בנתוח, לא הנהיגו המציצה אחרי הנתוחים, שעושים יום יום בהערלה אצל ילדים נוצרים? הם כורתים את עור הערלה וסופגים את הדם ע״י מוכין, מניחים תחבשת ואינם מוצצים אפילו פעם אחת, אולם אחרי כי חז״ל תקנו את המציצה, מפני כי לפי מצב תורת הרפואה בימיהם חשבו את המציצה לנחוצה והעדר המציצה לסכנה, ומאשר כי המורה הגדול, הוא הנסיון היומי, יורנו אחרת, כי לא העדר המציצה מביא לידי סכנה, כי אם דוקא המציצה בפה, ע״כ טוב יעשו, אם יסכימו לבטל את המציצה בפה בכל מכל, וגם יוכלו לסמוך את עצמם בדבר בטול המציצה משום כי נשתנה הטבע, כלומר, לא טבע האנשים נשתנה, כי אם טבע המחלות, לפי מזג האויר והאקלים שלנו ומחלות, אשר בימיהם לא היו מצויות כלל, התפשטו אצל

(בשבת) דם מהמכה משום חובל ובמילה לא התירו אלא מפני הסכנה". השני הוא הגאון הגדול המפורסם וכו' ר' צבי הירש חיות זצ"ל מזאלקאווא (כך תארו הג' בעל ה„חתם סופר"), הכותב בספרו „שו"ת מהר"ץ" סימן ס' הדברים האלה: „בענין המציצה הנהוגה אצלנו בפה ובימינו המציאו הרופאים איזה סמים אשר מועיל כמו המציצה. הנה כבר הורה זקן הגאון מופת הדור מהר"מ סופר ז"ל אבד"ק פרעשבורג, כי עיקר המציצה רק משום סכנה. כמ"ש שבת קל"ג האי אומנא דלא מייץ סכנתא ומעבירין אותו וא"כ כל שיש לו דרך אחר, אשר נבחן בנסיון, כי מועיל להסיר הסכנה כמו המציצה, הוא הנכון. ועוד ראיתי להרב קצות החשן סימן שפ"ב דהחליט כשיטת הרא"ש בחולין פרק כסוי הדם, דמי שהוא מוהל אינו יכול לכבד לאחר במצות מילה, רק במציצה דאינו רק לרפואה, בזה יכול לכבד לאחר ע"ש. וכן מוכח מדברי הילקוט קפ"א ל"ה, דחשיב כל האברים, אשר עושים בהם המצות ולא חשיב הפה והלשון לענין המציצה ומזה דמציצה אינו רק משום רפואה להסיר הסכנה וכל ענין אשר מסיר הסכנה סגי", עכ"ל.

אין כל ספק, כי בכל ערי ארצנו וביחוד מחוץ לתחום המושב התמידי, אשר אחינו יושבים שם מפזרים ומפרדים בערים ובכפרים, חולים כמה וכמה תינוקות, שלא טעמו טעם חטא, אך ע"י המציצה בפה, כי מחלת השחפת מצויה מאד בין אחינו וגם מחלת הענבת נפגוש לפעמים בין אחינו בעוה"ר בשנים האחרונות, וכאשר ראינו לעיל תוכל המחלה ההיא להדבק באיש לא לבד ע"י זנות, אלא ע"י נשיקה בפה וצרעת הזמה תפרח אז ג"כ בפה והמוהלים הכשרים לא יוכלו לדעת במשך ימים רבים, כי חולים הם, כי מי ישים לב לחבורה קטנה בפה, שאינה כואבת, והחבורה ההיא — אתחלתא של המחלה הנוראה, אשר שמה סיפילוס.

הג' מהר"מ שי"ק כותב: „אפילו יאמרו הרופאים, שאפילו אחד מני אלפי אלפים ורבוא רבבות תינוקות לא יבא לידי סכנה ע"י חסרון המציצה אין שומעים להם דפקוח נפש כתיב וחי בהם ואין הולכים אחר הרוב".

עכשיו שהוברר הדבר, שהמציצה ולא העדר המציצה גורמת לפעמים קרובות סכנה להנמול, מדוע איננו חיישינן בזה לסכנה? — אחדים מהרבנים מביאים ראיה מהלכות טרפות, ששם אין אנו סומכין על דברי הרופאים, אבל מזה אין ראיה, כי המציצה היא דיני נפשות, וכל איש נבון דבר לא יסתפק בדברים בעלמא, כי חז"ל היו בקיאים בחכמת הרפואה, וכל רז לא אנים להם, שמע מיניה, שהמציצה טובה לבריאות. — אחדים אינם סומכים את עצמם על דברי הרופאים, כי המציצה גורמת סכנה, באמרם כי לכל דברי הרופאים

וכרופא חירורגי כן הדבר הזה בעיניהם ולאיש המתפרנס מזה. האם הוא יגיד לנו מה עשה ומה אירע לו לקפח פרנסתו בידו". עד כאן דברי הרה"ג ר' שמעון הנ"ל, ודברי פי חכם חן. הבאתי בזה אך מעט מן המעט ממכתביו וכל דבריו מיוסדים על אדני התורה, השכל הבריא וההגיון הישר וראוים להקרא במקורם.

הרה"ג ר' דוד פרידמאן אב"ד דפינסק—קארלין כותב: „אם המכונה (של טערטים) מוצצת את הדם ממקומות הרחוקים, אודיע בשער בת רבים בארצנו, כי ישתמשו במו". הרה"ג ר' ארי' ליב ברודא, אב"ד בלבוב (גאליציה), כותב: „מש"ס ופוסקים לא מוכח מידי דכך תהיה המציצה אם בפה או בדבר אחר".

הבאתי בזה אך דברי אחדים מהרבנים, המתירים את המציצה במכונה, כי רבים הם, אשר נדמנו לפונדק אחד והוא הספר „דם ברית". אך עלינו לדעת, כי רוב הרבנים הם לא מורי הוראה, אך מיראי הוראה ואינם מכניסים את ראשם בענין כזה, ביראתם, אולי יצאו לקראתם רבנים מחמירים.

כנודע גזרה זה לא כבר ממשלת אונגריה על המוהלים לבלי למצוץ את פצע המילה בפה, אך בכלי, אך בהשתדלות הרבנים היראים בטלה הגזרה. לרגלי זאת הודיעו שני לבלרים מרוסיה (הרוצה לשקר ירחיק עדותו!) לשני עתונים ירושלמים, כי הגזרה בטלה ע"פ פקודת הרפאים, והאחד מהמודיעים הוסיף נופך משלו לאמר: „וזכורים יהיו לטוב הרופאים הממחים דשם (באונגרידה), אשר הראו במופתים חותכים הנחתמים בטבעת האמת, כי מציצת הפה לא תזיק מאומה ח"ו", עכ"ל. על זה הנני להעיר, כי נודע לי ממקורים היותר נאמנים, מפי מכתבים מבירת ארץ הגר, כי הממשלה בטלה את הגזרה רק בשם הופש הדת ולא ע"פ חות דעת הרופאים, כי היראים לא הלכו לשאול בעצת הרופאים וגם שר הפנים באונגריה לא שאל את פיהם. בבקשת היראים אמרו כלם פה אחד, כי הגזרה היא נגד קבלת מנהיגי האדוקים, לכן הסכימו שרי המדינה ג"כ כלם פה אחד לבטל את הגזרה.

ע"ד המציצה בתור מצוה מצאתי בהספר הנודע „קצות החשן" (חלק ב' הלכות נזיקין ס' שפ"ב) הדברים האלה: „מי שיכול להיות מוהל לעצמו (אצל בניו) ראוי לו לעשות בעצמו, מלבד מציצה דאינו אלא לרפואה בזה יכול לכבדו לאחר". — כן בהספר „ישועות יעקב" (על או"ח סימן של"א) „המציצה היא איננה מענין המילה והיא משום סכנה ואין זה ענין כלל להך דאנא עבידא פלגא דמצוה".

לא למותר יהיה להביא בזה דעות שני גאונים, הנודעים לשם בכל תפוצות ישראל, הכותבים בפרוש, כי המציצה נתקנה רק משום סכנה: בהשלחן ערוך של הרב, הלכות שבת, סימן שכ"ה, נ"ז נאמר: „אסור למצוץ בפיו

מאיזה רופא אחר, שאין בזה סכנה ולא יכולנו להעבירו מאומנתו, כי הוא מוקף בעטרה מקרוביו וממיודעיו הרבים, אשר לא נוכל עמוד בכובד מלחמה כזאת וכף עניותו הכריעה המשקל לדעתם, ועוד קם שאון מסבת רופאים אחרים, שהתרו בו להתרחק ממלאכה זו לסכן נפש, ולא שמע לנו, עד אשר הרחיקוהו מן השמים ונח נפשיה, ואחריו החזיק זרעו במלאכת אביו, אך רבים מאנשי עדתנו לא ינהוהו למצוץ, כ"א ע"י ספוג ואין בידי למחות, כי הם באים בטעם סכנת התינוק, ומה אענה ובימים האחרונים גדול השאון עוד יותר ואינו מוצץ רק ע"י ספוג ותהלי"ת הילדים חיים וקימים". עכ"ל. המקרה הזה מלבב מאד מאד; רב דתי, רב הכולל, רב העומד על משרת הממשלה, רופאים מומחים רבים וכמעט כל בני העדה הנכבדה והנאורה מתאמצים להעביר מוהל מטעם פקוח נפשות ולא יוכלו; עוד יותר: מחלקות, שאון והמולה בהעדה, יען אחדים מקרוביו עומדים לימינו, וכל זאת ע"ד המציצה בפה, ומה יועילו לנו כל הבדיקות של המוהל ע"י רופאים מומחים? עוד זאת: בנו ממלא מקומו, ואולי עברה לו המחלה בירושה, והרב מכרח לשום בעפר פיו ולדום, וכל זאת מפני מנהג קל, אשר אין לו כל יסוד בתוה"ק!

הלאה כותב הרב הנ"ל: „אמנם כל בעל שכל יבין שאי אפשר לעמוד במשעול צר כזה כל הימים ועלינו לברר הדבר ולקבוע הלכה למעשה לימים יוצרו, מה לעשות והנה חשש מציצת הפה מסכנת המוציץ איננה חששא רחוקה, כי להעמיד המוהל להבחן ולבדקו, אם הוא בריא, הוא דבר קשה מאד, כי מה תועלת, אם יבדק היום ותעודת בריא בידו, האם נשמור צעדיו אנא ילך ויבא ואם ח"ו קלקל דרכיו ונתנגע במחלת העגבים, האם יגיד לנו מה עשה? ומה הועלנו בבדיקתנו? בעל „בנין ציון" כותב: „הלא החזקה היא אחת מהיסודות, אשר כל התורה נשענת עליהם וסוקלין ושורפין על החזקות ולמה נדאג, שמי שהוא בחזקת בריא וכשרות ע"י הבדיקה הראשונה, שנתרע אח"כ ובפרט בדבר שאם נתרע אי אפשר להמוחזק שלא ידע בריעותא שלו וכי בשופטני עסקינן שיסכנו נפשות על חנם?" עכ"ל. ונוראות נפלאתי על דבריו, אנא מצא הגאון שבסכנת נפשות סמכינן אחזקה, הלא רובא עדיף מחזקה, ובכ"ז אין הולכין אחרי הרוב בסכנת נפשות ומכ"ש שאין לסמוך על החזקה הגרועה מרובא, במקום שיש סכנת נפשות: „וכי בשופטני עסקינן" שואל הבנין ציון, הגאון ז"ל דן בזה על פי קדושתו וקדושת דורו, שכל הנגשים לעבודה זו הם אנשים חכמים, יראים, צדיקים, העובדים עבודתם זאת לש"ש לבד, אבל בדורותינו אלה לא כן הוא ומוהלים רבים ראיתי, שהם אנשים בורים וריקים, ולעבודת פרנסתם הם כורתי ברית וישנם גם כאלה שקוצצים שכרם כמה, בטרם ינשו לעבודה,

וכרופא הירורגי כן הדבר הזה בעיניהם ולאיש המתפרנס מזה. האם הוא יגיד לנו מה עשה ומה אירע לו לקפח פרנסתו בידו". עד כאן דברי הרה"ג ר' שמעון הנ"ל, ודברי פי חכם חן, הבאתי בזה אך מעט מן המעט ממכתביו וכל דבריו מיוסדים על אדני התורה, השכל הבריא וההגיון הישר וראוים להקרא במקורם.

הרה"ג ר' דוד פרידמאן אב"ד דפינסק—קארלין כותב: „אם המכונה (של טערטים) מוצצת את הדם ממקומות הרחוקים, אודיע בשער בת רבים בארצנו, כי ישתמשו במו". הרה"ג ר' ארי' ליב ברודא, אב"ד בלבוב (גאליציה), כותב: „מש"ס ופוסקים לא מוכח מידי דכך תהיה המציצה אם בפה או בדבר אחר".

הבאתי בזה אך דברי אחדים מהרבנים, המתירים את המציצה במכונה, כי רבים הם, אשר נזדמנו לפונדק אחד והוא הספר „דם ברית". אך עלינו לדעת, כי רוב הרבנים הם לא מורי הוראה, אך מיראי הוראה ואינם מכניסים את ראשם בענין כזה, ביראתם, אולי יצאו לקראתם רבנים מחמירים.

כנודע גזרה זה לא כבר ממשלת אונגריה על המוהלים לבלי למצוץ את פצע המילה בפה, אך בכלי. אך בהשתדלות הרבנים היראים בטלה הגזרה. לרגלי זאת הודיעו שני לבלרים מרוסיה (הרוצה לשקר ירחיק עדותו!) לשני עתונים ירושלמים, כי הגזרה בטלה ע"פ פקודת הרפאים, והאחד מהמודיעים הוסיף נופך משלו לאמר: „וזכורים יהיו לטוב הרופאים הממחים דשם (באונ־גריה), אשר הראו במופתים חותכים הנחתמים בטבעת האמת, כי מציצת הפה לא תזיק מאומה ח"ו". עכ"ל. על זה הנני להעיר, כי נודע לי ממקורים היותר נאמנים, מפי מכתבים מבירת ארץ הגר, כי הממשלה בטלה את הגזרה רק בשם חופש הדת ולא ע"פ חות דעת הרופאים, כי היראים לא הלכו לשאול בעצת הרופאים וגם שר הפנים באונגריה לא שאל את פיהם. בבקשת היראים אמרו כלם פה אחד, כי הגזרה היא נגד קבלת מנהיגי האדוקים, לכן הסכימו שרי המדינה ג"כ כלם פה אחד לבטל את הגזרה.

ע"ד המציצה בתור מצוה מצאתי בהספר הנודע „קצות החשן" (חלק ב' הלכות נזיקין ס' שפ"ב) הדברים האלה: „מי שיכול להיות מוהל לעצמו (אצל בניו) ראוי לו לעשות בעצמו, מלבד מציצה דאינו אלא לרפואה בזה יכול לכבדו לאחר". — כן בהספר „ישועות יעקב" (על או"ח סימן של"א) „המציצה היא איננה מענין המילה והיא משום סכנה ואין זה ענין כלל להך דאנא עבידא פלגא דמצוה".

לא למותר יהיה להביא בזה דעות שני גאונים, הנודעים לשם בכל תפוצות ישראל, הכותבים בפרוש, כי המציצה נתקנה רק משום סכנה: בהשלחן ערוך של הרב, הלכות שבת, סימן שכ"ה, נ"ז נאמר: „אסור למצוץ בפיו

מאיזה רופא אחר, שאין בזה סכנה ולא יכולנו להעבירו מאומנתו, כי הוא מוקף כעטרה מקרוביו וממיודעיו הרבים, אשר לא נוכל עמוד בכובד מלחמה כזאת וכף עניותו הכריעה המשקל לדעתם, ועוד קם שאון מסבת רופאים אחרים, שהתרו בו להתרחק ממלאכה זו לסכן נפש, ולא שמע לנו, עד אשר הרחיקוהו מן השמים ונח נפשיה, ואחריו החזיק זרעו במלאכת אביו. אך רבים מאנשי עדתנו לא ינחוהו למצוץ, כ"א ע"י ספוג ואין בידי למחות, כי הם באים בטעם סכנת התינוק, ומה אענה. ובימים האחרונים גדול השאון עוד יותר ואינו מוצ׳ץ רק ע"י ספוג ותהלי"ת הילדים חיים וקימים". עכ"ל. המקרה הזה מלבב מאד מאד; רב דתי, רב הכולל, רב העומד על משרת הממשלה, רופאים מומחים רבים וכמעט כל בני העדה הנכבדה והנאורה מתאמצים להעביר מוהל מטעם פקוח נפשות ולא יוכלו; עוד יותר: מחלקות, שאון והמולה בהעדה, יען אחדים מקרוביו עומדים לימינו, וכל זאת ע"ד המציצה בפה, ומה יועילו לנו כל הבדיקות של המוהל ע"י רופאים מומחים? עוד זאת: בנו ממלא מקומו, ואולי עברה לו המחלה בירֻשה, והרב מכרח לשום בעפר פיו ולדום, וכל זאת מפני מנהג קל, אשר אין לו כל יסוד בתוה"ק!

הלאה כותב הרב הנ"ל: „אמנם כל בעל שכל יבין שאי אפשר לעמוד במשעול צר כזה כל הימים ועלינו לברר הדבר ולקבוע הלכה למעשה לימים יוצרו, מה לעשות והנה חשש מציצת הפה מסכנת המוצץ איננה חששא רחוקה, כי להעמיד המוהל להבחן ולבדקו, אם הוא בריא, הוא דבר קשה מאד, כי מה תועלת, אם יבדק היום ותעודת בריא בידו, האם נשמור צעדיו אנא ילך ויבא ואם ה"ו קלקל דרכיו ונתנגע במחלת הענבים, האם יגיד לנו מה עשה? ומה הועלנו בבדיקתנו? בעל „בנין ציון" כותב: „הלא החזקה היא אחת מהיסודות, אשר כל התורה נשענת עליהם וסוקלין ושורפין על החזקות ולמה נדאג, שמי שהוא בחזקת בריא וכשרות ע"י הבדיקה הראשונה, שנתרע אח"כ ובפרט בדבר שאם נתרע אי אפשר להמוחזק שלא ידע בריעותא שלו וכי בשופטני עסקינן שיסכנו נפשות על חנם?" עכ"ל. ונוראות נפלאתי על דבריו, אנא מצא הגאון שבסכנת נפשות סמכינין אחזקה, הלא רובא עדיף מחזקה, ובכ"ז אין הולכין אחרי הרוב בסכנת נפשות ומכ"ש שאין לסמוך על החזקה הגרועה מרובא, במקום שיש סכנת נפשות: „וכי בשופטני עסקינן" שואל הבנין ציון, הגאון ז"ל דן בזה על פי קדושתו וקדושת דורו, שכל הנגשים לעבודה זו הם אנשים חכמים, יראים, צדיקים, העובדים עבודתם זאת לש"ש לבד, אבל בדורותינו אלה לא כן הוא ומוהלים רבים ראיתי, שהם אנשים בורים וריקים, ולעבודת פרנסתם הם כורתי ברית וישנם גם כאלה שקוצצים שכרם כמה, בטרם ינשו לעבודה,

סחיטה ביד או בכלי, אין אנחנו צריכים לשום מכונה עפ״י דין התלמוד ודי למצוץ בספוג. בעיני ראיתי כמה תקלות (מהמציצה בפה) וכו׳. הגמרא אמרה: ודומיא דאספלנית וכמון מה איספלנית וכמון כי לא עביד סכנה הוא אף ה״נ, כי לא עביד סכנה הוא. ופירש רש״י דעיקר הראיה הוא מדתני מציצה גבי איספלנית וכמון והנה בזמננו לא עבדינן איספלנית וכמון וכו׳ ודי לבא מן הדין להיות כנדון״. הרה״ג ר׳ חיים ברלין אב״ד ביעליסאוויעטגראד כותב: „מעולם לא נזכר בשום מקום בדברי חז״ל, שחיוב מציצה דוקא בפה״. הרה״ג ר׳ אליהו שלום רעגענסבערג מלונדון כותב: „ואנכי אוכל להגיד קבל עם מעשה שהיה בעירנו, עיר שאקי, זה יותר מעשרים שנה, אשר מחלה נתדבקה על הילדים, אשר נמולו אז ע״י איזה מוהל, ורבים מהם מתו ר״ל ביסורים קשים, ואיזה ילדים, אשר הובאו לפני הפרופ׳ בורע בקניגסברג והגיד אשר הסבה היא מפני המוצץ, כי יש לו חולי השנים״. בהספר „דם ברית״ נדפס מכתב ארוך גם מהרה״ג ר׳ רפאל אהרן שמעון, רב הכולל דקאירא (מצרים), אשר בו הוא מטייל ארוכות וקצרות ע״ד המציצה, ובטוב טעם ודעת מוכיח, נגד הרב בעל „בנין ציון״, שהמציצה איננה הלכה למשה מסיני, כי מדוע לא נכתבה בתורה או בנביאים, ואם נאמר שהיא מתורה שבע״פ, הדבר קשה, שלמי נגלו תעלומות חכמה והקבלה והמסורה יותר מרבותינו, בעלי הש״ס, „ולמה הוצרך רב פפא לטעם הסכנה ואם היא הללמ״מ או דברי מחוקק הדת, אין צריך לתת טעם״. לאלה האומרים, שהמציצה נתקנה משום מצוה, משיב דבריו: „א״כ תהיה מצות מילה משונה מכל מצות התורה בסדר צווי ואזהרה שלה, כי לא מצינו שום מצוה שתהיה חציה גזירה וחציה טעם, כמו המילה, שחציה הראשונה, שהיא המילה והפריעה, היא מגזרת הכתוב, שימול אפילו בשבת, הגם שאין כאן סכנה, כי מה סכנה, אם לא נמול התינוק ביום שמיני, שחל בשבת וימול בתשיעי, אם לא שכך היא גזרת הכתוב וביום השמיני, אפילו בשבת, וחציה השני, שהיא המציצה, הוכרחנו למצא לה טעם משום סכנה, ומי הכריחנו לבקש טעם למציצה, אם הכל היא מצוה אחת והיכן מצינו מצוה אחרת בתורה בסגנון משונה כזה?״. הרב הנ״ל כותב הלאה: „לדאבון לבנו בדורנו זה פשתה מאד מחלת הסיפילים ויש לה מהלכים, והנה אנכי עד ראיה, אשר פה מצרים קרה מחלה כזה בתחלת ביאתי למדינה זו, שתינוק אחד נחלה אחרי המילה כשלשה או ארבעה ימים אחר מילתו וכשבא הרופא לבקרו, מצא שהילד מנוגע במחלה הנ״ל והאב והאם היו נקיים ואח״כ בדקו את המוהל, שמל אותו ומצאוהו מנוגע בפיו ובצווארו וכו׳, וכן בדקוהו עוד רופאים מומחים והעידו, כי הוא מנוגע, ואולם כאשר זאת מלאכתו והוא מתפרנס מהפריעה שאחר המילה, השיג תעודה

דברתי אדות זה כמה פעמים אל מוהלי ווארשא, הוא דבר נחוץ מאד בעתותינו אלה".

הרה"ג ר' יצחק יעקב ראבינאוויץ אב"ד בפאנעווז: „א'ן המציצה חובה ע"פ ההלכה להיות בפה דווקא, ואחרי כי גדולי הרופאים מסכימים, כי המציצה ע"י המכונה שהמציא כ' תוציא את הדם אין לך מציצה טובה הימנה, כי זו מהלכות הרופאים היא".

הרה"ג ר' יצחק יעקב ריינס, אב"ד בלידא: „אין להכחיש שיש באמת חשש גדול במציצת הפה ואין שום מקום להתעקש ולומר דבעינן דוקא מציצה בפה ולא בכלי". הרה"ג ר' מיכל ברלין מזיטאמיר: „במשנה ובגמרא לא נזכר כלל מציצה בפה וגם בהראשונים והאחרונים אין נזכר כלל וזיל בתר טעמא". הרה"ג ר' אליהו קלאצקי, אב"ד במאריאמפאל, מביא ראיה מחדושי הר"ן, דכל שפרע כבר אינו עוסק במילה, דמציצה מיקרי רפואה ולא צורך מילה: „בימים הראשונים, הטובים מאלה, שהיו ישראל גדורים ביותר, לא היה אף חשש רחוק, שימצא איש חולה מחלה מתדבקת, ולא כן בעתים האלה, אשר גם בבני ישראל ימצא לפעמים עקבות המחלה הווענערית, אשר מלפנים מצאה קן לה חק בקרב העמים רודפי זמה". הרה"ג ר' מלכיאל צבי אב"ד דלאמזא: „אף כי המנהג למצוץ בפה מוזכר במקובלים, בכל זה אינו דין גמור, ובמקום שיש חשש סכנה יכולים לשנות המנהג, ואולי אז לא היו מצויות המחלות כמו בימים אלה". הרה"ג ר' אליעזר שמחה ראבינאוויץ אב"ד בקאלאווארי׳א מתאמץ להוכיח, כי גם המציצה דמילה כשהיו עושין ע"י אומן (מקיז דם ולא ע"י מוהל סתם) היה מוצץ ע"י כלי אומנתו למציצה (כידוע היו להם כלים מיוחדים למציצת הדם), ובצדק העיר הרב הזה, שהיו אומנים מוהלים ומוהלים סתם, ובזמן הגמרא היה להם אומן מיוחד לבני העיר, שימול את בניהם ויעשה כל צרכי מילה, ולהכי אי לא מייץ מעברינן ליה, אבל אי אינו אלא מוהל לא מעבר־נין ליה, דיכול לומר קבלתי עלי רק מצות מילה ולא מציצה וניחא בזה הא דאמר רב פפא האי אומנא דלא מייץ ולא מוהל דלא מייץ, כמו שנאמר במשנה: „מוהלין ופורעין ומוצצין", וכן בשבת קנ"ו דחשיב „האי מאן דבמאדים וכו' אומנא ומוהלא", היינו אומנא מוהל, שאומנתו הקזת דם ומוהלא הוא מוהל פשוט, וכן אמרו בב"מ: כל פושע אומן מסלקינן ליה, מזה ברור שהמציצה נתקנה אך ולבד משום סכנה". דבריו מחכמים ומחודדים וראוים לעיין בהם באריכות בהספר „דם ברית". הרה"ג ר' יהודא לובעצקי, רב בפארים, הדפיס שלשה מכתבים: „שורש מציצה כתבו בעלי הלשון ובעלי השרשים, כי שרש מיץ, מוץ, מצה, מציץ אחד הוא, והשם הזה יונח על מציצה בפה וגם על

„בשנת התרמ״ח ראו והנה הילדים הנמולים ע״י רעוו. ליווי המנוה, שהיה מפורסם למוהל נפלא, לא אבו להתרפאות ואחדים מהם מתו ותהי מהומה גדולה בהקהלה, וכאשר אבות הבנים רצו להביאו בבית משפט הנוצדים, עצרו ראשי הקהלה אותם מחלול השם והרב הכולל קרא לאספה את כל המוהלים בלונדון, הדיוטים ורופאים. ואחרי חקירה ודרישה וכו׳ נמנו וגמרו להעביר קול במחנה המוהלים באנגליה: „היות שבנקל להזיק הנמולים במציצת הפה, טוב שלא לעשות מציצה כלל, רק לרחוץ את דמי המילה בהמשקה של כוס הברכה או במים, באמרם מוטב להיות שוגגין באופן זה מלהיות מזידין ולגרום סכנה להנמצין״, אז החל המוהל ר׳ אלכסנדר טערטים להתעסק בהמצאת מכונתו, אשר נתבארה לעיל.

הרה״נ ר׳ אורי מרדכי לעווינשטיין כותב: „עיני ראו בפראשניץ, שהר״ר צבי אריה פינקוס כיבד לת״ח וקצין גדול למציצה והיה קצר הנשימה וחולה אנ״ש והילד נחלה ע״ז והרופאים שפטו, שבא ע״י המוצץ החולה ובודאי ראוי לקבל תשובה ע״ז לשפוך דם נקי״. הרה״ג ר׳ מרדכי אב״ד דאשמינא כותב: „עיקר המציצה היא משום סכנה וכו׳, אם באמת יש חשש שמסוכן להילד מציצת הפה, בודאי יש לנו לעמוד על עיקר הדין ומציצה במכונה ג״כ טוב וכו׳ וכל הפלפולים בזה הוא רק לחדוד״.

הרה״ג ר׳ יחיאל מיכל וולפזון, אב״ד דיאנישאק, כותב: „הנני מן הנמנים להתיר״ (את המכונה). הרה״ג ר׳ שלמה הכהן מו״ץ בווילנא כותב: „ענין המציצה אין לה ענין ושיכות למצות המילה, רק היא מצד רפואה, ולכן לא נזכר בשום מקום באיזה אופן תהיה המציצה משום דידוע, דעניני רפואה משתנה מזמן לזמן וממקום למקום״ וכו׳.

הרה״ג ר׳ אליעזר ראבינוביץ, אב״ד במינסק, כותב: „אין נפ״מ, אם המציצה היא בפה או בכלי״. הרה״ג ר׳ אליקום שפירא, אב״ד בהורדנו, כותב: „פה (בהוראדנא) עושים מימים כבירים מציצה בפה ע״י כלי זכוכית קטנה פשוטה ולמען לא יבא דם בפי המוצץ מניחים מוכין בפי הצלוחית מלמעלה וע״ז הסכים הגאון רשכבה״ג ר׳ יצחק אלחנן מקאוונא זצ״ל ונהירנא כד הוינא טליא, ל״ע, ל״ע שהיו סבות ר״ל מפאת המוצץ דמי המילה בפה אי נקי״.

הרה״ג ר׳ יחיאל מיכל עפשטיין אב״ד מנאוואהראדאק כותב: „תבא ברכה על הממציאים המכונה ואותם פושקי השפתים, השוכבים בין שפתים, דבריהם בלי טעם ובלי ריח״. הרה״ג ר׳ גרשון רבינזון אב״ד בוולאצלאוועק (פולין) (כעת בליברפול באנגליה) כותב: „מכונת המציצה בכלל כפי אשר שמעתי וכפי אשר נודע לי נחיצותה בפרט אצל המוהלים ההדיוטים בערי פולין, וכאשר

מציצה בתור שמירת הבריאות תוכל להיות ע"י כלי וגם לא מצינו בשום מקום באיזה אופן לעשות המציצה". *)

כן כותב הרה"ג ר' יוסף צבי דינר, הרב הכולל באמשטרדם, „שאם ימצוין בפה קרוב הדבר, שיביא עצמו או את התינוק בסכנה אם ימצא בו או בהתינוק שרש מהחולי הידוע, אשר לא נודע ולא נשמע ממנו בזמן רז"ל, כאשר שחולי הנ"ל נולד ימים רבים אחר חתימת התלמוד וכבר אמרו רז"ל סכנתא חמירא מאיסורא ומכש"כ היכא דליכא איסורא כלל אלא סכנתא לבד". עוד מובא ב„המאסף" מכתב הראב"ד לעדת הספרדים בבוקארסט, הרה"ג ר' מתתיהו אברהם צירמאני הכותב: „הלא מותר לחתוך הערלה בין בצור בין בקנה ולאו דוקא בסכין, דאזלינן בתר כונת התורה, שיחתוך הערלה, וכן ענין המציצה שלא נזכרה איך למצוין גם אינה מצוה אפילו מדברי סופרים, שלא נקבעה אלא משום גדר סכנה, מנין לנו מן הדין לגזור שתהיה רק בפה ולא בכלי, או מטעם מנהג שנהגו העולם למצוין בפה ומנהגן של ישראל תורה היא, אומר אני דאינו דומה למנהג שנהגו משום מצוה או מטעם חמירא, אלא הכא משום סכנה והשתא אם הרופאים המובהקים ראו והתבוננו בחכמתם, כי המציצה בפה יש לחוש לסכנה גדולה מחמת דבוק ממחלת המוהלים בסתר ובגלוי בילה, א"כ מה הועילו חכמים בתקנתם במציצה להצילם מסכנה, אם יש לחוש שיפלו בסכנה גדולה הימנה, ואין להביא ראיה מהילדים, שזה מאות שנים שנהגו למצוין בפה ולא מתו ואשר הם חיים עדנה דגם בזה"ז זה כמה מספר שנים שמצצו ע"י קנה או מכונה, ולא אנה להם כל און וחלקם בחיים, אבל באמת אין מביאין ראיה מזה", עכ"ל.

הרה"ג ר' א"ל מנדלזון, שהזכרתי כבר למעלה, מביא עוד שתי ראיות משני גאונים גדולים, שהמציצה נתקנה רק משום סכנה ולא משום מצוה, והם בעל „נמוקי יוסף" והאדמו"ר ר' שניאור זלמן שניאורזון זצ"ל, בעל ה„שלחן ערוך" לחסידים וה„תניא", אשר היה מפורסם בדורו של הגר"א לגאון בנגלה ובנסתר. בעל ה„נמוקי יוסף" כותב: „גם מצות מילה לא נגמרה עד דפרע" וכו', ובעל התניא כותב בש"ע או"ח ס' של"א: „מילה בזמנה דוחה שבת וכו' והפריעה היא מכלל המילה והמציצה ג"כ דוחה את השבת מפני הסכנה".

הנני להביא עוד בזה גם דברים אחדים מספר „דם ברית" להרב המוהל ר' אלכסנדר טירטים בלונדון נגד המציצה בפה:

*) „המאסף", קובץ חדשי, מקדש לתורה, יו"ל ע"י בן ציון אברהם קואינקה, ירושלים.

צדו ורוחו נסה, ונתלה ויושב, עינו צרה ועינו רעה, אוכל הרבה ומוציא קימעא והשוד על העריות ועל הגזל ועל שפיכות דמים (קידושין פ״ד א׳) (רופא אומן הוראתו לא רופא ואומן כאחד, אלא רופא מומחה), מזה ברור שלפלפול מהר״מ ש״ק „האי אומנא זה רופא מומחה״, אין כל יסוד ומופרך מעקרא.

בימים האחרונים התחילו אחדים מקטני המוח, אשר ידיעתם בגפ״ת מעטה מאד וכל חכמתם וגאותם רק בזה, כי אחדים מהרבנים תארו אותם, למען החניפם, בתואר „רב״ ואולי גם „גאון״, להתעסק בדבר המציצה, וכאשר לא מצאו להם אף יסוד כל שהוא, אף רעוע ביותר, כי המציצה נתקנה משום מצוה, כרכרו כרכורים נגד הפייטן בעל „הרחמן״, אשר כתב: „ופרע ומציץ דמי המילה וכו׳ ואם שלש אלה לא יעשה לה״, והוציאו מזה משפט, כי המציצה מצוה היא; אולם מה רעוע הוא היסוד הזה! עוד לא שמענו ולא ראינו, כי יסמכו בדבר מצוה על פייטן, אשר כתב את דבריו לפי המנהג המקובל ולמען תפארת הלשון. עוד תפשו להם סמך לדבריהם ומצאו (בפסחים דף נ״ז) המאמר על יששכר איש ברקאי, שמחלל קדשי שמים במה דהוי כריך ידיו בשיראין ועביד עבודה ואמרו שמצות מילה היא כמקריב קטורת ע״כ אסור למצוץ בכלי, אבל הלא שם מבאר בפרוש, כי יששכר איש ברקאי כרך ידיו בשיראין שלא ללכלך ידיו בדם האבר ולכבוד עצמו היה עושה, ומטעם זה נענש, אבל בענין המציצה בכלי או בספוג הלא טעם אחר לדבר והוא טעם שמירת הבריאות או, מה שיותר נכון, טעם פקוח נפשות, ואיזה בזוי מצוה יש בזה? מלבד זאת ראיתי לא אחת ולא שתים אחרי הפריעה אבעבועות רכות, המלאות מוגלא, המכסות חלק מהעטרה, האם לא בזוי מצוה הוא לשום את הפה על הערלה כזאת ולמצוץ בפה מלבד הדם את המוגלא? עוד ראיתי פעמים רבות שומן רב מכער מאד, המכסה את העטרה, אחרי הגלותה, והאם לא בזוי מצוה הוא למצוץ בפה גם את השומן הזה? בראותם, כי גם בזה לא הצליחו, סמכו את עצמם על דברי תורה, בהחליטם, שאסור למצוץ בשבת בספוג או בכל דבר וגם מוקצה הוא, בסברתם הזאת נראה ברור, כי יודעים הם את האמת ומתכונים למרוד בה, הלא במשנה נאמר בפרוש: „עושין כל צרכי מילה בשבת״, וכן נאמר בפרוש, שבהמציצה בפה יש חלול שבת „בחבורי מחבר״, ולמרות זאת מעבירין את המוהל, שאינו מוציץ (בשבת), קל וחומר למכשירי מציצה, המיועדים לשמור את הנמול מסכנת המציצה בפה, היינו מסכנת פקוח נפש, גם הרב ר׳ יעקב יוסף, רב׳ הכולל בניו־יורק, כותב: „כבר למדונו חז״ל ללמוד בדברים הנוגעים לחכמת הרפואה והטבע מחכמי הרופאים ולמה לא נסמוך על הרופאים, שאומרים, כי

צבי הירש חיות כותב בספרו „דרכי הוראה“: „דכל מנהג, אפילו של איסור או דין שהטעם כתוב בצדו, אם בטל הטעם, בטל גם הדין והמנהג, כיון דגלו לנו חז״ל דעיקר האיסור מפני הטעם המפורש, אבל לא כן במה שאסרו חז״ל סתם בלא טעם“, והביא ראיה לדבר מכמה ענינים.

עתה נשובה נא ונראה מה בפי הצד שכנגד: ר׳ יעקב עטלינגער כותב: „המציצה בפה להוציא הדם ממקומות הרחוקים צריך כח משיכא ואי אפשר בדחיקא ביד“. אבל הלא יודעים אנחנו, כי בכל יום ויום עושים אלפי נתוחים ומוציאים הדם רק בדחיקה ביד ע״י מוך ולא בכח הפה. הרב הנ״ל כותב במקום אחר: „למה נדאג, שמי הוא בחזקת בריא ע״י הבדיקה הראשונה (של הרופא את המוהל), שנתרע אח״כ“ עכ״ל, אבל אם חז״ל הוציאו משפטם, כי כולא עלמא בחזקת בריאות קיימי, אפשר כי זה היה בימיהם, אבל בימינו מעטים מאד הבריאים, מעטים הם האנשים, אשר שניהם אינן מקולקלות ופיהם בריא ושלם. והג׳ מהר״ם שי״ק מתאמץ לבאר לנו, כי המציצה הלכה למשה מסיני היא. „למה דייק האי אומנא דלא מייץ, פשיטא כיון שסכנתא היא מעברינן ליה, צריך לומר דהוא רופא מומחה ובריררא ליה דלא הוי סכנתא (ומטעם זה לא מייץ) מעברינן ליה, כאן גילה לנו הש״ס דהלכה למשה מסיני היא“, עכ״ל. כפתור ופרח! Salte mortale נפלאה מאין כמוה! אבל לוא ידע המעקם דברי חז״ל הזה (מהר״מ שיק), כי רופא ואומנא היו רחוקים זה מזה בימי חז״ל, כרחוק בימינו הפרופיסור, המטיף לקחו בתורת הרפואה לשומעיו מעל הקתדרא, מחובש בצבא החיל, אשר זה עתה למד קרוא וכתוב, אז לא דרש את דרשתו המוזרה בפלפולא חריפתא. הרופא היה נכבד מאד בעיני חז״ל ורבים מהתנאים והאמוראים היו רופאים. הרופא או אס״א עסק במחלות פנימיות, במחלות חיצוניות, במחלות חירורגיות, וכל דבר הקשה בעניני דת ודין, הנוגעים בחכמת הרפואה, הביאו החכמים להרופאים: „שאלו לחכמי הרופאים“, „שאלו לחכמים והכמים לרופאים“ (נדה כ״ב, נזיר נ״ב), גם בעניני כריתות „מיתת ב״ד סמכו חז״ל את עצמם על הרופאים, בבית המקדש היה רופא מיוחד בעד הכהנים וכו׳ וכו׳, זה הוא המצב החברותי של הרופאים בימי חז״ל. נראה נא מי הוא אומנא. האומנא היה בזוי בעיני חז״ל מלבד אומנתו, אומנת הקזת דם, לא עסק ברפואה, בעיניהם היה האומנא בעל לאכה פשוט. „טבחא ואומנא“ (בבא מציעא צ״ז, ק״ט) היו בעיניהם כמעט שמות נרדפים. מבטם על האומנא נראה מדבריהם: האי מאן דבמאדים יהיה גבר אשיד דמא אמר רב אשי או אומנא, או גנבא, או טבחא או מוהלא (שבת קנ״ו א׳). על „גרע“, זה האומן, אמרו: מהלך על

וכו' וכו'. הננו רואים, כי בעת אשר חשבו כל אבר ואבר כנגד המצות עשה ואת האברים בחפה הצפרנים והגיד, אשר בהם תעשה המילה, מנו גם את הצפרנים לפריעה, ולא מנו את הפה למציצה. גם מזה ראיה ברורה, כי המציצה איננה כמצות מילה.

באמצע המאה העברה, כאשר החלו הממשלות באשכנז להתערב באיזה פרטים מעניני מילה ובפרט בענין המציצה, יען כי מוהלים אחדים, אשר היו חולים בפיהם, הדביקו את מחלתם בהנמולים ע"י מציצה ואולי עברה המחלה מאיזה ילד להמוהל, התחילו הרבנים להתוכח, אם נתקנה המציצה משום מצוה או משום סכנה. מעבר מזה הננו רואים את הגאונים ר' משה סופר, בעל ה„חתם סופר", את ר' אליעזר הורוויץ, רב ואב"ד בווין, בעל ה„יד אליעזר", ואת ר' צבי הירש חיות ז"ל, שלשה אלה המחליטים בדברים ברורים, שהמציצה נתקנה רק משום סכנה ואפשר למצוץ גם באופן אחר. ומעבר מזה הננו רואים את ר' יעקב עטלינגר, זה הקנאי הידוע ומחר"ם שי"ק, המחליטים כי המציצה נתקנה משום מצוה. והנני להביא בזה את דבריהם, למען ישפטו הקוראים למי מהם הצדק: ה„חתם סופר" כותב (בשנת תקצ"ז): „לא נמצא מציצה בפה כ"א למקובלים, ואין לנו עסק בנסתרות. היכא דאיכא למיחש לסכנתא כל שהוא והנה שורש מ"ץ מצץ הפל אחד וכתיב מיץ אפים (משלי ל') וימץ טל מן הגזה (שופטים) ובכלם פירש"י לשון סחיטה וכבישה, וכן הרד"ק והראב"ע וכו' ועוד אני אומר, אפילו היה מפורש בש"ס מוצץ בפיו מ"מ כיון שאין זה מהכשר מילה, אלא משום סכנה והמל ופרע ולא מץ כבר גמר מצותו, וכמו שאומר רב פפא דומיא דאיספלניות וכמון שהוא משום סכנה ה"נ מציצה והרי כמון ואיספלנית גופא אין אנו נוהגין בכמון כלל גם לא באותן איספלנית שנזכרו בש"ס, שמע מיניה, כיון דמשום רפואה הוא, אין להקפיד, אם הוציאו הרופאים רפואות אחרות במקומם והוא הדין נמי מציצה, אפילו היה מוזכר במשנה מציצה בפה מ"מ יכולים להמיר בדבר אחר" וכו', עכ"ל. ר' אליעזר הורוויץ כותב נ"כ בשנת תקצ"ו: „כאשר חדשים מקרוב קרה מקרה פה עירנו בכמה ילדים נמולים ממוהל מומחה ואשר פרחה בעור בשרם צרעת ממארת וכסתה הצרעת את כל בשר המילה ואשר פשתה בכל גופם, והרבה ילדים מתו מחמת הצרעת ההיא ועוד איזה מהם בחיים חיתם נאנחים ונחלאים ושפטו הרופאים, כי כן באה להם הרעה הזאת מחמת המציצה שבפה המוהל וכו' אע"ג שאמר רב פפא, האי אומנא דלא מייץ סכנתא הוא ועברינן ליה, מ"מ הרי לא פורש דצריכה להיות המציצה דוקא בפה וכו' ז"ל בתר טעמא למה הצריכו חז"ל כל עיקר המציצה משום רפואת הנמול" וכו' וכו' עכ"ל. ר'

להשתדל לכה"פ. לבל תזיק המציצה לבריאות הילד, היינו להנהיג במקום מציצת הפה מציצה במכונה וכדומה.

נראה נא מה ידובר בהמציצה בספרי התלמוד, המקור הראשון, מעין לא אכזב, אשר מימיו אנחנו שותים ואשר הוא נר לרגלינו בכל אשר נפנה. בהמשנה נאמר: „עושין כל צרכי מילה בשבת מוהלין ופורעין ומוצצין ונותנין עליה אספלנית וכמון". רש"י מבאר את המשנה: „ומוצצין את הדם ואע"ג שהיא עשיית חבורה, שאין הדם ניתק מחבורו אלא ע"י המציצה". נעבור נא לדברי הגמרא. רב פפא, אשר חי כשלש מאות שנה אחרי בעלי המשנה, מבאר את דברי המשנה: „האי אומנא דלא מייץ סכנה היא ועברינן ליה, פשיטא מדקא מחללי עליה שבתא סכנה הוא? מהו דתימא האי דם מפקד פקיד קמ"ל חבורי מחבר ודומיא דאיספלנית וכמון, מה איספלנית וכמון, כי לא עביד סכנה אף (המציצה) כי לא עביד סכנה הוא". פה מבארת לנו הגמרא בדברים ברורים ונכחים, אשר אין לפקפק בהם, כי המציצה נתקנה רק משום סכנה ולא משום מצוה. מבארנו הגאוני, רש"י, מפרש לנו דברי הגמרא: „שמא תאמר האי דם מפקד פקיד מופקד ועומד שם כנתון בכלי ובמציצה אין חבורה ואין כאן איסור תורה ומשום הכי שרי ולא משום סכנה ואומנא דלא מייץ בחול לאו סכנתא הוא ולא נעבריה, קמ"ל חבורי מחבר כשיצא ע"י מציצה ואפילו הכי שרי משום סכנה מדקתניתין במתניתין גבי איספלנית וכמון". הננו רואים מזה, כי מבארני הגדול רש"י, אשר בודאי ידע טעם המציצה יותר מקטני המוח שבדורנו, אשר כל חכמתם רק לעקם דברי חז"ל, אומר בפירוש: „שמא תאמר לאו משום סכנה, קמ"ל משום סכנה". נעבור נא להרמב"ם: „פורעין את הקרום הרך בציפורן ואח"כ מוצץ את המילה עד שיצא הדם ממקומות הרחוקים, כדי שלא יבא לידי סכנה". הדברים האלה, בלא כל שנוי, הננו קוראים ביורה דעה רס"ה. כן בכל הפוסקים הראשונים והאחרונים. אין באחד מהם אף רמז קל, כי המציצה נתקנה משום מצוה. אלה הן הראיות החיוביות ונביא בזה גם איזו ראיות שליליות: חז"ל אמרו מל ולא פרע כאלו לא מל, ולא אמרו מל ולא מצץ, כאלו לא מל. לוא היתה המציצה אחת ממצות מילה, כמו הפריעה, מדוע זה לא הזכירו זאת חז"ל? עוד אחת: בילקוט „שוחר טוב" על הפסוק „כל עצמותי תאמרנה": „אמר תנחום אין כל אבר ואבר שלא קלס דוד להקב"ה". ובין כל האברים האלה לא נזכרה הפה למציצה. בפסיקתא פ' בראשית: רמ"ח מצות עשה כנגד אברים שבאדם וכו': צפרנים לעשות בהם הפריעה, הגיד מצות מילה ופריעה, בפי אני אהללך שנאמר: תהלת ה' ידבר פי, בשפתי אני אשבחך, שנאמר תבענה שפתי תהלה, בלשוני שנאמר ולשוני תהגה צדקותי-

נתן הסכמתו ע״ז. מזה הננו לומדים, כי המוהלים בעצמם מתאמצים להעביר המציצה בפה, והם מומחים להדבר הזה יותר מן הרבנים, כי יודעים הם ע״פ הנסיון, כי המציצה בפה תוכל להזיק לבריאת הילד וגם לבריאותם הם. ודי לנו בהסכמת הגאון ר׳ יצחק אלחנן, אשר התיר את המציצה ע״י מוך, ולוא היתה אסורה באמת, אז לא שמע לעצת הרופאים, אשר השתדלו בזה. כן נודע לנו, כי כל הרבנים בווילנא הסכימו, כי מותר למצוץ ע״י מוך וכי הרופאים משתדלים בכל מקום לבטל את המציצה בפה. וראיה לדבר המאמר „מציצה בסממנים״ („המליץ״ גליון 205 לשנת 1895) ו„זאת תורת המציצה״ („המליץ״ לשנה ההיא גליונות 128, 127 להמוהל רימ״א עבי״ן).

הד״ר טארלא מודיע ב„השחר״ הרוסי, כי בעיר חרסון הנהיג את המציצה ע״י מכונה. מתחלה לא רצו הרבנים להסכים לזה, אולם אחרי איזה עיון באו לידי מסקנא, כי אין כל מעצור לזה מצד הדין. רב העדה דק״ק גרודנא, ר׳ קאטקינד ז״ל, מודיע בהעתון הנ״ל, כי בעיר מושבו הנהיג המוהל היותר מומחה והיותר רצוי מכונה למציצה, כמו שנהוג אצל אחינו באנגליה והרבנים לא מחו בידו.

רחוק אני מאד מעולם הפלפולים, שהם כהררים התלוים בשערה, ואין לי היכלת לרדת לעומקא דדינא, אך כל הראיות, המובאות נגד המציצה בספוג או בכלי, מופרכות מעקרן והפלפולים פלפולי שוא הם, אשר אין להם כל יסוד, כי התורה נדרשת לכמה פנים, ואך ע״י פלפולים אפשר לגלות פנים שלא כהלכה. ע״כ נחוץ לנו ללמוד מפשטיות הגמרא, ממפרשי הראשונים ומדברי הפוסקים הראשונים והאחרונים, אם נתקנה המציצה משום מצוה, או משום סכנה, ואם החובה למצוץ בפה דוקא, או נוכל לצאת ידי חובת מציצה גם בספוג, במכונה וכדומה. הדבר הזה נחוץ מאד גם מפאת חכמת הרפואה. אם יתברר הדבר, שהמציצה נתקנה משום מצוה ולא משום סכנה, אז מוכן אנכי לדון לפניהם בקרקע, להשליך את נשקי מידי ולעמוד במקום שבעלי תשובה עומדים, כי חלילה לנו לגעת אף בפרט קטן מפרטי המילה, הקדושה לנו. ולאידך גיסא, אם יתברר הדבר, שהמציצה נתקנה לא משום מצוה, אלא רק משום סכנה, ועכשיו שנתברר הדבר, מפי רופאים מומחים, שלא העדר המציצה סכנה, אלא דוקא המציצה עצמה, מה הועילו חכמים בתקנתם? מטעם זה החובה והמצוה עלינו לבטל את המציצה ולהנהיג תחתיה אופן אחר, המתאים יותר לחכמת הרפואה בימינו. אם כבר לבטל מנהג עתיק ימים, אשר אחינו נהגו בו מקדמת דנא, הלא אין מעצור לפנינו

בראיות קלושות מן האויר, והלא יחיד ורבים הלכה כרבים ובפרט בדבר הנוגע בפקוח נפשות.

כן הוציא הד"ר ק. לעז על כל הרופאים. כי אינם יודעים להבחין בין מחלות הבאות ע"י המילה או המציצה ובירושה מהורי הילד, מקרוביו, ממבקריו, מהאויר הסובב אותו וכו' וכו'. אבל לא כן הדבר; הרופאים, ששמשו כל צרכם, רגילים להקור בכל מחלה ומחלה הבאה לידיהם, לדעת את מקורה וסבתה, בודקים את הורי הילד, את המינקת וכל בני הבית, ואך אחרי כן יוציאו את משפטם, מאין באה הרעה. כן יודעים כל הרופאים, כי שטת ליסטר והמציצה הן שני הפכים, יודעים הם, כי אחרי נתוח המילה שכיחות מאד המונלא והאבעבועות גם בהעשות המציצה, ואולי רק באשמת המציצה, מה שאין כן בשטת ליסטר, הדורשת נקיון וטהרה במגע ובמשא והמנתחים, אשר כלם, באין יוצא מן הכלל, הולכים בשטתו, לא ירשו למו להניח את פיהם ושפתם על פצע חי. כן אין הרופאים מאשימים את המוהלים, אם יוצא דם רב אחרי המילה בגזובי דם, אחרי כי ידוע הוא להם, כי לא המוהל אשם בזה, אלא טבע דם התינוק הוא. כן ידוע להרופאים, כי התקופה הנעלמה של מחלת הענבת, היינו מזמן ההתדבקות עד הגלותה, נמשכת לא פחות משלשה או ארבעה שבועות, ואם הילד חלה במחלה הזאת ארבעה או חמשה ימים אחרי המילה, יחליטו בהחלט גמור, כי לא בהמציצה האשם, אלא בהורי הילד; כל אלה הדברים ידועים לכל רופא ורופא, ולמרות זאת באו להחלטה נמורה, כי במקרים רבים רק בהמציצה האשם, כאשר הוכחתי כבר למדי; רק איש, אשר מוחו מטומטם, יכול להאשים את כל הרופאים בקלות דעת ולהחליט, כי אך החד בדרא, הוא הד"ר קליין, יודע הכל והוא ואפסו עוד. את כל זאת מצאתי לנחוץ להשיב להד"ר קליין, למען האמת והצדק ולמען תקנת הרבים, אחרי כי דבריו לא נוסדו על אדני המדעים, כ"א על הנחות כוזבות וראיות מופרכות ומוזרות לחכמת הרפואה.

אחרי אשר בארתי את סכנת המציצה ע"פ תורת העיון וע"פ הספרה והחיים, נראה נא את יחס המוהלים והרבנים לשאלת המציצה. לפני שנים אחדות התעוררו רבים מן המוהלים בארצנו בפלכי המערב, אשר שם כל המוהלים יראים וחרדים, ורבים מהם גם גדולים בתורה, להעביר את המציצה בפה ולהנהיג את המציצה ע"י מוך או ע"י מכונה, בערים רבות בפלך קובנא ובעיר קובנא עצמה, כן גם בווילנא, התחילו אחדים מן המוהלים למצות ע"י מוך. בקובנא לא רצה הגאב"ד, ר' יצחק אלחנן זצ"ל, לשנות מן המנהג המקובל, אולם אחרי אשר בארו לו הרופאים מאחינו את סכנת המציצה בפה,

מאד, בעוד אשר אחרי המצאת האנטיזעפטיק מקרה רחוק הוא. אין זאת, כי הד״ר ק. יצא לחלוק על רבותיו ולפי דעתו אין כל נחיצות בכלל בנקיון וטהרה קדם הנתוח. וזה הוא באמת פלא גדול. לוא גם נסכים לדבריו, כי בעידנא דמפלט לא בלע, הלא גם אז אי אפשר להזהר מהתדבקות, כי ידוע לכל המוהלים, כי במקרים אחדים יתכוצו צנורי דם הנמול אחרי החתוך והפריעה ולא יפלטו דם כלל, וגם אי אפשר אז להוציא את הדם ע״י המציצה, ובמקרים כאלה הלא נקל מאד מאד להדביק את המחלה גם לפי דברי הד״ר ק.

„מקרי מחלת הענבת לא קרו זה כבר", כותב הד״ר ק.; אינני יודע, אם אמת הדבר, אחרי כי אין לנו אף ספירה כל שהיא על אדות המחלות בנמולים אחרי המילה, אבל לוא גם נסכים לדבריו, פשוטה הסבה מאד, אחרי כי בערים רבות וביחוד בערים הגדולות, אשר שם מחלת הענבת מצויה הרבה יותר מבערים הקטנות, כבר עזבו את המציצה, או מוצצים ע״י ספוג או מכונה וכדומה. כן כותב לי הרה״ג ר׳ יצחק ד א נ צ י ג מפטרבורג את הדברים האלה: „אבל ידע, כי אני מוהל אומן זה יותר מארבעים שנה, וזה כעשר שנים, אשר אני בטלתי את המציצה בפה, ואני משתמש רק בספוג נקי, והמתעקשים, אשר המה כחרדים, לא ידעו מה, והגמרא דשבת שאמרו, כל מוהל דלא מייץ, לא הזכירו בפה. האם נאמר מה שכתוב בגדעון וימץ טל מן הגזה ג״כ מייץ בפה וכן מיץ חלב, מיץ אף ומיץ אפים וכו׳ והחלב המתמצה יוציא חמאה והמתמצה מן האף הם הרירים דברים מאוסים הכל בפה נעשית?" עכ״ל. „כל הרופאים המדקדקים בדבריהם יודו, כי אין שום סכנה במציצה", כותב הד״ר ק. נפלא הדבר! אחד המנתחים היותר מפרסמים, הפרופיסור ברגמאן מברלין, מצא לנחוץ לקרא מנאם (ריפירט) מיוחד ע״ד סכנת המציצה לפני אגודת הרופאים בברלין והראה לדעת לא לבד ע״פ תורת העיון, אלא במופתים חותכים, כי ילדים רבים חלו באשמת המציצה, והרופאים הנאספים דנו עד״ז, ואף אחד מהם לא היה מסופק באפשרות הדבר; הפרופיסור פטנקופר במינכן, ראש וראשון להמומחים בתורת שמירת הבריאות, מצא לנחוץ למצוא מכונה למציצה ויזהיר את המוהלים לבלתי שכוח להניח בקצה הפה של קנה החלול חתיכת מוכין, לבל יגע רוקו של המוהל בגיד הנמול. מאות רופאים כתבו ספרים מיוחדים לעניני מילה, אשר כל מלה ומלה בספריהם הובאה בפלס ובמשקל, כיד הדייקנות הטובה עליהם (תכונת הרופאים האשכנזים לחקור ולדרוש היטב אחרי כל דבר ודבר טרם יוציאו משפט), כל הרופאים המוהלים, אשר כתבו ע״ד המציצה, כלם דנו אותה לכף חובה, ואף הד״ר ק ל י י ן מגין על המציצה

יבאו בילד רק אחרי עבור עשרה ימים ויותר. הלא נודע, כי לעתים תכופות מכרחים אנחנו להמתין שבועים ימים ויותר, ואז בודאי כבר נמצאו מיקרובים בדם הנמול ויוכלו להדבק במוהל המוציץ; גם אין כל פלא, איך מלין ילד חולה בסמני מחלת הענבת. הלא „ממתינין לו ז׳ ימים עד שיבריא״. יען כי לאבות הילד וגם למוהל נראים הכתמים האלה בעור הרך הנמול ככתמים פשוטים וטבעים וקוראים להם בשם „פריחת עור״. בכלל הרבה מדקדוקי עניות נמצא בדברי הד״ר ק., בהחליטו, כי אצל בן ח׳ ימים לא נמצאו מיקרובים אלא בשבוע השני. לפי דעתי עוד לא עלתה חכמת הרפואה לידי דיקנות כזאת, להבחין בין ח׳ ימים ובין השבוע השני.

„אם יהיה על קרקע הבית ריר של שחפת יבש, ידבק במכת המילה״. כותב הד״ר ק. לוא צדק הד״ר ק., אז היה מספר הילדים, החולים במחלת השחפת אחרי המילה, גדול מאד, אחרי כי החולים במחלת השחפת בין אחינו העניים רבים מאד, ורובם יורקים את כיחם וניעם על קרקע הרצפה. לאשרנו אין הדבר כן, מספר הילדים החולים בשחפת אחרי המילה לא רב הוא, לפי ערך מספר הנמולים. אך הראיה היותר מוכרחת, כי המחלה באה בילדים ע״י המציצה ולא ע״י רוק החולים, הנמצאים בבית הנמול, היא, כי מקרי המחלות אחרי המילה הם כעין מגפה, וכאשר אך יתחילו לחקור אחרי שרש הדבר וימצאו, כי המוהל חולה מעט או יותר בפיו. עוד יותר: בכל המקרים, אשר התפרסמו בספרים ובעתונים שונים, נראה, כי אך הילדים, אשר נמצצו ע״י המוהל הזה חלו ולא הילדים, אשר נמצצו ע״י מוהל אחר באותו זמן ובאותה עיר. ולוא היו החולים הנמצאים בבתי הנמולים אשמים בזה, אז קרו מקרי המחלות בנמולים ע״י כל המוהלים, הנמצאים בעיר, ובזמנים שונים, ואין לנו ראיה יותר ברורה מזאת.

ראיתו, „שאין דרך המכה לבלוע בעת שתפליט״, היינו איידי דטריד למפלט לא בלע, מגוחכת מאד. יען כי די, אם רק נים אחד דק מנימי הדם לא יפלוט במשך רגעים אחדים, כי תחדור המחלה אל גוף האדם דרך הנים הזה. אמת כי הדבר הזה יקטין מעט את סכנת המציצה, אבל בכל אופן לא יבטל את הסכנה לגמרי, ומעשים בכל יום יוכיחו. לוא היה אף קורטוב של אמת בדברי הד״ר ק., „כי בעידנא דמפלט לא בלע״, הן לא נחוץ לנו כל אנטיזעפטיק קדם הנתוח, ולמה לנו לנקות את המכשירים קדם הנתוח? הלא אם ננתח באיזמל מלא חלאה וזוהמא וגם בקטורים שונים, גם אז לא יוכל לבא להתדבקות, אחרי כי הפצע יפלוט דם רב תומ״י אחרי הנתוח? בכל זה לית מאן דפליג, כי קדם האנטיזעפטיק היו מקרי המות אחרי הנתוחים רבים

קרה כל רע להנמולים. ואף בשנים האחרונות קרו מקרים לא טהורים. קראתי את המוהל ממקום מושבו התמידי עירה ווין, וכאשר בדקתי את האיש הזה, מצאתי בכיחו וניעו בצילי השחפת, ובזה נוכחתי לדעת, כי מקור מחלת השחפת בהנמולים הוא רק המוהל, וזה לא יפלא בעינינו, בדעתנו מנסיונותיו של הד״ר דימי, כי במקרים ידועים נקל יותר להרכיב את השחפת בהעור ומתחת לעור מאשר ע״י הנשימה, ביחוד אם העור כבר נחשף, כמו בהמילה או ע״י פצעים קטנים בהעור״. הבאתי בזה תמצית דברי הפרופ׳ ניימאן, אשר מהם יוכל הקורא להוכח, כי הפרופ׳ הזה עסק בהשאלה הזאת בעיון רב ובכבד ראש.

בהעתון Врачебная Газета גליון 28 לשנת 1901 מודיע הד״ר שטומאייזן ע״ד שני מקרי שחפת אחרי המילה, אשר נזדמנו לו לראות במקום מושבו. המוהל חולה זה שנים אחדות במחלת השחפת ובמצצו בפיו את פצע המילה, הדביק את המחלה בהנמולים ע״י הפצע; הד״ר הזה מתאר בדיוק את סמני המחלה בהנמולים ומסיים את מאמרו בהדברים האלה: „כבר באה העת לבטל את המציצה, יען כי סכנה עצומה כרוכה בעקבה לחיי הנמולים ולבריאותם״.

בהמכ״ע „Еженедѣльникъ Практической Медицины" № 24 לשנה שעברה כותב הד״ר ל. נ. קאנאן ע״ד ארבעה מקרי מחלות אחרי המילה, שנים מהנמולים חלו במחלת השושנה ושנים במחלת הרעלת הדם וכלם מתו.

הד״ר קליין השיב על מאמרי ב„המליץ" בשנת 1899: „וגם הרבה את אמונתו במעשה אחד, כי תינוק בן ח׳ ימים הדביק את מחלתו במוהל ע״י המציצה, המעשה הזה שקר גמור הוא, כי לא יבאו סמני המחלה על התינוק ולא ימצאו המיקרובים אלא בשבוע השני״, עכ״ל. החלטתו זאת קלוטה מן האויר ואין לה כל יסוד, כי רבים מאד מן הילדים, אשר מחלת הענבת באה להם בירושה מאבותיהם, מתים עוד בבטן אמם או יולדו מתים או לא יאריכו ימים על פני האדמה, אבל כאשר תחלש לאט לאט מחלת הענבת אצל האבות יולידו תינוקות, המסגלים לחיות, ובילדים האלה יראו סמני המחלה.

לאמת את דברי הנני מביא דברי הפרופ׳ הנודע ליסר בספרו „Haut- u. Geschlechtskrankheiten" הנעתק לכמה לשונות ואשר זכה בזמן קצר לתשע מהדורות. בספר הזה נאמר בפירוש: „אצל הילדים (אשר מחלת הענבת באה להם בירושה מאבותיהם), המסגלים לחיות, יראו סמני המחלות תומ״י אחרי הולדם ובמקרים רבים גם בהמצאם עוד בבטן אמם״. וכן כותבים עוד מומחים רבים במקצוע הזה. אבל לוא גם נסכים לדברי ק., כי סמני המחלה

בפטרבורג ואת המציצה זריתי הלאה כדבר, המתנגד לחקי החכמה ולחקי המוסר".

בהמכ"ע „וויענער מעדיציגישע פרעססע" נו' 13 לשנת 1900 כותב פרופ' ניימאן את הדברים האלה: „אמנם כבר נודע הדבר בין הרופאים, אבל לא להעם, אשר אליו הדבר נוגע ביותר, כי ע"י המילה בכלל והמציצה בפה בפרט נקל להרכיב בהנמולים מחלת הענבת, מחלת האסכרא, מחלת השושנה וכו', יען כי המוהלים אינם נזהרים בחקי הטהרה והנקיון, באשר כי תורת האנטיזפטיק מוזרה להם. כל המחלות האלה מסכנות מאד לחיי הילדים ועפ"ר רוב מתים בהם למרות עמל הרופאים. אבל רע מהמחלות הנקובות היא מחלת השחפת, אשר תדבק בבשר הנמולים ע"י הרכבה באמצעות המציצה בפה (Impftuberculose), יען כי כבד גם להרופאים היותר מומחים להכיר את המחלה הזאת בדיוק, כי מקרי מחלות השחפת אחרי המילה לא מעטים הם, אבל הרופאים תולים את סבות המכות, הנראות בבשר הנמולים, בהבקטורים המולידים מוגלא (אייטער באקטעריען), במחלות הזמה, אם שקדי החלצים יהפכו למכות טריות, או למחלת הענבת, אם השקדים צבו. כמו כל המחלות, אשר סבתן ביבחושים ובקטורים, תדבק מחלת השחפת בהנמולים באשמת המוציץ, מבלי אשר ידע זה האחרון מזה מאומה, כי מחלתו, מחלת השחפת, מסתרת ונראה הוא כבריא ובמצצו את פצע המילה בפיו, ידביק את מחלתו להנמצץ. לפעמים תעבור המחלה מהגיד ע"י כלי ה„לימפפע" לחלל הבטן ותסבב דלקת בעור הבטן ובאברים הפנימיים וגם דלקת המח לא מקרה רחוק הוא. בקטורי השחפת יקננו, כנודע, לא לבד בהריאה באמצעות כלי הנשימה, אלא גם ע"י הרכבה ויוכלו להתפשט בכל אברי האדם בהחוליות, בהעצמות, בהמח ובחוט השדרה וכו', אבל יען כי פצע המילה יעלה ארוכה במהרה, יחפשו הרופאים את מקור המחלה לא בהמילה, אלא בסבות אחרות לגמרי. לדוגמא הנני להביא בזה איזה מקרים: במשך שנה אחת ראיתי ארבעה ילדים הנמולים ע"י מוהל אחד, אשר בכלם נתגלו סמני מחלת השחפת, בראשונה בגידם ומשם התפשטה בכל גופם (פה מונה הפרופ' סמני המחלה בכל אחד ואחד מהילדים בדיוק, אבל אין פה המקום לפרטם). בכלם מצאתי בצלי השחפת ושנים מהילדים מתו בהמחלה הזאת. מלבד זאת הודיעוני הדרי"ם באטשטיבר ושפיטצר, כי עוד רבים מהנמולים ע"י המוהל הזה חלו אחרי המילה, אחד מהם מת במחלת השושנה, אצל השני התהפכו שקדי החלצים למכות טריות. עוד כתב לי הד"ר שפיטצר, כי המוהל הזה מל את ילדי בני ישראל בעיר מושבו זה עשרים וחמש שנה, במשך העת הזאת הכנים בברית „קרוב לשמונה מאות ילדים ולא

הד"ר ברנשטיין־כהן מקישינוב כותב לי, כי לפני שנים אחדות ראה בקישינוב מגפת שחפת בילדים רבים אחרי המילה. אחרי חקירה ודרישה נודע, כי כל הילדים חלו באשמת המוהל המוצץ, החולה בהמחלה ההיא. הד"ר דאראשאווסקי הציע את כל הדבר בפרטיות לפני אגדת הרופאים בקישינוב ויחליטו אז לבדוק את כל המוהלים ולזרוק מתחת לעור הילדים החולים את ה„טורבעקולין" של קוך. אחדים מן הילדים שבו לבריאותם ואחדים מהם מתו בכל סמני מחלת השחפת. הרה"ח הד"ר קאצינילזון מפט"ב הודיעני במכתב פרטי מפי הפרופ' פיטרזין מפט"ב, כי בשנה העברה בא אליו איש מערי המדינה לשאל בעצתו בדבר מכה טריה־קשה (שאנקער) על שפתיו, אשר באה עליו, אחרי אשר מצץ דם ברית של ילד ממשפחת בעלי ענבת.

הד"ר קאצינילזון הודיעני עוד הדברים האלה: „קבלתי מכתב הזמנה מאת הועד לעניני בריאות העם של בית פקידות העיר פטרבורג, שבו קראני לחות דעתי, בתור מומחה לדבר, על דבר המילה וצרכיה, אם תוכל להיות סבה להדבקת מחלת הענבת מן המוהל להנמולים ומה יש לתקן בדבר. הישיבה הראשונה היתה בסניף הועד, שעסק רק בשאלת הענבת בלבד, והשתתפו בה, בין יתר הרופאים המומחים למחלה זו, הפרופ' ד"ר פיטרזין והדרי"ם פארצעל וציסטיאקאוו. אנכי הצעתי לפניהם את כל מעשי המילה, הפריעה והמציצה, כמו שהיו נהוגות בעמנו מאז ובזמן הזה, גם הצעתי לפניהם את פרטי המשא והמתן, שהתעורר בינך ובין הד"ר קליין, ומובן הדבר, כי סניף הועד הסכים לדעתך. סניף הועד מצא לנכון, על פי הצעתי, לבלתי התערב בעניני דת של איזה אמונה, וידרוש מאת הועד רק להוציא חות דעתו לאור, כי המציצה היא דבר, שבכחו להביא בסכנה את הילד הנמול או את המוהל, ועל כן טוב לבטלה, או לכל הפחות להשתמש במוך או בהשפפרת של פטנקופה, שכבר הסכימו עליה הרבנים. הזהירות הזאת מצדי היתה נחוצה, מפני שחות דעתו של הועד הזה יוצע אחרי כן גם לפני הועד לעניני בריאות להממשלה במיניסטריום לעניני פנים, ואם כן ינע הדבר הזה אל כל היהודים ברוסיה, אם אקרא גם להועד ההוא, אז אציע, כי ישימו את השאלה הזאת לפני ועד הרבנים של המיניסטריום לעניני פנים, אשר יתאסף אחת לשבע שנים". ע"כ לשון המכתב מיום י"ח שבט תר"ס.

במכתב שני כותב לי הד"ר הנ"ל על וכוחי עם הד"ר קליין בדבר המציצה: „בכל אופן לא אוכל להבין, איך יוכל רופא מלומד בזמן הזה להגין על המציצה, שמלבד הסכנה הכרוכה בעקבה, תעורר געל נפש בעיני רואים, עד שיש בזה משום בזוי מצוה, אנכי בעצמי הנני מתעסק במצות מילה

ושונים, אשר לא היו ולא נבראו קדם המילה. הם שני דברים הסותרים זה את זה.

„הראיה היותר גדולה לטובת המילה הנהוגה הן הגזרות על המילה", כותב הד"ר ק.; אולם הלא גזרו לא לבד על המילה, אלא גם על למוד התורה, על שמירת השבת וכו'? כונת שונאינו בזה היתה לבער את היהדות ועי"ז להשמיד את שומרי דת היהדות. וראיה לדבר, כי הגזרות על המילה היו אך בימי אנטיוכוס הרשע ובימי הקיסר אדרינוס, ובימי הבינים, אשר אז השתדלו שונאינו להשמיד את היהודים ולא את היהדות, לא גזרו כל גזרה על המילה. „בטול המציצה יוכל להביא את כל המקרים הרעים, אשר חכמי היהדות העתיקה הראו עליהם בצדק", כן מסיים הד"ר ק. את מאמרו. אבל הלא במדינות רבות בארצות המערב כבר בטלה המציצה לגמרי, וכפי אשר נודע מספרים ומעתונים, לא לבד כי לא רבו שם מקרי המות, אלא, להפך, נתמעטו, בעוד אשר בארצנו, אשר פה עוד המציצה בפה בעצם תקפה, באים מקרי מות אחרי המילה לעתים יותר תכופות. לראיה על דברי הנני להביא, נוסף על המקרים שקרו בארצנו, שכבר הבאתי לעיל, עוד מקרים אחדים, אשר נקרו ויאתיו ברוסיה. הד"ר וואקולאווסקי ראה בעיר דינאבורג שלשה ילדים חולים אחרי המילה באשמת המוצץ והד"ר פעדאטאוו בעיר קרונשטאדט ראה שלשה ילדים, אשר הלו במחלת הענבת באשמת המציצה. מר אווערבוך מודיע ע"ד מקרה מחלת השחפת בבשר הנמול, אשר ראה בהקליניק בדורפאט. הד"ר טארלע מחרסון (רופא ומוהל) מודיע לאמר: „לפני שבועות אחדים הובילה אשה אחת מבנות האכרים העברים בפלך חרסון לבית החולים העברי ילד יונק שדי אמו, אשר כל גופו היה מכוסה בחבורות ווניריות וספרה לי, כי זה הוא הילד העשירי, אשר דבקה בו המחלה הזאת. תשעה ילדים כבר מתו בהמחלה הזאת במושבה וכלם נמצצו ע"י מוהל אחד, והאב והאם של הילד בריאים ושלמים. בשבוע העבר ראיתי ילד בן שני חדשים, אשר עוד לא נרפא הפצע אחרי המילה ובכף הירך נמצאו מכות טריות אחדות", עכ"ל. ב„המאסף", היוצא לאור בירושלים, מודיע הרה"ג ר"א ל מנדלזון את הדברים האלה: „הד"ר אומאנסקי מלידו (רופא ומוהל), שהי קדם בואו ללידו ביעקאטרינוסלאוו, סיפר לי, כי בשנות 1890—1891 קרה שם פתאום כמגפה על התינוקות בכל העיר וגם בהכפרים, אשר שם יד המוהל הגיעה, כי אצל המילה וסביב המילה עד הברכים היה כל הבשר צבה ונפוח וסבלו כמה עשרות ילדים צער גדול ורבים מתו, וכאשר התאספו כל הרופאים וראו את המוהל ומצאו שהיה מנוגע במחלת השחפת", עכ"ל.

ק., כי הסמים החריפים כמו קרבול, אף במדה היותר קטנה, יוכלו להזיק לבריאות תינוק בן ח׳ ימים, הלא נוכל להשתמש בנתוח המילה, כמו בנתוחים רבים, לא בשטת האנטיזעפטיק, כי אם בשטת האזעפטיק, אשר אין כל סמים חריפים בה. אבל בהשטה הזאת תוכל המציצה בפה להזיק עוד יותר. את מערת הפה חשבו מאז למקום מושב מחלות רבות ושונות, במקרים רבים נוכל להביט בפה כבראי מוצק; אם נביט בו, נוכל לדעת, אם חולה הוא נושאו או לא. ברבות ממחלות הפה אין סכנה בהן בפני עצמן, אבל תעוררנה בפה את פעולת התסיסה (גאָהרונג). האחרונה תביא בכנפיה את כשרון ההתדבקות, אשר אין מנוס ומפלט ממנה, הבקטורים הרבים, הסובבים אותנו, יחדרו אלינו ע״י הפה באמצעית האויר, שיסובב אותנו ואשר נשאף לתוכנו וע״י המאכלים אשר נאכל; בפה, על העור הערידי, המכסה אותו מן השפתים עד בית הבליעה, במערות הרבות והשונות, אשר בתוך הפה, במחיצות אשר בין השנים ובחלולי השנים, מוצאים הבקטורים מקום מקלט בטוח, וכל האמצעים הדרושים להם לפרות ולרבות; בפה הם מוצאים כל התנאים הדרושים להפרחתם: החום הדרוש, לח רב וחומר החמצן (זויער שטאָף), הבא בלי חשך אל תוך הפה מן האויר, ועוד חמר רב לכלכלתם כמו הרוק, הכיח והניע, פרורי המאכלים אשר נאכל, שיורי המאכלים, השנים המקולקלות וכו׳ וכו׳, והבקטורים פרים ורבים בפה עד מאד, ומשם יחדרו לתוך הגוף לכלי העכול, לכלי הנשימה ולכל מערות האדם; ולאידך ניסא כל מחלות בית הבליעה, הגרון והריאה, הקיבה ובני המעיים וכל הבקטורים הרבים, אשר יעוררו את המחלות ההן ואשר יבראו ע״י המחלות ההן, יבאו לתוך הפה. הד״ר מ י ל ר מצא בפה יותר ממאה מיני בקטורים שונים בתכונתם. רבים מהם מעוררים חלאים רבים ונאמנים ומיצי מערות הפה מרעילים ע״י היבחושים הרבים, אשר בהם. עד היום הזה לא עלתה בידינו להגן על הפה לבלי יחדרו לתוכו כל המון הפרפרות מבחוץ, וכל עמלנו להסיר ממנו כל זוהמא עלה בתהו. כי הסמים החריפים, אשר ע״פ תכונתם יוכלו להמית את הבקטורים, עושים שמות גם בהעור הרידי הבריא ויצא שכרם בהפסדם; גם בפה איש בריא בכל אבריו, ואשר גם שניו שלמות, תמצאנה רבוא רבבות בקטורים. אולם אם השנים מקולקלות, אז לשוא כל עמלנו לנקות את הפה גם לפי שעה *). זאת היא תכונת הפה. אחרי כל הדברים האלה נקל לכל אחד מאתנו לראות ולהבין, כי שטת ליסטר, המתאמצת לבער את הבקטורים והמציצה בפה, המביאה על פצע המילה בקטורים רבים

*) אולי לזאת כונת חז״ל באמרם (מס׳ דרך ארץ פ״ט): לא ישתה מן הכוס ויתן לחברו מפני סכנת נפשות.

וידע, כי אפשר להשתמר מצבית הגיד גם בלא מציצה. מביא ראיה אחרת ע״ד תועלת המציצה, כי אחרי אשר בעלי המשנה תקנוה ובעלי המשנה חזקוה, שמע מינה, כי טובה היא לבריאות. ראיה מדעית מאין כמוה! אבל הד״ר ק. לא אמר די בראיתו, אלא חפץ להעמידה במדרגה אחת עם שטת ליסטר, מה ששטת ליסטר לגדולים, זאת היא שטת המציצה לקטנים, ועוד טובה ממנה. בהפרק „תקונים בהמילה״ בארתי את שטת ליסטר בפרטיות וממנה יראה הקורא ונוכח, כי כל עמל הרופאים הוא רק לשמור את הפצע מכל מגע ומשא עם הבקטורים, ונקל להבין, כי גם נתוח המילה צריך להעשות ככה, כדי להשמר מכל חשש סכנה, אחרי כי כל הזהירות הזאת לא תתנגד לחקי דתנו. אבל כל התקונים האלה, לוא גם נעשו בנתוח המילה, אינם שוים ולא כלום, אם רק אחרי הנתוח תעשה המציצה בפה. ואם גם נסכים לדברי הד״ר

היַנוקה העוברת כל חק וגבול, בשני אופנים יקיזו את דמם: באמצע החרגמי והפסד. באופן הראשון יקיזו את כל בניהם מיום הולדם עד שנת החמש עשרה לימי חייהם. וזה מעשה החרגמי: על הגב, בין הכתפים, סמוך לצואר, יצמידו היטב קרן פרה או איל, או גם שפופרת של זכוכית, אשר תבנית קרן לה, אחרי כן ישאבו את האויר מבעד הנקב, אשר בקצה הקרן הצר ואת הנקב יסתמו באצבע. החלל אשר בקרן הריק מאויר יניף את הבשר והדם אשר במקום הזה; אז יסירו את הקרן ואת החבורה ימשחו במים קרים ובתער ישרטו שריטות אחדות. אהדים יוציאו מגופם שתים, שלש קרנות דם. מכאוב הילדים נורא מאד. את הנתוח הזה תעשינה ביחוד הנשים. הפסד הוא מעשה ידי האנשים החובשים, וזה מעשהו: במחט חד, המחודד לסכין צר בקצהו, יפתחו ורידי הדם השונים, לפעמים יותר קרובות יפתחו את העורק הקרני, אשר בפרקי המרפק, אשר, לפי דברי הפרסיים, טוב בכלל לכל הגוף. אם ימעט דמו, גם יקיזו את דמם מיתר עורקיהם, הכל לפי ראות רופאיהם ולפי התועלת, אשר הם מוצאים בזה, למשל את העורק, אשר מתחת ללשון, יפתחו, להיטיב בזה את חוש הטעם ולהגן בפני מחלות השנים, את העורק, אשר מתחת למרפק, יפתחו להגן בפני מחלות הקיבה, וכאלה רבות. — הננו רואים כי הקזת הדם והמציצה אחרי המילה היו מהדברים ההכרחיים אצל הפרסיים, מימי חז״ל עד היום הזה, ובזה הנני רואה חיזוק לדברי, כי תכלית המציצה ותכלית הקזת הדם אחת היא, וכי מוצא מנהג המציצה אחרי המילה מהפרסיים הוא, אשר בתוכם ישבו אחינו בעת ההיא. עוד זאת: כאשר ראינו בהפרק „המילה אצל העמים האחרים״, אין אף עם אחד, אשר אצלו נהוגה המציצה, מלבד הפרסים והעברים, שני העמים אשר היו קרובים זה לזה קרבת מקום, והאם אך מקרה הוא, כי שני העמים האלה הנהיגו את המציצה אחרי המילה מקדמת דנא ומחזיקים בה עד היום הזה? האם אך מקרה היא, כי שני העמים האלה הביטו על הקזת הדם כעל רפואה בדוקה נגד כל המחלות? על השאלה הזאת נוכל להשיב בשלילה, ואין כל ספק, כי המציצה עברה מהפרסים להעברים ולא מהעברים להפרסים, באשר כי השפעת העם, אשר זה עתה הגלה מארצו, לא היתה רבה או על העמים הקרובים אליו קרבת מקום, בעוד אשר השפעת הפרסים על מנהגי העברים היתה, בידוע, לא מעטה בהימים האלה.

המקרים הנודעים לו בפרט. סיים את דבריו, כי רבים הם החולים במחלת השחפת. אשר המחלה באה להם ע"י הפצעים הנמצאים בעורם, וכל הרופאים הנאספים הסכימו להחלטתו.

הראיה שמביא הד"ר ק., כי המוהל, שבחר הוא, הצליח במלאכתו, בעוד אשר המוהל, הנבחר מאת הקונסיסטוריום לא הצליח, לא תתן ולא תוסיף לנו כלום, כי בכלל אין מביאים ראיה משני מוהלים, להקיש מהם על אלפי מוהלים זולתם, ולא זאת היא דרך המדעים. כן פליאה דעת ממני, איך עלה על דעת רופא להחליט, כי המציצה תגן על הנמולים ממקרי נזילת דם, הלא אם הם ממשפחת נזובי דם כבד מאד מאד גם לרופא מומחה לעצור את הדם, וגם אצל בלתי נזובי דם רבים הם מקרי נזילת הדם במציצה, אבל כי המציצה תגן בפני נזילת הדם, עוד לא שמעתי בלתי מפי הד"ר ק.

עצת הד"ר ק. לבדוק את המוהלים, לא תוכל לשמור את הנמולים מהתדבקות, וגם בהצעה ההיא כבר קדמוהו אחרים. הלא אי אפשר לבדוק את המוהל בכל פעם ופעם קדם הנתוח, והמוהל שהיה בריא אולם לפני שנה, יוכל להלות במשך השנה במחלה מתדבקת, מבלי אשר לא ידע זאת גם הוא, מלבד זאת ישנם תחלואים רעים ונאמנים, אשר הרופאים לא יוכלו לדעת בדיוק במשך שבועות והדשים את מהותם ואיכותם, ואם מתדבקות הן או לא. מלבד זאת לא בכל מקום נמצא רופא ולא כל מוהל יתרצה לבדיקה. אבל לו גם היתה אפשרית בדיקת המוהלים ע"י הרופאים, הלא במקומות רבים נוהגים לתת את „כבוד" המציצה לאחד מן הקרואים, האם יבדקו את כל הקרואים? —

אחרי אשר גמר הד"ר ק. את מאמרו, אשר חפץ לדבר בועד הרופאים, הואיל לתת לנו השקפה כללית ע"ד תועלת המציצה ומתחיל מאמרו בשאלה: „למה היא (המציצה) באה?" השאלה ההיא נשאלה לא אחת ולא שתים בבתי מדרשם של מפרשי התלמוד ונושא כליו, מימות הרמב"ם עד הזמן הזה; רובם מהם השיבו עליה ע"פ חכמת הקבלה, ואחדים גם ממבט חכמת הרפואה, כמו בעל התפארת ישראל: „שאם לא ימצוץ אפשר שיסתכן שע"י החבורה הדם שבבשר הגיד מתחמם ונקפא ואפשר שע"י יצבה הגיד" (שבת פ' י"ט משנה ב'). לפי דעתי אני קבלו חז"ל את מנהג המציצה מהפרסים, אשר בקרבם ישבו בזמן הזה, כאשר קבלו מהם מנהגים רבים אחרים, והראיה, כי גם בזמן הזה נהוגה עוד המציצה אחרי המילה אצל הפרסים *). הד"ר ק., שרופא הוא

*) גם אצל הפרסיים היתה הקזת הדם רפואה בדוקה ומנוסה נגד כל המחלות, ועד היום הזה נוהגים הפרסים להקיז דם רב לעתים קרובות, הפרסים, האנשים והנשים, באין הבדל, יראים מאד את ערך הדם בגופם, לכן התפתחה ביניהם התשוקה „לקחת דם".

מחלת השחפת תוכל לבא ע"י זריקת היבחושים מתחת לעור, בחדר העין, במערת הבטן ובגידי הדם. אצל האדם יבאו היבחושים ע"י השאיפה לקני הנשימה והריאה. הם יוכלו לחדור גם ע"י הקרום הרירי של בני המעיים או גם ע"י הקרום, המוציא ריר בכלל וגם ע"י העור החיצוני, המכסה את הגוף. ועוד הפעם רוכב הד"ר ק. על מקלו והוא הרוק. בהחליטו, „כי הבאצילים, הבאים מן הרוק, ממיתים את באצילי שחפת הריאה". לו היו כנים דברי הד"ר ק., אז הלא נוכל לשאל: איך יחדרו יבחושי השחפת דרך הפה, מקום באצילי הרוק, אל הריאה ולבני המעיים וכו׳ ? והלא נדע, כי התדבקות המחלה תבוא גם ע"י מאכל ומשתה, כמו ע"י חלב ובשר של בעלי חיים המנוגעים בשחפת? לפי שטת הד"ר ק. צריכים היו באצילי הרוק להמית את באצילי השחפת בעת עברם דרך הפה. עוד יותר: הלא נדע, כי התדבקות המחלה תבוא רק ע"י כיחם וניעם של החולים, המתפרצים החוצה, והלא הם עוברים ג"כ דרך הפה, מקום שם נמצאים באצילי הרוק ? מאין תבא מחלת קלקלת השנים, הנמצאה כמעט בכל אדם, הלא גם היא התדבקות מקומית (אָרטליכע אינפֿעקציאָן) של מחלת השחפת, שאינה עלולה לחדור לתוך האברים פנימה, והשנים, כידוע, מוסבות מכל עבריהן בבאצילי הרוק ? באמת הננו רואים מכות השחפת בהלשון, בהפה, בחך הרך ובחך הקשה ובכל הפה. כן אין אמת בפי הד"ר ק. האומר, כי אי אפשר להביא שחפת על מכה פתוחה. אספתי חומר רב מספרים ועתונים, המקדשים לחכמת הרפואה ונקל לי להוכיח, כי רבים הם מקרי מחלת השחפת הבאים ע"י העור החיצוני וכי ארס השחפת יחדור ישר ע"י העור אל גוף האדם, אך אין את נפשי להלאות את הקוראים בחומר יבש כזה, וע"כ אבקש מאת הד"ר ק. לפתוח איזה עתון, המקדש להכמת הרפואה לשנת 1898 ויוכח לדעת, כי הרופאים אשר התאספו מכל קצוי ארץ לאספה לעיר ברלין להועץ, איך ללחום נגד השחפת, נמנו וגמרו, כי השחפת תחדור גם ע"י העור החיצוני, ובילדים רבים תתגלה המחלה הזאת בראשונה בעורם, יען כי בשבתם על הארץ יחדר הארס לעורם ע"י פצעים קטנים, ע"י כיחם וניעם של החולים, אשר ירקו אותם על הרצפה. ובין הרופאים הנאספים נמצאו הפרופיסורים היותר מומחים במקצוע מחלת השחפת, כמו ק ו ך, ל י י ד ן וכדומה, ואיך יכול הד"ר ק. להחליט, כי הרכבת השחפת לא תוכל לבא ע"י העור ? בשנה הנכחית הציג הד"ר נייטאַן באגודת הרופאים בעיר ווין לפני הרופאים הנאספים ילד עברי, אשר בבשרו דבקה מחלת השחפת ע"י המציצה. הד"ר הזה באר לפני הנאספים אופן הכרת המחלה בדיוק והבחנתה במקרים כאלה בין מחלת השחפת ומחלת הענבת, אחרי אשר דבר ע"ד הרכבת מחלת השחפת ע"י המציצה בכלל וע"ד

או לא להועיל, אם הארס חזק, ע״פ רוב ישימו על מקום העקיצה איזה חומר קודח (אֶטצענדע זובסטאַנץ) ואין אף אחד משתמש במציצה, כן גם בנשיכת כלב שוטה וכדומה; המציצה לא הועילה תמיד כלום וכל עמל הרופאים למצוא תרופה להנשוכים היה לריק, ולא לחנם הרעישה את העולם המצאת החכם הגאוני פ א ס ט ר, אשר מצא להרכיב ארס כלב שוטה מתחת לעור הנשוך. לו היתה המציצה טובה כל כך, אז לא נבנו על חשבון הממשלות ונדיבים פרטיים בתי חולים מיוחדים לנשוכי כלבים שוטים, אשר הנשוכים ירפאו בהם רק ע״י שטת פאסטר. ואם גם נסכים לדברי הד״ר ק., כי המציצה טובה למקרי נשיכות בעלי חיים, מה שאי אפשר להחליט, הלא שונה היא המציצה הזאת מהמציצה אשר אחרי המילה; בנשיכת בעלי חיים הלא יבא הארס לדם הנשוך, ואפשר שעוד יעלה ביד המוצץ להוציא את הארס בפיו ולירקו, אם הוא עושה זאת בזריזות יתרה, אבל לא כן במילה, ששם המוהל אינו מביא כל ארס לדם הנמול, אם אך שומר הוא את חקי הטהרה והנקיון. — בישיבה השניה והאחרונה לא נתנו חברי ועד הרופאים את הד״ר ק. לדבר את דבריו, וע״כ הדפיס את דבריו, אשר חפץ לדבר, בספרו ע״ד המילה. נפלא הדבר, כי אנשים בעלי נימוס ובני תרבות, רופאים היושבים בעיר המצוינת בתרבותה כפארים, אינם נותנים את רעם לדבר את דבריו; אין זאת, כי אם הם ידעו את השקפותיו המוזרות משיחות פרטיות, וכי כל דבריו ישא רוח. ובאמת כן הוא הדבר, כי כל הנחותיו ע״ד השחפת מיוסדות על אדני שוא. הד״ר ק. מביא ראיה עיונית, כי גם המוהל החולה במחלת השחפת לא יוכל להזיק להנמול ע״י המציצה בפה, „אחרי כי יבחושי השחפת קשי הרכבה הם בהעור“. אמת, כי קשה להרכיב בהעור את היבחושים בעצמם מפני נרתיקם הקשה, אבל הלא היבחושים האלה מוציאים מגופם ארס, שסגלתו היא לעורר את בשר בעלי החיים, אשר היבחושים באו אל תוכם, לגדל צמחי בשר הנקראים בשם „חרצנים“; המוגלא והלחה אשר תולד במקום הבשר ע״י החרצנים, תעבור מִן הריאה אל פי החולה ותתערב בכיחו וניעו, אשר תמיד נוכל למצוא בהם יבחושים, והמוהל המוצץ בפיו יכול בלי משים להביא את ארס המחלה לדם המוצץ. „הרופאים מכרחים להרכיב את השחפת במערות הבטן ובמערות העין“, כותב הד״ר ק., אך האם את עיני הרופאים ינקר? הלא ידוע לכל בר בי רב כי לא לבד בשחפת, אלא גם במחלות מתדבקות אחרות, מרכיבים את המתנים וארסם במערת הבטן ובמערות בכלל, למען אשר יבלעו הארסים במהרה ובעלי החיים יחלו במהרה, וזה הוא חפץ המנסים, העושים את ההרכבה לשם נסיון. מי לנו גדול מגאון חכמי דורנו הפרופיסור קוך, הכותב בפרוש: „התדבקות

מליצה נפלאה, וכי ברוק טבעו, ר"ל המחלה המתדבקת ע"י הרוק, המעורב בסחי המכות ע"י טבעו ונאבדו", עכ"ל. הנני להביא עוד ראיה לדבריו: פעם אחת ספר הכהן גדול עם ערבי אחד בשוק ונתזה צינורא מפיו על בגדיו ונכנס ישבב אחיו ושמש תחתיו [ביום הכפורים] (יומא מ"ז א'). רק פעם אחת הננו מוצאים (שבת ק"ז ע"ב) "רוק טפל ע"ג העין", יען כי גם חז"ל החזיקו בהדעה, אשר בה החזיקו המון העם בימיהם וגם בימינו, שהרוק טוב ומבריא להעינים וע"ג מכות, כדבר המרפא, המכויץ את צנורי הדם, כי נמצא בו כמו טיח דבק וזה הוא "מוציץ", אבל בכלל הביטו על הרוק כעל בזיון גדול: "רקק והגיע בו נותן לו ארבע מאות זוז". "כל הרוקק בהר הבית בזמן הזה כאלו רוקק בבת עינו" (ברכות ס"ד ב'). בכתבי הקדש הננו מוצאים "וחלצה נעלו מעל רגלו וירקה בפניו" (דברים כ"ה ט'). "ואביה ירק ירק בפניה, הלא תכלם שבעת ימים" (במדבר י"ב י"ד); כן חשבו את ריח הפה למזיק מאד כל מומין שפוסלין (בהאשה) וכו', ריח הפה (כתובות ע"ה א'). היינו שהבעל יכול לגרשה מפני ריח הפה אשר לה.

אבל לוא גם נאמר, כי בימי חז"ל הביטו על הרוק, שהוא חומר רירי (שליימיגע מאַסע), כעל אמצעי לרפא את הפצע, אולי היה בימיהם הרוק באמת אנטיזעפטיק, כי רובם היו אוכלי צמחים, כלם ישבו כל ימיהם באהליהם על פני השדה, באקלים חם ובאויר צח ומבריא, משקים חריפים לא באו אל פיהם, עשב הטבק עוד לא בא לעולם, דאגות וטרדות החיים היו מוזרות להם, כי הסתפקו במועט, ולא יפלא איפא, כי מצב בריאותם בכלל היה טוב מאד, וגם רוקם היה נקי מכל תערובות; לא כן בזמננו, באקלימנו, אשר כבד מאד מאד להסתפק בקב חרובין מערב שבת לערב שבת, בעת אשר אנחנו אוכלים בשר לתיאבון, שותים משקים חריפים ומעשנים טבק, וכלנו יושבים צפופים בבתינו זה על גב זה, באויר מחנק ומלחמת הקיום קשה מאד מפני הדברים הרבים, אשר היו להכרחיים, מצב בריאתנו נשתנה לרע וגם טבע הרוק חדל כבר מהיות אנטיזעפטיק.

אחרי אשר לא עלתה בידי הד"ר ק. לבטל דברי חבריו עפ"י תורת העיון, בחר לו שטה אחרת לדמות מילתא למילתא, באמרו, כי גם בעקיציות אנטומיות ובנשוכי בעלי חיים שוטים (כלב, זאב וכו') משתמשים במציצה בלי כל זהירות, והרופאים, חברי הועד, השיבו לו דבר דבר על אפניו, לפלא בעיני, איך יוכל רופא להחליט דבר מהר כזה? כל הרופאים, אשר עוד בהיותם תלמידי בית המדרש הגבוה עשו נתוחים בפגרים מתים, יעידו ויגידו, כי לא השתמשו בשטת המציצה, כי המציצה היא אך למותר, גם ארס העקיצה חלש־

אנשים אחרים שותים בהן יחד. בשבתם על כוס מרעים, או גם בני משפחה אחת, אשר להם אך כוס אחת, גם ע"י הכפות, אשר יאכלו בהן וכל הכלים אשר מהם יאכלו, גם ע"י חצוצרה וקני קטורה (פפייפע) העוברת מאיש לאיש. לא פה המקום לבאר את כל הדרכים הרבים, אשר המחלה תתפשט בהם, אך ידוע הוא, כי מלבד תאות בשרים תתפשט יותר ע"י הפה והשפתים, וראיה לדבר, כי המחלה תתגלה בראשונה לא באברי המשגל, כי אם בפה ובשפתים של החולה, ברוסיה נמצאים מחוזות רבים, אשר מספר המנוגעים במחלה הזאת רב מאד בהם, ולפי הספירות, דבקה המחלה כמעט בכלם ע"י נשיקה בפה בפרט וע"י כלי מאכל ומשתה בכלל. מזה הננו רואים, כי בצדק לא שמו הרופאים, חברי הועד, לבם לדברי רעם הד"ר ק., באמרו, כי רוק המנוגעים במחלת הסיפילים אינו מסגל להרכבה, כי לא ע"י הרוק תעבור המחלה מאיש לאיש, כי אם ע"י סחי המכות המעורב בהרוק. כן רק לשוא השתדל הד"ר ק. לבטל דברי חבריו, באמרו, כי המוהל לא יוכל להנגע במחלת הסיפילים ע"י הנמול, הלא יודעים אנחנו, כי אפשר להרכיב את המחלה ע"י דם החולה, ואצל כמה וכמה ילדים נמצאה מחלת הסיפילים, הבאה להם בירושה מאבותיהם, והרופאים לא יוכלו לדעת, אם התינוק חולה, אחרי כי נראה הוא כבריא בהיותו בן ח' ימים, אף כי בדמו כבר נמצא ארס הסיפילים. ע"י מציצת דם תינוק כזה בשפתים נקל מאד להרכיב את המחלה בהמוהל, כי בכלל נמצאים תמיד פצעים קטנים בשפתי כל איש ואיש ובפיו, ועוד יש אומרים, כי בהקרום המוציא ריר, אשר הפה והשפתים מכוסים בו, אפשר להרכיב את הסיפילים, גם אם לא נמצא כל פצע בהם.

התורה וכן גם חז"ל הביטו על הרוק במבט אחר ממבט הד"ר קליין: „וכי ירוק הזב בטהור וכבס בגדיו ורחץ את בשרו במים וטמא עד הערב" (ויקרא ט"ו ח'). וחשבה את רוק הזב לאב הטומאה. אחשוב לנחוץ להביא בזה דברי הרה"ג ר' אהרן ליב גליקמאַן בבירמינגהאם, בהספר „דם ברית" ע"ד הרוק: „כשנושקין אין נושקין אלא על גב היד (ברכות ח'), כי ע"י הרוק תתפשט מחלה בפה ושפתים, לכן נשקו על גב היד, ולא לחנם התירו אסור דרבנן והוא (בשבת קכ"א) אמר רב יהודה, רוק דורסו לפי תומו, אע"ג דממילא ממרח (מפני שיש לחוש שלא תבא למחלה ע"י הרוק), איתא בסנהדרין צ"ג: „להיכא אזלא? אמר רב בעין הרע מתו ושמואל אומר ברוק טבעו", וכל הרואה משתומם על המראה הזה, הלא דבר זר הוא לאמר שטבעו ברוק, אבל כאשר ידוע היה שמואל רופא והשיב בחכמתו הגדולה, כי ברוק נמצאים הבאצילים המזיקים, ולכן דבקה מחלה ע"י הרוק שרקקו עליהם והמית אותם, וזו היא

כל חקי תורת המוסר והרפואה כאחת. וגם הד״ר ק. בעצמו לא יסכים לדבר הזה.

הננו רואים, כי לתלונת הד״ר ק. על חבריו הרופאים אין כל יסוד. כי חברי הועד שפטו את מעשי המציצה ע״פ תורת המדעים וע״פ הנחות חכמת הרפואה, ואך לשוא יאשימם, כי לא חפצו לראות אמתת דבריו.

אחרי אשר התאמץ הד״ר ק. לבטל את דברי חבריו ע״י הנחות שליליות, באמרו, כי מקרי הסיפילים באים להילדים לא ע״י מציצה, ולא עלתה בידו, השתדל להביא ראיות עיוניות לקוחות מתורת הרפואה, בחפצו להחליט, כי גם ע״פ התורה העיונית אי אפשר להרכיב את מחלת הסיפילים ע״י פה המוצץ, אחרי כי רוק המנוגעים במחלה הזאת אינו מסגל להרכבה. והנה הצדק אמנם אתו, כי ע״י הרוק אי אפשר להדביק את המחלה הזאת, יען כי בהרוק אינם נמצאים מתני הסיפילים, אבל הלא מחלת הסיפילים תדבק לא ע״י הרוק, אלא ע״י סחי המכות הנמצאות בפה, המעורב עם הרוק, ובפה הן לא נמצא כלל רוק נקי מכל! הנה לפי הנסיונות החדשים עלינו לחפש מקור מחלת הענבת במתנים, ואף כי לא עלתה עוד בידי המנסים להרכיב את המחלה הזאת בגופי בעלי חיים, כי הם אינם מוכשרים לקבל את נגע הסיפילים ולהצמיח את המתנים בגויתם, אבל הנסיונות בחולי בני אדם הוכיחו לדעת, כי המחלה תדבק ע״י הדם של המנוגעים, ועוד יותר נקל, ע״י סחי המכות הרבות והשונות, אשר תוכלנה להמצא בכל חלקי הגוף של המנוגעים בכל שלש המדרגות של המחלה הארורה הזאת, אם אך במקום הקרום באדם, אשר בו דבקה המחלה, יהיו פצע, שרטה או מכה טריה מכבר, אף כי הפצע או השרטה קטנים כל כך, עד כי לא יראו לעין, ומעשים בכל יום יוכיחו: כל רופא ורופא, השוקד על מלאכתו, יכול להעיד, כי רבים מאד מקרי התדבקות הסיפילים לא ע״י תאות בשרים, כי אם בדרך ישר, מן החולה אל הבריא ע״י פי החולה, אשר הוא המקום היותר אהוב של המכות במדרגה השניה של המחלה הזאת, המסגלת ביותר לנגע. יפתח נא הד״ר ק. איזה ספר מספרי הרפואה, המקדשים למחלת הענבת, ויוכח לדעת, כי כן הוא, כי המחלה מתדבקת ע״י נשיקה בפה, לפעמים קרובות מאד תדבק המחלה בהמינקת ע״י היונק, אשר המחלה באה לו בירושה מאבותיו ואשר בפיו נמצאו מכות קטנות, היינו המחלה מתדבקת ע״י הרוק המעורב בסחי המכות, המחלה מתדבקת ע״י קרנא דאומנא, יען כי האומן רגיל להרטיב את הקרנא ברוקו ובהרוק נמצאים תמיד סחי המכות, כן ע״י כתבת קעקע, יען כי גם פה נוהגים להרטיב את המחט ברוק הפה, למען אשר יִקָּלֵט הצבע בבשר היטב, רבים הם המקרים, אשר המחלה תדבק ע״י הכוסות, אשר

אל הסוגיה השלישית יחשוב הד״ר ק. מקרי מחלת הסיפילים, אשר באו לרגלי החיתוך ולא לרגלי המציצה. ומקרים כאלה יוכלו להיות גם בנתוחים אחרים. אמת הדבר, אבל בזמננו, זמן האנטיזעפטיק ואזעפטיק, אי אפשר, שמחלת הסיפילים תבא בנתוחים, ואם קרה לרגלי המילה, המוהל אשם בזה, אשר אולי מל תינוק, הנגוע בהמחלה הזאת, ומבלי לנקות את האיזמל מל אח״כ ילד בריא. ממקרים כאלה אפשר להזהר על נקלה ע״י שמירת תורת האנטיזעפטיק. אבל אם המוצץ חולה ומוצץ בפיו, אז אין כל אפשרות להגן על הנמול מפני המחלה הזאת.

בישיבת ועד הרופאים, אשר הושיב הקונסיסטוריום הפאריזי לחקור ע״ד המציצה, בקש הד״ר ק. להראות בחינותיו ולא התרצו לו חברי הועד. הנה בן רופאים, אשר התרצו לבקר את מעשי המציצה, לזכות או לחובה, רופאים, אשר שפטו על דבר המציצה אך מנקודת הראות של חכמת הרפואה, רופאים, אשר ידעו את המלה האחרונה של החכמה הזאת, רופאים מפרסמים לשם בעיר העולם פארים, — רופאים כאלה מתנגדים להצעת רעם וחברם, אשר הוא גם הוא חבר הועד, הנבחר מאת הקונסיסטוריום; אבל אין כל פלא בהתנגדותם זאת. הלא סוף מעשה במחשבה תחלה: הרופא יתחיל לעסוק בנסיונות כאלה אך אחרי אשר כבר בא לידי איזו החלטה, אבל יען כי ע״פ תורת העיון אי אפשר להחליט בשום אופן, כי המציצה טובה לבריאות, ולהפך אפשר להחליט בברור, כי המציצה, אחת היא בתור תרופה להוציא את הדם או לעצור את הדם, לא תמלא את תפקידה, וכי ישנם אמצעים יותר טובים ממנה לעצור ולהוציא את הדם — אם כן למה לנו השקפות קליניות ואיכספרימנטים שונים? בכלל לא זכיתי להבין, ואולי לא הבינו זאת גם הרופאים, חברי הועד, למה לנו השקפות כאלה בנתוח המילה? אם במוהלים ובילדים בריאים, הלא נסיונות כאלה נעשים בכל יום, וגם חברי ועד הרופאים לא החליטו, כי אחרי כל מציצה חלה הילד, כ״א לעתים קרובות, ואם פי המוצץ חולה, או חולה הוא בכלל, לא רק בפיו, הלא יוכל להביא סכנה להילד, ולהפך, אם הילד חולה, יוכל להביא סכנה להמוצץ? מקרי המחלות אחרי המציצה הם כעין מגפה, שנים אחדות תעבורנה ואין כל פרץ וצוחה אין מוצץ חולה ואין מצוץ חולה, ופתאם תפרוץ מגפה, או ע״י המוצץ או ע״י המצוץ, עד שיתחילו לחקור אחר שורש הדבר; מובן מאליו, כי כל הנסיונות במוהל בריא ונמול בריא לא יתנו ולא יוסיפו לנו כלום, ואם נאמר לברור מוהלים חולים או ילדים חולים לנסיונותינו, הלא בזה נחטא חטאה גדולה נגד

מסבת המחלה, הנקראת „פהימאזיס", בלא מציצה. ודי לנו לדעת, כי המוציץ מניח את פיו על הפצע החי אחרי הנתוח ועל כל רופא להתנגד לזה ע"פ תורת העיון לבדה (טהעאָריא), מבלי ראות אף מקרה מחלה אחד אחרי המציצה.

ע"ד הסוגיה הב'. מקרי מחלות הסיפילים, שאינן שייכות להמילה, לא אדבר דבר, כי אינן שייכות גם לענינגו; אבל הראיה, שהביא הד"ר ק. לדבריו, כי המחלות אינן שייכות להמילה, אחרי כי פצע המילה ימהר להרפא ביום השלישי אחרי הנתוח ובשאלה, איך קרתה הרכבת הסיפילים בזמן, אשר כבר נרפא בו הפצע — הראיה ההיא מופרכת מעיקרא. רופא ומוהל אנכי זה איזה שנים, וכבר נכנסו על ידי בבריתו של א"א איזה מאות ילדים, וכמספר הזה ראיתי ממוהלים אחרים, ואוכל להעיד, כי פצע המילה ירפא בזמן קצר כזה רק לעתים רחוקות מאד. הד"ר פאנארילסקי יתאר כמו את מעשה רפוי פצע המילה: „ביום הרביעי אחרי המילה נראה על העטרה איים לבנים רבים, אשר במבט הראשון נראים לנו כמכות קטנות, אשר צבע לבן להן, יען כי מראה הרקמה מסביב להם אדום מאד, וע"כ נראו המקומות הלבנים כמכות. האיים הלבנים האלה יתחברו במשך הזמן מ ע ט מ ע ט ויתחברו יחדיו ובסוף החדש הראשון אחרי המילה יהפך מראה האדום של העטרה ושל עור הפריעה למראה עין תכלת, למראה העור". במקרים אחדים אוכל לאמת את דברי הד"ר פאנארילסקי. אבל בכל אופן לא ימהר הפצע להעלות ארוכה במשך שלשה ימים, ואם גם נסכים לדברי הד"ר ק ל י י ן, כי פצע המילה ירפא במשך שלשה ימים, מאי נפקא מינא לדינא? הלא כל מקרי הסיפילים בעת המשגל יבאו ג"כ בדרך כזה: בעת ההיא לא נראה כל פצע באברי המשגל, וגם אח"כ אין כל פצע, ואך אחרי עבור שלשה שבועות וכמו פתע פתאם תתגלה המכה באברים ההם, ובאמת כבר היה הפצע באותה שעה, אך לא היה נראה לעין, והארס חדר דרך הפצע הקטן הזה; הפצע נרפא בקרוב, אך המכה תתגלה במקום ההוא, אשר דרך שם חדר הארס. וכן הדבר בנמולים: פצע המילה כבר נרפא, אך ארס הסיפילים חדר בעת המציצה לדם התינוק ואחרי שלשה שבועות תתגלה המחלה במקום פצע המילה, אשר כבר נרפא, בדמות שאנקר קשה. מעשה שהיה, כי איש הכה את רעהו בידו על חוטמו וחתיכת עור קטנה נקרעה ע"י ההכאה מעל קרום החוטם, אחרי שמונה ימים נרפא הפצע, עד כי לא נודע מקומו איה, ואך אחרי שלשה שבועות נראה על חוטם המוכה במקום הפצע עקבות מחלת הסיפילים בדמות שאנקר קשה, כי האיש המכה היה מנוגע במחלת הסיפילים.

המזיקים לפצע. מלבד זאת הן לא היין בעצמו מטהר ומנקה את הפה ואת הפצע, כי אם האלכוהול אשר בו. והיין הטוב והחזק מכיל בקרבו אך מעט אלכוהל, 15—20 למאה. ע״ד נוזל אלכוהלי אחר, אשר המוהל נותן אל פיו, מלבד יין, לא שמעתי ולא ידעתי אצלנו ברוסיה, וכן מעיד גם המוהל בווארשא הררש״ד אינלברג בספרו: „קודם המציצה צריך המוהל לרחוץ את פיו במים או ביין פעמים אחדות, אחרי המציצה ישפוך על הגיד מעט יין״. הג׳ ר׳ אליהו פוסק כותב: „אומנת המציצה: מכנים האבר לתוך פיו ומוצץ בנחת פעמים, לא פחות עד שישער, שיצא דם מרחוק״, ואינו מזכיר כלל יין או נוזל אחר.

אמנם נכון הדבר, כי אלכוהול מזוקק הוא אחד מן החומרים היותר טובים להסיר את הזיהום, אבל לא טוב לשפוך את האלכוהול על פצע חי בילד קטן, מלבד אשר זאת תסבב להנמול כאב עצום, עוד יזיק להפצע ע״י הגרוי (רייצונג), וגם לבריאות הילד, כי נמנו וגמרו בסוד חכמי הרפואה, כי האלכוהול, גם במדה היותר מעטה, מזיק לבריאות הילדים, ובפרט לילד בן שמונת ימים, ומה גם אם האלכוהול יחדור בדרך ישר אל צנורי הדם; אלכוהול כזה יכול לגרום להילד סכנה יותר רבה ממי קארבול (שני חלקים חומץ קרבולי על מאה חלקים מים), אשר הד״ר קליין חושבו לדבר מסכן מאד לילד בן שמונת ימים. הננו רואים מזה, כי כל הזהירות ע״י האלכוהול בהמציצה, אשר הד״ר קליין מדקדק בה מאד בכל מאמרו, בתתו לה היתרון על המציצה בפה, הנעשה תמיד בלא כל זהירות במקרי פצעים מרעילים, איננה ולא כלום, כי אין כל זהירות ואין כל אלכוהול.

בדבר הד״ר ק. ע״ד התדבקות הסיפילים מהמוהל החולה להנמול הבריא, מחלק הוא את מקרי הסיפילים לשלש סוגיות. להסוגיה הראשונה יחשב את המקרים, אשר הכרת המחלה היתה בהם מסופקה, אבל הרופאים לא יכלו להחליט בדיוק, אם המחלה מחלת הענבת היא או מחלת השחפת או „סקארפולאָזע״, אבל כלם היו מודים, כי הילדים חלו בנידם אחרי המילה ובאשמת המציצה, וכל הרופאים, אשר שאלו את פיהם, השיבו תשובה ברורה, כי המציצה מביאה סכנה ונחוץ לבטלה, כי לא נקל הוא להבחין היטב בין המחלות האלה בילד קטן, הד״ר ק. מתאמץ לבטל את דעתם בזה, כי הפרופיסורים, אשר התנגדו להמציצה, לא ראו מאומה לא מהנתוח ולא ממקרי המחלות אחרי הנתוח, אבל לפי דעתי אני הפרופיסורים המטיפים מעל הקתדרא בעיר הבירה בפאריס יודעים פרק במסכת נתוח, וגם מבלי ראות את הנתוח, כמו שהוא נהוג אצלנו, יוכלו לשפוט בדיוק על כל מעשי המילה והמציצה, מלבד כל זאת הלא עושים בכל יום בבתי חולים נתוחים כאלה לילדים נוצרים

השחפת ועד היום לא יכול איש אחד מן המנסים להביא שחפת על מכה פתוחה" (המאסף תרנ"ח סימן קי"א עכ"ל).

דברי הד"ר קליין נראים לי כמוזרים. הלא אם גם הרוק בעצמו, הנקי מכל תערובות, הוא אנטיזעפטיק, אבל בפה הן לא נמצא הרוק נקי מכל תערובות. כאשר אבאר עוד הלאה. ע"כ פניתי להד"ר קליין בבקשתי לשלוח לי את ספרו ע"ד המילה בשפת צרפת, בתקותי למצא בו חדשות ונצורות, אשר עוד לא שערו רופאי זמננו; ואחרי כי הד"ר קליין הוא האחד והמיוחד בין רופאי זמננו, המגין על המציצה, והרבנים, האוסרים המציצה שלא בפה ממש, תומכים עליו יסודותיהם, ע"כ מצאתי לנחוץ לבקר את דבריו ע"ד המציצה בפרטיות. נעבור נא על דבריו ונשוב על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון. „המוהל, כותב קליין, נותן אל פיו יין או נוזל אלכהלי אחר ויביא את כל הפצע אל פיו ומוצץ בכח את הדם, אחרי ירקו את הדם מפיו, מוצץ עוד הפעם ויורק עוד הפעם, אחרי כן יוסיף בפעם האחרונה לעשות את המציצה באופן הנזכר, היינו שלש פעמים זו אחר זו".

לפי הנראה מדיק הד"ר קליין בהנוזל האלכהלי, אשר המוצץ נותן אל פיו, באשר האלכוהול הוא אחד החומרים, המסירים את הזיהום, וחוזר הוא על דבריו אלה (ע"ד נוזל האלכהלי) פעמים רבות בספרו. אבל כאשר נדע אנחנו שונה היא מלאכת המציצה בכל עיר ועיר וכל מוהל ומוהל יעשה אותה לפי דרכו: רבים מן המוהלים, ואולי גם רובא דרובא, לא יתנו אל פיהם כל נוזל כלל ומוצצים בפיהם ממש בלא כל אמצעי; עוד רבים מן המוהלים יכינו קודם הנתוח מים קרים, לא מבושלים, לא מצורפים ולא מזוקקים, ונותנים בכוס איזה נטפי חמץ; את המים ההם נותנים אל פיהם אחרי המציצה ושופכים על הפצע בפיהם; עוד רבים מן המוהלים שופכים בפיהם על הפצע אחרי המציצה מים קרים לבד בלא כל חמץ; כונתם בזה לא לטהר את הפצע מזיהום, כי אם לעצור את הדם, היינו לכווץ את צנורי הדם ע"י המים הקרים וע"י החמץ; אך מעטים הם המוהלים, הנותנים אל פיהם יין קודם המציצה, וגם היין הזה, מוצאו לא ממרתפי „כרמל" ולא מכרמי צרפת המובחרים; מוצא היין הזה מן החדר הטמון של איזה „רבי קרוב", היינו יין צמוקים. אשר לא ידע הד"ר קליין אופן הכנתו, לו דרך על מפתן בית ההכנה, מובטחני, כי אז אחרת דבר, אז ידע, כי היין הזה אינו אמצעי להסיר את הזיהום. אבל גם במקרים הרחוקים מאד, אשר שם נמצא בבית אבי הנמול יין טוב, לא יין צמוקים, הלא נדע, כי בימינו מזיפים את היינות כל כך, עד כי קשה להבחין בין יין טבעי ובין יין מזויף, והיינות המזויפים כוללים בתוכם חומרים רבים,

יחובר ויהודק אל בטן התינוק, שלא יהיה חלל ריק בין הבטן ובין פי הזכוכית. ואז ירף ידו מן הכדור והמציצה נעשתה במשך עשרה דקים (זעקונדען); תיכף אחרי המציצה יאחז את כדור הרחיצה ויזרוק ממנו על פי המילה וירחוץ את דם המכה. ותיכף אחרי המילה יוציא את הזכוכית מכדור המציצה וישימה בהכלי, אשר בו המים הפושרים ויאחזה היטב בסתמו פי הזכוכית באצבעותיו מלמטה ומלמעלה ויניע אותה הנה והנה, עד שלא ישארו רושמי דם בתוכה ולא יתערבו דמי המילה של שני נמולים יחד, ואחר כך ישפוך לתוכה מי קארבול וישפשפנה היטב, כמו ששפף אותה בהמים הפושרים וידיחה היטב, ולפעמים קרובות יבשל את זכוכית המציצה במי זאדא" *). היתרון הגדול למכונת טערטים על מכונת פולדא הוא בזה, שבמכונת טערטים אין כל מציצה בפה, יען הכדור של גומי, אשר הוא אוחז את הקנה, עושה פעולתו כמו בפה, ואף אם יהיה המוהל או התינוק מנוגע במחלה מתדבקת, לא תעבור המחלה מזה לזה. לא כן היא המכונה של הרב כהן מפולדא, אשר אין כחה אלא בפי המוהל ולפעמים לא יועילו המוך או הצמר גפן, המונח בקצה קנה הפה, ואך ע"י המציצה בהמכונה של טערטים אפשר להשמר מפני הסכנה הכרוכה בעקבות המציצה.

כבר ראינו לעיל, כי הפרופיסורים היותר מומחים, גאוני חכמת הרפואה, חושבים את המציצה למסכנת להנמול ולהמוהל. אך אחד מרופאי זמננו קם להגן על המציצה בכל מאמצי כחו, והוא החסיד המפרסם, הרופא הר"ר נפתלי קליין מפארים וב"„מאסף" הירושלמי הוא כותב את הדברים האלה: „בספרי הנדפס בלשון צרפת על המילה הראיתי, שכל המתנגדים נגד המציצה בפה לא הבינו את תוכן הענין וכמה חללים הפילו ע"י משוגתם (המאסף תרנ"ז סימן קס"א), וכאשר הראיתי בספרי על המילה, אפילו יש* נגע בפי המוהל לא יוכל להזיק להילד. וכל המעשים אשר הגידו הרופאים טעות גמור היה בסברתם, כי הבאצילים של הרוק לא די שאינם מזיקים, כי אם טובים הם מאד להמית את הבאצילים המזיקים ומזה הטעם הם בעצמם „אנטיזעפטיק" (המאסף תרנ"ח סימן כ"ב). „אם ירצה לקרות את דברי הימים של האקאדעמיע דע מעדיסין דפאריז משנת תרמ"ח עד תרנ"ח יראה שכל דברי אמת וצדק שהמיקרובים שבאו מן הרוק ממיתים את הבאצילים שבאו מן שחפת הריאה אל תוך הפה ומטעם זה לא ראינו רק מעוטא דמעוטא נגעי הפה דחולים מן

*) „דם ברית", קובץ תשובות והסכמות מרבנים גאונים ע"ד מציצה בכלי מאת אלכסנדר טערטים, לונדון תרס"א.

חלול (צילינדער), אשר את קצהו האחד מניח המוהל על הגיד אחרי המילה וע"י הקצה השני הוא מוצץ את הדם. באופן זה אפשר להגן על התינוק מפני מחלת המוהל ולהפך".

גם הפרופ' נוסבוים במינכן נתן הסכמתו ע"ז, וכן גם הפרופ' ברגמאן בברלין, הכותב כדברים האלה: „מסכים אני להצעת הרב הד"ר כהן מפולדא להשתמש למציצה בקנה זכוכית חלול, כי על ידו אי אפשר להזיק להפצע. ומציצה כזאת שומרת את התינוק מחלאים רעים ושונים, אחרי כי המוהל אינו נוגע בשפתיו הבלתי נקיות או חולות בפצע המילה". הרבנים החרדים ר' ש. ר. הירש מפפד"מ, הרב שטערן מהאמבורג והרב עזריאל הילדסהיימר ז"ל מברלין, השתדלו להפיץ את המכונה הזאת.

הפרופ' פטנקופר יזהיר את המוהלים להניח בקצה הפה של הקנה החלול מוך (וואטע), לבל יגע רוקו של המוהל בגיד הנמול. אם המוהל צריך למול שני ילדים זה אחר זה ואין לו פנאי לטהר את המכונה (דעזינפיצירען), צריך להכין בראשונה קנה חלול שני, נקי מכל זוהמא, אולם אל ימצוץ המוהל, אם לא יניח מוך בקצה פי הקנה החלול, לבל יגע רוק המוהל בגיד הנמול.

זה לא כבר המציא המוהל בלונדון, הרב מ' אלכסנדר טערטים, מכונה למציצה, והוא מבארה בפרטיות בספרו „דם ברית", לאמר: „שני כדורים של גומי עשוים תאומים, אבל שונה כל אחד בפני עצמו בפעולתו. הכדור האחד מוציא את הדם ממקומות הרחוקים, הוא שואבו ומכניסו אל תוך הקנה המחובר אליו, והכדור השני פולט מתוכו את מי האנטיזעפטיק אל תוך הקנה המחובר אליו ורוחץ את הדם הנשאר מעל פי המכה. החוט של גומי בין הכדורים עשוי לתלות את המכונה בכפתור בגד המוהל, למען תקל לו העבודה. הכדורים מסומנים בצבעים מיוחדים לבלתי המירם והחליפם זה בזה. לכל כדור ישנה קנה של זכוכית ובכדור המציצה גם בית קבול בעד הדם מזכוכית. קדם המילה יכין המוהל איזה כלי במים פושרים, יוציא את קנה המציצה מן הכדור ויתן אותו על רגעים אחדים בתוך הכלי, שבו המים הפושרים, ובשביל שיהיה הקנה לח בפנים ולא יתדבק דם מילה לכותליו, ישפוך כל המים מתוכו קודם המילה וישאיר רק מעט מים בבית קבול, אשר גם זה מונע את הדם מלדבוק למטה שהוא בית הקיבול, אח"כ יכנים את הקנה בחזרה על הכדור. הכדור של הרחיצה ימלא במי קארבול, המכילים בקרבם חלק אחד אסיד וששים חלקים מים מבושלים צוננים. תיכף אחרי הפריעה יאחז את הכדור של מציצה וידחוק באצבעותיו בהכדור עד שמכח דחיקתו יתחברו שני דופני הכדור זה לזה, ואם ישים את הזכוכית על הגיד, כל הגיד יהיה נתון בתוך הזכוכית ופיה

מבני ברית ועדותם נדפסה בעתון „שומר ציון הנאמן" לשנת 1847, הנוסד ע"י הרב הקנאי ר' יעקב עטלינגר ז"ל, ומובא בספר „ברית אברהם" להרב אויערבאך. שלשה מהם מורים בבית המדרש הגבוה בווירצבורג ואחד מהם רופא בבתי המשפט (געריכטסארצט), כלם בווירצבורג. אולם עדות כזאת לא נאמנה בעינינו מכמה טעמים והרופאים החתומים (טעקסטאר, מינץ, נארר, ולויבריים) בשמותם אינם ידועים בעולם הספרה ובעולם הרפואה. גם בימיהם ובעת ההיא היו בארץ אשכנז הפרופיסורים הידועים והמנתחים המפרסמים לאנגנבק, פאלקמאן, דיפענבאך, וגם הפרופיסורים מווירצבורג כתבו בדרך כלל על המציצה ולא הזכירו כלל את הסכנה הכרוכה בעקבותיה, אם המוהל או הנמול חולים הם. — נפלא הדבר, כי רבני זמננו, המתירים למצוץ אך בפה, מראים רק על אלה הרופאים, שוכני עפר, כמו על ד"ר שטודנצקי, אשר ספרו נכתב, לפי דברי ההקדמה, בשנת 1846 ועל חברו רודזון — עוד קדם הזמן הזה — ועל אלה ארבעת הרופאים, אשר עדותם חביבה עליהם מאד, מאשר כי נוצרים הם. האם לא שחוק הוא לחפש עתה הסכמות רופאים, אשר היו בשנות הארבעים, וכלנו יודעים, כי חכמת הרפואה התפתחה והשתלמה בעשרות השנים האחרונות מאד מאד. תורת היבחושים (באקטעריאלאגיא) היתה אז עוד בערפל התולתה, שטת ליסטר עוד לא באה לעולם ותורת שמירת הבריאות החלה רק להתפתח, והחכמות האלה הן היסודות הראשים, אשר רק עליהם נוכל להשען בדבר המציצה, והן מגלות לנו דברים רבים, אשר לא שערו אבותינו.

אחרי כל הדברים האלה לא יפלא בעינינו, כי שאלת המציצה עלתה לעתים תכופות על שפת לשון; ובעוד אשר רבנים רבים בטלו את המציצה לגמרי מפני הסכנה, בקשו החרדים אמצעים שונים, איך לעשות את המציצה בלא סכנה. בשנת 1888 התעוררה עוד הפעם שאלת המציצה בארץ אשכנז (לא ע"י הממשלה, כ"א ע"י אחינו) והרבנים החרדים, ראשי אגודות הרבנים האורתודוכסים, בקשו אמצעים, איך לצאת ידי חובת המנהג הזה.

הרב הצדיק, הד"ר כהן מפולדא, פנה אל הפרופיסור פטנקופר ממינכן, הראש והראשון בתורת שמירת הבריאות בימינו, להורות הדרך ילכו בו, לצאת ידי חובת המציצה, מבלי אשר יבא הנמול לידי סכנה, וזאת היא תשובתו: „על המציצה קמו מערערים רבים ובצדק, אחרי כי בה כרוכה סכנה להנמול, אם פה המוהל חלה, וכן להמוהל, אם התינוק חולה, וע"כ בטלו אותה לגמרי, למען השמר מן הסכנה. אני מציע איפא להשתמש למציצה במכונה של זכוכית והמוהל לא יגע בפיו אל הפצע אלא ע"י המכונה, המכונה היא קנה

המילה עד שיצא הדם ממקומות הרחוקים ואחר כן יפזר עליה אבק מרקב עץ יבש דק ונקי לעצור את הדם". גם דבריו המעטים האלה יעידו עליו כמאה עדים, כי ידיעתו בתורת רפוי הפצע (וואונדבעהאנדלונג) היתה מעטה מאד גם בזמנו ואף בזמננו, אשר המוהלים היותר משמרים, לא ישתמשו בתרופה פרימיטיווית כזאת; הרופאים משתדלים בכל האמצעים לעצור בעד רקבון הפצע ובעל „רופא הילדים" יפזר על פצע חי אבק רקב. בדברו ע"ד המציצה יאמר: „רבות הן הסבות, אשר מהן יולדו חבורות במקום המילה: א) כאשר המוהל יחתוך יותר מן הצורך; ב) אם באמת ימצאו בפי המוציץ חבורות ווינירייות או צרעת (קרעצע); ג) אם הילד נולד מהורים, אשר המה מנוגעים בנגעי צרעת או נגעים ווינריים; ד) באה מגרם המחלה הנקרא „סקרופעלין". עתה נשובה נחקורה מוצא כל מחלה. הסבה, אשר הזכרנו באות ב', לדעתי היא רחוקה מאד מהמציאות, כי איש, המנוגע בפיו בחבורות כאלה, תכאיב לו העבודה ובלי ספק לא יעיז לנשת אליה לסכן נפש ילד רך הנמול לחלק לו מנחלת נגעו. גם מחלת ה„וועגעריע" רחוקה מאד מהמציאות בין אנשים, ההולכים בדרך ישרה ומתנהגים בצניעות. אכן אשר הזכרנו באות נ' ד' ימצאו לפעמים, אשר אין להאשים בזה את המוהל, כי היא באה להילד הזה מנחלת אבותיו".

הננו רואים, כי אינו מביא ראיה והוכחה כל שהיא לדבריו, ולהפך הנה גם הוא מודה, כי בפי המוציץ תוכלנה להיות חבורות ווינירייות וכדומה, אך לפי דעתו „רחוקה המציאות היא", אבל הלא הזמנים משתנים ואנחנו עמהם, ומה שקרה לעתים רחוקות בזמנו, בעת אשר אהינו התנהגו בצניעות, יוכל היות לעתים קרובות בדורנו, דור הפורץ גדר כל צניעות, ומלבד זאת הן ראינו, כי גם בזמנו היו מקרי המחלות אחרי המציצה מילתא דשכיחא. עוד הנני מרשה לי להעיד, כי מכות ווינירייות, הנמצאות בפי המוציץ, אינן כואבות כלל וכלל והחולה בעצמו אינו מרגיש מציאותן, כי זה הוא טבע המחלה הארורה הזאת; גם בעל „רופא הילדים" מודה, כי מחלות ווינירייות תוכלנה להיות אצל הורי הילד, ומהם תעבורנה להנמול ומהנמול להמוהל.

הרופא השני, הד"ר יהודה בר"ד דודזון, כותב בספרו „שומר הברית" הנדפס בדאנציג בשנת תר"ה, לאמר: „כי עוד לא ראה דבר זה (היינו המחלות המתדבקות אחרי המילה), כי היא מילתא דלא שכיחא ויקר הוא מאד במציאות". אבל לא ראינו אינו ראיה, גם הד"ר דודזון מודה, כי אפשר הדבר, אך הוא בעצמו עוד לא ראה מחלות מתדבקות אחרי המילה. האם זאת היא תשובה מספקת לכל הספקות הרבים? עוד המציאו להם הרבנים ארבע תעודות מארבעה רופאים, המעידים על המציצה, כי היא טובה ומועילה. הרופאים האלה אינם

מאות ילדים, הדביק בכלם את המחלה הנוראת הזאת. הד״ר וו אקס בדברו ע״ד המילה באחד העתונים המקדשים לחכמת הרפואה ברוסיה, מזכיר את המציצה לגנאי.

הד״ר יאנאווין־צאַאינסקי הנ״ל כותב: „אצל המחמדים איננה אחת הפעולות היותר רעות והיותר מסכנות, שישנן אצל העברים, והיא — המציצה בפה״. הפרופ. פאָט במאמרו ע״ד סכנת המילה בכלל מתמרמר ביותר על המציצה באמרו: „המציצה תתנגד לא לבד לכל חקי תורת המוסר והנמוס, אלא תוכל להביא סכנה רבה להמוהל, אם הילד חולה במחלת הענבת, ולהנמול, אם המוציץ חולה בהמחלה הזאת; אולם לא לבד מחלת הענבת מסכנת, אלא גם מחלות רבות אחרות, כמו שחפת, אסכרא וכו׳ וכו׳״.

הד״ר מינץ, בהשיבו לפרופ. פאָט בטוב טעם ודעת על החלטותיו, כי נחוץ לבטל את המילה וגם ליסד חברות רשמיות נגד המילה, ובמנותו את כל המעלות הרבות אשר למנהג המילה, לא מצא אף מלה אחת בפיו להצדיק את המציצה, והוא גם הוא מכרח להודות כי סכנה בה. „אבל לאשרנו, אומר, כבר עברה ובטלה במדינות אשכנז ובהמדינות האחרות, אשר שם לא בטלה עוד לגמרי, משתמשים במכונות למציצה ואינם מוצצים בפה.

הרופא ראיעוו כותב: „ע״י המציצה אפשר להדביק בהנמולים לא לבד שחפת וענבת, מחלות אשר אינן מצויות בכל המוהלים, כ״א גם מחלות רבות אחרות, אשר מתניהן ימצאו בפי כל מוהל ומוהל. ע״י הרוק, המעורב במיץ הפה, אפשר להדביק אסכרא, מחלת רקבון הדם, מחלת השבין, מחלת השושנה וכו׳ וכו׳. ולמען הוכיח אמתת החלטתו בדק פיות שמונה מוהלים בערים שונות בפלך מוהליב, ולפי הראות לא טהרו ולא שפשפו המוהלים האלה את פיהם במשך שלשים שנה ויותר. שניהם היו מכסות בחלאה וזוהמא רבה, מהעור הרירי, המכסה את השנים, זב דם וריח רע נדף מפיהם; באחד מהם מצא דלקת בהבשר, המקיף את השנים, עם מוגלא רבה. אצל השני מצא שנים מקולקלות ובהן חלולים רבים וגם נקבים בהעור הרירי ופיות כלם היו מערות מבועררות. „כבר הגיעה העת, אומר הד״ר הנ״ל, לבטל את המציצה, ואם אי אפשר לבטלה כלה, למצוץ ע״י מכונה״.

לעומת הרופאים הרבים, המהללים את המציצה, מוצאים אנחנו רק שני רופאים בני ברית, המהללים אותה בספריהם, האחד מהם הוא הרופא ששודנצקי מוואַרשא, בעל ס׳ „רופא הילדים״, והשני הד״ר דודזון, ואחרי כי הרבנים, האוסרים המציצה שלא בפה, תולים את עצמם באילנות ההם, אני מוצא לנחוץ לבאר את דבריהם בפרטיות. בעל „רופא הילדים׳ כותב: „ומוציץ בפיו דם

גם הד"ר ברנל בספרו. הפרופ. המהלל ליסר כותב בספרו המפרסם: „בברית המילה תדבק לעתים לא רחוקות מחלת הסיפילים בנמול ע"י המנהג עתיק הימים למצוץ את דם המילה בפה". הפרופ. ליזר אומר: „העט־ה מכוסה בעור רך וענוג, המסוגל מאד להתדבקות המחלות". הד"ר קאנילסקי מתקומם גם הוא נגד המציצה בעתון „הרופא", וכן גם הד"ר גרוזנברג. הפרופ. פישמן מווינא כותב: „לדאבון לבבנו עוד לא בטלה המציצה לגמרי, אף כי היא לא לבד למותר בזמננו, יען כי יש לנו אמצעים יותר טובים, כ"א גם למחסור ולפעמים תכופות גורמת היא מחלות מתדבקות בנמול ובהמוהל". מר וואונדרבאר בספרו „ביבליש־תלמודישע מעדיצין" כותב: המציצה איננה מצוה, אך נתקנה משום סכנה והקונסיסטוריום הישראלי בפארים בטלה בשנת 1844, אחרי הועצו עם רופאים מומחים, מפני הסכנה הכרוכה בעקבה.

בהספר הרשמי, אשר יצא לאור ע"י הדרפטמנט לתורת הרפואה בפטר־בורג ואשר בו נאסף חומר רב מאד ע"ד מחלת הענבת ומחלת השחפת, נזכרה המציצה לגנאי, כי אפשר להדביק על ידה את שתי המחלות האלה, ומביא ראיות ממקרים רבים, אשר הודיעו הרופאים ליווינטאנר, בערג ומולטאנובסקי. הד"ר הארזו במאמרו ע"ד המילה כותב: „ע"ד המציצה נאמין, כי למותר לדבר עוד עליה; ע"י המציצה תוכל להדבק מחלת הענבת בהנמול, ואם גם המוהל בריא בכל אבריו, יוכל לחלות בהמחלה הזאת, אם ימצוץ תינוק החולה במחלת הענבת, וידביק אח"כ את המחלה בכל הילדים. כן הדבר במחלות רבות אחרות, ולפי תורת הרפואה תביא המציצה סכנה גדולה, והחובה עלינו לעזבה לגמרי".

החברה לשמירת הבריאות בפטרבורג, אשר בראשה עומדים הפרופיסורים היותר מומחים ואשר מצודתה פרושה על כל ערי רוסיה, בחרה ועד מקרבה לבחון את מעשה המילה לכל פרטיה. מלבד שבעת חברי החברה הזמינו להישיבות גם את הרב לעדת ישראל בפט"ב, הד"ר דראבקין, הפרופ. חוואלסון, הד"ר קאצנלזון והד"ר יאנאוויץ־צאַאינסקי, ואחרי ישיבות רבות, אשר בהן דנו ע"ד המילה לכל פרטיה, קבעו את הדברים האלה בדבר המציצה: המציצה לא תעשה בפה, אך במכונה, ואם אך אפשר נחוץ לבטלה כלה, יען כי איננה מביאה כל תועלת להפצע, ומפני הסכנה הכרוכה בעקבה".

הד"ר בריינין כותב בספרו „ארח לחיים": „סכנה יותר עצומה מהמילה עצמה תוכל לבא ע"י המציצה, כי אם פי המוצץ חולה, אז בטח, כי תדבק מחלתו בהילד הנמול וכבר קרה בפארים, כי כקטב ישוד באה מכה מהלכת נוראה בין ילדי העברים בסבת מוהל אחד, אשר מצץ מילת ילד, אשר נולד חולה מבטן, ונדבקה בו המחלה הנוראה, מחלת הסיפילים ובמלו אח"ז כמה

באחד הכפרים מחוץ לתחום המושב התמידי, לא רחוק מעיר מושבי, גר שנים אחדות שוחט ומוהל; ימים רבים היה מל את ילדי בני ישראל ולא קרה כל רע להנימולים. אך לפני שתי שנים חלו חמשה ילדים זה אחר זה אחרי המילה, בראשונה בגידם ואח״כ בכל גופם והרופאים גמרו פה אחד, כי הילדים חלו במחלת הענבת ע״י המציצה. וכלם מתו. מובן הדבר, כי הספירה בדבר המחלות אחרי המילה לא תתן לנו אף מושג קל ממספר מקרי המחלות בכלל, כי המוהלים בעצמם אינם מפרסמים מקרים כאלה בדפוס, וכן גם הרופאים, הטרודים באומנתם; גם זאת לדעת, כי בארצות המערב כמעט בטלה המציצה לגמרי בהיתר הרבנים, מלבד בעיר מאינץ, מקום מושב הצדיק מו״ל ה„איזראעליט״, ששם מוצצים עוד בפה, והאורתודוכסים המעטים בארצות המערב מוצצים נ״כ ע״י כלי, או מכונה, ובארצנו, אשר פה נהוגה עוד המציצה בפה, רעוע מצב הספירה בכלל. כבר נסה המוהל האורתודוכסי מאריין בוים מפראנקפורט דמיין לאסוף חומר שטאטיסטי ע״ד מקרי המחלות באשמת המציצה ולא עלתה בידו, ובגרמניה לא כבד בכלל לאסוף חומר לספירה כמו אצלנו. למרות זאת התפרסמו גם אצלנו מקרים רבים של מחלות שונות באשמת המציצה, כאשר אבאר עוד בהמשך מאמרי.

מהשקפות פרופיסורים נודעים על המציצה ארים בזה על הנס את הפרופ. בלאסקא, האומר כי המציצה צריכה להבטל מפני הסכנה הכרוכה בעקבה; הפרופ. קניג בספרו, אשר תורגם לכל לשונות אירופה, אומר. „אנחנו הרופאים צריכים להלחם בכל מאמצי כחנו נגד אופן המילה הנהוג כעת״: הפרופ. הידוע צייסל מסכים גם הוא, כי המציצה מביאה סכנה. הרופא והמוהל בברלין הד״ר קיהלברג וחברו הד״ר לעווא כותבים: „סכנה יותר גדולה מהפריעה בצפרנים תוכל לבא ע״י המציצה, אשר מלבד כי מנהגה נגד חקי היופי והנקיון, עוד תוכל להדביק בנמול את המחלה הנוראה, הנקראה סיפילים, כי השפתים והלשון מנוגעות כמעט תמיד אצל החולים במחלה הזאת״. הד״ר יפה כותב בספרו: „המציצה נתקנה רק משום שמירת הבריאות. ע״י העדר המציצה דמו חז״ל, כי תוכל לבא דלקת בגיד, ובזה גם סכנה להנמול, אבל על הדעה הזאת כבר אבד כלה, ואין לה כל יסוד בחכמת הרפואה, ולהפך היא מסכנת מאד מאד להנמול״. הד״ר לוינשטיין מתמרמר בספרו על מנהג המציצה ומביא ראיות ברורות וחזקות, לקוחות מהספרה והחיים, כי המציצה מביאה סכנה, וכן גם הד״ר פאנארילסקי. הד״ר גרינוולד, רופא ומוהל בווינא, אשר ספרו נכתב ברוח המשמרים, אינו מזכיר כלל את המציצה, ואלה דבריו: „אחרי הפריעה כאשר תתגלה העטרה מעצרים את הדם ע״י ספוג ומניחים תחבושת״. כן אומר

יספר ע״ד מקרים אחדים בנפות הרהיין. ברעכער ראה ילדים רבים, הנמולים ע״י מוהל אחד, אשר בכלם דבקה מחלת הסיפילים. הפרופ. פיטהא ראה בווין שלשים ילדים במשך זמן קצר, אשר כלם חלו במחלת הסיפילים ע״י המוציץ. וואניע יספר, כי אחד המוהלים הזקנים פנה אליו לשאול בעצתו יען כי בפיו נמצאים כתמים לבנים, שאינם מכאיבים לו, וכאשר בדק את המוהל מצא אצלו מחלת הסיפילים, וכאשר בדק אח״כ את הנמולים ראה, כי כלם מנוגעים במחלה הזאת.

קידאזוף ראה שלשה ילדים, אשר בבשרם דבקה מחלת הסיפילים ע״י המוהל; בפי המוהל נמצאו גבנונים הנקראים Plaques mouqueses. עלזינברג הנ״ל יספר, כי בכל שנה ושנה נזדמן לו לראות ילדים אחדים, החולים במחלות שונות אחרי המילה ומקור המחלות מצא רק במציצה. אבולינסקי מקראקא יספר, כי בהיותו קרוא לעיר קטנה בגליציה לעשות נתוח, ראה שם שני ילדים, המנוגעים במחלת הסיפילים אחרי המילה. הד״ר יפה ראה בגליציה ילדים רבים, החולים בסיפילים אחרי המילה. הד״ר פישר ראה בברסלא ילד, אשר בבשרו היתה מכה טריה, אחרי שלשה שבועות כסו כתמים רבים את כל גופו ואחרי חמשה שבועות מת הילד.

אחד המוהלים בלונדון, הרב מ׳ שמואל ברודא, כותב ב„המאסף״ הירושלמי, כי בעיר הזאת חלו כמה וכמה ילדים באשמת המוהל ורבים מהם מתו. רוב הרופאים, שהבאתי פה, הם פרופיסורים מפרסמים ונודעים בעולם הספ״ה ונאמנים לנו דבריהם; רבים מהם עוד חיים אתנו, ואין החי יכול להכחיש את החי.

עוד בלמדי בבית המדרש הגבוה לתורת הרפואה ראיתי תינוקות לא מעט, אשר חלו בבשרם אחרי המילה במחלות שונות, ע״פ רוב במחלת השחפת ובמחלת הענבת, והפרופיסורים גמרו פה אחד, כי סבות המחלות הן רק במציצה. בעיר אוסוויאָט, הסמוכה לעיר מושבי, חלו עשרות ילדים באשמת המוהל, הוא השו״ב, אשר בא העירה זה לא כבר, וכאשר החלו בני העיר לערער עליו ויביאו להם מוהל מן הערים הסמוכות, הביא להם המוהל החולה תעודות מרופאים אחדים, המעידות על בריאותו, כי מחלתו, מחלת השחפת, היתה עוד מסתרת; למרות זאת לא היה ילד, אשר לא חלה בגידו אחרי המילה. לפני שתי שנים מת האיש הזה במחלת השחפת, ומני אז לא חלה אף ילד אחד אחרי המילה. רבים מן הילדים הנמולים על ידו מתו, אחרים מהם נשארו בחיים, אבל לא בבריאותם.

בבשרם דבקה מחלת השחפת אחרי המילה ע"י המוצץ, וראיה לדבר, כי הילדים, אשר נמולו ע"י המוהל הזה ונמצצו ע"י איש אחר, לא חלו במחלה הזאת. הד"ר לינדמאן מספר ע"ד שני מקרים כאלה: הולדים נמצצו ע"י מוהל אחד, אשר היה מנוגע במחלת שחפת הריאה ובני המעים, והנה במקום החתוך נגלו נגעי השחפת, ואחד הילדים חלה עוד ימים רבים בדלקת שקדי כף הירך, אך שב לבריאותו, והילד השני מת במחלתו. הד"ר נעשייט הודיע ע"ד חמשה מקרי התדבקות השחפת ע"י המוהל המוצץ. הפרופ. ברגמאן מברלין הודיע באספת הרופאים מכל ארצות אשכנז בשנת 1886, כי לא פעם ולא שתים ראה ילדים עברים אחרי המילה, אשר פצע המילה היה מנוגע במחלת השחפת ודלקת שקדי כף הירך. הד"ר עווע מספר ע"ד שני מקרי התדבקות השחפת בשני ילדים אחרי המילה, ולמען ברר את מהות המחלה הדביק סחי המכות בשפנים, והשפנים חלו במחלת השחפת. ואמנם המוהל מת, אחרי מלו את התינוק הראשון, במחלת השחפת.

הד"ר קולצוב ראה במשך שנה וחצי תשעה ילדים, אשר בכלם דבקה השחפת באשמת המוהל; אבות ארבעה ילדים דרשו בעצתו וחמשה הובלו לבית החולים, העומד תחת השגחתו בעיר יאלטא, פלך טבריה. הד"ר הנ"ל מתאר בפרטיות כל מקרה ומקרה בפני עצמו בעתון הרוסי „הרופא", אבל אין פה המקום להעתיק את כל דבריו הארוכים. המוהל, איש בן שבעים שנה, אשר מבנה גופו היה איתן ולפי מראהו כבד היה לשער, כי כבר הגיע לשבעים שנה ואומנתו שו"ב, הבטיח, כי לא חלה מעודו, בעורו לא נמצאו כל כתמים, אשכלות הלימפע בריאות, בפיו לא נמצאה כל מחלה, וכאשר בדקו את ריאתו מצאו בה איזה שנוים קלים, אשר כמעט אין שוה לשום להם לב, אך באינ־סטיטוט לתורת הפרפרות באודיסה מצאו בכיחו וניעו מתני השחפת במספר רב. הדשים אחדים אחרי כן הריק דם מהריאה ובפעם השנית, בשובו מבית הכנסת, אחזו השעול עם הרקת דם ובמשך חצי שעה מת האיש. הד"ר שיבאלדאיעוו יספר: באחד הילדים, אשר נמול לשמונה ימים ואשר נמצץ כחוק, מאן הפצע להרפא, ואחרי איזה זמן נראו בהפצע מחלת האסכרה וצרבת הגיד, והתינוק מת במחלת רקבון הדם.

בעיר מוהיליב ראה הד"ר לוריא את מחלת השושנה אחרי המילה, והילד מת בהמחלה הזאת. בעיר לובלין (פולין) הובאו חמשה ילדים לבית החולים, כלם חלו במחלת השחפת, אשר באה להם ע"י המציצה. עלזינברג ראה ארבעה מקרי שחפת אחרי המילה. הופמוקל ראה ילד בן שמונה הדשים, אשר היתה מכה טריה בבשרו בכל סמני מחלת השחפת. וועגדט

רבים ע״ד המילה ע״י רופאים מומחים, רובם בני ברית, וכלם דברו בשבח המילה ע״פ חכמת הרפואה; אך כלם באו לידי מסקנא, כי המציצה מסוכנת להנמול ולהמוהל. הרופאים והסופרים האלה מביאים ראיות לדבריהם ממעשים שהיו, כי ע״י המציצה חלו ילדים רבים במחלות מתדבקות ורבים ההם מתו. עוד בימי אספת הרבנים הראשונה בברוינשוויינג באה שאלת המציצה לפניהם ונמנו ונמרו לבטלה.* באספת הרבנים השלישית דברו עוד הפעם ע״ד המציצה ובאחת הישיבות הציע הד״ר לחכמת הרפואה פראנק לבטלה מפני טעמים נחוצים לשמירת הבריאות. בישיבה העשירית של אספת הרבנים השלישית, אשר אליה נקראו גם אחדים מן הרופאים, גמרו הרבנים לבטלה כליל, אחרי כי לפי חכמת הרפואה לא רפואה היא, כי אם סכנה.

וזאת לדעת, כי הרבנים האלה, אשר העיזו להניף את ידם הקשה על כל פרטי דתנו ואשר עלתה להם על נקלה לבטל דברים רבים מעקרי אמונתנו הקדושה, לא חפצו בכלל לעסוק בדבר המילה, ואך רוח העם הסוער הכריחם לזאת. על כן התאספו לאספות סתר (פערטרויליכע זיטצונגען). וגם באספות ההן לא דברו דבר נגד המילה ויקומו רק נגד המציצה לבדה, אחרי ראותם את השערוריות הרבות, אשר באו לרגלה. גם הרב הג׳ הד״ר זכרי׳ פראנקל, אשר בשום אופן לא נוכל לחשדהו בשאיפה לתקונים בדת ואשר התנגד בגלוי לאספות הרבנים ולתקוניהם, זה התיר הגדול, מחבר ספר „דרכי המשנה״, גם הוא חוה את דעתו, כי מצד הדת אין כל מעצור לבטל את המציצה, מפני כי סכנה בה; הננו רואים מזה, כי לא מאהבת הרבנים לתקונים בדת בטלו את המציצה, אלא משום סכנתא, ולו חפצו בתקונים, כי אז היה עליהם לבטל גם את הפריעה, שהיא אחד מיסודי המילה.

בשנות השבעים והשמונים למאה הנכחית התפרסמו ג״כ מקרי מחלות רבים בנמולים ע״י המציצה; הד״ר קאכעוואסקי יספר, כי ראה נמול מרוסיה, אשר אבותיו הביאוהו אליו לרפאותו; הילד היה חולת במחלת הענבת ואבות הילד ספרו לו, כי רבים הם הילדים בעיר מושבם, אשר חלו אחרי המילה במחלה הזאת. עוד יספר לנו הד״ר קארעוואסקי, כי ראה שני ילדים, אשר חלו במחלת השחפת אחרי המילה, וכאשר בדק את המוהל, והוא המוציץ, מצא אותו חולה במחלה הזאת; מחלת השחפת נגלתה בראשונה בבשרם במקום המילה; אחד מהילדים מת אחרי אשר התפשטה המחלה בכל גופו; לשני נעשה נתוח ונרפא ממחלתו. הד״ר יאקובי ראה ילדים אחדים, אשר בבשרם דבקה מחלת האסכרה אחרי המילה ע״י המציצה, הד״ר ליהמאן ראה עשרה ילדים, אשר

עוד מכבר נמצאו מערערים על המציצה, באמרם, כי אין כל סכנה בהעדר המציצה, ולהפך הסכנה כרוכה בעקבות המציצה. גם בעל ה„תפארת ישראל" כותב: „ע"פ דברי הרופאים עתה נשתנה הטבע ואין סכנה מצבית הגיד, אם יניחו עליה בכל חצי שעה מטלית שנשרה במי עקסטראקטום או במים קרים אף בלא מציצה ואדרבה ע"י מציצה לפעמים אפשר שיסתכן שיתפרצו נקבי הפארען וישפעו דם". דעת לנבון נקל, כי המערערים היותר רבים על המציצה נמצאו בין הרופאים. המנתח המפורסם בזמנו, ראש וראשון לכל רופאי ארץ אשכנז, הפרופיסור ר ו ס ט, בספרו, אשר יצא לאור בווין בשנת 1811, כותב את הדברים האלה: „לפני חמש שנים ראיתי ברבע היהודים בעיר קראקא ילדים יהודים רבים, אשר בבשרם נמצאו מכות טריות אחרי המילה ולפעמים קרובות גם כתמים מפוזרים על פני כל העור; ויען כי רק לעתים רחוקות מאד פגשתי מחלת הזמה אצל יונקים, לכן יעצתי להניח על המכות האלה מי־עופרת; אבל התרופה ההיא לא הביאה כל תועלת, ואדרבה במשך הזמן קבלו המכות תמונות מכות הזמה אמתיות (עכטע ווענערישע שאנקער). גם בדקתי את האמהות, המיניקות וכל בני הבית, ולא מצאתי בהם כל אות מחלה ווענערית. המחלה הזאת התפשטה יותר ויותר, עד כי לא היה ילד מהול, אשר לא דבקה בו המחלה הזאת. בראותי, כי המנוגעים במחלה ההיא היו רק ילדים זכרים ואף לא נקבה אחת, והמחלה דבקה בהם אחרי המילה, הבעתי את חפצי להיות קרוא אל ברית מילה, ופה ראיתי, כי המוהל מציץ את הדם בפיו אחרי המילה, ואבדק את האיש הזה ואמצא בפיו ובבית הבליעה עקבות פצעים רבים ממחלה ווינירית, כי היה מנוגע במחלת הענבת (סיפילים), ובאופן זה הרכיב מחלת הסיפילים במאות ילדים".

בימי ה„חתם סופר" היה בווין מוהל מומחה ומפרסם, אשר נמצאו בפיו חבורות ווענעריות, ועל ידו דבקה מחלת הסיפילים בכמה ילדים. אבל יען כי המוהל היה איש תקיף וקרוב לשרי המלכות, יראו להעבירו. הדיר ז א ל א מ א ן בספרו ע"ד המילה כותב, כי בהאמבורג מתו ילדים רבים אחרי המילה, וסבת הדבר היתה, כי מצא בפי המוהל חבורה ווענערית, ואחרי שבדקוהו רופאים אחדים, גזרו עליו לבלי למצוץ עוד. מקרי מחלת הענבת בכמה מאות ילדים קרו בראשית המאה הנכחית גם בלבוב, ווארשא, ווילנא וכו' וכו'. הרופאים שמו לבם לזה והממשלות בארצות המערב צוו לבטל את המציצה, אך כל הגזרות לא הועילו כלום, יען כי אחינו השתדלו לבטלן. וזאת לדעת, כי הממשלות לא גזרו כל גזרה על המילה בכלל ותבקשנה לבטל רק את המציצה ע"פ השתדלות הרופאים ועצתם. בשנות הארבעים למאה הנכחית יצאו לאור ספרים

מבאר לנו ג"כ ענין המציצה ביחוסה אל תורת הרפואה בדברים יותר ברורים: „מוציץ את המילה עד שיצא הדם ממקומות הרחוקים, כדי שלא יבא לידי סכנה" (רמב"ם הלכות מילה, פרק ב', הלכה ב'). כי בימי הרמב"ם היתה מציצת הדם נהוגה בפצעים בכלל, ולא לבד אחרי המילה. בכלל היתה אז הקזת הדם רפואה בדוקה ומנוסה נגד כל מחלה וכל דלקת, ולפי דעתם תנן המציצה מצבית הגיד. לפי דעתי אני מטרת המציצה ומטרת הקזת הדם היתה אחת בעיני חז"ל: להשמר מפני רבוי הדם ומדלקת. הקזת הדם היתה בימי חז"ל דבר הכרחי לחולים ולבריאים, כמו שנראה ממאמריהם הרבים, המפוזרים במקומות רבים. במצרים הקיזו דם גם לילדים. ועוד בהמאה השבע עשרה הוציאו דם הנולדים בזה שלא קשרו את השרר (טבור) איזה זמן. הרופא האפֿר מונה בהמאה השבע עשרה מחלות רבות, אשר סבתן היא רק אי־הקזת דם. אם בימינו יחשבו, כי במעט מקור כל המחלות הוא מעוט הדם ומחלות העצבים, היה בימיהם מקור כל המחלות, לפי דעתם, רבוי הדם והכשרון לדלקת. דלקת היתה בימיהם כל מחלה, אשר תביא בכנפיה ח:ם הגוף, כל המחלות החיצוניות, כמו: נגעים, שחין, חבורות וכו' וכו' (שפתנו עשירה מאד מאד בשמות נגעים). תכלית המציצה היתה איפא להוציא דם אחרי הנתוח, כדי שלא תבא דלקת בהפצע ולצבית הגיד, וכן מחלות אחרות בגוף הנמול בכלל, כי כל נמול חולה הוא, ע"כ אמר רב פפא: „האי אומנא דלא מייץ עברינן ליה משום סכנה"; באופן הזה יתבאר לנו המבטא לא „מיפקר פקיד" אלא „חבורי מחבר" והרמב"ם אומר: להוציא את הדם ממקומות הרחוקים, ומפרשים רבים אחרים: „כדי שלא יבא לצבית הגיד" או שלא „יקרש הדם". רופאי זמננו מסופקים מאד מאד, אם גם היתה פעם הקזת הדם מביאה איזה תועלת לחולים או לבריאים. אבל אם גם נאמר, שהדבר טוב היה בימיהם, רעה היא מאד מאד הקזת הדם בימינו, ימי מעוט הדם ומחלות העצבים; מטעם זה עזבו רופאי זמננו את הקזת הדם במעט לגמרי. במקרים ידועים עוד משתמשים הרופאים בעלוקות ובקרני דאומנא, למען מנוע את הדם מהתקבץ במקום אחד, מה שקוראים „שטאזע", שעי"ז תתחזק הדלקת במקום הזה, וטוב לפעמים לעורר את הדם לתנועה ע"י הוצאת הדם, אבל כונתם לא להוציא את הדם, כמו כונת הרופאים בדורות שעברו. חז"ל ידעו ע"פ הנסיון, כי אחרי נתוחים רבים תבא דלקת הפצע וגם מחלות כלליות בגוף המנותח, כמו קדחת הרקבון, הרעלת הדם, מחלת השבין וכדומה, ע"כ הקדימו הרפואה להמכה ומצצו את דם הפצע אחרי המילה, כדי להשמר מפני המחלות האלה, אשר באו, לפי דעתם, מעודף הדם בהחולה, שהוא סבת הדלקת וכל המחלות הבאות בעקבות המילה, לפי השקפות הרופאים בזמנם.

במהרה, בעוד אשר בבתי העניים, אשר המילדות מתרשלות בבקוריהן, לא ימהר הפצע להרפא (כמובן הנני כותב בדרך כלל, מלבד פרטים רבים היוצאים מן הכלל). בכלל החובה על המוהלים ללמוד לדעת את פרטי הלכות רפוי הפצע ולבקר בכל יום ויום את הנמול עד שירפא, כמו שעושים המוהלים בארצות אשכנז. ואם יראה איזה שנוי לרע בהליכות רפוי הפצע ימהר לקרא לרופא.

לא.
המציצה.

מימי עולם ושנים קדמוניות היו בני האדם רגילים למצוץ בפיהם דם כל פצע קטן, הנעשה ע"י חתוך בסכין וכדומה. תכלית המציצה הכללית היא: להוציא את הדם מן המקומות הרחוקים ולעצור בזה את הדם, כי המציצה תוציא את הדם וע"י הלחיצה בשפתים יתכוצו צנורי הדם ויבאו להרקת הדם (בלוטלעערע), כי הספוג לא היה מצוי ומוך (וואטע) לא היה עוד בימים ההם. עד כמה התפשטה המציצה נוכל ללמד מזה, כי בימי הבינים, בעת אשר מלחמות הבינים היו מצויות מאד, נקראו אנשים רבים "מוצצים" ע"פ אומנתם, כי מצצו את דם הפצעים אחרי המלחמה; לא יפלא איפא בעינינו, אם מצאו בעלי המשנה את המציצה נחוצה למילה, כרפואה בדוקה ומכוסה, באמרם "עושין כל צרכי מילה בשבת, מוהלין ופורעין ומוצצין" (שבת קל"ג א'). רב פפא באר את המשנה וטעם המציצה באמרו: האי אומנא דלא מייץ סכנה הוא ועברינן ליה" (שבת קל"ג ב'). כן יבארו לנו טעם המציצה עוד בדברים יותר ברורים: "פשיטא מדקא מחללי עליה שבתא סכנה הוא? מהו דתימא האי דם מפקד פקיד, קמ"ל חבורי מחברי ודומיא דאיספלניות וכמון, מה איספלנית וכמון, כי לא עביד סכנה אף (המציצה) כי לא עביד סכנה הוא". כן מבאר לנו רש"י בהמקום הזה: "שמא תאמר דדם מיפקד פקיד, מופקד ועומד שם כנתון בכלי ובמציצה אין חבורה ואין כאן איסור תורה ומשום הכי שרי ולאו משום סכנתא הוא ולא נעבריה, קא משמע לן דדם חבורי מחבר שכיוצא ע"י מציצה ואפילו הכי שרי משום סכנה". *) הרמב"ם אשר היה רופא מומחה וחוקר אחר טעמי המצות,

*) הז"ל השתמשו בהמבטאים האלה בהשקלא וטריא, אם מותר לבעול בתחלה בשבת (כתובות ה' ב'): "דם מיפקד פקיד או חבורי מחבר", פירש"י: דם בתולים היוצא ע"י חבורה הוא בא, שהדופן מתפרק מחברו.

הומיץ־קרבולי על 100 גראַם מים מבושלים ולערבם היטב. מי קרבול, אשר כבר השתמשו בהם פעם אחת, אסור להשתמש בהם עוד הפעם. כן צריכים לכסות היטב את הקערה עם המכשירין. מי הקרבול צריכים לכסות את המכשירין לא פחות מסנטימטר אחד; 6) את מקום המילה וסביב לה רוחצים במי בורית, ואח״כ ישפכו עליה מי באָרני, כף קטנה הומיץ באָרני על כוס מים טהורים מבושלים ולנגבה היטב במוכין, לבל תהיה לחה ותוכל להשמט מידי המוהל בעת החתוך. טוב טוב לשפוך על המילה עוד קדם הרחיצה במי בורית מעט אֶטהער כדי להסיר מהעור את השומן ואת הזיעה; 7) אחרי הנתוח יעשה תו״מ את הפריעה בצפרנים טהורות, אך את המציצה יעזוב לגמרי. כ י המציצה איננה רפואה כ״א סכנה, ואם אי אפשר לעזוב את המציצה, יעשנה ע״י כלי (ראה בפרק: „המציצה ע״פ חכמת הרפואה״); 8) אחרי הנתוח ישפכו עוד הפעם על הפצע מי באָרני וינגבוהו במוכין, הרטוב ג״כ במי בארני, אחרי כן יתנו על הפצע אבק קסירופֿורם וכדומה ויכרכו את הפצע באטון רך (מארלא), האוצר בתוכו עשרה למאה יאדאפֿאָרם או באָר, מבלי לכסות את פי צנור השתן; 9) למחרת יום המילה מסירים את התחבשת, אבל לא בחזקה לבלי לגרום צער להתינוק, אלא צריך להרטיבה היטב במי בארני, אח״כ ישימו עוד הפעם על פצע המילה אבק קסירופֿורם ויחבשו הפצע בתחבשת חדשה; 10) ביום הרביעי יוכלו לרחץ את הילד באמבטי ולחבש את הפצע עד אשר ירפא.

כן נחוץ לשום לב ביחוד לרפוי הפצע. לדאבון לבנו רק במקרים מעטים ירפאו פצעי המילה בדרך ישר. ע״פ רוב הננו מוצאים בהם מוגלא, מעט דלקת, מעט צרבת וכ׳ וכו׳, כי רפוי הפצע תלוי בהשגחה היתרה על הפצע אחרי הנתוח. גם בנתוחים הנעשים ע״י מנתחים היותר מנוסים תוכלנה לבא תוצאות רעות, אם ההשגחה על הפצעים איננה נעשית בזהירות הדרושה, ומלבד זאת תלויות תוצאות הנתוח בנקיון או באי הנקיון אשר בחדרים, שהמנותחים ישכבו בהם ובאויר הסובב אותם, וכן גם הדבר בנתוח המילה, וראיה לדבר: בנמולים, אשר הוריהם יושבים בבתים מ־וָחים ושומרים את חקי הנקיון והטהרה, ימהר הפצע להעלות ארוכה, ובבתי העניים, היושבים צפופים בחדריהם, אשר לפי מצבם בחיים אי אפשר להם למלאות אחרי חקי הנקיון, בבתים כאלה לא ימהר הפצע להרפא. עוד זאת: כידוע עוזבים המוהלים את התינוקות לנפשם אחרי המילה וההשגחה על רפוי הפצע תעבור להמילדות, לכן הננו רואים, כי בבתי העשירים, אשר המילדת תבקר את הנמול שתי פעמים ביום, תשגיח על התחבשת ותשים על הפצע חומרים המסירים את הזוהמא, בבתים כאלה ירפא הפצע

לובש קדם הנתוה מעיל חדש, אשר כבסו אותו במים רותחים לבל יגע בבגדיו, אשר נשא קדם לזה ואשר עליהם היו נמצאים בקטורים רבים, בפצע או בחולה, כן נחוץ לנקות את הידים היטב במי בורית, וביחוד את הצפרנים, אשר יהתכן קדם הנתוה, על הצפרנים שמו המנתחים עיניהם ביחוד, מפני כי ביניהן ובין בשר האצבעות נמצאות תמיד הלאה וזוהמא רבה ובקטורים אין מספר, אשר לא נקל להשמידם, וע״כ נחוץ להשתמש במקרצף העשוי לכך ולגרב בו היטב את המהיצות בין הצפרנים ובשר האצבעות, אח״כ יניחו את הידים במשך רגעים אחדים באלכוהול ומשם במי קרבול, ואך אז יתחיל המנתח, מבלי לגרבן, לעשות את הנתוה; להחולה המנותח יעשו אמבטי נקיה קדם הנתוה וילבשו אותו בגדי לבן נקיים וטהורים מכף רגלו ועד ראשו. קדם הנתוה רוחצים את המקום, אשר עליו יעשה הנתוה במי בורית, אח״כ רוחצים את המקום במים טהורים להסיר ממנו את הבורית, ואחרי כן ישפכו עליו מי קרבול, אחרי הנתוה מניחים על הפצע תהבשות אחרות, זו על גב זו, המטובלות ג״כ במי קרבול, לבל יוכלו הבקטורים להדור אל הפצע. לאט לאט השתלמה שטת ליסטר ע״י תלמידיו הרבים, הנפוצים בכל קצוי ארץ, חוקרים רבים בקשו ומצאו אמצעים אחרים, המסירים את הזוהמא ואשר בטבעם ותכונתם טובים הם מהקרבול. זאת היא תורת האנטיזפטיק, מזה הננו רואים, כי כל עמל הרופאים הוא רק לשמור את הפצע מכל מגע ומשא עם הבקטורים, ונקל להבין, כי גם נתוה המילה צריך להעשות ככה, כדי להשמר מכל חשש סכנה, אחרי כי הזהירות הזאת לא תתנגד לחקי דתנו, ע״כ הנני להציע בזה את מעשה המילה, כאשר תדרוש תורת האנטיזפטיק בימינו אלה:

1) ביום המילה קדם הנתוה החובה לרחין את הילד באמבטי או בעריבה ולעטפו בשמיכה נקיה. 2) בהחל המוהל את פעולתו, החובה עליו להשוף בגדיו וכתנתו עד זרועותיו ולרחין בנקיון כפיו במי בורית ובאלכוהול. אחרי הרחיצה לא יגע בידיו בשום דבר אף לא בבגדיו, ולא יתן שלום ולא יחזיר שלום לשום איש בלהיצת ידיו, ביחוד ישים עיניו על הצפרנים שינקן היטב מכל חלאה וזוהמא מבפנים ויגרדן במקרצף העשוי לכך; 3) האיזמל צריך להיות מיועד רק להמילה ויד הסכין צריכה להיות של מתכת וכלי הנתוה ישתמרו בתיבה מיוחדת להם; 4) לפני הנתוה יניח את הסכין במים רותחים וירתיחו למצער חמשה עשר רגעים (מינוטען); 5) אחרי כן יניח המוהל את הסכין בקערה, האוצרת בתוכה מי קרבול שלשה למאה, ובמים האלה ישאר הסכין גם בעת הנתוה, ואחרי הנתוה יגרדו היטב במוכין ובמטפחת נקיה וטהורה וינוחו בתיק המיוחד לו. מי הקרבול צריך להכין בכל פעם ופעם קדם הנתוה, 30 נראם

עוד לפני שלשים שנה לא ידעו הרופאים איך להזהר מפני דלקת הפצעים אחרי הנתוח ומפני המוגלא הבאה תמיד לרגליה. גם אצל המנתחים היותר מפרסמים יקרה, כי יצבו הפצעים ויתכסו במוגלא, עד כי רבים מהרופאים החליטו, כי רפוי הפצע, דלקת הפצע והמוגלא הם המדרגה השנית והשלישית ברפוי הפצע. ואם לפעמים לא תראינה הדלקת והמוגלא בפצעים קטנים, הוא רק מפני שאי אפשר לראותן בלי זכוכית מגדלת, כי הפצע לא יוכל להרפא בלי דלקת ובלי מוגלא. תוצאות השטה הזרה הזאת היו רעות מאד. מספר המתים לרגלי הנתוחים רבה מאד ע"י המחלות השונות, הדלקת והמוגלא, קדחת הפצע (וואונד־פיבער), קדחת הרקבון, הרעלת הדם, מחלת השושנה, מחלת השבץ וכו' וכו' היו מעשים בכל יום.

עוד לפני מאות שנים ידעו הרופאים, כי מקור כל המחלות אחרי הנתוחים הוא בהאויר הסובב אותנו, ע"כ בקשו אמצעים שונים, איך לבטל את השפעת האויר על הפצע ויכסו אותו בחמרים שונים, כדי שלא יחדור האויר אל תוכו. אבל כל התחבולות האלה היו ללא הועיל וכל עמלם עלה בתהו, כי ע"י החמרים .עצמם הביאו על הפצע חלאה וזוהמא רבה יותר מאשר יוכל האויר להזיק, עד שבא ליסטער וילמד פרק בחכמת הרפואה, כי מקור כל המחלות השונות הבאות אחרי הנתוחים לא באויר עצמו הוא, כי אם בהיצורים הקטנים אשר בו. דלקת הפצע והמוגלא אינן דברים הכרחיים לרפוי הפצע, כי אם יבאו באשמת המנתחים, שאינם יודעים להזהר מזה, כי בכל מקום שאנו פונים, באויר הסובב אותנו, באדמה אשר עליה אנחנו עומדים, במים אשר ממנו שותים אנחנו, נמצאים רבוא רבבות יצורים קטנים, הנראים אך בעזרת שפופרת מגדלת. הפרפרות המולידות מוגלא, והפרפרות המולידות רקבון והבאות במגע עם הבשר החי ודם הפצע, הן הנה הגורמות דלקת ומוגלא בפצע, אבל גם בהחמרים השונים, אשר הננו מכסים בהם את הפצע, על המכשירים השונים, אשר נעשה בהם את הנתוח, על בגדי המנתח, על ידיו, אשר בהן הוא עושה את הנתוח, נמצאים יבחושים למיליונים. ע"כ נחוץ להשמיד, להרוג ולאבד את כל הבקטוריים האלה לפני הנתוח ואחריו, ואך אז יוכל הפצע להרפא בלא דלקת, בלא מוגלא ובלא סכנה להילד, אשר בבשרו נעשה הנתוח. ליסטר יגע ומצא את ההומץ הקרבולי, אשר תכונתו להשמיד את הבקטורים האלה; כדי לנקות את האויר השתמש ליסטר במזרקה: בעת אשר הפצע איננו מכוסה עוד, היינו בזמן הנתוח, זורקים עליו ובאויר הסובב אותו חומץ קרבולי. שלשה חלקים למאה חלקים מים, כדי שלא יבאו הבקטורים על הפצע, וכל המכשירים יבושלו במים רותחים לפני הנתוח, להסיר מהם כל חלאה וזוהמא, ואח"כ יניחום במי קרבול. המנתח

ובעניני הדת. בדעתנו כי בחקי תורת משה היה משפט אחד וחקה אחת לנשים ולאנשים באין הבדל. בדברים (י"ז י"א) נאמר: ושמחת לפני ה' אלהיך אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך. כן בדברים (ל"א י"ב): הקהל את העם האנשים והנשים והטף, למען ישמעו ולמען ילמדו וכו' ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת. ועוד במקומות רבים מאד, ובפה מלא נוכל להחליט, כי משה לא הבדיל את הנשים לרעה. השאלה הזאת טרם נפתרה, ויוכל היות. כי האשה היתה חפשית ממצות רבות ויוכל היות. כי אך לאשת האיש היה ערך ידוע בחיי החברה ובדת ולא לעלמה. רק בתור אשת האיש לקחה חלק בברית ה' ולא כאשה לבדה; אבל גם התשובה הזאת איננה מספקת...

ל.

תקונים בהמילה.

באמרי תקונים בהמילה, כונתי בזה לא לתקונים במצות המילה, כי אם להתקונים במעשה המילה או בהמילה בתור נתוח. כאשר ראינו לעיל לא מעטים המה מקרי האסון, אשר יקרו אחרי המילה. וזה לא יפלא כלל, בדעתנו כי נתוח המילה יעשה ע"י אנשים פשוטים, אשר לא למדו עוד את מבנה האבר לפרטיו, ואת כל השנויים הרבים, אשר ימצאו לפעמים תכופות בהאבר, פעם הם כורתים יותר מדי, ופעם ישאירו סרח העודף, אנשים, אשר אינם יודעים את האמצעים השונים, אשר על ידם אפשר לעצור את הדם וכו' וכו', ע"כ יקרה לעתים קרובות, כי נזילת הדם רבה מאד אחרי המילה. עוד רעה חולה היא, כי המוהלים לא ידעו את תורת הנקיון והטהרה, היסוד הראשי בכל נתוח בימינו. כבר ראינו לעיל, כי הצפרנים הן מקור החלאה והזוהמא ובצפרנים האלה קורעים המוהלים את הקרום הרך הפנימי. ועוד יותר רע מזה הוא המנהג המכוער למצוץ בפה אי־נקי ובשנים מקולקלות ונרקבות. אחר המילה יעזבו המוהלים את התינוק לנפשו ולא ישימו לב לרפוי הפצע. הדורש עיון רב ונסיון כביר, ואשר על מדוכה זו ישבו גדולי חכמי תורת הנתוח ימים על שנים. לתקן את המעות אפשר רק בזה, שהמוהלים ילמדו את שטת ליסטר או את תורת האנטיזפטיק בעיון ויַחנכו מעט מעט בהלכה הזאת למעשה. ובאשר כי לא כל הקוראים יודעים מה היא שטת ליסטר, הנני לבארה פה בקצרה.

כט.

מילת נשים.

אצל עמים אחדים בימינו נהוגה המילה גם אצל הנשים: אצל שבטים אחדים מהערבים, מהמצרים, מהקפטים, מהכושים, אצל שבטים אחדים היושבים בפרס, אצל הנינרים היושבים בבאמבוק, אצל העם פּנַס, במחוז מאינאס; הם מלים רק עלמות צעירות, בנות עשר שנים ע"י נשים מומחות לדבר, הנוסעות ממקום למקום וקוראות בקול: האם ישנן פה עלמות, אשר נחוץ למול אותן? הנתוח יעשה באופן כזה: או כי יעשו שרטת בשפתי בית הכשת או בגיד הנקבות, או כי יכרתו רק את ערלת הגיד הארוכה והעבה מאד באזור החם, או גם את כל הגיד. שני נוסעים, אשר נסעו על פני מצרים, חפצו לראות עלמה נמולה ולצירה, ויביעו את חפצם זה למצרי אחד מנכבדי העיר קאירו, אשר ישב באחוזתו. המצרי הזה צוה להוביל אליהם עלמה בת שמונה עשרה שנה. המצַיר תאר את כל אשר ראה על הנְיָר בידים רועדות, כי נפל פחד המושלמים עליו, אולם בהיות בעל האחוזה איש תקיף מאד, לא העיזו עבדיו לעשות לו רע. על דבר תכלית מילת הנשים שונות הן הדעות מאד: אחדים מחליטים, כי טעם המילה בנשים הוא רק משום שמירות הבריאות והנקיון, למען יקל להן לרחץ את אברי ההולדה במים. חוקרים אחדים מחליטים, כי מילת נשים היא רק חִקוי מילת האנשים. חוקרים אחרים הביעו את הות דעתם, כי גיד הנקבות בנשים באזור החם ארוך ועב מאד, כן גם שפת בית הכשת, ויכולים להפריע את פעולת היחוד. אולם יותר נכון הוא הטעם הזה, כי עמי המזרח חפצו להמעיט את מדת ההרגשה והתאוה בנשיהם בעת היחוד (גם באירופה עושים כויה בגיד הנקבות אצל נשים החולות במחלת אַנוניה, נימפֿאָ־מאַניא וכו') לבל תוכלנה להגביה את נידן בעת היחוד, ולפי מבט עמי המזרח האשה צריכה להיות אך נפעלת בעת היחוד ולא פועלת. בדעתנו, כי חין ערך המילה היה רב מאד אצל העברים הקדמונים, תתעורר בנו בלי משים השאלה, מדוע מלו אך את הזכרים ולא את הנקבות? רבים מהסופרים הקדמונים, וכן גם הכמי זמננו, השיבו על השאלה הזאת: כי נתוח המילה הוא מהדברים האי־אפשרים בנקבות, אבל הלא ידוע הוא, כי רבים מעמי המזרח מלים את הנשים, ואחדים מהם רק את הנשים, ואם נשים לב לזה, כי בימי אברהם ומשה היה אופן המילה נעשה רק בהחתוך לבד, בלא פריעה, ובמקרים אחדים רק הטפת דם ברית לבדה, הנה כל זה אפשר לעשות גם בנשים בגיד הנקבות וגם בהשפתים, ומצד תורת הנתוח אין כל מעצור לזה במבנה גו הנקבה. גם אי אפשר לבאר זאת באי־שווי־הזכיות, אשר לנשים ולאנשים בחקי האזרחים

למשוך אותה לפניו, ויכרות בפעם אחת בתער את קצה העור, והעטרה תשאר עוד מכוסה בעור הפנימי. ולמען לפורעה, יקרע המוהל בצפרניו החדות את העור הפנימי ויפרעהו לאחוריו. הפצע יזורה בעפרורית. נזילת הדם תעצר והנתוח נשלם. אחרי כל אלה יניחו את הילד בערשו ויקרסו את רגליו ממעל לקרסוליו אל צדי הערש ויכסוהו בשמיכה. העפרורית עם הדם תהיה לילפת ויד לא תגע בה, עד אשר תיבש ותפול מאליה. מיום השני להמולו ירחצו את המילה מדי יום ביומו באמבטי, ובמשך חמשה או עשרה ימים תפל הילפת והילד נרפא. אצל המחמדים לא תבא כל מחלה בעקבות המילה, בהעשותה באופן כזה. המחמדים יקבלו בתודה רבה את ההשתלמות במעשה המילה, אשר נציע לפניהם.

כן התפשטה המילה על כל כדור הארץ: באזיה הקטנה אצל המחמדים, בפרס אצל הטטרים, המונגולים, גם בקורדיסטן, אפגניסטן ובעלודזיסטן ואצל כל המושלמים אשר בהודו ויאפאן, באפריקה אצל הנוצרים בארץ כוש, אצל הקפטים, בנוביא, זאנזיבאר, מוזמביק, אצל הכפרים השונים (קאפערן), אצל שבטים אחדים אשר בארץ גואיניא, קונגו, דינגאל. באמריקה אצל ההודים, באליאסקא, בזאלוואדור, באיי העברידים החדשים, על איי קאלידוניא החדשים, בגואיניא החדשה ועל איים רבים אשר בים האוקינוס, ומספר נפשות העמים, המלים את בניהם, עולה למאתים מליון נפש ויותר.

אם נחקור לדעת את טעמי המילה אצל העמים הפראים, נבא להחלטה, כי אך אצל עמים מעטים המילה הנה כעין קרבן, וכן מעטים הם מאד העמים, המלים את בניהם משום נקיון, אחרי כי העמים האלה אינם מצטיינים בנקיון, וכבד לשער, כי מגמתם להחזיק בנקיון רק את אברי ההולדה, יש לשער, כי טעם הנקיון נולד ביניהם רק בזמן האחרון, אחרי אשר נשכח מלבם הטעם האמתי, אשר בגללו הנהיגו אבות אבותיהם את המילה. כמעט אצל כל העמים הפראים נראה אך טעם אחד להמילה והוא: להגדיל את כח ההולדה. יען כמעט כלם מלים את בניהם בעת הבחרות, ותכלית המילה היא לגלות את העטרה, למען יוכל האיש להתיחד עם האשה בלי כל מפריע ולהוליד בנים ובנות; אך עמים מעטים מאד מלים את בניהם בעודם קטנים ואין כל ספק, כי תכלית אחת למו, ואך ע״פ ההנחה הזאת אפשר לבאר את המחזה הנפלא, כי עמים רבים ושונים זה מזה תכלית שנוי, עמים, אשר מעולם לא באו במגע ובמשא זה עם זה, באו כלם לרעיון אחד, כי נחוץ לתקן את הטבע.

אז בשמו. במקומות אחדים באוסטרליה כורתים לא לבד את הערלה, כי אם גם שנים עשר הדשים אחרי כריתת הערלה חותכים את הדופן התחתון של צנור השתן מפי הצנור עד כיס המבושים, עד כי הצנור יהפך למרזב (רינגע), ובאופן הזה יהיה הנער לכרות שפכה מלאכותי ועקר לכל ימי חייו (כמו שכורתים את הביצים של עלמות צעירות כדי לעשותן עקרות), כי בעת היחוד לא יזל הזרע לבית הבושת, כי אם מחוצה לו. אחדים מהפראים חותכים רק חלק קטן מצנור השתן מתחתיו, למען הגדיל את התאוה בעת היחוד.

על פי רוב כורתים הפראים האלה את הערלה באגמון או בצור. לפעמים הולכים נערים אחדים אל היער וכורתים זה את זה את הערלה. בני קאראנואי כורתים את הערלה על גרגר מלא וטומנים את הגרגר באדמה, ומזה לחמם נמצא כל ימי חייהם.

בבא קורטעץ למקסיקה מצא שם את מנהג המילה. הם מלו את בניהם בבית מקדשם, ולפי הנראה הביטו על המילה כעל קרבן, כי חתכו באבר וגם באזן והתפללו לאליליהם; גם שרפו את הערלה באש. הפפוסים בפולינזיא מלים ג״כ בצור וחולים אחרי המילה שנים רבות. סבלנותם מעוררת תמהון, אבל המילה היא לפי דעתם דבר הכרחי. הם אוהבים מאד את הנקיון, הולכים תמיד ערומים ואינם אוכלים ארוחתם טרם ירחצו את בשרם במים. אצל כל המחמדים, היושבים בכל קצוי ארץ רוסיה, תעשה המילה בתכונה אחת על ידי אנשים, הנועדים לזה והמוסמכים ממוהלים מומחים. אך אין זמן קבוע למעשה המילה, ואף כי הורי הילד יתאמצו למלאות את חק המילה במשך השנה הראשונה לחיי הילד, בכל זאת יקרה לעתים רחוקות במקומות, אשר מספר יושביהם המחמדים מצער הוא, כי ימולו את בניהם אחרי השנה הראשונה להולדם, באשר כי לא ימצאו להם מוהל. — לנתוח המילה יקחו להם תער חדה ומורטה ויבצעו את מעשיהם בעזרת צפרני שתי בהונות ידיהם, אשר הוחדו והוקצעו למטרה הזאת. בעשרה רגעים לפני המילה ירחצו את הילד למשעי באמבטי וילבישוהו בגדי לבן. לפני המילה יתפלל המוהל את תפלתו. ובגלל זאת עליו לרחץ את כל גופו וללבש בגדים נקיים. באופן כזה תעשה המילה אצל המחמדים בילד נקי וכידים טהורות. התער נועדה רק למטרה זו. את המוהל יעזור משנהו. היושב על הכסא לפני החלון, חגור סנור נקי, על ברכיו יניחו את הילד, ולבל יקום הילד בתנועותיו ותנופת ידיו ורגליו לשטן למוהל בעת הנתוח יאחז משנהו בכף אחת את ידי הילד, ובכפו השנית יטה הצדה על נקלה את ירך הילד, עד כי לא יוכל לנוד ולהתנועע, והמוהל יקח בידו הימנית את התער, ויאחז בבהן ובאצבע ידו השמאלית בקצה הערלה

מלו גם את בנותיהם. כעת מלים המצרים את בניהם בהיותם בני חמש או שש שנה, לפי דברי אחדים רק בהיותם בני שלש עשרה שנה. הנוסע בוימנדטן יספר, כי בנסעו במצרים ראה באחד הכפרים אספה רבה, בה היה איש צעיר לימים, אשר רכב על סוס, ועל שאלתו אותם להגיד לו מה זאת, השיבו לו כי הרוכב נמול ביום הזה, והאנשים מלוים אותו בקול המון חוגג. המצרים כמחמדים, המלים את בניהם בני שלש עשרה שנה, מחקים בזה את ישמעאל אביהם, מבלי דעת, כי ישמעאל נמול בן שלש עשרה שנה מטעם פשוט, כי בעת אשר צוה ה' לאברהם על המילה, כבר היה ישמעאל בן שלש עשרה שנה, בעוד אשר נאמר בפרוש „בן שמונת ימים ימול לך כל זכר". — באלגיר מושך המוהל את הערלה אליו וקושרה בחוט קרוב לעטרה, ונותן כפיס עץ, אשר חור עגול לו, באמצע על הערלה, ומושך את קצה החוט מבעד לחור ודוחק את העץ עד להעטרה, אחרי כן מושך את החוט, למען מתוח את הערלה, וכורת את הערלה במספרים, בתער או באיזמל. להחזיק את הנער במנוחה מצוה לו להביט על קורות הספון, העומד על גבו נותן לו ביצה, אשר זה עתה נפתחה, ונותן את הביצה על הגיד, ואחרי איזה רגעים עוצר את הדם ומשים תחבשת על הפצע, אם משניחים היטב על הפצע, ירפא הנער במשך שבעה ימים. עוד אופן אחר נהוג ביניהם: המוהל מושך את הערלה וקושר עליה שני חוטים, החוט האחד אצל העטרה והחוט השני הרחק מעט מהחוט הראשון וכורת את הערלה בין שני החוטים, הקשר הראשון חזק מאד, עד כי יבא לידי מרוק הדם (בלוט־לעערע), ועי"ז מתמעטת ההרגשה והנמול לא ירגיש כמעט כל כאב.

במרוקא כורת איש יודע תורה את הערלה באיזמל של ברזל או אבן וחותך גם ברסן ונותן על הפצע עפרורית מאַלוין.

בין הישמעאלים הננו מוצאים עוד אופנים שונים. אצל אחד השבטים הערבים, המכונה בפי הערבים בשם „אינם מאמינים", כורתים לא לבד את הערלה, אלא חותכים עוד בערך הגיד וגם חלק מעור הבטן, טעם המעשה הזה הוא, למען ילמד הנער לסבול כאב רב, אשר לכבוד גדול יחשב בעיניהם, ונותנים ביד הנער הין, ובעת הנתוח על הנער להביט בקר רוח על ראש החין, ואסור לו לתת אף רמז קל, כי הנתוח יחולל לו איזה כאב.

נכבד הוא לדעת, כי מנהג המילה אצל הכושים (הם האֶטיופים, האַבי־סינים), אשר זה זמן רב באו בברית הדת הנוצרית, עודנו בעצם תקפו, וראיה לדבר דברי מלכם קלוידיוס, הנעתקים ע"י לודאלף לשפת רומי: „מנהג המילה הוא אצלנו כמו השרטת בפנים הנהוגה בכוש ובנוביא, וכמו השרטת באזן אצל ההודים, מלים אנחנו את בנינו, לא למען שמור דת משה, אלא מנהג הוא".

בשם מושלמי. בהערבים כן גם התוגרים חוגגים את יום המילה בפאר והדר, אוכלים ושותים ושמחים, העשירים שוחטים פר, בפר משימים שה, בשה— תרנגלת ובתרנגלת — ביצה, וכל אלה צולים יחד. להתוגרים יש ספר, אשר בו כתוב אופן המילה (כרך אחד מהספר הזה שמור בבית עקד הספרים בלייפציג) לאמר: אם העטרה מכוסה בהערלה, שמים בין הערלה ובין העטרה כפיס עץ, אשר יפריד את העור הפנימי מעל העטרה. אם הערלה ארוכה ועבה קורעים את העור הפנימי, ואם בכל אלה לא נגלתה עוד העטרה, קורעים את העור הפנימי בצפרן או שמים בין העור הפנימי ובין העטרה קצה פלך (שפינדעל) וקורעים את העור הפנימי על הפלך, עד שתתגלה העטרה. אם הערלה קצרה אין קורעים כלום אלא עושים שרטת בעור הפנימי ממעל לעטרה. שבטים אחדים מהתוגרים פורעים את העור הפנימי רק עד שיגלה חלק מהעטרה ולא כלה.

הימַּרים מלים את בניהם בשנת השלש עשרה. המוהל מביא לבית אבי הילד קערת עץ, אשר בה נמצאו כפים עץ, מלקחיים עשוים מעץ, מספרים ואפר. המוהל מושיב את הנער על ספסל רחב, מגלה את רגליו ומשים אותן בין ברכיו, ואיש אחר אוחז בידי הנער. אחרי כן תופס המוהל בידו השמאלית את הגיד, תוחב את כפים העץ תחת הערלה, משים את המלקחיים על הערלה, כורת באיזמל את חלק הערלה, היוצא מהמלקחיים וחוצה להם, ומפזר על הפצע את האפר. אז יגביה המוהל את רגלי הנער ומחזיקן באיזה מרחב זה מזה לבל יגע הגיד באיזה דבר ויזל דם מהפצע. המוהל משגיח על הפצע בכל יום ויום, כי לא תתכסה העטרה מחדש בערלה. לתכלית זאת חוזר תמיד את הערלה למעלה עד שיתרפא הפצע. אולם אם תכסה הערלה מחדש את העטרה ואי אפשר עוד להחזירה עד גבול העטרה, ימולו שנית. להמילה אצל הטטרים יש ערך דתי, ובעת המילה קוראים בספר הקוּ־ן. המילה נכבדה מאד בעיניהם, ולפי הקבלה מל המלאך גבריאל את אברהם אבינו, ומחמד נביאם נולד מהול. אצל הפרסים אין זמן קבוע להמילה. ע״פ רוב ימול הילד בין השנה החמישית והששית לשני חייו. הנתוח יעשה במהירות ובאופן פשוט, המוהל כורת חלק מהערלה, מוציץ את הפצע כמנהג העברים ומפזר עליו אפר ניָר־נשרף.

אצל המצרים היו נמולים רק הכהנים ואנשי החיל. המילה היתה אצלם לכבוד ולתפארת ולא הרשו לאיש, אשר לו ערלה, לנשת אל הקדש, וע״כ הכריחו את פיטגורוס, בקרבו אל מסתרי קדשם, למול בשר ערלתו. ויחסו את הדבר הזה לעבודת האליל אֲזירים, אדון כל הטובות והשלמות, ואשתו איזיס, השלטת על ברכות תהום וברכות שדים, היינו על פרי הארץ ועל פרי הבטן, ולכן צירוהו בדמות אשה מינקת, אשר בהלב שדיה תרוה רצון לכל חי ולכבודה

סופרים רבים התחכמו למצא טעם אחר להמילה, כמו הסופר ברנמן, אשר לפי דעתו המילה היא כמו הסרסה, במקום זבחי אדם, כי הסורס מקריב את אברי ההולדה לקרבן, כי את כח ההולדה חשבו ליסוד ועקר כל החיים, שהמשולל ממנו חשוב כמת (בארצות המזרח סרסו את ילדי משפחת המלך, לבל יגיעו למלכות, עמים רבים נהגו לסרס את אבותיהם תחת להמיתם, ובשובם כמנצחים ממלחמה כרתו את אברי ההולדה של אויביהם המנוצחים.) אך הטעם הזה איננו נכון, ויותר מזה התפשטה הדעה, כי המילה נהוגה מטעם הנקיון, לבל יִצָבֵר השומן מתחת הערלה ולא תתפתח מחלת הזיבה בהערלה ועוד מחלות אחרות. אולם המילה הונהגה גם אצל עמים רבים, אשר לא ישימו לב אל הנקיון. אחדים מהחוקרים הביעו את חות דעתם, כי כרתו את הערלה לבלי לכסות את האבר הנכבד הזה מהאלילים, וגם כסוה אחרי כן בבגדיהם או באזור, לבל יראו האנשים את האבר המקדש לאלילים, שהוא מין קרבן און ההולדה לאדון התולדות. רבים החליטו, כי בארצות החמות ארוכה הערלה ועבה מאד, ומטעם זה כורתים אותה, אבל גם ההחלטה הזאת איננה נכונה, אחרי כי המילה נהוגה גם בארצות הקרות, אשר שם תבנית אחרת להערלה.

בכלל נוכל לאמר, כי העמים לא ידעו את תכלית המילה, וכחקים רבים אחרים כן גם היא מלתא בלא טעמא, כי ברוב הימים נשכח הטעם מלב. בערב היתה המילה נהוגה עוד זמן רב לפני מחמד. הערבים הנהיגו את המילה אצל כל העמים, אשר נכבשו לפניהם לאות, כי המנוצחים קבלו עליהם דת מחמד. ע"פ רוב יחוגגו את המילה במשתה ושמחה, בפאר והדר. אף כי מחמד נביאם לא צוה על המילה בספר תורתו, למרות זאת אין אף מושלמי אחד ערל, כי מורשה היא להם מישמעאל אביהם, וכמהו ימולו ע"פ רוב את בניהם בהיותם בני שלש עשרה שנה, כבר בתלמוד נמצא „ערבי מהול" (יבמות ע"א). אחדים משבטי הערבים מלים את בניהם ביום השביעי, ביום הארבעה עשר או ביום העשרים ואחד, הערבים ב א ל ג י ר מלים בטרם תגיע לנער השנה השביעית, הפרסים — בשנה השלישית או הרביעית וגם בשנת השלש עשרה, התוגרים — לא קדם השנה השלישית, בבוסניה — בשנת השלש עשרה, המצריים — מן השנה החמישית עד השנה העשירית. אופן המילה אצל התוגרים היא ככה: המוהל, איש מומחה לדבר הזה או גלב, תופס בשתי אצבעותיו את הערלה, מושכה וכורתה במספרים חדים, מפזר על הפצע מלח־גפרית, אפר עץ־תאנה או עשב טאלַאש, כדי לעצור את הדם, שלשה ימים אחרי המילה רוחצים את הילד במים חמים ומשימים על הפצע אספלנית, ורק אחרי המילה יקרא הנער

 אות ברית.

כנבור מתרונן מיין (תהלים ע״ח) והחוזה בן אמוץ: „הוי גבורים לשתות יין״ (ישעיה ה׳).

בין הברכות והפיוטים לברית מילה מצוין במינו הרחמן הראשון בברכת המזון בסעודת ברית מילה, והוא: „הרחמן הוא יברך אבי הילד ואמו, ויזכו לגדלו ולחנכו ולחכמו, מיום השמיני והלאה ירצה דמו, ויהי ה׳ אלהיו עמו״. בהרחמן הזה נכללו כל אופני החנוך: „אבי הילד ואמו״ מורה, כי האב והאם משותפים שניהם בחנוך בנם והשפעת שניהם עליו נכבדה היא; „לגדלו״ מורה על חנוך גופני, „לחנכו״ — על חנוך מוסרי, „לחכמו״ — על חנוך שכלי, „מיום השמיני והלאה ירצה דמו״ — על חנוך לאומי, „ויהי ה׳ אלהיו עמו״ — על חנוך דתי. בראשי הבתים חתום: „אברהם כהן צדק״: א ב י, ב ע ל, ר ך, ה מ ל, מ ש י ח ו, והבית הששי מתחיל „כהן צדק״ *).

כח.

מנהגי המילה אצל העמים האחרים.

אין מנהג, חק או נתוח, אשר התפשט ככה בין המון עמים רבים ושונים בכל חלקי התבל ובכל האקלימים כמו המילה, אף כי העמים האלה לא באו לעולם בהתקשרות ובמו״מ ביניהם, ומקום מושבם רחוק מאד זה מזה. אופן המילה שונה אצל העמים השונים: רבים מהעמים אינם כורתים וגם אינם חותכים את ערלתם, אך עושים שרטת בהערלה או נוזרים את הערלה בְּתָוֹך או מסירים את הערלה ע״י להיצה וכו׳, אך התכלית אחת היא — לגלות את העטרה מעט או יותר. אין כל ספק, כי טעם המילה הנהוגה אצל העמים לא משום שמירת הבריאות הוא, אלא משום פריה ורביה, או להגדיל כח גוברין.

*) במעט כל המחברים מיחסים את הפיוטים האלה לר׳ אברהם, אב״ד חותן הראב״ד, אשר חי בתחלת המאה העשירית בעיר מאנפעליע, והיה שר התורה ומקובל והוא מחבר ספר „האשכול״. אבל ר׳ אברהם הזה לא היה כהן, לכן נראה שהמיסד את „הרחמן״ הזה הוא ר׳ אברהם ב״ר יצחק הכהן, אשר חי בתחלת המאה התשיעית, כי ר׳ אברהם הזה כתב את היוצר לשבת ברית מילה לבני פולין, אשר בו חתום „אברהם ב״ר יצחק הכהן״, וגם את הזולת לברכת המזון לחתנים ובהיוצר לשבת ברית מילה לבני פולין נאמר ג״כ: „הכון למקנא כס כשמש ויהלום, בריתי אתו החיים והשלום״. וכן: „שלח מבור אסורים וכו׳ עם אחד מפוזר ומפרד בין העמים״. מזה ברור כשמש, כי משורר אחד הוא לשלשת הפיוטים הנזכרים.

התינוק וכן לשאר האנשים העומדים שמה, אם יתעלפו למראה הדם. בן מצצו את הדם ושפכוהו אל האפר או אל הכוס של יין, אשר ממנו לקחו היין למצויץ את הפצע ושפכו את היין אחרי ארון הקדש. בן ברכו את התינוק ואת היולדת ויתנו מהיין להתינוק, כיון שהברכה היא בשביל התינוק מטעימין לו כוס של ברכה, כיון שנקראת המילה אות ברית צריך לזמן עשרה, דתינוק הנמול דומה למי שיצא מבית האסורים, שצריך להודות בעשרה, כל עדות נאמנת לישראל בעשרה (פרקי דרבי אליעזר).

מדליקין בעת המילה נרות ויש מקומות שמרבין בנרות, ע״ש, כי נר מצוה ותורה אור והוא דרך שמחה וכבוד.

כן נהגו לעשות משתה ושמחה בברית מילה, כמו שכתוב: רב חביבא איקלע לבי מהולא ברוך שהשמחה במעונו ולית הלכתא כותיה משום דטרידי, דאית ליה צערא לינוקא (כתובות ח׳, א׳). אבויה אבא מגדולי ירושלים היה ביום שבא למהלני קרא לכל גדולי ירושלים והושיבן בבית אחד, לר׳ אליעזר ולר׳ יהושע בבית אחר, מן דאכלון, ושתון, שרין, מטפחין ומרקדין. א״ר אליעזר לר׳ יהושע עד דאינון עסיקן בדידהון נעסוק אנן בדידן וישבו ונתעסקו בדברי תורה וכו׳ (ירושלמי חגיגה פרק שני).

מהדברים האלה נוכל להחליט בברור, כי בזמן התלמוד מלו לא בבית הכנסת, אלא בבית אבי הבן, עוד ראיה, כי המילה היתה בבית אבי הבן ולא בבית הכנסת מתוספות שבת (קל״ד א׳): רבי אליעזר אומר, אם לא הביא כלי מערב שבת מביאו בשבת מגולה: וא״ת ויביאו התינוק אצל כלי דהשתא ליכא איסור שבת כלל דהחי נושא את עצמו? וי״ל, דקטן צריך לאמו הוא ואחר המילה היה צריך להחזירו לאמו, ואז היה כפות לפי שהוא חולה, עכ״ל. ולוא היתה המילה בבית הכנסת, לא שאלו בעלי התוספות „וא״ת ויביאו התינוק אצל כלי״, ולא אמרו אז „וקטן צריך לאמו הוא״, „ואחר המילה היה צריך להחזירו לאמו״ וכו׳, כי לוא היתה המילה בבית הכנסת, הלא אז היו מכרחים להפריד התינוק מאמו לזמן המילה ולהחזירו אח״כ לאמו.

ע״ד המנהג להטיף היין לפי התינוק מכוס הברכה מצאתי בשו״ע לרי״א מודינה בהערות שם, כי הכתוב הזה (ואומר לך בדמיך חיי) הוא רק כאסמכתא מאוחרת על מנהג קדמוני בהטפת היין לפי הילד. והחכם רודולף שולצע כתב בספרו „קורות היין״, שנהגו גבורי היונים הקדמונים להטיף רסיסי דם ענבים לתוך פי ילדם, למען ינוח על גור אריה הזה רוח עצה וגבורה, ידוע, כי גבוריהם התחרו והתערבו ביניהם מי יעצור כח לשתות יין יותר, וכפי הנראה ידעו מזה גם סופרי מקראי הקדש, וע״ז רמז נעים זמירות ישראל במליצתו:

את הערלה הכרותה הנהיגו להטמין בחול, בעפר או באפר. אחרי שגם לה יש ערך קדושה ומצאו סמך לדבריהם: „וימל את בני ישראל אל גבעת הערלות (יהושע) והיו ישראל לוקחים את הערלה והדם ומכסים אותה בעפר המדבר, וכשבא בלעם הרשע וראה את המדבר מלא מערלותיהם של ישראל. אמר: מי יוכל לעמוד כנגד זכות הדם הזאת, שהיא מכוסה בעפר, שנאמר מי מנה עפר יעקב" (פרקי דרבי אליעזר). ד"א לפי שנמשלו ישראל לעפר, שנאמר והיה זרעך כעפר הארץ. אחדים אמרו שמצוה למול את התינוק ע"ג עפר, היינו להחזיקו על עפר בעת הנתוח או ע"ג מים, והדם יורד לתוך המים והאורחים רוחצים את ידיהם או פניהם באותם המים (שו"ת הגאונים שערי צדק). הקדמונים היו זורקין הערלה והדם בכלי, שיש בו מים ובשמים, והצבור שהיו יוצאים מבית הכנסת היו נוטלין ידיהם ופניהם כדי לחבב המצוה. הבשמים היו כדי שירחיץ העם את ידיו במים בחמדה או רק משום עלוף

שליחות", עכ"ל. על דבריו אלו השיב לו הרב החכם ר' יצחק בער ליווינזון (ריב"ל) בספרו „יהושפט" בטוב טעם ודעת כדרכו, כי מנהג הסנדקאות מנהג קדום מאד ומוזכר גם בגמרא ובמדרש, בטור ובבית יוסף ובשו"ע ובהרבה פוסקים ישנים וחדשים, והרמ"א לא היה הראשון וגם הגהות מיימוניות לא בנו את סברתן בזאת, אך נותנים טעם לדבר מדוע מחבבים כל כך את המנהג הזה, והביא לזה ראיה מהמדרש „שוחר טוב" וקורא לסנדיקוס בשם בעל ברית, וכן כתב אבודרהם שהסנדיקוס הוא בעל הברית, וכן כתב בוקסטארף בשרשים שלו ערך סנדק, שהוא האוחז את הילד בשעת המילה, וגם נקרא בעל ברית, וכן מצינו בהרבה פוסקים שקוראים להסנדק בשם בעל הברית, כן בנוסח „הרחמן" יכנה את הסנדק בשם בעל ברית. גם בפי הקדמונים נקרא לפעמים בשם שליח ולפעמים ע"ש פעולתו „תופש הנער". הראב"ד מזכיר בפה מלא „סנדיקוס", והראב"ד הוא פוסק קדמון והיה בזמן הרמב"ם, יותר הרבה משלש מאות שנה לפני הרמ"א, ובאמת הוא מנהג ישן נושן, כי המדרש „שוחר טוב" מזכירו. בתשובות הגאונים בשם החסיד ז"ל (קדמון גדול מאד ושמו ר' חנינא החסיד איש ירושלים) נאמר, כי האב בעצמו צריך שיהיה תופש את הנער למילה ולא השליח. בעל הערוך לא הביא אמנם את המלה סנדיקוס, אך בעל מוסף הערוך מביא את השם סנדיקוס ומביא גם הילקוט ריבה ה' את יריבי אני עושה סנדיקוס בשעת מילה והפריעה. פירוש סנדיקוס בלשון יון ורומי פטרון; ופרקליט. עד כאן תמצית דבריו של החכם ריב"ל ועיי"ש באריכות. ומה שדמו את הסנדק למזבח שמקטירין עליו קטרת, למד מזה רבינו פרץ דאין כופלין לתת בניו לבעל ברית אחד פעמים ושלש, רק לכל בן הנולד לו בורר לו ב"ב אחר משום דאתמר ביומא כ"ו: כהן שהקטיר קטרת פ"א לא שנה בה עוד לעולם, מפני שהקטרת מעשירה ולפיכך בכל פעם היו נותנין לאחר כדי להעשיר כהן אחר. גם ר' יהורה החסיד הזהיר ע"ז בצואתו שלא יעשה חברו סנדק לשני בניו אא"כ מת אחד מהם, ועיין שו"ת נודע ביהודה סימן ע"ו שכתב בדברי רבינו פרץ, כי הם רק בעין אסמכתא בעלמא ואין לזה שום שרש בש"ס.

הנהיגו אותו בארץ אשכנז וראיה לדבר, כי המלה היא אשכנזית געפאַטער וכן נהגו גם אצל הנוצרים מאז ומקדם שבוחרים באיש נכבד לתפוס את הילד לטבלו כמנהגם, והאיש הזה נקרא ג״כ געפאַטער). על מעשה הסנדק הביטו כעל מצוה ואמרו, כי המלך דוד חשב את הדבר הזה למצוה גדולה והשתדל להיות סנדק בילדים זרים (מדרש „שוחר טוב״ לתהלים). אולם מאשר כי האב לא יכל להחזיק את התינוק מפחד או משום איסטנותו מהדם וכו׳, הסכימו, כי הרשות בידי האב למסור את הסנדקאות לאיש אחר, ומובן מאליו, כי כל אחד ואחד היה מוכן ומזומן לקבל עליו את העבודה הזאת, שהיתה למצוה וגם כבוד. למען אשר יקל יותר להחזיק את הילד, התקינו כי הסנדק יושב על כסא המוכן לזה (מדרש „שוחר טוב״ שם). כאשר הנהיגו למול בבית הכנסת, קשטו ויפארו את הכסא הזה בקשוטים שונים למען ההדור. מלבד זאת אמרו, כי אליהו הנביא יושב אצל הסנדק (פרקי דר״א). ע״כ ראוי ונכון להכין לו מושב מהודר. מתחלה נהגו להכין כסא מיוחד לאליהו הנביא, שנקרא מלאך הברית, אח״כ הכינו אך כסא אחד בשתי מושבות, האחד בעד הסנדק והשני בעד אליהו הנביא. וע״כ נהגו לחפש אחרי סנדק איש ירא אלהים ונכבד בעמו, אחרי כי לא נאה לאליהו הנביא לשבת אצל איש, אשר אין יראת אלהים בקרבו (מהרי״ל: שהקב״ה נעשה סנדק לאברהם אבינו ע״ה). אליהו הנביא נקרא מלאך הברית על שם שקנא קנאת ה׳ צבאות, ובתור עונש בעד קנאתו הגדולה גזר עליו המקום שיבא לכל ברית מילה, שיעשו בני ישראל. „ישראל היו נוהגין למול, משבאו לארץ עד שנחלקו לשתי ממלכות ומלכות אפרים מנעה מהם ברית מילה וכו׳ הלך לו (אליהו הנביא) להר חורב ושם נגלה אליו הקב״ה שנאמר מה לך פה אליהו, ויאמר קנא קנאתי, כי עזבו את בריתך ישראל וכו׳. אמר לו הקב״ה, חייך שאין ישראל עושין ברית מילה עד שאתה יושב ורואה בעיניך בקיום המילה שישראל עושין, בכל יום ובכל מקום שימולו תהיה אתה לעד שבני ישראל מקיימים ברית מילה״ וכו׳ (ברייתא דר״א, זהר בראשית) *).

*) ע״ד הסנדק כתב הרב החכם ר׳ יצחק שמואל ריגייו (יש״ר) בספרו „התורה והפלוסופיא״: „מהמנהגים שאין למו זכר כלל כגון מה שנהגו לבחר באיש אחד שיתפוש הנער בשעה שנמול וקורין לו סנדק. דבר זה לא נזכר לא בגמרא ולא ברמב״ם וגם הסמ״ג ובעל הטורים ובית יוסף והשלחן ערוך וזולתם מהפוסקים לא זכרו מזה כלום, ואינם אלא חדוש שנתחדש בימי הרמ״א, שכתב כן בהגהותיו על פי מה שמצא בהגהות מיימוניות והן עצמן בנו סברתם על סמך חלש מאד הנמצא במדרש שוחר טוב על הפסוק כל עצמותי תאמרנה, והשם סנדק אינו נגזר לא מלשון עברית ולא מלשון כשדית, ובעל הערוך לא הביאו כלל, והוא שם יוני והוראתו על מי שהוא ממונה לעשות איזו

„סגולה לעצור את דם המילה, לאמר זה ג׳ פעמים ותועיל בעזה״י: „הן אמת חפצת בטוחות ובסתום חכמה תודיעני, המטיב לאדונים, עבדים נקשרים. אדם נטע גן, משה קרע את הים ויבקעו מעינות תהום רבה וארבות השמים נפתחו, ויכלא הגשם מן הארץ״. אם מעט לנו האות הזה נקח נא לדוגמא ספר אחר, הנקרא ג״כ בשם „ברית אברהם״ הנדפס בשנה ההיא בארץ אונגריה הנאורה בשפת אשכנז באותיות עבריות מרבי אשר יקרא שמו בישראל „איננאַק־קאפף, בו כתוב לאמר (בכתבו ובלשונו): „קאמט חלילה אונגעוועהנליכע בלוטונג פֿאָר, נעהמע מאַן פֿאָן דעם זעלבען בלוטע, לאססע עס זאָ לאַנגע זיעדען, ביז אַשע דאַרויס ווירד, אונד לענע זיא אויף דיא מילה, אויך נעהמע מאַן איינע אייער־שאַלע, אויס וועלכעם שאָן הענדיל הערויס נעקאָממען, פֿער־ברעננע זיא אונד לעגע זיא היגאויף, אויך איז ניצליך דיא עפּפֿענונג פֿאָן וואָ דאס בלוט שטרעמט פֿעסט מיט פ פֿ ע ר ד ע ־ ק אָ ט ה צו פֿערשטאָפּפֿען״.

הרב ר׳ אליהו פוסק בספרו „כורת הברית״, הנדפס בשנת תרנ״ג, מביא בספרו את הסגולה של המוהל ר׳ שמואל דוב א י ג ל ב ר ג מוורשא בשם ר׳ נפתלי כ״ץ ומטייל ארוכות וקצרות, אם מותר להתרפאות בדברי תורה, „ואולי יש לחלק, דדוקא בקורא פסוק שלם ומתורה לבד אסור, או אולי בסכנות נפשות שרי ובשבת ג״כ יש להתיר הלחש הזה״ וכו׳.

כז.

התפתחות מ נ ה ג י המילה.

לאברהם אבינו נתנה אך מצות מילה לבדה, היינו רק החתוך, וגם נאמר: „לא נתנה מצות פריעה לאברהם אבינו״. ובכתבי הקדש לא נזכר אף פעם אחת ע״ד הפריעה. בראשונה היה האב בעצמו מל את בנו, כאשר בארתי כבר למעלה, וכדי לפיים את האב, שלקחו ממנו את המצוה הזאת, נתנו לו להחזיק את הילד בעת הנתוח בזרועותיו או בין ברכיו, היינו להיות סנדק בעת הנתוח („סנדק״ היא מלה יונית והוראתה „המחזיק״, וכן גם הוראתה בלשון רומית Syndicus). בימי הבינים חשבו, כי היות סנדק היא רפואה בדוקה ומנוסה מפני הוצאת זרע לבטלה ומשכב זכר וכו׳, וכן גם בפני עירות (המנהג של „קוואַטער״ (משובשת מהמלה געפֿאַטער) הוא רק מנהג ימי הבינים, אשר

הנמול במחלת הענבת אחרי המילה ונתברר הדבר, כי המוהל מל באותה שעה ילד חולה במחלת הסיפיליס מבלי לנקות את האיזמל. עוד רעה חולה היא, כי אחינו מבכרים את המוהלים, אשר יעשו את מלאכתם ב מ ה י ר ו ת ר ב ה, וכל המהיר לעשות את המילה הרי זה משבח. אבל אלה המהירים במלאכתם הם הם העושים שמות בהמילה, כי כל נתוח ונתוח צריך עיון וישוב הדעת. והמוהלים המהירים והפוחזים, בחפצם להתגאות על בני אומנתם, אשר אינם מהירים, ועל העם, המתפלא על מהירותם, אינם בודקים יפה את המילה קדם הנתוח, אם הערלה עבה וארוכה ונחוץ לחתוך יותר מעט, או אם הערלה אינה גדולה ונחוץ לחתוך אך מעט, וכן גם בהפריעה: איך לתחוב הצפרנים וכדומה. מטעם זה רבים הם המקרים, אשר הערלה חוזרת למקומה על העטרה, ונחוץ בכל יום ויום להפשילה עד גבול העטרה, לבל תדבק להעטרה, יען כי המוהל חתך אך מעט מהערלה, וכן לא מעטים הם המקרים, אשר המוהל חתך יותר מהצרך, ועל כן החמר הנחוץ לכסות את הפצע איננו והפצע לא ירפא. מטעמים מובנים אי אפשר לי לפרסם את המקרים, אשר נאספו על ידי, יען המוהלים חיים וקימים עמנו היום, ובכלל כבד מאד מאד לאסוף סטטיסטיקה כל שהיא על אדות מקרי המחלות אחרי המילה, וטבע הדבר מחייב, כי יחפשו סבות המחלות לא במילה, כי אם בטעמים אחרים לגמרי. נקח נא לדוגמא את מחלת השושנה, הבאה לפעמים על הנמולים אחרי המילה, הרופאים אינם מסופקים, כי סבת המחלה היא התדבקות ולא עינא בישא, אבל הורי הילד החולה יחליטו אחרת; בעיניהם ברור הדבר, כי סבתה היא עין רעה, כי הילד יפה תאר ויפה מראה הוא מאין כמוהו, וע"כ ימהרו לקרוא למלחשים. כן הדבר במחלת השבץ, מקורה ג"כ במתגים הבאים מן החוץ בעת הנתוח או אחריו. אך הורי הילד תולים את סבת המחלה בהתקררות, בעין רעה וכדומה, וכן הדבר במחלות אחרות, ע"פ רוב מתים הילדים, עוד ט"ם בא הרופא אל החולה. וכבוד המוהלים להסתיר דבר, ובכלל אינם מאמינים אחינו, כי הילד מת מחמת מילה. כן לאסוננו עוד רבים הם המוהלים הבוערים בעם, אשר תחת לקרא לרופא, ילחשו על הפצע. כאשר נזדמן לי לראות לא אחת ולא שתים: דם הפצע שותת ויורד, פני הילד חורים כשיד, בני הבית רצים הנה והנה, והמוהל יושב על גב התינוק וימלל במו פיו. והנני להביא עוד ראיה לדברי: בספר „ברית אברהם", הנדפס בוורשא לפני שתים עשרה שנה, בשנת תרמ"ח, מאת ר' שמואל דוב אינלברג, מוהל בעיר גדולה לאלהים כווארשא, אשר מספר יושביה העברים עולה פי חמש ממספר אחינו היושבים בכל ארץ צרפת, ואשר הספר הזה „ילמד כשרון המעשה למלאכת המילה" (בשער הספר), נמצא כתוב:

ויאספו כל אחד ואחד בעיר מושבו מקרים כאלה, אז ראינו, כי מספר המתים אחרי המילה לפי ערך מספר הנמולים לא פחות ממספר המתים אחרי הנתוחים הרבים, הנעשים בבתי החולים, לפי ערך מספר המנותחים.

הד״ר קאסטעלען אסף 13,000 ידיעות על נתוחי מילה, אשר לא היה בהם כל מקרה מות. הד״ר זאלאמאן יספר, כי במשך 25 שנה, אשר ישב בהאמבורג, לא קרה אף מקרה מות אחד בעקבות המילה. לא נודע לנו מי הוא קאסטעלען, איפה ישב ובאיזה אופן אסף סטטיסטיקה כזאת, אבל זאת נודע, כי מספר אחינו בהאמבורג פחות הוא ממספר אחינו באיזו עיר מחוזית ברוסיה. ואם נצרף לזה, כי כמעט בכל הארצות מעבר לגבול ארצנו עושים את נתוח המילה מעט או יותר ע״פ חקי האנטיזפטיק וכי שם רבים הם הרופאים המוהלים, נוכל להוציא משפט צדק, כי ברוסיה עולה מספר החולים בעקבות נתוח המילה פי עשרה על מספר החולים בעקבות נתוח המילה בארצות אחרות. כותב הטורים האלה מנה במשך זמן קצר שמונה מקרי מות ע״י המילה, מלבד מקרי מחלות ומות, אשר סבתם באשמת המציצה, כאשר אבאר להלן. ואלה הם: שלשה ממחלת השושנה, שנים ממחלת השבץ, שנים מנזילת דם רב ואחד מהרעלת הדם. בכל המקרים האלה אין אף צל ספק, כי נתוח המילה לא היה כראוי, באשר כי המוהלים לא למדו הלכות הנקיון והאנטיזפטיק. לפני איזה שנים הודיעני אחד מרעי, אשר ישב לרגלי אומנתו באחת הערים מחוץ לתחום המושב, כי בנו יחידו, בכורו וראשית אונו, מת לרגלי נזילת הדם אחרי המילה וכל הרופאים, אשר באו אל ביתו, לא יכלו לעצור את הדם.

אספתי ידיעות מדויקות מאת חברי הרופאים, היושבים בערים קטנות, וכן מהעוברים ושבים דרך עיר מושבי, וכלם יעידו ויגידו, כי מקרי המחלות אחרי המילה רבים מאד מאד. פה רבה מאד נזילת הדם אחרי כל ברית מילה, ושם לא ימאן פצע המילה להעלות ארוכה; פה עושה המוהל שמות במילה: מוגלא, דלקת, צלקת, צרבת, הן מעשים בכל יום, ושם העבירו את המוהל, יען כי כל הילדים הנמולים על ידו חלו זמן רב בגידם ובכל גופם. באחת הערים בארצנו העידו הרופאים, כי המוהל חולה ואסור לו למצוץ בפה, הרב דמתא החליט להעבירו. אך המוהל, הוא השוחט, הקים שאון בעיר, ורבים מבני מפלגתו עמדו לימינו וכפאו את הרב להשאירו על מכונו, ויתלקחו מחלקות בין הרב והשוחט, הוא המוהל, יען כי הרב צוה להביא מוהל מהעיר הסמוכה ע״פ פקודת הרופאים.

מלבד מקרים כללים כאלה רבים הם מאד המקרים הפרטיים: פה נפל הסכין מיד המוהל קדם הנתוח ובבהלתו כרת חלק מראש העטרה, ושם חלה

המחלה השלישית הבאה בעקבות המילה היא השבץ, החלחלה או התכוצות האברים (Tetanus). סבתה היא בזה, שמכשירי המילה אינם נקיים כראוי, או כי ידי המוהל אינן טהורות. לפי בלאשקא יבא השבץ גם כן ע״י־הפריעה בצפרנים. זענאל ראה מקרי שבץ אחדים אחרי המילה, וכן ראו גם בערגזאן, והד״ר ווערמעל בשנת 1890 ברוסיה.

דלקת ומוגלא בעור הננו רואים לעתים קרובות אחרי המילה. וואלפערס מספר ע״ד מקרי מחלות אחדים. מקרה אחד מסופר באחד העתונים הצרפתים, אשר מלבד הדלקת בעור באה גם דלקת בהשקדים. פישר מספר ע״ד דלקת העור והשקדים. הדלקת התפשטה יותר ויותר, עד כי מכרח היה לעשות נתוח בעור כמה פעמים.— לעתים יותר תכופות הננו רואים את מחלת השושנה. יאקובובסקי מספר, כי בבית, אשר שם חלתה היולדת בקדחת אחרי הלידה, מלו שני ילדים ושניהם חלו במחלת השושנה. בערגזון ראה מקרה אחד, קעניג שני מקרים. באקאי אומר, כי השושנה תעבור לעתים קרובות אל הכים. ארנהולד מספר על מקרה שושנה עם צרבת (נאנגראָן). כן מספר גם פישר ע״ד שלשה מקרים כאלה. זאנדברג ראה חמשה מקרים כאלה, וכן ראו עפשטיין ועריכזן. צרבת הגיד מקרה לא רחוק הוא. המוהלים משתמשים בהחלוק, כדי שלא תחזיר הערלה למקומה. אם הלחיצה ע״י החלוק כזה רבה היא, תבא צרבת בגיד. מקרים כאלה התפרסמו ע״י הירשברג, ריטער, קאסטעלען. פישר מספר ע״ד מחלת השנהבת (Elephantiasis) אשר באה ע״י דלקת אחרי המילה. באָקאי ראה מחלת האסכרה בעקבות המילה, יאקובי ראה איזה מקרים כאלה, וכן ראה גם עפשטיין.

פאנארעלסקי ראה מקרה מחלת הענבת (זיפילים) אחרי המילה בדמות שאנקער קשה, וכן ראה גם הד״ר קצין. אין כל ספק, כי המוהל מל קודם לזה ילד החולה במחלה הזאת ומבלי לנקות את האיזמל מל ילד בריא באיזמל הזה. הד״ר פאָט מספר ע״ד דלקת הלב (Eudocarditis) הבאה בעקבות המילה, כי פצע המילה מאן הרפא ועל הפצע נראה דלקת ומוגלא, ועי״ז באה מחלת דלקת הלב ע״י ההתדבקות.

הד״ר באנדאניק מספר ע״ד מקרה מות ע״י הרעלה בקארבול, כי המוהל עשה לפעמים תכופות תחבושת מקארבול, חמשה חלקים קארבול למאה חלקים מים, מקרה כזה מספר הד״ר מעלצער בניו־יורק.

נחוץ לדעת, כי מקים מושבם של הרופאים, אשר הבאתי בזה את ידיעותיהם, הוא מעבר לגבול רוסיה, אשר מספר אחינו שם לא רב הוא לפי הערך, לוא שמו אחינו הרופאים היושבים בתחום המושב ברוסיה את לבם

יבהילו להביא את הרופא להנמול לעצור את הדם. וכן הדבר בכל עיר ועיר. כל רופא ורופא, כל מוהל ומוהל, גם אנשים חלונים רבים ידעו לספר ע״ד מקרים כאלה.— מלבד מקרי נזילת הדם היותר מצוים, הננו מוצאים פצעים בהעטרה ובצנורי השתן, אשר רשומם נכר ואשר ישארו למומים באבר. ע״פ רוב יבאו הפצעים באשמת המוהלים, שאינם יודעים את אומנתם: אינם יודעים, אם התפתחו העטרה והערלה כראוי, אם נדבקו העור החיצון והעור הפנימי זה לזה, אם קצרה הערלה מאד וכו׳ וכו׳.

הד״ר זאסקע ראה מקרה כזה בברסלא באיש, אשר נקרא לצבא. מחצית העטרה היתה נראית והחלק התחתון היה חסר לגמרי ולפי הנראה כרת המוהל את החלק התחתון. נקב אחד היה בחלק העטרה הנשארה ונקב שני תחת הנקב הזה, אשר ממנו זב השתן. הד״ר יפה ראה ילד, אשר נולד בערלה קצרה, המוהל חפץ לחתוך טבעת ענולה מהערלה ויפצע בזה את העטרה וצנור השתן. באָקאי ראה מקרה כזה בילד בן שמונה עשרה חדשים, אשר הנקב השני היה נמצא במקום הרסן. פאדראצקי ראה מקרים רבים כאלה, הד״ר בערגזאן ראה שני מקרי מחלות בנדולים, אשר באו להם ע״י המילה: איש צעיר לימים בן תשע עשרה שנה השתין עוד מימי ילדותו בשלשה זרמים, יען כי נמצאו אצלו שני נקבים במקום הרסן, מלבד הנקב אשר בצנור השתן, כי המוהל תפס בצפרניו במקום הזה. הפרופיסור דיפענבאך עשה בו נתוח וירפא. המקרה השני קרה לאיש בן 36 שנים, אשר אחרי עבור עליו ארבע עשרה שנה מיום חתונתו הלך עוד ערירי, יען כי בצנור השתן נמצא עור דק, מפני שאחרי המילה התפתחה דלקת בצנור השתן, וע״י ההנלדה נברא העור הזה, האיש נרפא אחרי כן ע״י נתוח ויולד בנים. עוד מקרה אחד התפרסם בעתון „אולמער צייטשריפט״, אשר בו כרתו להילד את כל העטרה, הילד סבל דלקת בשלפוחית וכאב עצום בעת השתן. פישר ראה עשרים מקרים כאלה, אשר המוהלים חתכו קצת מהעטרה. קרוים ופיכלער הוכיחו, כי מקרים כאלה קרו בעת אשר המוהלים השתמשו בהאחיזה, וקצת מהעטרה באה בהאחיזה, וכן גם קצת מהכים. הד״ר פאנארעלסקי ראה מקרים אחדים כאלה: פי צנור השתן היה צר מאד, יען כי המוהלים חתכו קצת מהעטרה. העטרה הנלידה וע״י זה צר פי צנור השתן, במקרים כאלה כבד מאד להשתין.

אם יחתוך המוהל מהעור החיצון יותר מדי, תוכל זאת להפריע מאד בעת קשוי האבר, אשר יסובב כאב עצום, אם יחתך מעט מאד מהעור יוכל העור לחזור למקומו, ולפי הדין נחוץ יהיה למול עוד הפעם.

הכים ועד בכלל, נזילת הדם היתה רבה מאד. סטיפון מספר על מקרה מות ע״י נזילת הדם. וכן מספר גם בעהרענד ע״ד ארבעה מקרים כאלה. מובן מאליו. כי אך מקרים מעטים התפרסמו בדפוס. כל רופא וכל מוהל יודע מקרים כאלה.

אם הילדים הם ממשפחת נזובי דם, אז כל התרופות הן ללא הועיל. באקאי ראה שמונה מקרי מות, אשר באו בעקבות המילה בילדים ממשפחות נזובי הדם, וכן ראו גם גרנדידיע, קאסטעלען ושטייניין; פישר ראה ארבעה מקרים כאלה, אשר כלם מתו מנזילת הדם; הפרופיסור קעניג (כעת בברלין) ראה שלשה מקרי נזילת דם, אשר כלם מתו. קארעווסקי ראה מקרי נזילת־דם רבים, שנים מהנמולים לא היו ממשפחות נזובי הדם, הדם שתת וירד למרות התחבושת; בשנים תפר את הפצע, אבל הילדים אבדו כבר כל דמם וימותו אחרי עצירת הדם. מלבד זאת ראה איזה מקרים, אשר הנמולים היו ממשפחות נזובי הדם. הד״ר זאלאמאן ראה מקרי נזילת הדם רבים. פרופיסור פאַט (כעת בהאַלע) מספר ע״ד המקרה הזה: הנתוח נעשה במעמד רופא, בעת המילה היתה נזילת הדם מעטה והרופא, אשר היה באותו מעמד, שב לביתו. כרבע שעה אחרי כן החלה נזילת הדם, המוהל הניח מוכין ברזל־כלורי, אבל ללא הועיל, עד שקראו את הד״ר פאַט, מתחת המוכין זב הדם במדה מרובה, אך בידי פאַט הצליח לעצור את הדם. ביום השני אחרי המילה היה הילד ירוק מאד ובמקומות אחדים בגופו נראו בהרות, וכפי הנראה היתה נזיבת הדם מתחת העור, ביום השלישי חלה הילד במחלת התכוצות האברים וימת.

המוהל הרשמי בפעסט, דיסויער, נמסר לדין בשנת 1886, על אשר מת הילד הנמול על ידו בנזילת הדם. הפרופיסור ע ר י כ ז ן ראה מקרה נזילת הדם, אשר הנמול מת בו. לפני איזו שנים הייתי רופא באחת מערי המצער בפלך קובנו, ואז לא עסקתי עוד במצות המילה. ובעיר הזאת היו שני מוהלים, האחד הרב דמתא, האב״ד, והשני אחד השוחטים, וכמעט אחרי כל מילה ומילה היתה נזילת דם רבה מאד. אצל ילדים רבים הייתי מכרה להשתמש בחמרים, העוצרים את הדם, אצל אחדים מהם בתחבשת, ואצל אחרים הכרחתי לתפור את הפצע. לאחד מן הנמולים לא הועילו כל התחבולות האלה, ואחרי שעות אחדות מת בסמני מעוט הדם (לא ממשפחת נזובי הדם), ועד היום לא נודעו לי סבות המקרים המעציבים האלה, כי לא ארכו הימים ואנכי עזבתי את העיר ההיא. בבאי לעיר מושבי היום היו ג״כ מקרי נזילת הדם אחרי המילה רבים מאד, עד אשר צויתי להמילדות להכין עוד קדם המילה פס קטן נקי ולכרוך את הפס על מקום הפצע אחרי המילה, ומני אז מעטו מקרי נזילת הדם אחר המילה, אבל למרות זאת יקרה לעתים קרובות, כי שעות אחדות אחרי המילה

אחר: „המוהל חתך כל העור שלמטה לגיד וקצת מן העור של הכים וכמעט שנראו הביצים“ וכו׳ (זכרון ברית לראשונים).

מובן מאליו, כי בימי הבינים התפרסמו מקרים כאלה רק לעתים רחוקות מאד, ואפשר כי מספרם לא היה מעט. אך מסוף המאה השמנה עשרה וראשית המאה התשע עשרה הננו מוצאים מקרים כאלה לעתים יותר תכופות, וכבר הראינו באחד הפרקים הקדמים, כי מקרים כאלה הכריחו את הממשלות להתערב בתקוני המילה ולהוציא חקים מיוחדים על אדות נתוח המילה והמוהלים. הד״ר בערגזאן ראה במשך עת קצרה שלשה מקרי נזילת דם אחרי המילה, והילדים מתו בין היום השלישי והרביעי אחרי המילה. הד״ר ארנהאלד מספר את הדברים האלה: ביום 17 אַפריל 1845 ילדה לו אשתו בן, אשר נמול ביום השמיני ע״י מוהל מומחה במעמד אחד מחביריו הרופאים. בעת הנתוח היתה נזילת הדם לא רבה, אחרי איזו שעות ראה את בנו והנה פניו חורים מאד והדם מפצע המילה שותת ויורד. החתולים, מעילו וגם המטה, אשר שכב עליה, אדומים מדם, ואך בעמל רב הצליח לאחד הרופאים לעצור את הדם. ביום העשרים להדש מאי 1846 ילדה לו אשתו עוד בן, אשר נמול ליום השמיני ע״י המוהל הראשון במעמד רופא מומחה. הנתוח עלה יפה מאד, עד כי הרופא, אשר היה באותו מעמד, אמר, כי לוא מל דיפֿענבאַך, אז לא עשה את הנתוח במהירות כזאת. בעת המילה היתה נזילת הדם מעטה ואך איזו שעות אחרי המילה החלה נזילת דם הרקמה. כל התרופות לא היו להועיל, והילד מת בכל סמני מעוט הדם. הד״ר ארנהאלד הנ״ל ראה 15 מקרי נזילת הדם אחרי המילה. וע״ד מקרה אחד קרא בעתון „פֿאָסישע צייטונג“ לשנת 1847.

לפעמים ימצאו בהערלה צנורי דם אי טבעיים, אשר יוכלו לחולל נזילת דם רב, מאשר כי קרע המוהל בבשר העטרה. ע״ד מקרים כאלה יספרו לנו הרופאים האלה: ספירטוס ראה ילד, אשר נמול ביום השמיני ואשר הדם זב מעורקים רבים. גולדמן ראה ילד נמול, אשר שחה בדמו והדם שתת וירד מעורק עב אשר בערלה בצד האבר. עוד מספר הד״ר הזה על ילד אחר, אשר ע״י נזילת הדם היה חור מאד וחלש, הדופק פָעם באי סדרים וכבר נראו בו אותות מחלת החלחלה (ממעוט הדם). הסבה לזאת היתה, כי נפצע עורק הרסן. שפירא ראה שנים עשר מקרי נזילת דם, אשר בכלם היה כבד מאד לעצור את הדם, יען כי כבד היה למצוא את העורקים.

קלעמענס כותב ע״ד מקרה נזילת דם מהערלה במקום הרסן, הירשבערג כ״כ ע״ד מקרה, אשר המוהל קרע את בשר הגיד והעור במקום הרסן עד

לנו לאסוף חומר רב. אבל כעת מכרחים אנחנו לסמוך על חומר מקרי, מכל הבא בידינו, והננו רואים, כי רופאים מפרסמים ונודעים לשם, בני ברית ולא בני ברית, האוהבים לחקור אחרי מקור כל מחלה, יעידו ויגידו, כי מקרי המחלות אחרי המילה ומקרי המות לרגלן לא מעטים הם. המקרה היותר מצוי אחרי המילה היא נזילת הדם, אחריה תבא מחלת השושנה מחלת השבין, צרבת הגיד והרעלת הדם. נזילת הדם תבא, מפני כי המוהלים אינם נזהרים להניח תחבשת על פצע המילה והמחלות האחרות תבאנה מפני אי שמירת חקי האזפטיק, הנקיון והטהרה. על פי רוב תמיתנה המחלות האלה את הנמולים. וגם נזילת הדם היא מחלה מסכנת מאד, ורבים הם אשר נקטפו באבם על ידה.

לראיה על דברי הנני מביא בזה מקרי מחלות שונים, אשר התפרסמו בעתונים, המקדשים לחכמת הרפואה ובספרים שונים.

את המקרים הראשונים הננו מוצאים בהתלמוד: „רב אדא בר אהבה אתיליד ליה ההוא ינוקא כשהוא נולד מהול, אהדריה אתליסר מהולאי עד דשויה ברות שפכה" (שבת קל"ה א'). המקרה השני: „אמר ר' נתן פ"א הלכתי לכרכי הים באתה אשה אחת לפני, שמלה בנה ראשון ומת, שני ומת" וכו' (שבת קל"ז א'). המקרה השלישי: „פ"א הלכתי למדינת קפוטקיא באה אשה אחת לפני, שמלה בנה ראשון ומת שני ומת" וכו' (שם). המקרה הרביעי: „אמר רבי יוחנן מעשה בארבע אחיות בצפורי שמלה ראשונה ומת שניה ומת שלישית ומת" (יבמות ס"ד ב'). המקרה החמישי: „עובדא הוה קמיה דר' יוחנן בכנישתא דמעון ביום הכפורים שחל להיות בשבת ומלה ראשונה ומת, שניה ומת, שלישית באה לפניו" וכו'.

בספר כללי המילה לר' יעקב הגוזר (המחבר חי בשנת תתקע"ה) כתוב: „פעם אחת טעה המוהל מחמת בהילותו וקרע עור העליון הנשאר מן הערלה ובעור התחתון לא נגע כלל ולא הרגישו בדבר עד שהביא הילד לבית (המילה היתה בבית הכנסת) והיה הדם שותת ויורד מאד" — וכו'.

בכללי המילה לר' גרשם בר"י הגוזר כתוב: „בא לידי בחור אחד, שנשארו לו לקוטי הערלה בראש הגיד והיו חופין רוב גבהה של העטרה ואותן הציצין היו דבוקין לבשר מצד אחד עד פי האמה ובאותו הצד היה נמשך האבר עד שהיה מעכב הקלוח והיה משתין לצד אחד" (זכרון ברית 142). בשם האסופות מדבר שם במקרה, שלא יכלו לעצור דם המילה ג' ימים רצופים, עד שהלך לרופא גוי וקנה מן הרטיה, שמשימים על הפצעים, והדביק בו מעט על בגד ונתנו על המילה ונתרפא בעשרה ימים (התורה והחיים, גידימאן, העתקת פריעדבערג 156). המקרה הזה מובא גם בכללי המילה לר' יעקב הגוזר בנוסח

מספר המתים למאה נולדים:

		עד החדש הראשון לימי חייהם	1 — 3 חדשים	3 — 6 חדשים	6 — 12 חדשים
בכל ארץ רוסיא	הבנים —	8,3	6,39	6,26	8,0
	הבנות —	8,0	5,58	5,53	7,5
בין הרוסים	הבנים —	8,1	6,8	6,6	8,4
	הבנות —	2,7	6,4	5,9	7,8
בין העברים	הבנים —	2,63	2,4	2,9	5,7
	הבנות —	2,62	2,2	2,3	5,0

מזה הננו רואים עוד, כי מספר המתים בין הזכרים העברים בחדשים הראשונים לימי חייהם לא רב הוא כמעט ממספר המתות בין הנקבות העבריות בחדשים הראשונים לימי חייהן.

הרופא קסטלן אסף 13,000 בריתי מילה ובכלם לא מצא מקרה מות אחד, הד"ר זאלאמאן מחליט, כי במשך חמש ועשרים שנה לא ראה אף מקרה מות אחד בעיר האמבורג (מקום מושבו), אשר שם מספר העברים לא מעט הוא. הד"ר ראָטה בבוקרסט, העומד בראש בית החולים העברי לילדים אשר שם, מחליט, כי לא ראה במשך שש עשרה שנה אף מקרה מות אחד אחרי המילה, ובעיר בוקרסט רב מאד מספר העברים.

על יסוד הדברים האלה יחליטו כלם פה אחד, כי מספר הילדים החולים מחמת המילה מעט מאד. אבל האם כן הוא באמת הדבר? לפי דעתי, הדבר לא כן, הסטטיסטיקה לא תתן לנו אף מושג קל ממספר החולים והמתים מחמת מילה. אמת הוא, כי מספר המתים בחדשים הראשונים לימי חייהם בין העברים פחות הוא ממספר המתים במשך הזמן הזה בין הנוצרים, אבל הסבה לזאת היא השמירה המעולה של ילדי ישראל על ידי אבותיהם, הדואגים לבניהם, אשר אין דוגמתה אצל העמים האחרים, הצניעות, אשר יצטינו בה אחינו ואחיותינו בתחום מושבם הקבוע והגורם משכרון, וכן בהיות בין היהודים מעטים מאד הנולדים מנשואים בלא חופה וקידושין, בעוד אשר מספרם רב הוא בין הנוצרים, וכנודע מספר המתים בין הנולדים בלא חופה וקידושין רב הוא מאד בערך למספר הנולדים המתים בכלל, אין לכחד, כי מספר המתים לפי ערך הנמולים לא רב הוא, עד כי אי אפשר להביאו בחשבון הספירה, אבל מספר המתים בכלל, לא לפי ערך מספר הנמולים, לא מעט הוא. לוא היתה לנו אף ספירה כל שהיא על אדות המתים אחרי המילה, אפשר היה

לחלות במחלה הזאת; 18) דלקת כללית בהערלה ובהעטרה הנפגשת כמעט בכל המחלות האמורות.

כו.
מקרי מחלות ומות בעקבות המילה.

היש סכנה בהמילה, או לא? על השאלה הזאת תשיב לנו הספירה (סטטיסטיקה) בדיוק נמרץ. אם היא תורנו, כי מספר המתים מילדי היהודים בימים הראשונים לימי חייהם גדול ממספר המתים בזמן הזה אצל העמים האחרים, אז נוכל להאשים בזה את המילה. אולם מן המספרים הידועים לנו נראה, כי לא כן הדבר. מן המספר 104,966 בני ישראל, אשר נולדו בפרוסיה משנת 1822 עד 1840, מתו בשנה הראשונה לימי חייהם 13,941, כלומר, בערך 1 מן 7,5, בעת אשר במשך השנים האלה מתו מילדי הנוצרים 2,056,676, בשנה הראשונה לימי חייהם מן 12,061,511 נולדים, כלומר לערך 1 מן 6, בנוגע לארץ רוסיה נודע לנו מפי הספירה, כי בעוד אשר מספר הילדים המתים בשנה הראשונה לימי חייהם בין העמים האחרים הם 26,34 על אלף נולדים, הנה מספר המתים בשנה הראשונה לימי חייהם אצל היהודים הוא רק 14,69, אולם בדעתנו, כי המילה יכולה להשפיע על מיתת הילדים רק בחדשים הראשונים לימי חייהם, לכן הננו להביא פה ידיעות אחדות על מות הילדים, הנולדים בחופה וקידושין במדינת באדן. במשך העת מן 70—1861 היה מספר המתים אחוז למאה:

	פרוטסטנטים	קתולים	יהודים
בחדש הראשון	8,26	11,21	6,73
בחדש השני	2,38	3,57	2,38.

אם כן נראה, כי גם בחדש הראשון פחות הוא מספר המתים אצל היהודים פי שנים מאשר אצל הקתולים. אם נשים עוד אל לבנו, כי מספר הבנים הנולדים גדול הוא ממספר הבנות אצל היהודים מאשר אצל הנוצרים, ורבים איפא אלה, אשר יעשו בהם את נתוח המילה מאלה, אשר לא יעשו, אז נהיה מכרחים עוד יותר להכחיש את השפעת המילה על מיתת ילדי בני ישראל. הספירה משנת 1896 בארץ רוסיה נותנת לנו עוד מושג יותר נאמן, כי מספר המתים בחדשים הראשונים לימי חייהם אצל היהודים מעט ממספר המתים בחדשים הראשונים לימי חייהם אצל העמים האחרים:

Jolart אומר, כי הסרטן יקרה לעתים יותר קרובות באנשים המגונעים בפהימאזים, והסרטן מתחיל משפת הערלה. קלעבס מחליט, כי הסרטן מתחיל במקום אשר העור החיצוני יתאחד עם העור הפנימי. Huc כרת את האבר 12 פעמים לרגלי מחלות שונות, ובין החולים היו תשעה מנוגעים בפהימאזים. האָפּמאָקל כרת את האבר אצל איש המנוגע במחלת הסרטן וימצא בו גם פהימאזים. Mac Cormar כותב ע"ד 5 מקרי סרטן בהאבר ואשר אצל 4 מהם היתה פהימאזים.

המחלות הבאות בערלה גם בלא פהימאזים: 14) מחלת הזיבה בהעטרה (אייכעלטריפער). כמעט תמיד הננו מוצאים דלקת העטרה ודלקת עור הערלה הפנימי ביחד. בהעדר הערלה אי אפשרה המחלה הזאת, יען כי העור המכסה את העטרה יתיבש בהיותו תמיד מגולה, ויען כי רקמת הרצפה שעל העטרה תתהפך לעור קרני, לכן איננה מסגלת לדלקת וגרוי, והדלקת תבא ביותר ע"י מחלת הזיבה, יען כי המוגלא תתקבץ בשק הערלה, ולכן אם נגע בידינו בערלה או בעטרה, יצא משפת הערלה נוזל המהול במוגלא, אשר ריחה רע, סבת הריח הוא השומן, אשר יתפרד ליסודותיו. החולה מרגיש גרוי, וגם כמו כויה, ועי"ז תרבה תאות הזנות. אם הערלה ארוכה וצרה תתקבץ מוגלא רבה בהשק, לפעמים יבאו סדקים רבים בעטרה ובעור הפנימי של הערלה, ועי"ז יתחברו שניהם וההתחברות הזאת תחולל יסורים רבים, אחרי כי קשוי האבר והיחוד יסובבו כאב גדול והמחלה בכלל תמאן הרפא. ע"פ רוב הננו מוצאים את המחלה הזאת אצל נערים, אשר אצלם הדבק בין הערלה ובין העטרה עוד בעצם תקפו. ע"פ רוב תבאנה ע"י ההמשכה בעת קשוי האבר או אם יחפצו להפריד את הדבק בחזקה. אצל אנשים באים בימים הננו מוצאים את המחלה הזאת באלה הסובלים באי־היכלת לעצור את השתן ויבוא עי"ז שהשתן יתקבץ לשק הערלה, החולים מתאוננים על גרוי וכויה בקצה האבר; 15) אבעבועות קטנות, האוצרות בתוכן נוזל דומה למים (Herpes progenitalis), אשר יתהפך לנוזל עכור. החולה מרגיש כאב או כויה, אחרי איזה ימים יתיבשו ויפלו מאליהם וישאירו אחריהם אדמדומית, ומפני הגרוי המתחולל ע"י השומן יבא לחסרון העור, וגם למכות עמוקות, אשר לא תרפאנה, כי אם תגדלנה; 16) שאַנקר רך. אחרי כי מקום מושב המחלה ההיא היא בעור החיצוני, בעור הערלה הפנימי ובשפת הערלה, לכן מובן מאליו, כי איש בלא ערלה סובל רק לעתים רחוקות במחלה הזאת; 17) מחלת השנהב (Elephantiasis) הוא מקרה רחוק מאד, אבל מובן מאליו, כי אך אנשים, אשר להם ערלה יכולים

גדולה מכל המחלות הנזכרות היא מחלת העצבון, המביאה את החולים לידי יאוש, דפיקת הלב, מרה שחורה, כאב־ראש כללי, כאב הראש מצד אחד (מיגרען), כאב במוח המתארך וכו׳ וכו׳.

המחלות הבאות בעקבות הפהימאזים: 10) פאראפהימאזים הוא המצב אשר אם נחזיר את הערלה בחזקה מלמעלה להעטרה עד החריץ, המקיף את נזר העטרה, אי אפשר עוד להחזירה למטה על העטרה, כי הערלה תתכוין מאחורי נזר העטרה כטבעת קשה סביב לנזר העטרה ותלחץ בחזקה את כל הגיד ומעכבת את תקופת הדם, עד כי תצבה העטרה ותתהפך כלה למראה תכלת. המצב הזה מסכן מאד, כי נוכל לסובב צרבת הגיד (גאנגרען) ועצירת השתן, אם לא ימהרו לחתוך את הטבעת הקשה בתוך והיתה הרוחה להגיד הנלחץ. ע״פ רוב תבא הפאראפהימאזים בנערים, אשר משכו בעצמם את הערלה למעלה או גם לרגלי בדיקת הרופא, אשר נחוץ לו מאיזו סבה לראות את שק הערלה, ולכן הוא מושך את הערלה למעלה, אבל הוא יוכל לבא גם בעת היחוד או גם על ידי הנגעים אשר בעור הערלה וע״י הדלקת אשר בעור הערלה הפנימי; 11) הרחבת שק הערלה תבא לפעמים ע״י פהימאזים או ע״י סגירת שפת הערלה. ברוין ראה ילד בן שלשה ימים, אשר שפת הערלה היתה אצלו סתומה, יען כי השק התרחב כביצת תרנגלת. עוד רופאים אחדים ראו מקרים כאלה אצל ילדים בני איזה חדשים.— הילדים לא מצאו מרגוע והיו כחושים מאד. לעתים יותר תכופות הננו רואים מקרים כאלה בגדולים. בידדער ראה מקרה כזה אצל נער בן שלש עשרה שנה, זינגר — אצל חולה בן 36 שנה, ברוין — אצל חולה עם ערלה, אשר שפתה הנלידה. במקרים אחדים היה השק פתוח ע״י נקב, אשר דרך בו ירד ושתת השתן; 12) אבנים בערלה (ראה לעיל); 13) הסרטן באבר. עוד מימים קדמונים חשבו את הפהימאזים לסבת מחלת הסרטן באברי ההולדה. היי מצא אצל 12 מנוגעים במחלת הסרטן 9 מקרי פהימאזים וכן גם רו ואחרים. Damerquen מצא אצל 59 מנוגעים בסרטן 42 פעמים את הפהימאזים. קויפמאן ראה 158 פעמים סרטן וביניהן 28 מקרי פהימאזים; פעולת הפהימאזים על מחלת הסרטן היא בזאת, כי בפהימאזים הננו מוצאים גרוי תמידי, ולפי דעת טהירש הגרוי הוא הסבה היחידית להתפתחות הסרטן בכלל. מלבד זאת הננו מוצאים את הסרטן באבר פעמים רבות אצל אנשים צעירים לימים, בעוד אשר הסרטן בכלל יתפתח רק אצל אנשים באים בימים, ע״כ אפשר להחליט, כי הפהימאזים היא הסבה הראשית להתפתחות הסרטן בהאבר. דעמארקו מצא ע״פ ספירה מדויקה, כי הסרטן יתחיל בכל פעם ופעם מעור הערלה, וכן אמר גם לאלעמאן.

במחלה הזאת 1:15, וכל זה לא משום הצניעות, אשר בה מצטיינים היהודים. וראיה לדבר, כי מספר החולים במחלת הזיבה לעמת מספר החולים הנוצרים במחלה הזאת הוא 1:2.

לא יפלא איפא, כי רבים מהחכמים המפרסמים מצדדים בזכות המילה: רעווערדען אומר: נחוץ לקות, כי המילה תהיה נהוגה יותר מאשר היא עתה. לינגארט אומר: המילה טובה מאד כאמצעי להגן בפני מחלות רבות ושונות. טילמאנס אומר: המילה היא נתוח נחוץ מאד. עריכזן אומר: טוב היתה, לוא הנהיגו את המילה גם אצלנו. מארטין מציע להנהיג את המילה אצל כל יושבי אירופה. יאנאוויץ־צאאינסקי אומר, כי המילה היא אחד האמצעים היותר טובים להגן בפני מחלת הסיפלים. זעמבלינאוו אומר: המילה צריכה להיות לחובה כהרכבת אבעבועות, וכזאת היא דעת רבים מהרופאים.

אם נחשוב אחת לאחת את המחלות הבאות ע״י הערלה, נוכל לחלק אותן לשתי מחלקות: על המחלקה האחת תחשבנה המחלות הבאות ע״י הפהימאזים עצמה, ועל המחלקה השנית — המחלות הכרוכות בעקבות הפהימאזים. המחלות הבאות ע״י הפהימאזים עצמה הן: 1) להמנוגעים בהפהימאזים קשה להשתין, ומי השתן שותתים ויורדים טפות טפות. גם תוכל לבא לעצירת השתן ע״י דלקת הערלה; 2) אי היכלת לעצור את השתן (רבים מהילדים המנוגעים במחלה הזאת מנוגעים גם בהפהימאזים); 3) נפילת המעיים מבעד פי הטבעת וגם מחלת הקרקבן (קראפף), הבאה לרגלי התאזרות שרירי הבטן בעת השתן; 4) שבר בני מעיים ג״כ מהסבה הזאת; 5) מים בכים (אצל 19 אחוזים למאה מנוגעים בהפהימאזים מצא שמיד מים בהכים); 6) מפריעים שונים בפעולת היחוד, יען כי ע״י הדחיקה התמידית של הערלה על העטרה לא יוכל האבר להתפתח כראוי, קשוי האבר גורם כאב והיחוד יסובב כאב גדול, לפעמים יפלו פצעים וקרעים בעת היחוד ובעת קשוי האבר בשפת הערלה, הגורמים דלקת העטרה והערלה, בכלל גורמת הפהימאזים את מחלת הסיפלים ע״י הפצעים בעת היחוד, פאקאר מוכיח, כי במאה וחמשים ואחד (151) חולי העגבת מצא אצל 58 מהם פהימאזים מלידה ומבטן; 7) הפהימאזים גורמת ג״כ חסרון כח המוליד, כי מפני הכאב לא יתקשה האבר כדבעי, יען הקצה התחתון של הערלה מתרחב לשק, אשר בתוכו יתקבצו הזרע והשומן קדם שיצא החוצה, ובעת היחוד איננו מורה הזרע כחץ, אלא שותת ויורד טפות טפות, לכן לא יבא לידי הריון; 8) המקרה היותר מצוי בין המנוגעים בהפהימאזים היא מחלת הזיבה בעטרה ודלקת העטרה, יען כי השומן הנצבר, אשר יתפרד ליסודותיו, יחולל גרוי בעטרה ובהערלה, בזה שלא יוכל לצאת החוצה; 9) הרעה היותר

הזאת ולרפאותה. ובדבר הזה מודים גם המתנגדים היותר גלהבים להמילה. רבים מהרופאים העוסקים ביחוד במחלה הזאת. החליטו פה אחד. כי המילה תגין מפני מחלת הענבת. ידוע הוא. כי ארסים אחדים לא יחדרו לתוך העור החיצוני. רק אם נמצא בו שריטה או פצע. וגם יש אומרים שבעור הרירי. כאשר הוא אצל בלתי הנמולים. לא נחוצה כלל כל שריטה או פצע. למען יוכל ארס הסיפלים לחדור לתוכו. אבל גם מלבד זאת נדע. כי אצל בלתי הנמולים נקל יותר להארס לחדור: מעבר האחד יכל הארס להשאר זמן יותר רב בשק הערלה מבלי לאבד את תכונתו ופעולתו. ומעבר השני ידוע לנו. כי אצל בלתי הנמולים יתקבץ שומן רב בשק הערלה. וכאשר יתפרד ליסודותיו או בפני עצמו או מפני כי יתערב עם מי השתן. יסבב בהעטרה ובהעור הפנימי של הערלה דלקת. שרטות ונגעים. והם מצדם הנם הדרכים היותר טובים. אשר דרכם יחדר הארס לדם המשגל. אף כי לא נודע לנו אמצעי איך להשמר ממחלת הענבת בעת היחוד עם אשה החולה במחלה הזאת. אבל בכל זאת נקל יותר לחלות במחלה הזאת. אם העור נפצע מעט או יותר. ואם כי גם אצל העברים תקרה המחלה הזאת. אך לפי הספירה פחות מאצל הנוצרים. ולפי דברי רופאים רבים תקרה רק לעתים רחוקות אצל העברים היושבים באנגליה ובאמריקה. אשר שם אינם מצוינים בצניעות. לא יפלא איפא בעינינו. כי רבים מהרופאים הציעו להנהיג את המילה לחובה אצל כל הילדים כאמצעי היותר טוב להגן בפני מחלת הסיפלים. בישיבת הרופאים של חברי האגדה המעדיקא-חירורגית בעיר ליעדז (אנגליה) החליטו ברוב מנין. כי נחוץ להשתדל לעשות את המילה לחובה. כדבר הזה החליטו גם באספת הרופאים מכל קצוי תבל. שהיתה בפארים בשנת 1867. בין הרופאים הרוסים נוכל להראות על הפרופיסור המומחה סוקאוועניקאוו. המשמיע לקחו תמיד מעל הקתדרא לפני שומעיו התלמידים. כי נחוץ לעשות את המילה לחובה.

כנודע מתפשטת מחלת הענבת באופן מבהיל מאד. ויש לשער. כי בעוד איזה שנים לא יהיה בית. אשר לא יהיה בו חולה במחלת הענבת. בעוד אשר אצל העברים והמחמדים מעטים מאד החולים במחלת הענבת. רבים מחליטים. כי הסבה לזאת איננה המילה רק הצניעות. אשר יצטינו בה העברים בחיי משפחתם ובהנזרם משכרון. וכן בנשואי בוסר. וכן גם המחמדים. אבל ההחלטה הזאת אינה נכונה כי היהודים המערבים אינם מצטינים בימינו בצניעות. וראיה לדבר דברי הד"ר Hutchinson. כי בבית החולים מעטראפאליטאן האספיטאל ברבע היהודים בלונדון מספר החולים העברים לעמת מספר החולים הנוצרים 1:3. בעוד אשר מספר החולים בסיפלים בין הנוצרים לעמת החולים העברים

שזרע הזכר לא יבא וגם לא יוכל לבוא עד הרחם עצמה ורק אל תער הרחם יגיע ובכל זאת נעשתה הקליטה וההריון, לכן החליטו רבים, שהזרע נכנס אל הרחם רק בכח היניקה אשר בה, ושם תתהוה הפגישה עם הביצה, ובזה תגמר פעולת ההריון. אבל הן נדע, כי יש מצבים שונים ונטיות שונות לרחם וגם מחלות אחרות, אשר אז איננה מסגלה הרחם להריון, ומזה נבין, כי ישנם תנאים רבים כימיים וגם מיכניים, השמים לפעמים מכשול על דרך ההריון. על יסוד זה משערים אחדים, כי גם אצל נגועי הפהימאזים לא יוכל הזרע מפני צרת הערלה לבא לתוך הרחם. לפי דעת רבים אי היכלת להוליד אצל נגועי הפהימאזים איננה באה לרגלי אי אפשרות הזרע לחדור לתוך הרחם, כ״א לרגלי סבות אחרות: לפי מאריאָן זימס הנהו מיץ עור הרירי אשר בשפופרת הרחם סם מות לחוטי הזרע והם ילכו לאבדון וימסו מהרה; ובאמת צריכים היו להתבטל עוד בשפופרת הרחם, אך יען כי מספר החוטים האלה הבאים אל תיק הרחם רב מאד, לכן ימותו רק חוטי הזרע הקיצונים, הנוגעים אל המיץ של תיק הרחם, אבל חוטי הזרע התיכונים לא יגעו כלל וכלל אל המיץ החריף הזה, או למצער לא ימהרו לנגוע בו, ולכן בבאם אל הרחם מחוננים הם עוד בסגולות ההריון. לא כן אצל נגועי הפהימאזים: מצד אחד לא רב אצלם מספר חוטי הזרע, הבאים אל תיק הרחם בעת היחוד, יען כי חלק גדול ישאר בתוך שק הערלה, והשנית כי אצל נגועי הפהימאזים לא יורה הזרע כחץ בשטף מהיר, כי אם טפות טפות *), ולכן ירבו חוטי הזרע אצלם לנגוע במיץ הרירי הממית הזה. זאת היא סבת אי היכלת להוליד אצל נגועי הפהימאזים. איך שיהיה, אין כל ספק, כי הפהימאזים תוכל להיות הסבה הראשית והאחת לערירות ועקרות. את הדבר הזה מחליטים רופאים מפרסמים רבים, אבל הדעה הזאת לא חדשה היא, כבר העיר עליה פילון האלכסנדרוני.

מלבב מאד הוא הספור, הנמצא בכתבי הגלב של מאריא אנטואנעטא. לעאָנארדו: להמלך לודוויג הששה עשר ולאשתו מאריא אנטואנעטא לא היו בנים במשך חמש שנים אחרי חתונתם; המלך לא שם לבו לזאת, אך כאשר ילדה הנסיכה ארטאָא זכר, אשר היה מיועד להיות ליורש עצר, קרא המלך אליו את רופאו התמידי וישאל אותו על הסבה, אשר בגללה לא יוכל להוליד. הד״ר השיב לו, כי נחוצה לו המילה, ואז יוכל להוליד.

עוד דברים אחדים עלי להגיד על המילה כעל אמצעי לעצור בעד מחלת הענבת או הסיפלים. אין כל ספק, כי המילה תגן במדה מרבה מהתדבקות המחלה ע״י היחוד. מלבד זאת אצל הנמולים נקל יותר להכיר את המחלה

*) כל שכבת זרע, שאינה יורה כחץ, אינה מזרעת (חגיגה ט״ו).

רבים אחרים. — אבל אל נא ידמה הקורא, כי הפהימאזים תסבב מכאובים אך לילד קטן; כאשר נדע תבא מחלת האבן בשק הערלה יותר אצל הגדולים. ד"ר שלענעל ראה כהן נוצרי, אשר ימים רבים דרש בעצת הרופאים ע"ד מחלת השלחופית ויסע לווילדונגן (מקום תרופה ביחוד בעד חולים כאלה), גם השתמש בקאַתיטר (מכונה, אשר בעזרתה מוריקים הרופאים את מי הרגלים באנשים, אשר מאיזו סבות לא יוכלו להשתין). הכהן הזה הרגיש את הצרך להשתין לעתים תכופות מאד ולא יכל להריק את השלחופית כמשפט, והשתן זב אצלו מעט מעט, טפות טפות. אח"כ נתברר הדבר, כי שפת הערלה היתה צרה מאד והשומן לא יכול לצאת החוצה, ובהתפרדו ליסודותיו עורר גרוי עור הפנימי של הערלה, אשר נפגמה, ואחרי הרחקת השומן ונתוח המילה שב הכהן לבריאותו. לפי דברי שלענעל גרמה לו את היסורים האלה התעוררות העצבים החיצוניים על השלחופית.

חיי היחוד לוקחים מקום נכבד מאד, כידוע, בחיינו. מצד הטבעי הם רק תאות בשרים, התשוקה של המין לשאינו מינו. אבל אצל האנשים, הסובלים בפהימאזים, הננו רואים ביחוד חסרון גדול ביחוד. עוד נעיבוהר אמר, שתכלית המילה היא משום שאחרי המילה מסגלים האנשים יותר לתשמיש. אף פלאָס אמר, שזאת היא תכלית המילה, ואף כי אי אפשר להודות להדעה הזאת, אבל אין כל ספק, כי האנשים הסובלים בפהימאזים אינם יכולים לחוש בעת היחוד את כל התענוג, אשר יחושו אנשים בריאים. יען כי מעבר האחד לא יגע אצל הנגועים בפהימאזים עור הרירי של ראש האבר, אשר בו נמצאים חוטי עצבי ההרגשה, ישר אל קירות הרחם, כי אם רק העור החיצוני של האבר נוגע בהם, ומעבר השני הנה עור הרירי המכסה את ראש האבר, בהיותו תמיד מכוסה בעור הערלה, מסגל מאד להרגשה, ובמקרים רבים תגדל עוד ההרגשה הזאת לרגלי ההתעוררות הבאה מן הפרדת יסוד השומן; תוצאות המצב הזה הן, כי היחוד יחולל כאב עצום ולפעמים אי־אפשר הוא כלל. על מקרים אחדים כמו אלה עורר כבר דודוקאלאוו, וביחוד רב ערך המקרים האלה בזה, כי אחרי המילה נעלמו כל חזיונות המדוים האלה לגמרי.

פה המקום לדבר דברים אחרים גם על אי היכלת להוליד, אשר לפי דברי איזה מחברים הנָה גם כן תוצאות הפהימאזים. עוד לא נודעו לנו בברור תנאי ההריון, אך זאת נדע ברור, כי על זרע הזכר, המסגל להוליד, לפגוע בביצה המסגלה להפרות, הזרע צריך בהכרח לבא לתוך הרחם. אולם יען כי במקרים רבים אי אפשר שיכנס הזרע לתוך הרחם, לכן רבו מאד השערות חוקרי הטבע ודעותיהם לבאר את המחזה הזה. בחינות רבות הראו לדעת,

ע"י התעוררות אי־רצונית. כי הדבק יסובב לעתים קריבות גרוי העצבים בכלי ההולדה ע"י קבוץ השומן, המתפיד ליסודותיו, ולכן ימששו הילדים את האבר וימשכו אותו, ויען כי המה מרגישים בזה תענוג, שבים לעשות כזאת, ולמרות רצונם יתרגלו בחטא הזה. ל ע ו י ראה מחלת הוצאת זרע לבטלה אצל ילדים קטנים גם בני חצי שנה בסבת גרוי כלי ההולדה. עלמה אחת, אשר סבלה במחלת התולעים ואשר המחלה הזאת סבבה לה גרוי כלי ההולדה, היתה רגילה לחכך את בשרה, וגם אחרי אשר נרפאה ממחלת התולעים, קשה היה להפריעה מעשות כזאת. בשבתה על זרועות אמה היתה רגילה לחכך ותעורר בזה את האהבה ביתר שאת ותבא להתלהבות הענבים. ק ו ר ש מ א ן מחליט, כי הסבה העקרית להמחלה הזאת היא הפהימאזים.

לא אדבר ע"ד מחלות אחדות, הנמצאות אצל ילדים, כמו העִוָרון, נפילת בני מעים בעד הפישדון, מחלת הנפת, אשר רבים מהרופאים תולים סבתן בהפהימאזים, אחרי כי לא רבים הם עוד המקרים, שנאספו בספרה על אדותיהן, ואשימה את דברי רק ע"ד מחלה אחת, והיא שבר המעים. בהשקפה הראשונה, אפשר להתפלא, איזה יחס יש בין הפהימאזים ובין השבר. אך אם נלמד לדעת את תורת יצירת הביצה ותנועתה ממקום למקום עד באה למקום מושבה התמידי, לא יפלא עוד הדבר בעינינו. הביצה נמצאת בראשית יצירת העובר במערת הבטן, ואך אח"כ תרד למטה דרך הנקב אשר בקיר הבטן אל הכים ותמשוך אחריה את העור הכפול של קרום הבטן, אשר אליו היא מחברת במערת הבטן. הביצים תעבורנה דרך הנקב הזה זמן קצר לפני הלידה, ולפעמים אחרי הלידה, אל כים המבושים. אבל בדרך מהלכן מחלל הבטן אל הכים תמשכנה אחריהן את העור הכפול הנמצא במערת הבטן. הכפל הזה יפחת לאט לאט ויהיה לשק קטן, מסכת השק הזה רפה מאד ולרגלי איזו דחיקה מפנים הולכת הטבעת ומתרחבת, ודרך המסלה הזאת ידחקו בני המעיים לצאת. להילד החולה במחלת הפהימאזים קשה לפעמים להשתין ולהקל את העבודה הזאת יתאזר לא רק בשרירי השלחופית, כי אם גם בשרירי הבטן, והם מצדם ידחקו את בני המעיים לצאת דרך הטבעת, ובזה יחוללו שבר המעיים או מעבר אחד או משני עברים. נשען על ההנחות האלה, נפגוש שבר ימיני לפעמים יותר תכופות משבר שמאלי, אחרי כי הביצה השמאלית תרד אל הכים קדם הביצה הימנית, ולכן הטבעת השמאלית יותר חזקה ויכולה יותר לעמוד נגד הדחיקה. כל ההנחות האלה תאמתנה בחיים.

אֶסבאֶרן מצא מחלת השבר אצל ילדים, הסובלים במחלת הפהימאזים, ולפי דבריו האחרונה היא הסבה להשבר. להמסקנא הזאת באו גם רופאים

לזה מחלת הפהימאזים, וראיה לדבר, כי כלם נרפאו ע"י נתוח המילה. Otis מודה לדבריו ומביא עוד ראיות להם: בשני מקרים צלח בידו לרפאות את החולים, את האחד ע"י נתוח המילה ואת השני ע"י הרחבת צנור השתן. יארכו הדברים יותר מדי, וגם לא פה המקום להביא את כל המקרים הרבים, אשר התפרסמו בספ"ה ע"ד מחלות העצבים השונות, אשר באו רק ע"י הפהימאזים, כי רבות הן.

גם אי היכלת לעצור את השתן תבא לפעמים על ידי הפהימאזים. כידוע תבוא הריקת השתן ע"י שתי פעולות: התכוצות השרירים, המוריקים את השתן, וחלשת המכבש (כלי המועקה) בהשלחופית. אבל אחרי ששתי הפעולות האלה תוכלנה לבא גם ע"י התעוררות העצבים החיצוניים (רעפלעקס), ע"כ לא יפלא, אם ע"י גרוי כלי ההולדה תוכל לבוא אי היכלת לעצור את השתן. לאלעמאן הביט על הפהימאזים כעל סבה, הגורמת הוצאת זרע לבטלה ואי היכלת לעצור את השתן. אמת כי רבים מהרופאים שחקו לדבריו, אבל הרופאים הידועים כמו טרוסא ועוד הודו לו והביאו ראיה, כי רפאו אחדים מהחולים במחלות האלו ע"י המילה. זימאנס יספר ע"ד ארבעה עשר מקרי אי היכלת לעצור את השתן בילדים קטנים, אשר אצל 12 מהם היתה פהימאזים ואצל אחד מהם רבוי השומן בשק הערלה. כל החולים האלה, אשר מאנו הרפא ע"י תרופות אחרות, נרפאו ע"י המילה.

בטרם נמרי את השקפתי ע"ד מחלות העצבים, אשר מקורן בהפהימאזים, או בהדבק, הנני להעיר בדברים אחדים ע"ד מעשה אונן או הוצאת זרע לבטלה. העון הזה היה נהוג עוד בזמן קדום. לפי הנראה מהחפירות האחרונות היו ברומא בתי תפלה מיוחדים לאלילת האהבה ווענוס (Fricatrix), אולם בימינו, ימי קולטורה והשכלה, התפשט החטא הזה באופן מבהיל. במקומות, אשר שם מלחמת הקיום איננה גדולה כל כך וחיי המשפחה לא יכבידו אכפם, שם אינם נמצאים כלל אנשים, המוציאים זרע לבטלה או מספרם מעט מאד, אבל בבתי הספר התיכונים ובכלל במקומות, אשר שם יתקבצו צעירים רבים, שם התפשט החטא הזה במדה מרובה. אין לנו ספירה מדויקת בערך עד כמה התפשט החטא הזה אצל הנוצרים יותר מאשר בין היהודים והמחמדים; אין כל ספק, כי רבים הם העברים, העושים מעשה אונן, אבל בזה לא נפון, כי הפהימאזים והדבק יחוללו לעתים קרובות את החטא הזה. כמעט כל הרופאים מודים, שכן הוא. בדבר הזה מודים רופאים מפרסמים כמו: לאלעמאן, פיטהא וגם פוילי, אחד המבקרים היותר מצוינים של לאלעמאן. ההנחה הזאת מתאמתת יותר, בשימנו אל לבנו, כי ההרגל להוציא זרע לבטלה יתהוה אצל הצעירים לא ע"פ נסיון, כי אם

ההולדה תבאנה מחלות עצבים שונות. אצל נער, אשר היה חולה שנים רבות ביבשת האברים Paralysis, מצא Sayre פהימאזים ודבק, ואחרי המילה שב לבריאתו. לראיה לדבריו מספר לנו Sayre ע״ד המקרה הזה: איש בן 46 שנה חלה במחלת החלחלה (Convulsiones) וישכב 48 שעות בלי כל רוח חיים. בהבדקו מצאו חוט על נזר העטרה, ואחרי הסרת החוט נרפא האיש. נער בן ארבע שנים לא יכל ללכת ולעמוד על רגליו, הוא סבל ממחלת הפריאפיזמוס ואי היכלת לעצור את השתן, ויישן בלי מרגוע. סבת המחלות האלה היתה פהימאזים, אך אחרי המילה נרפא ממחלתו. Sayre מביא בספרו יותר ממאה מקרים כאלה. ע״ד מקרי מחלות כאלה יספרו לנו רופאים רבים ושונים ומביאים ראיות לדבריהם, כי ע״י המילה נרפאו החולים ממחלתם. אלטהויז יספר ע״ד עשרים וחמשה חולי נכפה, אשר דרשו בעצתו ואשר אצל אחד עשר מהם מצא פהימאזים, ויעץ להרופאים לשום עינם ולבם ביחוד להמחלה הזאת, ואם תמצא פהימאזים לעשות נתוח בבשרם. ראַנקין ראה אצל ילד בן שתים עשרה שנה כאב עצבים עצום (Neuralgia) והילד חזה חזיונות שוא (האללוצינאציה), כאשר נבדק ע״י הרופאים מצאו בו פהימאזים, וע״י נתוח המילה נרפא. אחד מתלמידי חכמת הרפואה סבל בחולי נכפה 5—6 פעמים ביום, ואחרי אשר עשו לו נתוח הפהימאזים נרפא ממחלתו. Hurd יספר ע״ד ילד בן שבע שנים, אשר סבל במעוט הדם ובמחלת החלחלה, וע״י המילה נרפא ממחלתו. קאסטעלען מספר ע״ד איש צעיר לימים, אשר שלח רזון בבשרו, כחותיו עזבוהו ולפעמים תכופות סבל במקרי הנכפה, ואחרי אשר עשו נתוח בבשרו נרפא ממחלותיו. Fleury מחליט, כי האנשים, אשר להם פהימאזים מלידה ומבטן, סובלים לעתים תכופות גרוי והכוך בקיבה ובשלחופית השתן ובהרגלים, הנותנים אותותם ע״י התרגשות משונות, כמו: הכוך כללי, חולשת השרירים, עיפות וליאות בכל עבודה קלה. במקרים רבים תעורר הפהימאזים גרוי בהמוח, תכונת האיש משתנה מאד, הוא נוח מאד לכעס, וגם יגיעת רוח היותר קלה תסובב לו אי־נעימות רבה. באנשים האלה הננו מוצאים לעתים קרובות כאב הראש, חלחלה, שבץ והתכוצות האברים וכל אותות היסטריה, וכל התרופות ללא הועיל הן, מלבד נתוח המילה. אבל לא רק מחלת העצבים האלה תהוללנה ע״י הפהימאזים, כי אם גם מחלות רבות שונות, כמו: פלצות או יבשת האברים, פלצות מצד אחד (Hemiplegia), הריסות אברי הלשון וגם מחלת הנפש ושגעון. המקרים האלה רבים מאד. Gray ספר באספת הרופאים בניו־יורק, העוסקים ביחוד במחלות העצבים, ע״ד 100 מקרי יבשת האברים, אשר באו לרגלי גרוי כלי ההולדה. כמעט בכל המקרים היתה הסבה

באנשים בין 40—20 שנה, 7 מקרים בילדים פחות מבני עשר שנים, 4 מקרים באנשים, שעברו להם יותר מששים שנה. ע"פ רוב גדולות האבנים כפולים, שקדים, אגסים, שזופים וגם כביצת תרנגלת. האבנים תמצאנה או בצנור השתן או בהשלחופית או בשק הערלה עצמה, ואנחנו נדבר רק על אלה האחרונות: יצירת האבנים בשק הערלה תוכל להיות בשני אופנים: מהשומן אשר בהערלה, הוא מיץ השקדים, אשר יקלוט בתוכו סיד ממי השתן, כי בהפהימאזים הננו מוצאים שומן רב, עב ומכער מאד, אשר נתהוה ע"י תערובות השומן בתאי רקמת הרצפה. מי השתן ישארו בהפהימאזים זמן רב בשק הערלה, וע"כ יקלוט השומן בתוכו סיד־מי־השתן, וזאת היא יצירת האבנים; שנית תוכל להיות יצירת האבנים ממי השתן בלבד בלא תערובת שומן ג"כ ע"י הרחבת שק הערלה ועמידת השתן זמן רב בהשק. הסכנות הכרוכות בעקבות האבנים הן: נזילת מיץ הערלה במדה מרובה עם מוגלא רבה, המהולה בהדם וריחה רע, הערלה תצבה ובעורה הפנימי נמצאים גבנוני־מקשה (פערהאַרטונגען), מלבד זאת כבד מאד להשתין. בראשונה יצאו מי הרגלים בזרם דק, ואח"כ טפות טפות. לפעמים תוכל אבן להתָקע בפי צנור השתן ותוכל להסב עצירת השתן. קשוי האבר ומקרי לילה יכאיבו מאד. היחוד אי אפשר כלל או בכאב גדול. חולים רבים יתאוננו על חסרון כח המוליד, אחרי כי הקשוי יארך רק זמן מועט ויסובב כאב גדול.

הננו רואים, כי הפהימאזים והדבק יוכלו לסבב התעוררות עצומה בעצבים החיצוניים, וההתעוררות הזאת תסובב מצדה מחלות עצבים שונות. ההשקפות העיוניות האלה תאֻמתנה ע"י מקרים רבים הלקוחים מהחיים. הד"ר תומס יספר לנו, כי עלתה בידו לרפאות ע"י המילה 16 ילדים, אשר חלו במחלת השבץ וההלחלה (Tetanus), באשר כי הסבות להמחלות האלה היו: דבק בין העטרה ובין העור הפנימי של הערלה. מובן מאליו, כי המספר הזה לא יוכל לתת לנו אף מושג קל ממספר החולים הרבים במחלת השבץ בכלל, אשר סבתה היא דבק עור־הערלה הפנימי להעטרה או הפהימאזים. הרופא הנזכר מחליט, כי בנגב אמריקה מתים אלפי ילדים במחלה האיומה הזאת במשך שני השבועות הראשונים להולדם, וכל התרופות לא תועילנה, בעוד אשר כל הילדים, אשר נמולו על ידו, שבו לבריאותם.

מודעת היא, כי מחלת הנכפה והתכוצות האברים תוכלנה להתחולל ע"י התעוררות העצבים החיצוניים אצל הגדולים, ובפרט אצל הילדים, ובין סבות ההתעוררות הזאת לוקחים הפהימאזים והדבק חלק בראש, כאשר יעידו רופאים מפרסמים ונודעים לשם. Sayre היה הראשון, אשר החליט, כי ע"י גרוי כלי

תוכלנה לקרות אצל הנמולים. עוד מחלות רבות הבאות לעתים תכופות אצל אי־הנמולים כמעט שלא תראינה אצל הנמולים, וגם מהן ישנן אחדות, אשר תעלינה ארוכה במהרה אצל הנמולים, בעוד אשר אצל הערלים תמאנה הרפא. המחלה היותר שכיחה בערלת גדולים היא הפהימאזיס, כי שפת הערלה צרה מאד והערלה לא תוכל להמשך למעלה. אבל אצל הקטנים היא כמעט מצב טבעי, כי העור הרך מדבק כמו בדבק אל העטרה. אצל הגדולים וכן גם אצל הקטנים מחוללת הפהימאזיס לעתים קרובות מחלות רבות ומסכנות: ראשית כל תסבב גרוי העצבים, בשטת עצבי התנועה וההרגשה. — היחס אשר בין הפהימאזיס הטבעית מעבר מזה והמחלות השונות הבאות בעקבותיה מעבר מזה נקל להבין, אם נשים לב, כי פעולת העצבים אצל הילדים שונה מאד מפעולת העצבים אצל הגדולים: פעולת התעוררות העצבים החיצונים רבה מאד במשך השנים הראשונות לחיי האדם, כמעט נוכל להחליט, כי בימי הילדות איננה נכרת עוד פעולת הרצון, המחוללת כל אצל הגדולים. כל התנועות אצל הילדים נעשות בלא השתתפות הרצון, כי אם ע״י התעוררות העצבים מבחוץ, יען כי המרכזים המפריעים את הרצון חסרים עוד לילדים, והרצון לא יוכל לעצור אותם מפעולתם. ע״כ הננו רואים בילדים מחלות העצבים שונות, אשר מקורן לא במוח, כי אם בהתעוררות העצבים החיצוניים, והמחלות פהימאזיס ודבק הן הן אחת הסבות היותר נכבדות, המחוללות התעוררות העצבים החיצונים לעתים תכופות מאד: ידוע הוא, כי עור הערלה איננו מדבק אל העטרה בכל חלקיו ובין עור הערלה והעטרה ישארו עוד חלולים רבים, אחדים מהם סתומים לגמרי, ואחדים מהם מחֻברים איש אל רעהו. בהחלולים האלה יצבר שומן רב, מין השקדים של טיסאָן, והשומן הזה בהתפרדו ליסודותיו מחולל הגרה ודלקות שונות בעור העטרה, כמו שרטות בעור, פצעים, מכות, נגעים, חבורות, מחלת הזיבה בעטרה (אייכעל־טריפער), דלקת הערלה, וכל המקרים האלה יסובבו התעוררות העצבים החיצוניים. גם הפהימאזיס לבדה בלא דבק תסובב את כל המחלות האלה, מפני כי השומן לא יוכל לצאת החוצה, ומזה יבא גרוי תמידי. ובפרט אם יש גם דבק, ע״כ נֻתק הערלה הוא מקרה מצוי מאד אצל הילדים. מחלת האבן תמצא ביותר אצל גדולים, אבל לעתים רחוקות גם אצל קטנים. פעם אחת מצאו בשק הערלה אצל ילד בן שנתים ימים 51 אבנים, אשר משקלן היה 190 גראַם, וגם מצאו 70 אבנים. מובן מאליו, כי מקור האבנים האלה הוא השומן, ומחלה כזאת איננה אפשרית אצל נמולים. פרופיסור לוין מצא אבנים בשק הערלה אצל שמונה עשר אנשים, וכן גם הפרופיסורים Begin, Demmeaux, Schaeffer, Singer etc. קויפמאַן מצא 22 מקרים

קיפמאן היא עוד מצויה בנערים בני עשר וחמש עשרה שנה ואך בימי הבגרות תתפרד בשלמות. מקרי הפהימאזים בילדים ובגדולים רבים מאד. שמיר מצא אצל 4943 ילדים אך 94 מקרי פהימאזים. יאנזען מצא בגדולים בין 3700 אנשים 89 מקרי פהימאזים. בין 89 ילדים מבני שבוע אחד עד בני שש עשרה שנה מצא פאקאר 54 מקרי פהימאזים. הד"ר פאקאר הזה בקר 182 אנשים מבני שתים עשרה שנה עד שבעים שנה. הד"ר Maury בקר 166 אנשים, סך הכל 278 וימצאו, כי רק אצל שמונים ואחד העטרה מגולה כלה.— הד"ר ארנולד מבלטימארע מצא בין אלף ילדים את הדבק אצל 4% מהם ולפי דעתו יתחזק הדבק באנשים שבגרו; הד"ר ברנהיים מפאריז מביא ידיעות אחרות: בין שלשת אלפים ילדים מצא כמעט בכלם את הפהימאזים ולפי דעתו תתבטל אך בעת הבגרות וקשוי האבר; באקאי מצא בין מאה ילדים שמונה שהיו בני שבע שנים ויותר בלי פהימאזים כלל ובין 92 מבני שבע שנים ומטה מצא עוד ששה בלא דבק ובין 86 הנשארים מצא את הדבק במדרגות שונות. Holgate חשב ומצא, כי בהפהימאזים בכל אופניה נמצא גם דבק, בעת שהד"ר מאזעס מצא בחמשים הנמולים ביום השמיני רק שלשה מקרי דבק. פארק בקר 153 ילדים וביניהם היו כאלה אשר אפשר היה להפשיל את הערלה רק 30 ילדים.

בימי הבחרות לא תתפתח הפהימאזים בהערלה, אם איננה דבוקה, אך בימי הזקנה ישובו אלינו שנית ימי הילדות והנוער. אנשים בעלי בשר עם ערלה ארכה עלולים בימיהם האחרונים, שתתפתח בהם הפהימאזים, יען כי אנשים כאלה ימהרו לאבד את אונם וכח הקשוי מאנשים דלי הבשר.

כה.

המילה ע"פ חכמת הרפואה ותורת שמירת הבריאות.

היחס אשר בין חלקי כלי הלידה מעבר מזה ויתר חלקי גוף האדם בכלל מעבר מזה גדול מאד, והשנוים הבאים בפעולת הראשונים יחוללו שנוים עקרים בפעולת כל הגוף, ונקל להבין, כי רושם השנוים הבאים בכלי ההולדה ע"י נתוח המילה נכר בכל הגוף. מלבד השנוים במראה החיצון של האבר, הבאים ע"י נתוח המילה, יחוללו ע"י הנתוח הזה עוד שנוים רבים בפעולות הטבעיות של הנמול בכלל. רבות מהמחלות, הבאות בכלי ההולדה של הערלים, לא

מצב טבעי, אבל בגדולים או בנערים תסובב הפהימאזים לפעמים אי נעימות ויסורים רבים, אחרי כי אצלם שפת הערלה צרה מאד וגם קצה הערלה קשה מאד ואפשר לבטל את הפהימאזים אך ורק ע״י המילה. בפהימאזים חלקית אפשר להפשיל את הערלה ממעל להעטרה, אבל אז כבד מאד להשיבה למקומה הקודם ואם גם תשוב למקומה הקודם, אז כבד מאד להפשילה מאחורי העטרה והחזרת חלילה. אם הערלה חלקה ודקה קוראים לה אטראָפּישע פהימאזים, אם הערלה עבה מאד, קשה וארכה וצרה בקצה, קוראים לה היפּערטראָפּישע פהימאזים. כפי שנאמר, הפהימאזים בימי הילדות הנה מצב טבעי, אבל יש שהפהימאזים תשאר גם אחרי כן, הסבה לזה ה״א דלקת ממושכת, אשר על ידה יתחברו שני העורות, העור החצון והעור הפנימי. ההתחברות הזאת נכרת ביותר בקצה שפת הערלה ועי״ז תתהוה שפת הערלה קשה מאד. קויפּמאן יספר, כי נזדמן לראות ילדים בני שלש או חמש שנים, אשר מכרח היה לרגלי מחלת־הזיבה בעטרה (אייכעלטריפּער) להפריד את הערלה מעל העטרה ולהפשילה מאחרי לראש הגויה, וכאשר בקר את הילדים אחרי שלשה ימים, מצא, כי כבד מאד להפשיל את הערלה וע״כ יעץ להאבות להפשיל את הערלה בכל יום ויום. ע״פ רוב לא מלאו האבות את עצתו ובמשך איזה הדשים נתהוה פהימאזים כזאת, אשר אפשר היה לרפאותה רק ע״י המילה. קויפּמאַן נוכח, מנסיונותיו, כי ע״י הפרדת המוכנית של הערלה מהעטרה, יעשו בשפת הערלה פצעים, אשר יגלידו ואשר ע״ז יאבד להאבר סגלתו להתמתח. כן מספר לנו דיפּענבאַך, כי הפהימאזים תוכל להתחזק עי״ז, שהרופאים עושים אך חתוך קטן בהערלה כדי לבטל הפהימאזים ועי״ז תתחזק עוד. קויפּמאַן יספר לנו ע״ד איש בן ארבעים ושבע שנה, אשר אצלו נתהוה הפהימאזים אחרי היחוד בסבת הפצע שנתהוה בהערלה במקום הרסן בעת היחוד. מזה הננו לומדים: 1) עפ״י רוב תבוא הפהימאזים ע״י הדלקת אשר בשפת הערלה בעת אשר הערלה תתפרד מעצמה מהעטרה, הדלקת תסובב צלקת, אשר על ידה יאבד להאבר כשרונו להתמתח; 2) הפהימאזים תבוא ע״י הצלקת או הגלידים אשר בשפת הערלה לרגלי ההתפרדות המוכניות של הערלה מראש העטרה; 3) ע״י החתוך הקטן שעושים הרופאים בהערלה, כדי להרחיב את שפת הערלה אצל נערים. לכן נוכל לחלק את הפהימאזים לשני מינים: פהימאזים תולדתית ופהימאזים מוכנית, מלאכותית. כאשר ראינו לעיל, המצב הזה טבעי הוא בימי הילדות, אבל אם לא עלה בידינו לבטלו אחרי התפרדות הערלה מהעטרה, אחת היא אם ההתפרדות באה מעצמה או באופן מלאכותי, אך אז הננו קוראים לזה מקרה מחלה. כבד להחליט בברור, מאיזה זמן תחל ההתפרדות, לפי דעת

נושן, נמצא מקרה, שעשו נסיון להשיב באופן מלאכותי לאיש כרות ערלה את ערלתו. ווידאל יספר ע״ד נתוח כזה, אבל לא הודיע לנו לאיזו תועלת נעשה, אם לרפא איזו מחלה, להקל איזה מכאוב או לשום נוי. יש האומרים, שאפשר למצא תועלת הערלה בזה, שהיא תכסה את העטרה ותפריע את הגרוי והחכוך בה, כי העטרה עלולה תמיד לגרוי ולחכוך, וזאת מביאה להוצאת זרע לבטלה. אבל המון דעות אחרות סותרות את הדעת הזאת. ואדרבה, הודות להתקשות עור העטרה ע״י המילה, נמצא את מעשה אונן בין הנמולים במדה יותר מעטה מאשר בין אי הנמולים, כאשר נבאר להלן. לאלעמאן, אשר חקירותיו בדבר מעשה אונן הן היותר נכבדות, יביט על המילה כעל אחד האמצעים לרפא את המחלות האלה, כי הערלה היא הסבה הראשית הגורמת מעשה אונן. גם בין ילדים נמולים, שהתפתחותם בחומר וברוח עודנה מעטה, נוכל למצא במקרים בודדים מעשה אונן, אבל בכלל הוא חזון לא נפרץ בין הנמולים ואינם עלולים בילדותם לפריאפיזמוס (קשוי האבר במדה מרובה ולזמן ארוך) בעת השינה כמו בלתי הנמולים. הד״ר ברנהיים אומר: את הערלה נוכל לכנות בכלל בשם „הוספה״, במקרים רבים לא תביא כל נזק, אבל גם תועלת לא תביא גם צריכים לדאג לה תמיד ולשמרה, ואם לא, אז תוכל לחולל מחלות ויסורים.

כד.

פהימאזים ודבק.

בשם פהימאזים קוראים את המצב, אשר בו שפת הערלה צרה מאד. אם כבד להפשיל את הערלה עד ממעל להעטרה קוראים לה פהימאזים חלקית (Phimosis partialis), אבל אם אי אפשר בשום אופן להפשילה מאחוריה קוראים לה פהימאזים כללית (Ph. completa). הדבק הוא דביקת הערלה אל העטרה. ע״פ רוב הננו מוצאים בתינוקות את המצב השני, יען כי אצלם דבוקה הערלה אל העטרה ושפת הערלה צרה מאד. ואם אך עלתה בידנו להפריד את הדבק, אז אפשר גם כן להפשיל את הערלה עד ממעל להעטרה, כי ע״י שקצה העטרה תבא בשפת הערלה, תתרחב הערלה ותשאר במצב כזה. מזה ראיה, שאך הדבק מפריע להפשיל את הערלה ולא שפת הערלה הצרה מאד. כאמור, בקטן שנולד הפהימאזים הוא

עצתו לאחד מהחולים בהמחלה הזאת לעשות לו ערלה חדשה לבטל את הכאב, אבל מחלה כזו תבא אך לעתים רחוקות מאד. אמת נכון הדבר, כי ע"י עור הערלה, הנמצא באי הנמולים, תקל ההתדבקות באיזו מחלות וענעריות וטעמא דמלתא היא, כי העור המכסה את העטרה והעור הפנימי של הערלה הם עורות רירים, לחים ורכים ועלולים ביותר להפצע, ובמקום הפצעים יחדרו בנקל ארסי המחלות והמתנים, לא כן בנמולים, אשר אצלם יתקשה העור, המכסה את העטרה והיה לעור עב. ובעור עב לא על נקלה יבואו פרצים וקרעים בעת היחוד, ולא על נקלה יוכלו הארסים והנימים לחדור לדם המשגל. אבל הלא כלנו יודעים, כי המחלות האלה תתדבקנה באנשים בבשרם רק ע"י זנות ו"לא תנאף" כתיב, והאם טוב הדבר לכרות את הערלה, לבל תדבק בנו מחלת הזמה, הבאה ע"י זאת? עוד זאת: אם מספר החולים במחלת הענבת אצל העמים הנמולים מעט הוא בערך מספרם הרב אצל העמים שאינם נמולים, הנה הסבה לזאת פשוטה היא מאד, יען כי היהודים נזהרים יותר ושומרים את חקי הצניעות, וכן אצל המחמדים, אשר אצלם אין בתי זונות והאשה לא תנוד מזרוע לזרוע, והעשירים יבנו להם הרמונים, ובכלל נאמן הוא המחמדי לאשתו יותר מהנוצרי. ועוד גם זאת: המחמדים ישאו נשים בעודם צעירים לימים, לא כן הנוצרים. אכן אם גם נחליט, כי הנמולים אינם מסגלים להתדבקות במחלת הענבת כהערלים, אבל זאת נעלה מעל כל ספק, כי ע"י כריתת הערלה מסגלים הנמולים יותר למחלת הזיבה מהערלים, כי ע"י כריתת הערלה יתהפך העור המכסה את העטרה לעור קרני, כעור המכסה את כל הגוף, ועי"ז תתמעט מאד ההרגשה בעור העטרה בעת היחוד, וכל אשר ירבה האיש לבוא יותר במגע עם אשה, המנוגעת במחלת הזיבה, יגדל בו יותר הכשרון להתדבקות. מלבד זאת יתרחב ע"י כריתת הערלה וגרוי התמידי של העטרה בבגדי האיש פי צנור השתן, וגם מזה להתדבקות במחלת הזיבה תוצאות, כי מקום המחלה הזאת בצנור השתן הוא. עוד רעה מזאת היא מחלת דלקת הרחם, המצויה יותר בנשים עבריות מאשר בנשים נוצריות. הסבה למחלה הזאת היא גם כן התקשות העור המכסה את העטרה, פעולת העצבים, אשר תכונתם לקשות את האבר ולזרוק את הזרע, תחלש מעט או יותר, ומסבה זו יתארך זמן היחוד ויתרבה הגרוי והחכוך של האבר בצואר הרחם, ומזה לדלקת הרחם ולדלקת הביצים בהאשה תוצאות.

ע"ד הכרחות הערלה או ע"ד התוצאות הרעות בנולדים בלי ערלה לא נמצא אף מלה אחת בכל ספרת חכמת הרפואה, ולוא היתה בואת הכרחות באמת, אז כבר מצאוה החכמים וחקרוה. בספר אחד לחכמת הרפואה, ישן

בעת היחוד, וזאת אפשר רק בעור רך, כמו הערלה אצל בלתי הנמולים, כי העור המכסה את העטרה והעור הפנימי של הערלה הם עורות רירים, לחים ורכים, וההרגשה אצלם דקה מאד, לא כן בנמולים, אשר אצלם יתקשה העור המכסה את העטרה והיה לעור עב, ובעור עב יתמעט חוש ההרגשה.— אבל נפלא הדבר, כי בעוד אשר לכל האברים האחרים ישנה תכלית מיוחדת, אין זאת להערלה. לוא היה להערלה חוש הריח, לוא היו לה עצבים מיוחדים, אז היתה למועילה מאד, אז יכול היה האיש להחלץ מן הסכנות הרבות, המרחפות עליו תמיד בעת היחוד מאי ידיעתו. אבל אחרי שאין כזאת בהערלה, אחרי שאין לה גם רגש הזהירות כמו לשפם החתול, למשל, ע״כ אי אפשר לנו לדמות את הערלה לאבר אחר מועיל אשר בגוף.

על הערלה באדם נוכל להביט מנקודת הראות של התפתחות בעלי החיים, כעל שריד הנרתיק הגדול של אבר המשגל אשר אצל היונקים ההולכים על ארבע. כל אשר ימצא היצור במדרגה יותר נמוכה בהתפתחותו, כן נחבא האבר יותר בחלל הבטן או בהתיק ויוצא משם רק בעת הקשוי. אך אצל האדם ואצל מינים אחדים מהקופים נמצא אבר המשגל כהוספה התלויה מחוץ למערת הבטן וגם הוא מכוסה בהערלה.

לא מעטים המה המתנגדים להמילה בין החכמים והרופאים. עוד החכם חוי הבלכי, אשר גר בערך שנת 880 בעיר באלך בארץ בקטריא הקדמוניה, אשר ערך מאתים שאלות על התנ״ך, חשב את המילה לאכזריות נוראה והטלת מום בילדים. חכמים אחדים הביעו את חות דעתם, כי הערלה נחוצה להאבר, למען יוכל להמשך בעת הקשוי. ואחרי כריתת הערלה תאבד להגיד הסגלה הנכבדה הזאת. אבל הדעה הזאת איננה נכונה, כי גם אחרי כריתת הערלה רבה מאד קפיצות העור, המכסה את הגיד, וכן גם קפיצת הגיד בעצמו. ישנם עוד כאלה, האומרים : אם יחלה הנמול באברו ונחוץ לעשות נתוח בבשרו, יחסר אצלו החומר הנחוץ לכסות את מקום הפצע, כי הערלה איננה, אולם בהנמולים תבא רק לעתים רחוקות מאד מחלה, הדורשת נתוח, יען כי רוב המחלות האלה תבאנה רק בהערלה. אחרים אומרים : אם נפגע האבר בהמחלה הנוראה הנקראת „פהאגאדעגישער־שאנקער״, תרבה לעשות שמות באבר הנמולים, מאשר באבר הערלים, כי בהנמולים חסרה הערלה והמחלה תעבור במהרה אל האבר עצמו, אבל גם המחלה הזאת תבא רק לעתים רחוקות בהנמולים, יען כי הערלה, אשר היא מסגלת יותר להתדבקות, איננה.

עוד אחרים אומרים, כי יען שהאבר מגולה תמיד אצל הנמולים, יבא לפעמים כאב עצום בעצבי האבר (Neuralgia), והפרופיסור דיפענבאך נתן

כג.
הערלה.

לפי שווייגער־זיידעל יעלה עוד בהיות העובר במעי אמו בן ארבעה חדשים עור כפול מראש הגויה, וכאשר יתגדל יתחבר אל ראש הגויה ומכסה אותו כלו. באותו זמן מתדבק העור הפנימי של העור הכפול הזה עם ראש הגויה, רקמת הרצפה של עור הערלה הפנימי ורקמת הרצפה אשר בראש הגויה תתחברנה זו בזו, וע״כ קשה מאד להפריד את עור הערלה מעל ראש הגויה. ולא לבד מפני ששפת הערלה צרה מאד. במשך השנים הראשונות לחיי הילד יתפרד הדבק לאט לאט, ואך אז אפשר להפריד את הערלה מעל ראש הגויה. החקירות החדשות תאמתנה את דברי שווייגער־זיידעל ועוד משלימות אותן.

באָקאי מדבר על אדותם בפרטיות וקורא את ההתדבקות בשם עפיט־העליאלע־פּערקלעבונג (התחברות רקמת הרצפה של הערלה עם ראש הגויה). לפי דעתו הסבה לזה היא, יען כי הערלה וראש הגויה מונחים זו על גב זה והאויר לא יוכל לחדור ביניהם, ע״כ לא יוכלו להתיבש ולהתהפך לחמר־הקרן (האָרנשטאף) כרקמת הרצפה, המכסה את כל הגוף. באָקאי חושב את ההתחברות וההתדבקות למצב טבעי, בעת אשר עד באקאי חשבו זאת למקרה מחלה, הבא על הילד, אם שפת הערלה צרה מאד, מה שקוראים פהימאזים. החכם קלעבּס מחליט, שיצירת הערלה תחולל מתאי רקמת הרצפה של ראש הגויה ורק כי ההפרדה שבין תאי הערלה ובין תאי ראש הגויה איננה שלמה. אבל שניהם מודים, כי הפהימאזים מצב טבעי הוא ואך במשך השנים הראשונות לחיי הילד יתחיל הדבק להתפרד ולאט לאט יתפרד כלו. שלשה הם הדברים, אשר יעשו את הערלה לנמתחת (עלאַסטיש) ואשר אז אפשר להפרידה מעל ראש הגויה: ראשית, אם שפת הערלה היא רחבה ומסגלת ליציאת העטרה. ושנית, אם אין דבק בין הערלה ובין העטרה, שלישית, אם העור הפנימי והעור החיצוני נעתקים (פערשיעבבאַר) זה מזה.

האם יש להערלה זכות הקיום, אם לא? השאלה הזאת נשאלה לא אחת ולא שתים בבתי מדרשם של רופאי זמננו. יש שדנים אותה לכף זכות. כי לא לשוא נבראה, ויש לה הזכות לחיות, כמו להאף ולהאזן, או ליתר אברי הגוף, אשר רק במחלה כבדה יעשה בהם נתוח. כריתת הערלה לא לבד. כי מעשה אכזרי הוא, המחולל יסורים וסכנה, אך היא סותרת את מטרת הטבע, ואין לנו לתקן את הטבע. הם אומרים: האבר, אשר בו תלוי קיום מין האנושי, נתן בתיק, היא הערלה, כי לאבר הזה נחוצה הרגשה דקה מאד

האיש לטול ידיו מפני רוח הטומאה, ששורה על הצפרנים הקשה לכשפים, וידוע שיח ההמון בעמנו, כי אשר לא יקבור את צפרניו יוכרח אחרי מותו לבקשם וללקטם אחד אחד. מלבד זה מדקדקים חסידי בני עמנו שלא לחתוך צפרניהם כסדרם ע"פ שו"ע או"ח סימן ר"ס ברמ"א בשם האבודרהם: „כשנוטל צפרניו לא יטול אותם כסדרם ויתחיל בשמאל בקמיצה ובימין באצבע וסימן לזה דבהג"א בשמאל בדאג"ה בימין". ובסדר הזה ממש היה מצוה הפרסי בעל דת צורואסתר בצענדא־פעסטא. בספר סדר הברכות פ' מ"ז. וז"ל: כשיטול הצפרנים יתחיל מן הקמיצה, אח"כ האצבע, אח"כ הזרת, אח"כ האמצעי, ואח"כ האגודל וכו' וכו'.

המון עמנו בפולין קורא למי נטילת ידים שחרית מפני הרוח הרעה השורה על הידים בכנוי „נעגעל וואסער". וזה בצדק, כי לא על הידים, אלא על האצבעות, היינו ראשי האצבעות, שהם הצפרנים, שורה רוח רעה, הוא רוח הטומאה כנ"ל, וגם זה מקורו אצל הפרסים הקדמונים, שכן כתוב מפורש בצענדאפעסטא שלהם בספר סדר הברכות: לא יגע הפרסי בידו בשום אבר מגופו בבקר עד שיטול ידיו במים, מפני רוח רעה שטמאה אותו בלילה, נגיעת היד באיזה אבר קודם נט"י מביאה חלי ומדוה וסכנה גדולה, וזהו המובן באמרם: „ההולך ד' אמות בלא נטילת ידים חייב מיתה". לא שהוא נדון באחת מארבע מיתות בית דין, אך הכונה כמובן „מתחייב בנפשו", כמו הנוטל צפרניו וזרקן מתחייב בנפשו, היינו שהוא בעצמו חייב על הנזק והאסון שאירע לו, הוא הסב בנפשו „ודמו בראשו", עכ"ל.

עוד עלי להעיר, כי מנתחי זמננו שמו עיניהם ביחוד על הצפרנים, מפני כי ביניהן ובין בשר האצבעות נמצאות תמיד חלאה וזוהמא רבה ובקטורים אין מספר, אשר לא נקל להשמידם, וע"כ משתמשים במקרצף מיוחד העשוי לכך וגורבים בו היטב את המחיצות, אשר בין הצפרנים ובין האצבעות. ואחרי כי הפריעה תעשה בצפרנים צריכים המוהלים להזהר מאד בטהרתן. כן כתוב גם בשו"ע או"ח קס"א: „צריך לטהר (בנטילת ידים) מכל דבר שמקפידים עליו להסירו כגון צואה שתחת הצפרנים". בזה גלו לנו חכמינו הלכה שלמה בתורת האזעפטיק, ומזה הננו רואים, כי הקפידו מאד מאד על הנקיות גם קדם האכילה, בעת אשר רבים מהמוהלים אין מקפידים כלל וכלל על טהרת הצפרנים גם קדם הנתוח.

מאלף לא ידקדק לפעמים היטב וחששו לסכנה, לכן תקנו לעשות את המילה והפריעה כאחת בהאיזמל, וכל זאת מפני פקוח נפשות". השערה נכונה מאד וחדודה.

בשו"ת הגאונים לרבינו האי כתוב לאמר : „בני בבל יש להם חק משנים רבות, שעושים חתוך ופריעה בפעם אחת. מזה נראה, כי היו עושים הפריעה לאו דוקא בצפרנים".

רבים המה המאמרים על דבר הפריעה בתלמוד ומדרשים ולא נמצאה אף דעה אחת, שהפריעה הלכה למשה מסיני היא. ואך בתוספות יבמות (ע"א י"ב) נאמר : „ויש לומר דהלכה למשה מסיני היא וכו' ויהושע אסמכיה אקרא". ואלם גם בעלי התוספות אמרו אך „ויש לומר".

כב.
הצפרנים.

אחרי כי הפריעה תעשה בצפרנים, אחשוב לא למותר להביא בזה מאמר נכבד מאת הד"ר שלמה רובין ע"ד הצפרנים („המליץ" גו. 28, 1883) : „צפרני האצבעות באדם היו אצל הרבה עמים קדמונים ואחרונים למקום רוח רעה וכשוף, מפני שראו את העצם הקרני הצומח מבשר האצבע כעין זוב הלאה וזוהמא לא מטוהרה. ומקור הנחה זו אצל הפרסים הקדמונים דבקי דת צורואסטר, שאצלם כל זב לח או קרוש, היוצא מגוף האדם, היא בריאת אהרמן הרע והטמא, יסוד כל זוהם וחלאה בגוף האדם והבהמה, כמו זוב נדת הנשים (ומזה גם האמונה בין נבוני לחש אמונתנו, כי סמאל הסב את נדת רותן : ר' מנחם, בראשית כ"ט, עמק המלך, שער עולם התוהו) וראית קרי וטומאת הצרעת והיה להם גם הצפרן ממין זה.

וזהו המובן במה שאסרו באגדת התלמוד לזרוק את הצפרנים הנחתכים באמרם משום דקשה לכשפים, ואמרו (נדה י"ז) : „הנוטל צפרניו וזרקן מתחייב בנפשו". ואמרו : „זורקן רשע, קוברן צדיק, שורפן חסיד" : ואך אז בטלה יראת כשפים, אם נחתך עוד איזה דבר אחר ביחד עם הצפרן הנחתך, כמ"ש שם : „ואי קץ ביה מידי לית לן בה", ועד היום הזה מדקדקים חסידי עמנו לחתוך קיסם עץ באיזמל, שחותכים בו הצפרנים, כאלו הקיסם מבטל הכשוף, ובכל זה נזהרים גם לשרוף את הצפרנים הנחתכות, ואחר קציצת הצפרנים מחויב

הרך, שאיננו מכוסה אצלם בעור. יעלה מחית בשר חי אשר תהפך אחרי כן לצלקת ותתקרם בגליד של עור, שיקבל תמונת ערלה מלידה ומבטן, או יקרה שעור הגיד יצבה במשך יום או יומים אחרי המילה, וע״כ יתארך עד שיכסה את כל הקרום הרך ושפת הפצע של העור תתחבר עם שפת הפצע של העור הרך, עד שנראה כאלו לא נמול הילד כלל. אם כה או כה ומצות המילה לא תשיג את מטרתה. לפיכך גזרו חז״ל ואמרו: „מל ולא פרע כאלו לא מל״. המוהל תופס את הקרום הרך ומפשילו לאחוריו, למען יתחבר מיד עם שפת הפצע של עור הגיד. וכן כתב גם הרופא קאלין, אשר בהיותו רופא הצבא במלחמת שנות 1813—1815, ראה בבתי החולים של אנשי הצבא הרוסים, אשר גם ישמעאלים רבים היו ביניהם, כי אצל אחדים מהם נתהוה מעור הפריעה ערלה גמורה, יען כי אצל רבים מהישמעלים איננה נהוגה הפריעה.

ישנם מוהלים, שאינם קורעים אלא פורעין לבד: „ראיתי מוהל אחד, שהיה מהפך העור בלא קריעה (כללי המילה לר׳ יעקב הגוזר), וכאשר ראיתי המעשה הזה לא היה ישר בעיני פריעה כזאת״. אבל במקומות אחרים אין עושים את הפריעה בצפרנים, כן הוא מנהג סלוניקו לעשות הפריעה ביד אחת, כלומר שמבטלין את הפריעה וגם אין קורעין כלל; אם נקב הערלה רחב קצת דוחקין את הערלה למטה מן העטרה, והעטרה יוצאת דרך הנקב, כאלו הוא מהול, ואח״כ חוזרין את הערלה למקומה ע״ג העטרה כמו שהיתה והותכין אותה ותיכף יוצאת העטרה לחוץ פרועה, וכשהנקב של הערלה צר מאד, עד שאין העטרה יוצאת דרך שם, דוחק המוהל את הערלה בשתי אצבעותיו, עד שמרגיש שנפרדה הערלה מהעטרה וחזרה לאחוריה, ואז חותך את הערלה ויוצאת העטרה לחוץ פרועה באפן שאין צריך לפרוע בידיו רק נפרע מאליו (ספר „מכשירי מילי״ ע״פ הספר „כורת הברית״).—

ב„המאסף״, היו״ל בירושלים, מחדש אדר תרנ״ט מצאתי סברא נפלאה מהרה״ג ר׳ אריה ליב מנדלזון מבארנאלדסוויק [אנגליה] ע״ד המנהג הסלוניקי לעשות את המילה והפריעה בבת אחת, וז״ל: „בסלוניקו עושים מקדמת דנא מילה ופריעה כאחת באיזמל. והנה לפלא בעיני, הלא מימות גלות ספרד היו בה גאוני ארץ, ועליה אמרו כי מסלוניקו תצא תורה, וא״כ איזו סבה הביאתם לשנות מהפריעה בצפרנים? ע״כ נלע״ד, כי ידוע מדברי הימים, כי כמה מגאוני ספרד היו רופאים גדולים, ומהם אשר באו לסלוניקו ובודאי בהיותם בעצמם הרבנים והמוהלים והרופאים, וכאשר חלה איזה ילד ואח״כ חקרו היטב, ומצאו אצל אחדים, כי דמם נתעכר מחמת המילה, ויען כי היד ממשמשת בכל מקום, ע״כ נמצא תחת הצפרן ארס הרבה ואעפ״י שינַקון היטב, בכל זאת אולי אחד

תפקידה. וכן גם המכונה של Bergson ושתיהן לא מצאו מהלכים בקרב המוהלים.

הד״ר נתנזון המציא מכונה לנתוח הפהימאזים, אשר אפשר להשתמש בה גם בנתוח המילה, אבל גם המכונה הזאת טובה לרופאים ולא למוהלים סתם, והצפרנים טובות יותר מכלן גם לרופאים, אחרי הזהירות הנחוצה לנקותן היטב, אחרי כי כל אלה המכשירים האחרים דורשים זמן יותר רב מהפריעה בצפרנים ועל ידי זה ימשך זמן מעשה המילה. מלבד זאת צריכה הערלה להיות מגולה, וזה א״א להשיג בכלי, משא״כ ביד, כי אז העור הוא בידינו ואנחנו קורעים אותו עד מקום שעינינו רואות. עור הפריעה דבוק הוא תחת העטרה ובמספרים או במלקחים אי אפשר הוא כי נחתוך עד נזר העטרה, אם לא יבא התינוק לידי סכנה, וזאת שנית אף אם נחתוך את עור הפריעה לשנים בכלי, עדין הוא דבוק בשני צדי העטרה מכאן ומכאן ואיננו נופל מעצמו וצריכים אנחנו להחזירו בידינו וכל זה דורש זמן יותר רב וגורם כאב רב להתינוק.

מקור הפריעה בתלמוד הוא: „מוהלין ופורעין" (שבת פ׳ י״ט משנה ב׳) ופירש״י: קורעין את העור המכסה ראש הגיד. וכן מפרש גם הרמב״ם. מזה הננו רואים, כי לא גלוי העטרה לבד נחוץ, כי אם גם לקרוע את הקרום שלמטה ממנו ולהחזירו לכאן ולכאן.

בספר „חובת האב לבנו" כתוב: בעת שנתנה מילה לא״א לא היה אז בארץ איש או משפחה או שבט או גוי, אשר מל את בשר ערלתו. אך אחרי שנים רבות החלו גם עמים אחרים לעשות כמעשיהם, לכן נתנה גם מצות פריעה, למען יבדל ע״י׳ז מהעמים אחרים המחזיקים במצות מילה. — הפריעה נחוצה אך בקטנים, לבל תחזור הערלה למקומה, אבל בגדולים אין כל נחיצות בפריעה, כי אך בקטנים מדֻבקה הערלה או העור הרך, היינו העור הפנימי, כבדבק אל העטרה ולא יתפרד מאליו, אבל בגדולים יתפרד על פי הרוב, אם אך אין בו פהימאזים ודבק מלידה ומבטן, ועל כן איננה נחוצה הפריעה. ולזה רמז המדרש ב״ר (מ״ז ס׳ ח׳): „באברהם כתוב בשר ערלתו ובישמעאל את בשר ערלתו, ישמעאל שלא נתמעך ע״י אשה כתוב את בשר ערלתו דהיינו פריעה, לפי שהיה ילד הוזקק לחתוך אותו בשר ולפרוע את המילה, אבל אברהם היה צריך אך לחתוך, שכבר נתמעך ע״י תשמיש".

תועלת הפריעה רבה מאד; אצל העמים, שאין להם מצות פריעה, ישאר העור הרך מדֻבק אל ראש הגויה כמו שהיה קודם המילה, ובמשך ימים אחדים יתכויץ ויפרד מן העטרה ויתחבר עם שפת הפצע של עור הגיד. מובן מאליו שפצע המילה לא יוכל אצלם להרפא בזמן קצר כמו אצלנו. אבל יש שהקרום

הטור והשו"ע כותבים „בצפרנים", ונראה, כי בימיהם כבר פרעו בצפרנים, ובאמת כבד מאד לפרוע בכלי, כאשר אבאר להלן. כן לא אמרו חז"ל איך לפרוע, אם נחוצה גם קריעה או לא. אך רש"י מבאר את המשנה מוהלין ופורעין (שבת פ' י"ט משנה ב') „קורעין את העור המכסה ראש הגיד", וכן גם הרמב"ם באמרו: „פורעין, כאלו אמר קורעין הקרום שעל העדלה" (פירוש המשניות להרמב"ם מס' שבת). ובאמת אפשר להחזיר את העור לכאן ולכאן, היינו לגלות את העטרה, גם בלא קריעה, אך עור הפריעה יוכל אז לשוב ולכסות את העטרה.

על הפריעה קמו מערערים רבים, וביחוד על הקריעה בצפרנים, בהחליטם, כי פצע ע"י קריעה לא ימהר להעלות ארוכה, קצות הפצע ע"י קריעה אינן נמצאות בקו ישר אלא עקומות הן, ומלבד זאת יוכל הקורע לקרע יותר מהצרך ולנגוע בעור הגיד או בהעטרה. עור הפריעה הוא לפעמים קשה מאד וכבד לקרעו, הקריעה תסובב כאב עצום להתינוק, וביחוד אם נמול שלא בזמנו, שאז ההרגשה הנה יותר גדולה, מלבד כל זאת כבד מאד לנקות את הצפרנים מהחלאה והזוהמא הנמצאות תמיד ביניהן ובין בשר האצבעות. כל הדברים האלה נכונים ואמתים, ע"כ השתדלו להמציא להם מכונות לפריעה.

בשנת 1843 המציא ד"ר Terquem מכונה להפריעה בשמה Posthetome mobile. המכונה עשויה משני ענפים (בלאַטטער), הענף התחתון חלק (שטומפף) והענף העליון חד, ולו עוקץ, ובעזרת קפיץ, אשר לה נקל לפתחה ולסגרה, יובא הענף התחתון מצד הערף בין הערלה ובין העטרה, עד אשר יגיע לקצה העטרה, ואז יודחק הענף העליון על הענף התחתון ויעשה החתוך לארך האבר. המכונה הזאת נתאשרה מטעם הקונסיסטוריום הפאריזי, אחרי אשר הפרופיסורים Lallenmand, Begin etc. נתנו הסכמתם עליה. המכונה הזאת טובה מצפרנים משני טעמים: הקרע ישר הוא ולא נחוץ להשתמש בצפרנים, שהן מקור ההתדבקות, אבל מגרעות רבות נמצאות בה עוד: במכונת Terquem מכרחים אנחנו לעשות דחיקה במספרים, ולא חתוך בסכין, מלבד זאת כבד לחתוך את כל עור הפריעה עד נזר העטרה וחלק קטן מהעור עוד נשאר על נזר העטרה. למען למנוע המגרעות האלה המציא הד"ר ב ר נ ז א ן מכונה אחרת בשם Posthetome caché, אשר בה אפשר לחתוך כבסכין וגם להגיע עד נזר העטרה. המכונה הזאת ממלאה במילה את מקום הסכין, וגם נמצא בה מקדח (זאָנדע) להפריד בין העטרה ובין הערלה, אשר בעזרתו אפשר בכל עת להבחין ולבדוק, אם הערלה דבוקה אל העטרה או לא. כל המכונה הזאת נעשתה מקשה מחתיכה אחת, אבל המכונה הזאת מסוכסכת מאד, וכבד להסיר ממנה את הזיהום. המכונה של Terquem איננה ממלאה את

בכלל כבד מאד לעשות נתוח כזה, ורבים מסופרי העמים מספקים באמתת הדבר. כן אומר ארגינס, כי אי אפשר להחזיר את הערלה הכרותה למקומה. אויגוסטין שואל בספרו, אשר בו הוא מספר לנו ע״ד השומרונים, אשר התגירו וימולו עצמם שנית: „האם אפשר הדבר, כי השמרונים, שכבר היו נמולים, יוכלו למול את בשרם ישנית?״ Irenaeus אומר, כי אי אפשר לבטל עקבות המילה. אבל כל הסופרים האלה, אשר כלם אינם רופאים, אינם מומחים בדבר הזה. המעשים יוכיחו, כי כן היה הדבר, אחרי כי בימים ההם היתה המילה רק חתוך לבד בלא פריעה. ועוד ראיה לדבר, כי הפרופיסור הנודע דיפנבאך עשה נתוח כזה באיש, אשר ערלתו היתה קצרה מאד.

ויהי כראות חכמי ישראל את התועבה הזאת, ויתקנו את הפריעה, היינו לקרוע את הקרום הרך הפנימי ולהחזירו לכאן ולכאן, עד שיתראה בשר העטרה, כדי שלא יהיה נקל אחרי כן לשוב ולמשוך את העור עד שיתראה כערל. ולהגדיל חומר התקנה יאמרו: „מל ולא פרע כאילו לא מל״, וכן אמרו בדרכם במדרש: „משה היה מל ואהרן פורע״. „המול ימול, אחת למילה ואחת לפריעה״. שהדבר כן הוא, נראה מחלוקי הדעות אשר בין בעלי התלמוד, באיזה זמן נתקנה הפריעה: האחד יחס את הפריעה ליהושע: אמר רב נחמן בר יצחק אמר רב לא נתנה פריעת מילה לאברהם אבינו עד שבא יהושע, שנאמר ושוב מול את בני ישראל שנית, שנית זו פריעת מילה (יבמות ע״א), ובמקום אחר הננו מוצאים: לא נתנה פריעת מילה לאברהם אבינו ומ״מ פרע מילתו אע״ג דלא נצטוה, וי״ל דהלכה למשה מסיני היא, כדי להרחיק את העם עוד יותר מן הדבר המגונה, היא משיכת הערלה, יחסו את הדבר הזה לאיזה אנשים הנודעים ברשעתם, כמו לעכן, „עכן מושך בערלתו היה״ (סנהדרין מ״ד א׳), ליהויקים (סנהדרין ק״ג ב׳, תנחומא פ׳ לך לך), לאדה״ר; רב יצחק אמר אדם הראשון משוך בערלתו היה (סנהדרין ל״ח ב׳, ילקוט הושע ה׳ א׳). כפי הנראה התפשטה משיכת הערלה בין העם מימי אנטיוכוס ורבים החזיקו בה עד ימי הקיסר אנדרינוס, כי מצינו בתלמוד: אמר רב הונא משוך אוכל בתרומה וכו׳ (יבמות ע״א א׳), אמר רב יהודה: משוך לא ימול מפני שסכנה ה״א לו, אמרו לו והלא הרבה מלו בימי בן כוזיבא והולידו בנים. המיפר בריתו של אברהם אבינו (המושך בערלתו) אין לו חלק לעולם הבא (פרקי אבות), וכן יחסו במדרש איכה את הפסוק „ובשר קדש יעברו מעליך״ (ירמיהו י״א ט״ו) על משוכי הערלה.

אפן הפריעה לא נזכר בתלמוד, אם היה בצפרנים או בכלי, ונראה ברור, כי חז״ל לא תקנו בפירוש, כי תעשה הפריעה בצפרנים. אך הרמב״ם, הסמ״ג,

המילדת ללחוץ על הפצע מוכין או את האצבעות על המקום אשר ממנו יזוב הדם. אם זאת לא תועיל צריך לעשות התול מגומי עלאסטי או מאטון מארלא.

כא.

תולדות הפריעה ומקורה.

כנודע לא נמצא אף רמז קל ע״ד הפריעה בכתבי הקדש ונעלה מעל כל ספק, כי חז״ל תקנו את הפריעה בימי החשמונאים נגד משוכי הערלה. וזה הדבר: „בימי החשמונאים התחילו צעירי בני ישראל למשוך את ערלתם. היהודים, מרשיעי ברית, המתבוללים, המתיונים וישוע יזון בראשם, בקשו את פני אנטיוכס, כי לכל היהודים, אשר ילמדו ידיהם לקרב ויוכלו לקחת חלק בשעשועי היונים, תהיה חקה אחת בתורת האזרחים בכל היונים והמוקדונים, בקהלם יבאו ובסוד משחקים יחד גם כבודם, כי חשבו זאת להם לכבוד ולאות אצילות. היהודים בנו להם בתי משחק ללמד את בני הנעורים תנועות הגוף והלוץ עצמות גם בירושלים. לפי משפטי המשחקים אצל היונים היו הולכים המתאבקים ערומים לעיני כל העם, הרואים בשחוק, אך כלמה כסתה פניהם להראות על מקום המערכה עם אות ברית הקדש, החתום בבשר כל איש ישראל, ולבלי היות מטרה לחצי מהתלותם ולעגם של היונים, משכו את ערלתם לבלי יכירום עוד, כי ממעי יהודה יצאו״. *) כמו שכתוב בספר החשמונאים: „ויקימו בית משחק בירושלים כמשפט הגוים ולא מלו עוד את בניהם ויעזבו את הקדש ללכת בחקותם״. ושבעים הזקנים תרגמו „ו י ע ש ו להם ערלות״. הם משכו את חלק הערלה הנשאר עד אשר התארכה הערלה ותכס את כל הגיד, כי בעת ההיא עוד לא היתה נהוגה הפריעה, והמילה היתה אך חתוך לבד. גם הפרידו ע״י התוך את העור הפנימי של הערלה אשר על פני העטרה, וימשכו את העור הפנימי הזה על פני העטרה, וכה עשו מהעור הפנימי ערלה חדשה, אשר כסתה את העטרה, או כי משכו את חלק הערלה הנשאר בעזרת המכונה, אשר המציאו להם והנקראה Epispastor, וכל הדבר הזה נקרא Epispasmus. כן חבשו את כל האבר משרשו עד קצה העטרה, לבל תוכל הערלה להמשך למעלה, וגם הניחו אספלנית על הפצע החי במקום אשר נפצע האבר ע״י חתוך העור הפנימי. פרטי המעשה מספר לנו הסופר הרומי צ ע ל ז ו ס.

*) גראֶץ — שפ״ר: דברי ימי ישראל.

והטוב מכלם הוא הקרח. ע״י הקור יתדבקו יחדו קירות הגידים הנפצעים ומרוצת הדם אשר בהם תפגע במכשולים יותר גדולים. אולם נזילת הדם תחדל כלל, אם יקרש כלו. פחות מהקרח יועילו הסממנים המהלכים בין העם, כמו חומץ, אלוין, מלח או טהעדעָשעם שוסוואססער. לפעמים יועיל גם החום לעצור את הדם, היינו לשפוך על הפצע מים רותחים. אך ע״פ רוב ישוב הדם לשטוף עוד יותר אחרי הסרת החום. עצירת הדם אפשר רק אז, אם נביא את הפצע לידי כויה. ע״כ השתמשו הרופאים הקדמונים בברזל רותח כתרופה בדוקה לעצירת הדם. הסם היותר טוב מברזל רותח, הוא נוזל ברזל חלארי Liquor furi sesquienlorati, אשר בהפגשו עם הדם, יחולל בהדם קפאון נמור. אבל אי אפשר להשתמש בו בלא אמצעי, כי אם נחוץ לטבל בו מוכין נקי, להדקו היטב, להניחו על הפצע וללחץ היטב את הפצע אחרי הטהרו מהדם. הסם הזה אהוב וחביב ביותר להמנתחים, שאינם בקיאים היטב במלאכתם, אבל לזה דרושה זהירות יתרה, כי התרופה הזאת תוכל לחולל קפאון לא לבד בהגיד, כי אם גם בכל הרקמה הסובבת אותו. ספוג, דיה, קורי עכביש או ניר ספוגי אינם עוצרים את הדם כלל, אלא מזיקים ע״י אי טהרתם, וטוב טוב להשתמש במוכין טהור וללחץ אותו על הפצע. — נחוץ לתת להחולים בעת נזילת הדם מעט יין, קאפע חם, מרק, להחם את הגוף, לכסותו בשמיכות חמות ועבות. מניחים את ראשם נמוך מהגוף, למען יבא הדם מהחלקים התחתונים אל הראש. לפעמים נחוץ להגביה את הרגלים ולהעמיד את החולה על ראשו, למען יבא הדם מהרגלים ובני המעיים להלב, להריאה והמוח. בתור תרופה קיצונית ללחום עם מר המות במקרה נזילת דם, זרקו הרופאים מתחת לעור החולה דם איש בריא. במקום דם איש השתמשו בדם כבשה, ובעת האחרונה משתמשים לא בדם, כי אם בהזרקת מי מלח; ששה חלקים מלח לאלף חלקים מים. — לפעמים יזוב דם לא אחרי המילה תומ״י, כי אם אחרי איזה זמן וסמן רע הוא להתינוק, עדות נאמנה היא, כי המילה נעשתה שלא כהוגן, או כי הפרפראות הדרו אל הפצע. נזילת דם כזאת מסכנת היא מאד, אחרי כי תבא לפתע פתאם, בעת שהתינוק ישן, ונחוץ לעצור את הדם עד בא הרופא, והחובה על המוהלים והמילדת ללמוד הלכות עצירת הדם בדיוק רב. בנזילת דם מהעורקים נחוצה לחיצה ביד ע״י מוכין. בנזילת דם מהרקמה נחוץ להניח חִתול מגומי עלאַסטי, אבל לא ללחצו יותר מהצרך, כדי שהתנוק יוכל עוד להשתין, מלבד זאת יוכלו לסבב ע״י לחיצה עזה צרבת בגיד (גאנגראֶן), אבל לא יניחו רפה מאד, עד כי לא יעצרו את הדם. בעת נזילת דם נחוצה מאד המנוחה וכל תנועת הילד או שנוי התחבשת יסובב נזילת דם במדה מרובה. מתחלה צריך המוהל או

כ.
עצירת הדם.

בנזילת דם מסכנת נחוצה דעת מושכלת. עצירת הדם תבא או ע"י שהדם, אשר כבר יצא מהגיד והנמצא עוד בהפצע, יקרש, או ע"י סתימת צנורי הדם. בשלשה אפנים נוכל לעצור בעד הדם: א) ע"י קשור, היינו: להפש במקום הפצע את הגיד ולקשרו בחוט חזק, ב) ע"י להיצה מבחוץ, ג) להביא את הדם לקפאון ע"י סמי מרפא. א) הקשור נעשה באפן כזה (עפ"י רוב בעורקים): יקחו מלקחים, משימים אותם על הגיד בקצהו הקרוב יותר להלב וישאירום שמה ותומ"י תחדל נזילת הדם. אח"כ לוקחים חוט משי או גיד (Catgut). בשעת הדחק משתמשים גם בחוטים פשוטים, יגביהו מעט את המלקחים למעלה, מניחים את החוט מתחת המלקחים על הגיד הפתוח הזב, מקשרים את החוט בקשר כפול, אח"כ לוקחים את המלקחים, חותכים את קצות החוט ונזילת הדם תחדל מיד. אם תקרה נזילת דם אחרי המילה, ירחצו את הפצע במוך ויעיינו היטב במקום, שהדם שותת ממנו, כי יוכל היות שהיה בעור הערלה גיד דק, אשר אין צריך להיות במקום הזה. ב) הלחיצה היא דבר פשוט מאד: נחוץ להגביה את האבר, אשר ממנו נוזל הדם, יען כי ע"י הגבהת לא ימהר הדם לצאת, מניחים על האבר התיכת בד או מוכין ולוחצים בחזקה על מקום הפצע. אולם אם התרופה הזאת לא תועיל, נחוץ לחפש את גזע הגיד הפצוע, ממעל לו, היינו הגיד היותר קרוב להלב ולוחצים אותו שמה ביד חזקה, בכלל לא נודע לאנשים בלתי רופאים איה מקום הגזע, לכן נחוץ לקרא לרופא, וטרם יבא הרופא, יקחו חתיכת גומי עלאַסטי ויקשרו אותה בחזקה ממעל להפצע. אפן עצירת הדם היותר בדוק ורגיל הוא התפירה וביחוד, אם הדם נוזל מהרקמה עצמה, כמו בפצעי הקנים הספוגים, כאשר בארתי לעיל. רבים הם האפנים, אשר בהם השתמשו לעצור את הדם, האפן היותר טוב מכלם הוא התחבשת, העשויה מפס בד נקי או מאטון מארלא. ג) בין הסמים הנני מונה: טהעדענס שוסוואססער, גומי אראביקום, דראכענבלוט, גראנאטא פפעלי בליטהע, ווארמעהל, קאלאפאניום, קאלאדיום, אייזענחלארים, האַלענשטיין, טאַנין, פענגוואר־יאמבי, יין חזק, יין שרף חומץ וכו'.

בכלל לא טוב להשתמש בסמי מרפא, העוצרים את הדם, אף כי לפעמים אפשר לעצור בעזרתם איזה מקרי נזילת דם קלים, יען כי בכלל אינם מועילים כלום, וטוב טוב מהם היא הלחיצה, ומלבד זאת מפריעים הסמים האלה את התחברות שפתי הפצע, אבל יען כי המוהלים רגילים להשתמש בהם מקדמת דנא, אחשוב לנחוץ לדבר על אדותם דברים אחדים: האמצעי היותר נכבד

יט.
נזילת דם אחרי המילה.

כל פצע ע"י חתוך בסכין וכדומה מחולל בהנפצע שלשה סמנים: כאב, נזילת הדם והרחבת הפצע. יש לשער, כי הרגשת הכאב עוד חסרה כמעט להתינוקות בני ח' ימים, ע"כ נדבר רק ע"ד נזילת הדם, הרחבת הפצע, והסכנה הכרוכה בעקבותיהן. בכלל נחלק את נזילת הדם לארבעה אופנים: נזילת דם מהעורקים (אַרטעריען), מנימי הדם (קאפילארע), מהורידים (וועגען) ומהרקמה עצמה. נזילת דם מהעורקים היא היותר מסכנת, סמניה: צבע הדם—אדום, זך וצלול, ויוצא בדחיפות, יען כי תמיד יוסיף הלב לגרש את הדם מקרבו להעורקים והעורקים מתכוצים תמיד ודוחפים את הדם מקרבם; נזילת דם מהעורקים בעת המילה מקרה רחוק הוא ויקרה רק, אם המוהל איננו בקי במלאכתו כלל, יען כי העורקים נמצאים אך בהרסן אשר מתחת להגיד, „עורק הרסן", ועל ערף הגיד למעלה מהעָרלה, בעור הגיד לכל ארכו, ובכלל אין להמוהל לנגוע בהרסן ואם נחתך עורק הערף, לא יצא ממנו דם רב, לא לבד אצל הילדים, שעורקם רק כחוט השערה, כי אם ע"פ רוב גם אצל הגדולים. נזילת הדם תקרה לעתים קרובות מעורק הרסן, המונח על העבר השני של הגיד לעמת כיס הביצים, אם המוהל איננו מחזיק את הסכין באלכסון, כאשר בארתי לעיל. מהורידים שותת הדם לאט לאט וצבע הדם אדום כהה, כמעט שחור, קירות הורידים מסגלים להתדבק מאד וע"י הדבקתם מתכוין הוריד והמקום הפתוח בהוריד יקטן מעט מעט, עד אשר יסתם כלו. נזילת הדם מהנימים איננה מסכנת. — בהורידים תרב נזילת הדם, אם נדחק את הוריד למעלה מהפצע, בין הוריד ובין הלב, בעוד אשר ע"י דחיקה כזו בהעורקים תפסק נזילת הדם. בנתוח המילה נכבדה מאד נזילת הדם מהרקמה עצמה, זיבת הדם מהרקמה תבא תמיד מן הפצע הנעשה ברקמת־הקנים או בהאבר, הדם שותת כמספוג מלא מים או נוזל אחר ויורד לארך כל הפצע, כל נזילת דם פתאומית תסובב את השנויים האלה: הפנים חורים, השפתים כחולות, גיד הדופק קטן, כל אברי הגוף וביותר הידים והרגלים יתקררו. ואם לא תחדל נזילת הדם, יחורו הפנים יותר ויותר, עד היותם כמראה הדונג, וכן גם השפתים, העינים נמקות בחוריהן, חום הגוף ירד מטה מטה, גיד הדופק פועם בדממה דקה ומספר הדפיקות ירד בכל רגע ורגע, הנשימה מהירה וקצרה ולאחרונה תבא התכוצות האברים והגסיסה. אפשר להעלות ארוכה כמעט בכל פעם ופעם גם במקרים היותר מסכנים, אולם בתנוקות מסכנת היא נזילת הדם מאד מאד.

אשר מיראתם את המילה, הנה לא לבד שחדלו למול את בניהם, כי אם גם המירו את דתם, ויען כי דבר כזה תועבה היא גם בעיני היהודים וגם בעיני הנוצרים, לכן על הרבנים מפקחי הדת למצא תחבולה אחרת להביא על ידה את בני הגזובים במסרת הברית בלי שפך דם".

אנחנו מצדנו הננו נוטים עוד פחות מאימרמן להתוכח נגד המילה, אשר נכבדנה לא לבד מפני הדרת „קדושת המסורה מדורות הקדמונים החופפת עליה", כי אם מפני שלדעתנו הנה גם מועלת במקרים ידועים, לא לבד כי היא תגן על היהודים ממחלות אחדות Balanitis, Phimosis, Paraphimosis, הנה תציל עוד את היהודים מהמחלה הידועה, אשר נהגו לחשבה לאחד מסמני ההשכלה, ויען כי בימים האחרונים עזבו היהודים את טהרת המשפחה בגלל השכלת אירופה, תוכל המילה להגן על אברים ידועים בפני הצרעת הממארת ההיא, שלא תדבק בהם. לוא לא היתה המילה במציאות, לא עלתה, לנכון, במחשבתנו לבראה מחדש; אולם מכיון שישנה כבר במציאות, לא נמצא תועלת בבטולה. אחרים ימצאו בנתוח המילה אכזריות לב. אך נפון מאד, אם מכאובה גדול ממכאוב רציעת האזנים, אשר מפני המדה לא תנקה ממנה אף אחת מהמין היפה, ולנכון תשחית פחות מאשר תשחתנה האפודות ללב, ואצעדות הצרפתים לרגלים, אשר בהן נכלכל, בגלל המדה, את בנותינו כמעט בכל ימי חייהן. — בנוגע לגזובים הננו תמים דעים עם אימרמאן, כי אצלם נחוץ לאסור באסור חמור את המילה. אך לזה הלא יסכים גם התלמוד, הלא לפי חקי התלמוד לא רק אם ימותו שני בנים במשפחה אחת, כי אם גם בשתי משפחות הקרובות מצד האשה, פטורים כל הילדים הנולדים אחריהם מן המילה. אין כל צרך למחזיקי הדת למצא תחבולה להביא על ידה את בני הגזובים במסרת הברית בלי שפך דם, יען כי הדת פוטרת אותם מן המילה ואין להם כל צרך בתחבולות ובמנהגים זרים ונפלאים לבא על ידם בקהל ה'. יהודים המה מיום הולדם על ברכי הורים יהודים. אפשר רק לאמר זאת, כי לפי ידיעותינו עתה על אדות זיבת הדם איננו מספיק עוד התנאי, אשר התנה התלמוד (מות שני אחים) להיות ערובה נכונה להגן בפני המקרים הרעים, ולכן טוב טוב, כי יכירו וידעו המוהלים את כל סמני המחלה הזאת בראשיתה וכי בכל מקרה מספק ישאלו בעצת הרופא, אשר לפי התלמוד עדותו נכבדה מאד בעניני הדת.

ששחיטת ערל כשרה. הכל שוחטין ואפילו ערל, האי ערל ה״ד? אילימא ערל שמתו אחיו מחמת מילה, ישראל מעליא הוא.

ויען כי הידיעות, אשר נמצא בתלמוד ע״ד זיבת הדם, הנן רק בנוגע למילה, מובן מאליו כי הידיעות האלה הן רק ביחס האנשים, אולם ביחס הנשים אין כל ידיעה ברורה בענין הזה, רק פעם אחת נמצא השערה, אשר היא בנויה לנכון על יסוד הבחינות, שנעשו בנשים, שהן ממשפחת נזובי הדם. ר״מ אומר: אשה, שדמיה מרובים, בניה מרובים; דמים מרובים ובנים מרובים זאת היא תכונת הנשים, שהן ממשפחת נזובי הדם.

הננו מכרחים לנגוע פה עוד בשאלה דתית אחת. הרמב״ם וכל הפוסקים האחרונים לא יפטרו בכל מכל את הנזובים מן המילה, כי אם ידחו אותה עד שיגדיל ויתחזק כחו, בעוד אשר בתלמוד או אצל הפוסקים הראשונים (למשל האלפסי) לא נזכר כלל מדחיה כזו, אבל יבטלו אותה לגמרי. ורבי נתן, שאמר להמתין, הוא רק יען שלפי דעתו בשתי פעמים לא היה חזקה, ולכן לא חשבם לנזובים ודאים, אולם יען כי לפי חק התלמוד אסור למול את הילדים החולים, באיזו מחלה שהיא, עד אשר יבריאו, לכן צוה להמתין לאחד עד שיבלע בו דמו ולשני עד שיפול בו דמו, ואדרבה ממה שנמצא בתלמוד, כי התירו לאשת כהן ערל לאכול בתרומה, הלא נראה, כי בטלו אצלו את המילה לגמרי אפילו אחרי שהגדיל ונשא אשה.

אם כי לא לנו לפסוק הלכות, בכל זאת נמצא לנחוץ להעיר על הדבר הזה: דברי הרמב״ם „עד שיגדל" אינם מבררים היטב, אם עלינו להמתין איזה חדשים או איזה שנים או יותר? ולוא פנה איזה רב אלינו בתור רופא לשאל בעצתנו כמה עלינו להמתין לאיש, שהוא ממשפחת נזובי הדם, עד שנובה, כי לא יקרנו עוד כל אסון, ואמרנו לו: „עשרים ושתים שנה". יען כי מספירת גרנדידיע, אשר הבאנו למעלה, נודע לנו, כי אחרי השנים האלה לא נגלתה עוד המחלה הזאת אף פעם אחת בפעם הראשונה.

אימרמן, בדברו על אדות האמצעים, אשר נוכל לקדם בהם את הרעה ואת הסכנה המרחפת על ראשי הנזובים מזיבת הדם, נוגע בשאלת המילה אצל היהודים ומעיר על זה כדברים האלה: „אם כי אין את נפשי להתוכח בענין המילה, אשר היא אחת מן המצות, אשר עליהן חופפת קדושת המסורה מדורות קדומים, בכל זאת הנני מסכים בכל לבב אל הרופאים האלה, האוסרים אותה אצל הנערים הנולדים למשפחות נזובי הדם. תוצאות המילה אצל נזובי הדם נוראות מאד, ולא נוכל להביט בקרת רוח על דבר כזה, ויען כי קרו מקרים רבים, אשר ההורים, שמתו בניהם מחמת מילה מזיבת הדם, שבאה להם בירושה,

שלקה". אם כן נראה, כי שם לא ידבר על אדות רבוי הדם, כי אם על דבר זיבת הדם בעור. והילד, שראה ר' נתן, היה אדום לנכון מזיבת הדם, אשר באה לו ע"י חבלי הלידה — חזיון נפרץ לפעמים אצל ילדי משפחות נזובי הדם בצאתם מרחם אמם. איך שיהיה, אבל מכיון שידענו, כי שני ילדים מתו לאם אחת מחמת מילה, תעלה כבר על לבנו המחשבה, אולי מתו מזיבת הדם. ומזה שהילד השלישי נמול ולא מת אין עוד ראיה להכחיש את מציאת זיבת הדם. האם מחויבים הם כל הנזובים למות? כבר הראינו לדעת, כי במשך הימים תמעט הנטיה לזיבת הדם גם אצל הנזובים.

נבחן עתה לדעת את המקרה השני: „ראיתיו שהיה ירוק, הצצתי בו ולא היה בו דם ברית". בעלות על זכרוננו, כי לפעמים תבא מחלת הירוקה בעקבות נזילות הדם מן השרר, תתעורר בנו המחשבה אולי היתה זאת תוצאת נזילת דם השרר. אבל שני אחי הילד מתו מחמת מילה. אם היו גם הם ירוקים וחסרי דם ברית לפני המילה — זאת לא נדע, אך אין כל ספק, כי היו נזובי דם. אמנם גם אצל הבלתי נזובים תקרה נזילת דם השרר, אולם כי ימותו אצל אם אחת שלשה ילדים מנזילת הדם, מבלי אשר יחלו בזיבת הדם, לא יוכל היות. בכל הספרה ע"ד נזילות דם השרר ידועים רק מקרים אחדים בודדים, אשר בהם מתו הילדים מנזילת דם השרר בעת אשר ההורים היו למראית עין בריאים. ומי יודע עוד, אם גם הם לא מתו רק מזיבת הדם?

אולם צבע הירוק של הילד, יוכל היות, לא היה כלל תוצאות מחלת הירוקה; יוכל היות, כי זאת היתה רק הירקרקת, שהיא תמיד תולדת מעוט הדם במדרגה גבוהה, וההשערה הזאת היא היותר נכונה. רבי נתן יעץ לאם להמתין, שיפל בו דמו, ולא כי תחדל הירוקה, אך אז תחזק עוד השערתנו ע"ד זיבת הדם, והלא מעוט הדם במדה מרובה כזאת יכולה לבא רק לרגלי אבוד הדם במדה מרובה, אחת היא, אם מן השרר או מן אבר אחר. ופה נראה עוד, כי שני אחיו מתו מחמת נתוח המילה. זולת ארבעת מקרי המחלות (המעשה בארבע אחיות בצפורי, שלש האחיות במעון, הילד האדום והילד הירוק) נמצא בתלמוד בדרך אגב עוד ראיות אחדות ע"ד מציאת זיבת הדם אצל היהודים הקדמונים. עלינו לשער, כי לנכון היה גדול בעם מספר הבלתי נמולים לרגלי מות קרוביהם מזיבת הדם, אם חכמי התלמוד מצאו לנחוץ לקבוע חקים מיוחדים ע"ד משפטי אנשים כאלה בעניני הדת. למשל, מן התורה לא יאכל ערל זכר מבני אהרן בתרומה וחכמי התלמוד התירו לנשי הכהנים הבלתי נמולים, יען כי אחיהם מתו מחמת זיבת הדם, לאכל בתרומה (יבמות ע'), ובחולין דף ד' מובא בגמרא

בו דמו. המתינה לו ומלה אותו וחיה והיו קורין אותו נתן הבבלי על שמי. ושוב פעם אחת הלכתי למדינת קפוטקיא, באתה אשה לפני, שמלה בנה ראשון ומת, שני ומת, שלישי הביאתו לפני ראיתיו שהיה ירוק, הצצתי בו ולא היה בו דם ברית, אמרתי לה: בתי המתיני לו עד שיפול בו דמו. המתינה לו ומלה אותו וחיה והיו קורין אותו נתן הבבלי על שמי". אנחנו לא נתפלא כלל על ר"נ, אשר למרות ראותו, כי שני האחים מתו מחמת מילה, דחה רק את המילה בפעם השלישית ולא פטרו לגמרי מן המילה, יען כי לנכון דעתו בזה היא כדעת חברו רבן שמעון בן גמליאל האומר, כי רק בשלש פעמים הוי חזקה, להחזיק את כל בני המשפחה לנזובי דם. *)

אותנו מענינת רק דעת המהלה, אשר בה חלו. נבחן נא לדעת רק את המקרה הראשון: ראיתיו, שהיה אדום: מן דברי רבי נתן יודעים אנחנו רק, כי שני אחיו הראשונים מתו מחמת מילה, אולם אם היו גם הם אדומים, לא נדע. כל הילדים הם אדומים בצאתם מרחם אמם, אצל אחרים בולטת היא האדמומית ביתר שאת. הצבע הזה הוא תוצאות רבוי הדם על פני הגוף, הבא ע"י הגרוי, אשר יהיה בעור הילד לרגל שנוי מזג האויר אשר מסביב לו, שלא הרגל בו עוד. אך באדמומית הזאת אין כל סכנה, ובה לא מתו שני אחיו, לו גם היו אדומים, אולם להמלה אדום בשפת עבר יש גם הוראת „שחור־אדום". דברי ר' נתן, כאשר אמרנו למעלה, מובאים בתלמוד רק כראיה לזה שהכתמים האדומים שעל הריאה אינם סמני טריפה, יען כי יכולים הם להרפא; הכתמים יכולים להבלע. שם ידבר על המראות השונים אשר לכתמים האלה: אדום, ירוק, שחור, ומובאה גם דעת ר' חנינא הרופא „שחור אדום הוא אלא

*) התוספות (שם בד"ה שלישי) יוכיחו מזה להיפך: „נראה דסבר דבתרי זימני הוי חזקה כרבי (יבמות ס"ד:) מדאמר לה המתיני". והנה באמת אין להוכיח מאותו מעשה כלל על דעת ר"נ כמאן סבירא ליה, כי פלוגתא דרבי ור"ש בן גמליאל היא בתינוק שאין אנו רואין עליו שום ריעותא ושנוי במראהו, ועקר הריעותא הוא בו מה שאחיו (ב' או ג') מתו מחמת מילה, וע"ז שייך שפיר פלוגתא דרבי ורשב"ג, אם תתחזק הריעותא ע"י שני מקרים או ע"י שלשה. אבל לא כן הוא בהאי דרבי נתן, אם כי האשה לא שמה לב על שנוי המראה בבנה ובאה בשאלתה לפניו בפעם השלישית, אם נתחזקו כבר בניה למתים מחמת מילה או לא, אבל ר' נתן, כאשר ראה בהתינוקות שנוי מראת בדמיהם: זה הוא אדום ביותר, וזה ירוק, א"כ לא שייך כלל בהם החלוק, אם הוא שלישי או רביעי, ורק כשאר תינוק, שנחלה קדם המילה, שממתינים לו עד שיבריא, ואחרי כן מלין אותו; ולכן אפילו היו הראשונים פסק רבי נתן מה שפסק. מובן הדבר, כי אין לנו מזה שום הוכחה על דעת ר' נתן בחזקה. אגב נעיר, כי בשיר רבה (פסוק מה יפו פעמיך) נמצא: „שלישי ומת רביעי הביאתו לפני".

זסבתה העקרית „איכא משפחה דרפי דמא". כלומר שהדם לא יקרש היטב. הדעה הזאת, כי דם הנזובים לא יקרש וכי בגלל זה כבד לעצר אצלם את נזילת הדם, מצאה לה מהלכים ימים רבים גם בין הרופאים במאה הנכחית; אולם הבחינה, אשר עשו בדם הנזובים, הראתה לדעת, כי בראשית הנזילה לא יבדל הרבה הדם הזה מדמי אנשים בריאים. אמנם אחרי אשר יאבד דם הרבה ירפה באמת הדם והיה למימי, משולל הפיברין (יסוד הדם הנקרש) והכדורים האדומים, הממעיט מאד בזה את תכונת הדם להקרש. ואם כן יקטין גם את מספר האמצעים לעצור את נזילת הדם, אולם הדבר הזה איננו תלוי ביחוד בתכונת דמי הנזובים, כי אם בשביל שיותר שנימי הדם מריקים מהם את הדם, יותר הם בולעים את לשד המסכות הסמוכות להם ובזה הם מרפים את הדם הנשאר עוד בהם; וכזה יקרה בכלל גם אצל הבלתי נמולים אחרי כל נזילת דם רבה.

שטות רבות בנו חכמים רבים לתאר בהן את תולדת זיבת הדם, אך אחת מהן לא תוכל להתפאר, כי עלתה בידה לבאר היטב את מהות המחלה הנפלאה הזאת. גם בקשו להעמידה על יסוד חכמת הנתוח ולמצאה בזה, כי נימי הדם הם שטחיים מאד, בדַקות כתליהם, ולאחרונה בההתפתחות הנפרזה של שרירי הלב, הדוחק במהירות יתרה את הדם אל הנימים; אולם יען כי המקרים הזרים האלה אינם שוים תמיד בכל מקרי זיבת הדם, לכן לא יוכלו להחשב לסבותיה העקריות. החכם א י מ ר מ א ן בשימו אל לבו: א) רבוי אסף הדם המקדים לפעמים לבא אצל הנזובים לפני נזילות הדם, ב) תכונת הנזובים לסבול ברומיה אבוד דם רב, ג) סגולתם הנפלאה של הנזובים הנשארים בחיים למהר למלא את חסרון דמם האבוד — מביט על זיבת־הדם כעל מין מיוחד של עדף הדם, שהוא תוצאות התכונה התולדתית להרבות יצירת הדם. כמות הדם הרבה, בערך מדת הנימים, תשאף לצאת מן כלי הדם, ואם רק אבד האיש פעם הרבה מדמו תכבד אחרי כן מאד עצירתו בגלל רפיונו.

עתה נשים פנינו אל המקום השני, אשר בו ידבר בתלמוד ע״ד זיבת הדם, בחולין (דף מ״ז) ידבר ע״ד מראות הריאה השונים, שהם סמני מחלה להטריף ע״י את הבשר, ומובא שם, כי ריאה אדומה כשרה, יען כי הדם, אשר ממנו תתאדם הריאה, יוכל להבלע, ואם כן אפשר הוא, כי תרפא המחלה, ועל זה אמר רבי חנינא: „שחור אדום הוא אלא שלקה". ירוקה כשרה מדרבי נתן, אדומה כשרה מדרבי נתן, דתניא: רבי נתן אומר: פעם אחת הלכתי לכרכי הים, באתה אשה אחת לפני, שמלה בנה הראשון ומת, שני ומת, שלישי הביאתו לפני ראיתיו שהיה אדום, אמרתי לה: בתי, חמתיני לו עד שיבלע

פסק ההלכה הזה, אשר פסק הרמב"ם, מתאים בכל את תכונת התנחלות זיבת הדם, אשר בה תגדל יותר השפעת האם, כאשר בארנו למעלה, בעוד אשר לאנשים יחסר כמעט כלה כח הירושה. ג) הצדק היה לבעלי התלמוד להחליט מהמעשה של ארבע האחיות בצפורי ומהעובדא של שלש האחיות במעון, כי האחיות מחוקות. המסקנא הזאת תתאים בכל אל חק הירושה הקוננטית אשר לזיבת הדם, אשר לפיהו יכולות הן כל הנשים אשר במשפחת זובי הדם להיות „מנהלות המחלה" ולהנחיל לדור השלישי את המחלה, אשר הן בעצמן חפשיות ממנה (לוא הלו הן בזיבת־הדם שלמה, אז ספק היה, אם היו מסגלות ללדת בנים). ד) ויען אשר האשה יכולה להנחיל לבניה את זיבת הדם, אף שהיא בעצמה חפשית ממנה, אם רק נוגעו בה קרוביה, לכן יחליט רבא בצדק, כי גם המחלות המתנחלות האחרות תוכלנה להמסר בירושה בכח הנשים. לכן יאמר: „לא ישא אדם אשה לא ממשפחת נכפין ולא ממשפחת מצורעים", למען הצל בזה את הדור הבא מהמדוים הרעים האלה. וגם זולת זאת נמצא בתלמוד פעמים רבות המאמר „רוב הבנים הולכים אחרי אחי האם", כלומר רוב הבנים ינחלו כשרונותיהם הרוחניים והגופניים מאחי האם. ה) גם מכתבי הקדש נוכל להוכח כי הצרעת תמסר בירושה מן המעשה, המספר ע"ד גחזי עבד אלישע, אשר דבקה בו צרעת נעמן בקחתו ממנו את בגדיו והצרעת הזאת דבקה גם בזרעו אחריו ותבא עליו קללת הנביא. אולם חכמי התלמוד ידעו, כי גם מחלת העצבים תמסר בירושה וביחוד מחלת הנכפה. מובן מאליו, כי הדעה הזאת ע"ד הנכפה לא תתאים אל המושג, אשר היה על אדותיה, לא רק בימי חכמי התלמוד, כי אם גם באירופה ובתקופה היותר אחרונה, כי היא „מעשה שד". ו) התלמוד ינסה לבאר גם את ראשית מחלת זיבת הדם

הראשון בין מבעלה השני, הרי זה לא ימול את השלישי בזמנו אלא ממתינין לו עד שיגדיל ויתחזק כחו". ועל זה יעיר ה„כסף משנה": „וממה שאמרו מל הראשון ולא אמרו מל ראשון וכו' בלשון זכר, למד רבינו דבין שהשלישי מבעלה הראשון אבי המתים בין מבעלה שני לא תמול". מזה נראה, כי הפריז הד"ר בתתו בפי הרמב"ם את הסיום: „אבל לא אצל אחים מן האב", דברים שלא יצאו מפיו לעולם, ומה שאפשר לומר, כי על אחים מן האב יחשוב הרמב"ם לפשיטות כל כך, עד כי למותר היה בעיניו להשמיענו זאת ונקט רק רבותא, כי אפילו באחים מן האם חוששים. וכפי הנראה הבינו ככה כל הפוסקים, כמו שמוכח לשון השו"ע יו"ד (סימן רס"ג סעיף ב'): „והוא הדין, אם איש אחד מל בני ראשון ושני ומתו מחמת מילה לא ימול השלישי, בין שהיו לו מאשה אחת בין משתים (ויש חולקין וסבירא להו דלא שייך באיש רק באשה, „חידושי אגודה" פרק כ"א דמילה). הרי אנחנו רואים, כי רוב הפוסקים לא יחלקו בין מן האם לבין מן האב, ורק יש חולקין על פי ספר האגודה.

יוחנן בכנישתא דמעון ביום הכפורים, שחל להיות בשבת ומלה ראשונה ומת, שניה ומת, שלישית באה לפניו, אמר לה לכי ומולי.

הנני להעיר בזה, כי אף כי מן הפלונתא הזאת הוברר לנו, כי רבן שמעון הוא דאמר בשלש פעמים הוה חזקה, אולם החכמים בנקטם את הכלל הזה בידם: ספק נפשות להקל, פסקו בענין המילה כדעת ר' יהודה, ואם מתו שני בנים אצל אם אחת מזיבת הדם לא ימולו עוד את השלישי.

להלן בגמרא מובאה פלונתא אחרת בין רבי ובין אבא רבן שמעון: „אימר דפליגי לענין מילה, בנשואין מי פליגי? אין! והתניא: נישאת לראשון ומת, לשני ומת, לשלישי לא תנשא, דברי רבי, רבן שמעון בן גמליאל אומר: לשלישי תנשא, לרביעי לא תנשא. לבאר את הברייתא הזאת תבא בגמרא השאלה הזאת: בשלמא לגבי מילה (כי לא ימולו את השלישי, אם שני אחיו מתו מזיבת הדם) איכא משפחה דרפי דמא, ואיכא משפחה דקמיט דמי. אלא בנשואין מאי טעמא? (לאסור עליה להנשא לשלישי) אמר ליה רב מרדכי לרב אשי: הכי אמר אבימי מהגרוניא משמיה דרב הונא מעין גורם ורב אשי אמר מזל גורם.

מן הדברים המובאים פה נוכל להוציא את המסקנות האלה: א) חכמי התלמוד, אשר חיו במאה השניה לסה״נ, ידעו כבר, שאם קרה במשפחה אחת, פעמים או שלש, שמת התינוק מחמת מילה, דהיינו ע״י נזילת דם רב ממנו, קרוב הדבר, כי גם הילדים האחרים, הנולדים במשפחה, עלולים למיתה כזו, ולקדם פני הרעה התירו גם לבלי למול את בשרם (כי בגמרא ידבר ע״ד המיתה הבאה בגלל זיבת הדם ולא ע״ד מקרים רעים אחרים, אשר יקרו לרגלי המילה, נוכח מהדברים האלה: „איכא משפחה דרפי דמא ואיכא משפחה דקמיט דמא"). ב) בגמרא ידברו רק מן האם ולא מן האב, בעוד אשר בעניני המילה ידבר תמיד בתלמוד מן האב. ועוד יותר יפלא בעינינו, כי ע״פ חקי התלמוד רק האב מחויב למול את בנו ולא האם. לכן פסק הרמב״ם: אם מתו שני בנים לאם אחת מן המילה פטור הבן השלישי מן המילה, אם מאב אחד הם או לא; ולהפך, אם מתו שני בנים לאב אחד מן המילה, אז הבן השלישי, הנולד לו מהאשה האחרת, איננו פטור ממילה. *)

*) ובהערה יוסיף לומר בזה״ל: „ישנם מן הרבנים המאוחרים, שבסמכם על הכלל הנודע „ספק נפשות להקל", „אסרו למול גם את הבן השלישי, שמתו אחיו מן האב ולא מן האם מחמת מילה" (שו״ע יו״ד סי' רס״ג), אבל לא נדע מה לדון בזה, כי כאשר נעיין בהרמב״ם הלכות מילה (פ״א הלכה י״ח) נמצא בזה״ל: „אשה שמלה בנה ראשון ומת מחמת מילה, שהכשילה את כחו, וכן מלה את השני ומת מחמת מילה, בין מבעלה

אות ברית.

בפני מקרים כאלה בעת המילה. מן הכללים האלה ומן מקומות אחרים בתלמוד, אשר אותם הננו לחקור ולנתח פה, אפשר להחליט, כי גם בימים הראשונים התפשטה זיבת הדם במדה מרובה בין היהודים.

ביבמות (ס״ד) נמצא ידיעות אחדות ע״ד זיבת הדם, אולם גם שם לא ידבר בפרוש ע״ד המחלה הזאת, כי אם ע״ד חזקה בכלל. השאלה היא שם כמה פעמים על איזה מקרה ירוע לחזור ולהשנות אצל איש אחד, לבל יחשב עוד למקרי, כי אם להרגל תמידי, עד כי נוכל להחליט מראש, כי המחזה הזה ישוב להגלות במקרים הדומים לזה, או בכמה זמני הוי חזקה? נבאר את דברינו במשל: בתורה כתוב, כי ינח שור איש את שור רעהו ומכרו את השור החי והצו את כספו, ואם שור נגח הוא מתמול שלשם והועד בבעליו ולא ישמרנו, השור יסקל וגם בעליו יומת, אם כפר יושת עליו. מזה אנו למדים, כי התם משלם חצי נזק והמועד משלם נזק שלם. עתה עלינו לדעת כמה פעמים ינח השור ויהי מועד, או, למשל, האיש, אשר מנעו ה׳ פרי בטן, לא ישא לו ע״פ חק התלמוד אשה עקרה, אולם אם היתה האשה הזאת נשואה רק לאיש אחד ולא ילדה לו, אין עוד ראיה מזה, כי עקרה היא. אם כן השאלה כמה פעמים תנשא לאיש ולא תלד, עד כי נוכל לחשבה לעקרה? נחלקו בזה רבי — הוא רבי יהודה הנשיא — ורבן שמעון בן גמליאל אביו, חד אמר בשתי פעמים הויה חזקה וחד אמר בשלש פעמים הויה חזקה, וכלל הוא רבי ורבן שמעון הלכה כר׳ שמעון. א״כ עלינו לדעת בשאלה הזאת את דעת ר׳ שמעון, אשר הלכה כמותו. ולזה מובא בגמרא (יבמות ס״ד ב): „שני אין! שלישי לא? מתניתין מני? רבי היא! דתניא מלה הראשון ומת, שני ומת, שלישי לא תמול, דברי רבי. רבי שמעון בן גמליאל אומר: שלישי תמול, רביעי לא תמול. והתני איפכא? הי מינייהו אחרינייתא? תא שמע: דאמר ר׳ חייא בר אבא אמר ר׳ יוחנן: מעשה בארבע אחיות בצפורי, שמלה ראשונה ומת, שניה ומת, שלישית ומת, רביעית באת לפני רבן שמעון בן גמליאל אמר לה אל תמול (א״כ ר״ש הוא דאמר בשלש פעמים הויה חזקה). ודילמא אי אתיא שלישית נמי הוה אמר לה? א״כ מאי אסהודותיה דרבי חייא בר אבא? (אם לא חפץ להשמיע לנו, כי רבן שמעון הוא דאמר בשלש פעמים הויה חזקה) ודילמא הא קמ״ל דאחיות מחזקות? (בזיבת־הדם), אמר רבא השתא דאמרת אחיות מחזקות: לא ישא אדם אשה לא ממשפחת נכפין ולא ממשפחת מצורעים, והוא דאיתחזק תלתא זימני, מאי הוה עלה? (בשתי פעמים הוה חזקה להחזיקן בזיבת הדם או בשלש פעמים), כי אתא רב יצחק בר יוסף אמר עובדא הוה קמיה דר׳

לבא לחקר ידיעותיהם ע״ד זמן התגלות זיבת הדם הראשונה. עלו 58 מקרים לשנה הראשונה, כלומר 61%, שמונה מקרים לשנה השניה, וכן פחות עד שנת העשרים והשתים לימי חיי הנזובים. מן השנה הזאת ומעלה לא נגלתה עוד אף פעם אחת זיבת הדם בפעם הראשונה. אולם גם במקרים, אשר המחלה נגלתה בהם בטל ילדותם, הולכת היא הלוך ורפה במשך השנים. הילדים מסגלים ביחוד לזיבת הדם בתקופת צמיחת השנים. אך אין כל ספק, כי רק הודות לכלכלה הטובה, אשר תכלכלנה האמות את יונקיהן, והשמירה המעולה מכל פגע רע, לא תגלה המחלה הזאת עוד לפני התקופה הזאת, כי בכל מקרי זיבת הדם הידועים בספרה, אשר קרו לילדי היהודים, מתו ביום השמיני להולדם, הוא יום המילה. מספר הגון של ילדים נזובים מתו בזיבת הדם בימים הראשונים בנפול שֻׁרם. אמנם מספר גדול של נזילות הדם מן השרר הידועות בספרה, אשר נוסף לזה תתחברנה לפעמים קרובות גם אל המחלה הירוקה אצל הילדים בצאתם מרחם אמם, אינן תלויות, לפי דעת גרנדידיע, במחלת נזיבת־הדם כי אם בסבות אחרות. ומלבד זאת תקרינה אצל הילדים נזילות הדם מן השרר לפעמים יותר קרובות מזיבת־הדם בעצמה; אולם בכל זאת יודעים אנחנו, כי מקרי נזילות הדם מן השרר רבים הם אצל הנזובים. בדברי ימי משפחה אחת (מובא מאת הרופא פֿערסטער) יספר, כי מן ששת נזובי הדם, אשר היו במשפחה, קרו לחמשה מהם נזילות הדם מן השרר. הרופא ווינקל מספר גם על דבר מקרה נזילות הדם מתחת לעור אצל ילדים בצאתם מרחם אמם, ע״י הלחיצה וההבורות, הנעשות בהם בעת הלידה.

ה) **יחס הגזע.** כנראה גדולה היא השפעת הגזע על נטית זיבת הדם. מן 220 משפחות נזובי הדם הן, לפי דעת גרנדידיא, 25 משפחות מבני גרמניה, 52 מבני אנגליה, 23 באמריקה הצפונית, 22 בצרפת, 10 ברו״פ וכו׳, אם כן תעלינה בחלק הגזע האנגלי־גרמני ביחד 170 או יותר מן 77%. אחרי הגזע האנגלי־גרמני נמצא מספר הגון של נזובים אצל היהודים. זאת היא דעת כל הרופאים, העוסקים בשאלה הזאת. בספרה הכללית נודעות תשע משפחות נזובי הדם אצל היהודים, אך יש לשער, כי באמת גדול מספרן יתר הרבה. לפעמים קרובות מאד נשמע תלונות על מוהל זה או זה, כאלו באשמתו מת הילד הנמול בהרקת דמו, אולם לוא חקרו ודרשו היטב בכל המקרים האלה, כי אז אולי נוכחו לדעת, כי לא בהמוהל האשם. עלינו להעיר, כי לפי דעת מומחים אחדים מרבים הם הנשואים בין הקרובים להגדיל את הנטיה לזיבת הדם ונשואים כאלה הם הזון נפרץ מאד בין היהודים. חכמי התלמוד, אשר המחלה הזאת היתה ידועה להם היטב, קבעו גם כללים מיוחדים, למען הגן

להם מיתר המחלות הנמסרות גם הן בירושה והמתהלכות כעת בארץ יותר ממנה. בעיר טען בגרויבינדן בשווייץ, מקום שם נמצאות משפחות נזובי הדם אחדות, גמרו בשנת 1855 מרצונן הטוב כל בנות המשפחות האל לבלתי הנשא לאנשים, ולפי דברי הרופא האֶסלי הדלה שם כמעט כלה מחלת זיבת הדם בימינו אלה. אולם לא כלם מכשרים לפעל אמיץ כזה להנזר מן החיים; ולבקש כי החק יאסר כלה את הנשואין על משפחות הנזובים גם כן אי אפשר לפי מצב החכמה בעת. המניחה פתרון שאלות האלה בידי כל איש ואיש, לעשות כטוב וכישר בעיניו.

הדעת, כי שם המשפחה ומסירת זיבת הדם בירושה אינם הולכים שלובי זרוע בדרך אחד, תאיר לנו אור כמעט על פתרון שאלה אחרת, שאל שאלו: האפשר הוא, כי במשפחה בריאה יולדו לפתע פתאם בנים נזובים, המסגלים למסור את המחלה הזאת בירושה לדרות הבאים? סופרים רבים, וביניהם גם אימרמאן, עונים על השאלה הזאת בחיוב, בהשענם על היסוד הזה, כי לא אחת ולא שתים ראינו, כי נגלתה המחלה הזאת במשפחות כאלה, אשר חקירת ימי תולדתן לא יכלה לגלות עקבותיה בדרותיהן הראשונים. אולם גם אם לא נשים לב לזה, כאשר העיר בצדק אימרמאן, כי לא בכל המשפחות התפתח כבר הרעיון ההיסתורי באופן מספיק, עד כי ישמרו בני הדור ההוה בדיוק את זכרון מחלות אבותיהם הראשונים. אם גם לא נשים לב לזה — הנה ביחס מחלת זיבת הדם בכלל לא תמיד אפשי לעשות כזאת, יען כי לרגלי שם המשפחה ישתמרו ביחוד רק זכרונות המשפחה, המתיחסים לאנשים, וכמעט כי לא ישימו לב אל הזכרונות, המתיחסים אל הנשים. וגם לזאת עלינו לשום לב: הבנים בנחלם, כנהוג, את מקום אבותיהם במצב החברה, ישארו לשבת ע״פ הרוב במקום מגורי אבותיהם, מקום שם ישתמרו בנקל זכרונות המשפחה, לא כן הבנות: בהנשאן לאנשים תעתקנה לפעמים גם את מקום שבתן לעיר אחרת, ולוא גם יכלה הבת להשיב על השאלה: מאיזה מחלות סבלו אבותיה (אשר בנוגע למחלת זיבת הדם יהיו תמיד בריאים), הנה יוכל היות, כי לא תדע מאומה ע״ד מחלות אחי אמה, אשר מתו באביב ימי עלומיהם, או בני אחותה, שנשאה גם היא לאיש בעיר אחרת. ביחוד נכונים הדברים האלה ביחס היהודים, אשר הנשואין בין בני ערים רחוקות חזון נפרץ הוא. כל ההשערות האלה תחזקנה בנו את הרעיון, כי זיבת הדם איננה ילידת סוף המאה האחרונה וכי ראשיתה היא מימים קדמונים מאד.

ד) השפעת שנות החיים. זיבת הדם תגלה ע״פ רוב אצל האנשים, אשר כבר חלו בעודם באבם, מן 95 מקרים, אשר בהם צלה בידי גרנדידיע

האם — הירושה הקוננטית; באופן הראשון תעבור הירושה בדרך ישר יחד עם שם המשפחה. באופן השני המה נפרדים. וראה זה פלא: זיבת הדם תעבור רק בדרך הקוננטית, כלומר ע״י הבנות, שהן לעצמן חפשיות ממחלה זו, להפך האנשים, אם כי הם בעצמם חולים במחלה הזאת, דל כח ירושתם, ואין צריך לומר אותם הבנים הרבים, המתים כשהם קטנים, אבל גם האחדים, שגדלו ובאו בין אנשים, לא יורישו את מחלתם לבניהם אחריהם.

נבאר את דברינו אלה במשל: נניח, כי במשפחת נזובי הדם A נולדו בנים אחדים ובנות אחדות (אצל משפחות כאלה, כאשר הגדנו למעלה, יולדו תמיד בנים ובנות הרבה). אחדים מהבנים ימותו יחד בימי עלומיהם מנזילות דם מסכנות, האחרים, אשר אם כי גם הם יחלו במחלת זיבת הדם, אולם הודות להכלכלה הטובה ישארו בחיים עד היותם לאנשים; לאחרונה הנשארים ישארו חפשים מהמחלה הזאת, הבנים מהסוג השני בקחתם להם נשים בריאות, יולידו בנים בריאים, חפשים מזיבת־הדם, ורק לפעמים רחוקות מאד יולידו גם נזובים; הבנים מהסוג השלישי יהיו כלם בריאים בהחלט. היוצא מזה, כי במשך הימים לא יהיו כל נזובי־הדם בכל המשפחה הנקראת בשם A, אולם הבנות, לא רק אלה, אשר נוגעו מעט במחלה הזאת, כי אם גם אלה אשר היו חפשיות ממנה בכל, בהנשאן אחרי כן לאנשים B, C, D, תלדנה להם בנים נזובים, ובאופן כזה תחוללנה משפחות חדשות של נזובי הדם, אשר הזכרים ימותו מזיבת הדם והנקבות תמסרנה אותה בעתן למשפחות אחרות חדשות להדשות. לכן תקראנה הנשים הבלתי נזובות, אשר במשפחות הנזובות, בשם „מנהלות זיבת־הדם״, יען כי הודות לסגולתן זאת יכולה זיבת הדם להתפשט בזמן ובמקום.

אם נוסיף את החזיון הזה (הורשת האם את מחלתה לבניה) על החזיון, שבארנו למעלה (אשה, שדמיה מרובים, בניה מרובים), נמצא בזה רמז גדול על החק, שקבע ד ר ו י ן בשטתו „חק מלחמת הקיום״, כי הטבע ישתדל למלאות את חורבנו ממחלת בניו על ידי שיוליד הרבה יתר על המדה הרגילה, וביחס האחרון הזה ינדל מאד במצב החברותי ערך חק מסירת זיבת הדם ע״י הירושה הקוננטית.

אמנם לפי הנראה נגזרה על משפחות נזובי הדם לעבור מן הארץ לרגלי מיתת הנזובים באביב ימי הלדם; אולם החסרון הזה ימנה באופן מלא ונדוש לרגלי סגלת מנהלות המחלה הזאת לפרות ולרבות מאד, המשפיעות על מסירתה לדורות הבאים בדרכי הירושה הקוננטית הרבים. באופן כזה צפוים הם בני הדרות הבאים למחלת זיבת־הדם במדרגה היותר גבוהה, למרות היותה בלתי נפרצה בימינו אלה, וסכנה מרחפת עליהם ממנה יותר מאשר מהרעה, הנשקפת

במשך עת מעטה נודעה להם שורה שלמה של משפחות נזובי־הדם באמריקה, ומשם יצא חפץ הדרישה בזה לגלות את מציאת נזובי־הדם גם לאירופה, ולאט לאט נערם חומר סטטיסטי רב, די להוציא ממנו משפטים כוללים ולבאר במו סבות התפתחות המחלה הזאת, אשר הנני להציען פה.

א) משפט הירושה. Grandidier, אשר עבודותיו במקצוע הזה תוכלנה להיות למופת, יאמר, כי זיבת־הדם תבא בירושת משפחה יותר מכל מחלות אחרות. אצל משפחות אחדות אפשר היה לגלות, כמובא למעלה, עקבות המחלה הזאת במשך מאה שנה, גם זאת כמעט לא תקרה, כי תגלה זיבת־הדם במשפחה שלמה רק פעם אחת וכי תשאר רק מקרה בודד, ולהפך אפשר להחליט לכלל קבוע, כי היא תפגע תמיד ברבים מבני המשפחה בבת אחת או בזה אחר זה. ומצד השני לא כל בני משפחת נזובי הדם אנוסים בהכרח להיות נזובים; להפך כל הנשים אשר במשפחה והחלק האנשים אינם חולים כלל במחלה הזאת, או רק במדרגה קלה, במדרגה הראשונה של המחלה. וראה זה פלא: אלה מבני המשפחה, החפשים מהמחלה הזאת, הם הם העלולים ביותר למסור את המחלה הזאת בירושה לבניהם אחריהם.

ב) יחס המין. זיבת־הדם במדה מרובה מאד מצויה ביותר בזכרים מאשר בנקבות. גראנדידיע מצא (בשנת 1877), כי ממספר 200 משפחות נזובי־הדם היו 609 זכרים ורק 48 נקבות נזובות, אם כן על כל 100 אנשים, החולים במחלה הזאת, עולה מספר הנשים החולות לסך 7,3, או מספר החולים בין האנשים הוא 13,7 פעם יותר ממספר הנשים. לפעמים קרובות מאד יקרה, כי רק הבנים, אשר במשפחת נזובי־הדם, ינוגעו במחלה הזאת, והנשים לא תדענה רע; לפעמים רחוקות מאד ינוגעו הבנים והבנות יחדו (ותמיד יגדל מספר הראשונים), אך לעולם לא יקרה מקרה כזה, כי רק הבנות תנוגענה ולא הבנים. אולם אם כי מחלת זיבת־הדם בכל מלא התפתחותה חזון בלתי נפרץ הוא בין הנשים, בכל זאת ראשית סמניה נראה בהנה, והיא נגלת אצלן ע"י שפעת דם נדה לרוב, אשר בזה, יחד עם סגולתן הנפרזה לפריה ורביה, תצטינה ביחוד נשי משפחות נזובי־הדם. את אמתת התכונה הנפרזה הזאת לפריה ורביה אצל משפחות נזובי־הדם (אשר וואכסמוטה היה הראשון להעיר על זה), הוכיח גראנדידיע והחוקרים, אשר היו אחריו, במספרים חותכים. הנולדים בבית אחד ממשפחת נזובי־הדם הם במספר הבינוני 9, בעוד אשר המספר הבינוני של הנולדים בבתים האחרים הוא לא יותר מן 5 ילדים.

ג) ירושת האב או האם. בשני אופנים, כאשר ידוע, תמסר הירושה: א) הירושה הבאה מכח האב, או הורושה האנגטית, ב) הירושה הבאה מכח

בעינינו לא יפלא כלל, כי לא מצא אבול־קזם כל רמז קל על דבר המחלה הזאת אצל הראשונים בשימנו אל לבנו, כי גם הרופאים, אשר התלמוד לא היה להם כספר החתום, לא שמו כלל לב עד העת הזאת אל המקום, אשר בו ידבר בפרוש על דבר מום המשפחה הזה, ואם הוא מביט על זה כעל „מעשה שד ובלהות", הנה יתאים השם הזה אל הרגש, אשר ממנו נוכל בקושי להחלץ גם בימינו אלה. כאשר נגלתה מחדש זיבת־הדם בתמונות מחלה מיוחדת לפני מאה שנה, יאמר Imermann, כבד היה ימים רבים להוציא מלב האמללים המנוגעים בה את החשד, כי „יד השד היה בם". וטוב טוב, כי בכל העת הרבה אשר מן אלצאהאראווי (1107) עד Fordyce (1784) לא נודע כל מקרה זיבת־דם לעמי אירופה, כי לולא זאת נראתה לנבון השפעתו המעציבה על מהלך הקולטורה ההיסטורית בתקופת האמונה במכשפים ובתקופת בולמס הרדיפות, אשר ממנו לבשתנו לא נרפאה עוד אירופה רפואה שלמה גם בימינו אלה.

שבע מאות שנים עברו, מראשית המאה השתים עשרה עד סוף המאה השמונה עשרה, והמחלה הנוראה הזאת נשכחה כלה; ואם כי סגולתה להמסר בירושה לא תתן לה להבטל כלה, בכל זאת יכלו לחשוב, כי נפקדה כלה בכל ימי התקופה הארוכה הזאת, לולא הוכיחו לנו מקרים בודדים פה ושם בספרה, כי רק הרופאים לא הכירוה היטב ולא בחנוה לדעת. ככה יספר לנו הפרופיסור אלכסנדר בנדיקט מפדואה (מת בשנת 1525) על דבר אחד הגלבים מעיר ווינציה, אשר מת במיתה משונה, בחפצו לגלח את שערות קצה חוטמו ויגע במקרה במספרים בעורו ויצא ממנו כל דמו. פיליפ היכסטטר (מת בשנת 1675) מספר בספרו דברי ימי נער אחד, אשר מיום הולדו היה עלול לנזילת דם רב לכל מקרה קל (נזילת דם השָׂרָר בימי חייו הראשונים, דמי האף, הקאת הדם דרך פיו, ועוד ועוד). עובדה כזאת יספר גם הרופא Banyer משנת 1739. בשנת 1784, זה יותר ממאה שנה, הוציא לאור האנגלי Fordyce את נסיונותיו והשקפותיו, אשר עשה בבני משפחות אחדות הקרובות ביניהן קרבת משפחה, אשר הנטיה לזיבת דם נכרת בהם היטב. אחרי כן בשנות 1793, וגם 1798 יצאו לאור דברי ימי משפחות נזובי הדם בווסטפליה. הדברים האלה לא משכו עליהם בראשונה את עיני הרופאים; אך עד מהרה, בשנת 1803, הרצה הרופא Otto האמריקני השבון מפורט על דבר בני משפחת נזובי־הדם Smith Shpard, אשר התפשטו מאד באמריקה הצפונית ואשר המסורה על דבר אבותיהם נזובי הדם הראשונים הגיעה עד שנת 1720 ועל דבר שלש משפחות אחרות אמללות כאלה, והענין הזה העסיק ככה את רופאי אמריקה, עד כי

לפעמים בגדלה גם לגדל ראש ילד קטן, וכמובן לא יוכל אסף דם רב כזה לשוב להִבָּלע בגוף. חבורת הדם תחל להרקב ובהתקבצה החוצה, מאליה או מאיזו סבה מלאכותית, תתן מחדש מקום לנזילות דם, המסכנות מאד לחולה.

במין המחלות האחרות, אשר בהן ינגעו לפעמים יותר קרובות הנזובים, עלינו להזכיר את חלשת פרקי האברים ומכאוב השנים, אשר תכונת מחלת הרימטיסם לו. נפלא הדבר, כי גם אלה מבני משפחות נזובי־הדם, החפשים מזיבת הדם, ינגעו לפעמים קרובות במחלת הרימטיסם.

בחפצנו לדעת התגלות מחלת זיבת הדם החיצונית, נחשוב בראשונה לנכון להקור ולדרוש בדברי ימי ידיעותינו על דבר השאלה הזאת. והנה אם כי למקור ראש וראשון בדברי ימי המחלה הזאת עלינו לחשוב את התלמוד. ואת פלשתינא ואזיה הקטנה למקום, אשר בו נגלתה המחלה בראשונה, אך אחרי כי המקומות, אשר בהם ידבר בתלמוד על הענין הזה, לא יובנו בטרם דעתנו את הפרטים הרבים, אשר נודעו לנו רק בימים האחרונים, לכן נחל את מאמרנו זה מן המקורים האירופים הכוללים.

מחלת נזילת הדם, כאשר החלט כעת לנכון, נמסרת בירושה מדור לדור, והזיון יקר הוא, למצער בימינו אלה, כי ינגע איש לכתחלה במחלה הזאת, אם איננו ממשפחת נזובי הדם, מזה אנו למדים, כי נוכל להחליט לודאי, כי ראשית מחלת זיבת־הדם היא מימים קדמונים מאד, אם כי לא נמצא אף רמז קל על אדותיה אצל היפוקרט, גאלין, או אצל הסופרים האחרים מהדורות הראשונים.

בכלל היתה ידיעת הרופאים הראשונים מעטה מאד ע״ד המחלה הזאת. הרופאים הראשונים, מיראתם את הדם השתמשו בכלל מעט מזער בעזרת איזמל המנתחים, ורק היהודים, אשר אין ילד אחד מהם, אשר לא יעבור האיזמל על בשרו ביום השמיני להולדו, רק הם יכלו קדם כל להתבונן אל ההבדל, אשר בין גופי האנשים ביחס הנתוח המשתף לכלם יחד, ואשר כשהוא לעצמו הנהו נתוח קל מאד.

ראשית דעת מחלת זיבת הדם וסגולתה להמסר בירושה בספרת הרפואה נמצא בדברי המנתח המפרסם הערבי Abul Casem, המכונה גם בשם Alzaharawi על שם עיר מולדתו el Zahara אשר אצל קורדובה (מת בשנת 1107 אחרי סה״נ). הוא בעצמו לא ראה בעיניו את המחלה הזאת, אך לו ספרו על אדותיה האנשים, אשר סבלו בעצמם מנזילות־דם תכופות, ואשר בניהם נוגעו בזיבת הדם לרגלי סבות קלות מאד.

ושותת מהמכה הקלה לאט לאט, בלי חָשך, עד אשר יחד עם הדם ייבש מקור חיי האמלל, או, באופן היותר טוב, עד אשר התעלפות עמוקה או חולשת פעולת הלב תצילנה את נפש האמלל, להוסיף לאור באור החיים עד עת בא מקרה אחר כזה.

נוסף אל נזילות הדם מאברי הגוף העליונים או השטחיים, הבאות במקרה לרגלי איזה פצע קל, תקרינה נזילות אצל נזובי הדם גם באברים הפנימים, הבאות, כנראה, בלי כל סבה נכונה, ולפעמים קרובות במקומות שונים בבת אחת. אל הסוג הזה תחשבנה נזילות דמי האף, אשר בהן ינוגעו הנזובים לפעמים קרובות מאד, נזילות דמי החניכים (עור השנים), הבלתי קרובות ככה, ונזילות דם מסמפונות הריאה (יריקת הדם), הקיבה, כלי השתן וכו'. כל הנזילות הפנימיות האלה תצטינה בתקפן ולפעמים קרובות מאד מהן למות תוצאות.

אולם מלבד נזילות הדם החיצוניות, הבאות מן העור השטחי והעור הרירי, תקרינה לפעמים אצל נזובי הדם גם נזילות פנימיות (במסכות הפנימיות). אם לרגלי איזו חבורה יפל איזה סדק או קרע בנימי הדם, אשר בעבי העור, מבלי שֶׁיְבַלַּע גם לאחרון, אז ירוה הדם היוצא מהנימים הנסדקים את הרקמה, אשר מסביב להם, ויראה בתור כתמים רחבים, אם מעט ואם הרבה. מראה הכתמים האלה בראשונה הוא צבע אדום־כחול, אחרי כן, לרגלי איזו תמורות הימיות ידועות, יתלבנו הכתמים ויחליפו את צבעם למראה ירוק, צהוב, ולאחרונה יעלמו כלה.

כל זה, כידוע לכל, יקרה לפעמים גם לבני אדם בריאים ושלמים; אך בנוגע לנזובי הדם הנה לא לבד, כי הנזילות תקרינה אצלם לפעמים יותר קרובות, כי אם גם הסבות הגורמות להן רבות מאד. פצע קל, לחיצה או מעיכה כל שהיא — וכתמים אדומים ורחבים יופיעו על העור, ולפעמים יגלו הכתמים האלה גם בלי כל סבה גורמת להם. ביחוד בנוגע לאבעבועות העור, הנקראות בשם „נגעי הארגמן" (Purpura haemorrhagier). אלה האחרונים יראו לעין בתבנית כתמים קטנים, אשר מראה אודם־ארגמן להם, המכסים איזה חלקי הגוף והבאים לרגלי ההריסה, הבאה מאליה, של נימי הדם היותר דקים אשר בעור.

בנזילות הדם הפנימיות, האמורות למעלה, אין כל סכנה לחולה, כי בהיות סגולתן להתפשט במדה מרובה, לא תוכלנה להתפריץ הרבה. לא כן אם ההריסה תהיה בנים אשר ברקמה היותר עמוקה, כלומר, בתאי רקמת החבור. רקמת השומן החלשה לא תוכל עמוד בפני לחיצת הדם המתפריץ מנימיו; הדם הצבור מקלף את העור ומרימו בתבנית חבורה גבוהה מעט או הרבה, העילה

רפוי per primam irtentionem, אבל במקרים רבים הננו רואים דלקת בשפות הפצע וגם מוגלא.

במקרים כאלה יעבור זמן רב, עד שירפא הפצע, וגם סכנה מרחפת על החולה, ע״כ נחוץ לנו להשתדל, כי הפצע ירפא בנתוח המילה במהרה, כי נתוח המילה נתוח קל בערך, וגם החובה עלינו להשתדל שלא תבאנה במילה דלקת ומוגלא. פצעים כאלה יתרפאו באופן כזה: מתחת הפצע יתראו גבנונים קטנים, בעת אשר מהשפות יתארך העור החיצון לאט לאט אל מרכז הפצע. כאשר תתחברנה אלה לאלה, סמן הוא, כי נרפא הפצע. על מקום הפצע נראה אז גלד אדום ורחב, אשר תכונתו לְהָפָּצע בנקל. במשך ימים רבים יתהפך הצבע האדום אשר לגלד ללבן, היינו יתכויץ. — תכונת הפצע להתהפך לגלד נכבדה מאד, יען כי ע״י זה ישונו האברים הפצועים שנוי גמור ואפשר שיבא לִהתעקמות האברים. איזה פצעים אשר בתחלתם היו לפי תכונתם קלים מאד, יוכלו ע״י הגלד להפריע פעולת האבר הפצוע, ובפרט אם הגלדים האלה יִמָצאו באברי השתן והגלד יוכל לשום מכשולים גדולים על דרך מי השתן.

יח.

האֶמופהיליה. *)

השם האֶמאפהיליה או האֶמורראפהיליה Haemorrhophilia (נטיה לזיבת הדם) איננו מורה על איזו מחלה ידועה, כי אם על נטיה טבעית ותולדתית אל נזילות דם תמידיות ובלתי נעצרות. לאנשים, אשר עליהם נגזרה גזרה נוראה כזאת, יש מיום הולדם נטיה לנזילות דם תדיריות ותכופות, המתהוות בנקל גם מאליהן וגם לרגלי איזו סבה קלה חיצונית, והחוזרות פעמים רבות עד אשר יפלו שדודים לרגל טבעם זה. התוך קל בסכין, עקירת שן אחת, הרכבת עלוקה אחת או איזה נתוח קל אחר — די לחולל הרקת כל דמי גוף החולה. לשוא כל עמל הרופא וכל תחבולותיו לעצור את הדם, כי אין מעצור לו! הדם הולך

*) המאמר הזה כתוב רוסית מאת הרה״ח הנפלא הד״ר י. ל. קצנלסון ונדפס בירחון Еврейское обозрѣніе לשנת 1884 (יצא ג״כ בחוברת מיוחדה) ונעתק מאת ידידי הפדגוג והסופר הנכבד, מ׳ משה יוסף רודאיעוו מריגא. את שתי ההערות להמאמר הזה מצאתי ב„האסיף״ לשנת תרמ״ו בהמאמר „צנא דמלי ספרי״ להרה״ח והמבקר השנון ר׳ אלעזר אטלאס.

סומכין על החזקה, מטעם זה חדלתי מלשום יאדאפארם על הפצע, דרכי לנקות את פצע המילה במי בארני, היינו כף קטנה חומץ בארני בכוס מים מבושלים טהורים, ואח״כ הנני נותן על פצע המילה אבק „קסעראָ־פאָרם״, אשר לפי הרכבתן לא יוכל להזיק להנימול. אח״כ הנני כורך על המילה פס נקי מאטון מארלא, הטבול במי בארני, ולמחרת יום המילה הנני מסיר הפס בנקל, כי ע״י ה„קסעראפארם״ נתיבשה הכריכה מתחת הפס ונקל להסירה, מבלי להוציא דם מהפצע, אם אך נותנים על הפס מעט מי בארני. אח״כ הנני נותן עוד הפעם „קסעראפארם״ על המילה איזה פעמים ביום, ביחוד אחרי אשר התינוק משתין, מבלי לכרוך עוד את המילה. תוצאות נסיונותי באופן הזה טובות מאד. (ע״ד התקונים בנתוח המילה ואופן הסרת הזיהום אדבר להלן).

יז.

התחברות שפות הפצע ורפוי הפצע.

לכל פצע יש נטיה טבעית להתרחב יותר ויותר ולרפאו נחוץ להשתדל לאחד את שפתי הפצע ולדבקן. הדבק נעשה ע״י אספלנית או ע״י תפירה (נאַטה). בימינו אלה משתמשים הרופאים בתפירה. תכליתה לקרב את שפות הפצע אחת לאחת עד שתתחברנה יחדו. בכלל משתמשים בהתפירות לא במחטים פשוטים, כי אם במחטים הנקראים „חירורגיים״, ישרים או עקומים, וקצות המחטים מלוטשים. החוטים להתפירות הם ע״פ רוב ממשי משזר. אסור להשתמש בם מבלי אשר ירתיחום מקודם במשך שעה תמימה במים, האוצרים בתוכם חומץ קארבאל חמשה למאה ואח״כ יניחום במי קארבאל שלשה למאה. מלבד חוטי משי משתמשים גם בגידים או בפתילי מתכות או בשערות סוסים, אבל בכלל טוב להשתמש בחוטי משי. מובן מאליו כי אך להרופא, אשר רכש לו ידיעה הגונה, אפשר לתפור את הפצע. בהתחברות הפצע ע״פ תפירה עשינו את כל המוטל עלינו לרפאותו.

אחרי יום או יומים הננו רואים לפעמים קרובות את שפות הפצע והנן צבויות ואדומות ביותר. הסמנים האלה מראים לנו לדעת, כי עוד לא נרפא הפצע, יען כי בדרך כלל צריכות שפות הפצע להשאר בלי כל שנוי עד הרפאן לגמרי. במשך ימים אחדים צריכות שפות הפצע להתחבר באופן כזה, שמקום התפירות נראה לנו כמו קו רך ואדום ולרפוי הפצע באופן זה הננו קוראים

ולרחץ את מקום המילה במי חלאָר־צינק או במי באָר. אחד מהמוהלים בערי פולין הציע ב„המליץ" להשתמש בעשב הנקרא Pili cibotit, Penguar Jambi לעטוף בו את המילה ולפי דבריו תוצאות העשב הזה טובות מאד. בהעשב הזה השתמשו זה לא כבר בנתוחים רבים במקום מוכין, אך מחיר העשב הזה יקר מאד.

עוד היום משתמשים רבים מהמוהלים באבק־עץ רקוב הלקוח מהקורות הנרקבות של הבתים הנוטים לנפל. הקורות שוכבות על הקרקע והאבק הזה מהול באבק האדמה ובאבק האויר, האוצרים בתוכם רבא רבבות יבחושים מכל המינים. מלבד כי האבק הזה הוא סם מות להפצע, לא נוכל לדעת, אם לא יזל דם מתחת לאבק הזה. מוהלים רבים שמים על הפצע אחרי המילה מוכין־חלאָר־ברזל (איזענהלאָ־ וואַטע), למען הגין מפני נזילת הדם. מוהלים אחרים מניחים רק מוכין, הסופג בתוכו מים (היגראָסקאפישע וואַטען), אחרים אינם מניחים תחבשת כלל אלא חִתולים ממים קרים.

האופן היותר טוב מכלם הוא האופן הברליני, לפי דברי המוהל ר׳ אברהם גלאַסברג: אחרי הפריעה רוחצים היטב את המילה במי בארני וישימו על הפצע מעט אבק יאדאפארם, ואח״כ כורכים אטון יאדאפארם (יאדאפארם גאז) או זובלימאט גאז, ארכה ורחבה אצבע ונותן שפתן לתוכן וכופלן, עד שיהיה רחבן חצי סנטימטר. לפי ארך ורחב הגיד כן יעשו את הכרוך, כי אם ישימו תכריך רחב על גיד קטן, ישמט הגיד מתוך הכריכה, ואם ישימו תכריך צר על גיד גדול, אז לא יכסה את כל הגיד. רק יזהרו שעור הפריעה יהיה למטה מתחת הכריכה, ואח״כ כורכין עליה אספלנית ויזהרו שלא תעיק הכריכה על הגיד יותר מדי, כי בהִלָּחץ צנור השתן יגרום צער גדול להתינוק, מלבד הסכנה הכרוכה בעקבות הכריכה הזאת, כמו צרבת הגיד. אחרי כ״ד שעות יסירו את הכריכה מן המילה באמבטי של מים חמים לאט לאט שלא תנתק בכח ויתעורר הדם לצאת וישימו על המילה בד טבול במי קארבאל או במי עופרת (בליי־וואססער), בכל שעה ושעה וכפעם בפעם כאשר ישתין התינוק ירחצו את המילה במי קארבאל, שמי רגלים גורמים כאב להמכה ומעכבים רפוי הפצע, גם יולידו מוגלא וכו׳.

אולם כותב הטורים האלה איננו משתמש לא בזובלימאט ולא בקארבאל, אפילו מהול במים רבים, אף כי באמת לא יוכלו הסמים האלה להזיק גם לתינוק בן שמונת ימים, כמו שהורה באה״ת הנסיון היומי, אם אך מעורבים הם במים רבים, אבל משום ספק ספקא, פן ואולי יזיקו לאחד מאלף תינוקות, החובה עלינו להזהר מהם, כי בפקוח נפש דואגים גם למעוטא דמיעוטא ואין

פעמים, ואם זאת לא תועיל, לקחת מחט מלֻבן רותח מאש ולשימו על הפצע ולהניח אח״כ תחבשת ממים קרים. קאָללין הציע אבק כזה: Pulv. rosarum, Sanguis Draconis, Pulv. Ratanhae, Pulvis Chinae, Alaunar, Kreosotigtts IV, M. f. pulv. Haemostaticur.

לכל התרופות האלה יש רק ערך היסתורי ולא יותר. — בלונדון משתמש המוהל ר׳ אלכסנדר טירטום בספוג חלק ורך, הטבול במי קארבול (חלק אחד חומץ־קרבול למאה חלקים מים מבושלים, שהצטננו) ועל הספוג מניח אטון מארלא הטבול ג״כ במי קארבול. הספוג עוצר את הדם וסגלתו לברוא עוד מין עור, המפסיק בינו ובין הפצע וביום השני להמילה נופל מאליו, מבלי לגרום כל כאב להנמול. ואח״כ מניחים סמרטוטין טבולים במי־קרבול פעמים אחדות ביום והפצע ירפא. אם ביום השני או השלישי להמילה מכוסה הפצע מעט או יותר במוגלא, אשר מראהו כמו אפר, אז יעשה תחבשת מחתיכת בד הטבולה במי־באָרני ויניחנה רטובה על הגיד ועליו ישים בד מזופת, הנקרא וואקסטוך (клеенка). לבל תתיבש התחבשת ויחליפנה שלש, ארבע פעמים ביום. בווילנא עושה המוהל מר עביץ תחבשת מאטון יאדאפארם (יאדאפארם גאז), אורך התחבשת בערך $^{5}/_{8}$ ווירשוק, ברוחב אצבע אחד, כפול בשלשה או ארבע, שלא תראינה השפות החוצה ושלא ידבקו הנימין הדקים במכה ויניחנה עד שמונה עשרה שעות. ועל התחבשת יניח מלמעלה חתולים קרים ממי־בארני ולמחרת יום המילה בבקר השכם יעשו להילד אמבטי נקי במי פושרים להשרות היטב את התחבשת ויסירוה במתינות ובנחת שלא תנתק, ויזהרו שלא תהיה התחבשת מדובקה להגיד, לבלי להרש את הפצע, שכבר הגליד מעט. שלשה ימים אח״כ יעשו להילד בכל יום ויום אמבטי או שטיפה במים פושרים. ועד הרופאים בפארים משנת 1888 מציע להשתמש באבק של חומץ באָר (באָרזייערע) או מאגיסטעריום ביסמוטהי. תוצאות האבק הראשון, לפי עדות הד״ר קליין, היו מצוינות מאד. תחבשת הפצע פשוטה מאד: על מקום הפצע ישימו מטלית של כסף חי או של צמר בארקס בכל יום הראשון וממחרתו אחרי אשר תפל התחבשת בעת רחיצת הילד, ישימו או מטלית של מי בארני או כאשר עשו בימים הראשונים תחבשת מטובלת בתערובות יין ושמן. ד״ר ליבנשטיין מציע לזרוק על המילה בכל פעם אחרי אשר ישתין הנמול מי בארני, שני חלקים באָר למאה חלקים מים, או להכין תמרוק (זאלבע) מבאָר עם וואזעלין. ד״ר יפה מציע: להשתמש במי זאליציל או במי „עססיג זויערע טהאָנערדע״. הד״ר יאַנוביץ — צאינסקי מציע: יאדאפארם, ביסמוטהום זובניטריקום, ולהתחבשת אטון מיאדאפארם או מבאָר

המילה. — רבי אלעזר בן עזריה אומר: מנין שמרחיצין את הקטן ביום ג׳ שחל להיות בשבת? (אולי להסיר התחבשת?) שנאמר: „ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים; וכן אמר רבי חנינא בן דוסא: „כל הנמולים כואב להם המילה ביום השלישי יותר מיום ראשון“. אין כל ספק שכונתם בזה לקרחת הפצע (וואונדפיעבער), הבאה ביום השלישי אחרי הנתוח. חז״ל היו מספקים, אם גם בקטנים כואב יותר ביום השלישי, כי אנשי שכם היו גדולים ובגדולים לא ירפא הפצע במהרה כמו בקטנים. אצל הגרים רחצו את הפצע רק כאשר נרפא כבר, „מאי טעמא משום דמיא מרזו מכה“ (יבמות מ״ז ב׳). לפי דעת ר׳ יוחנן ור׳ אלעזר היה היום השלישי יום של סכנה גם להיולדות. — בכלל השתמשו בארצות שונות באמצעים שונים לרפוי הפצע, ונוכל לחלק את האמצעים לשלשה: לנוזלים (פליססינקייטען), לעפרורית (פולווער), ולאספלנית (פפלאסטער). בין הנוזלים תפסו להם מקום נכבד מאד המים הנקראים „טהעדענשעם שוסוואססער“ (Aqua vulneraria Thedenii ant vinosa). הרכבתם: חלק אחד חומץ גפרית (שוועפעלזייערע), שלשה חלקים אלכוהול שני חלקים דבש, ששה חלקים חומץ וטבלו חתיכות בד במים ההם והניחו אותן על הפצע. במים האלה השתמשו עוד באמצע המאה הנכחית. בין האבקים (פולווער) נחשוב: ליקאָפּאָדיום, בארלאפזאמען, וואורממעהל - או העקסענמעהל. את האבק הזה שמו על הפצע בשכבה עבה, עד כי לא יכול הדם להדור ממעל להאבק, כן השתמשו גם באבק הנקרא אבק המילה: Pulvis circumcisionis Judaeorum: Bol. arm., Lapis haemostaticus, Gummi arabicum, Alann. Bol. arm.

בברלין השתמשו עוד באבק הזה: Sanguis Draconis, Florum rosarum rubrum, Cirussae pulver., Gallorum turcicarum, Feris sigillati rubri, defful. Haemostaticus

הד״ר ברגזון הציע להשתמש באבק המרכב באופן כזה: קאָלאָפּאָניום, אלוין, גומי אראביקום. את האבק הזה שפכו אל טבעת התופרים (בית אצבע), אשר שמוה על העטרה, והחזיקו אותו שם איזה רגעים, אח״כ הרימו את בית־האצבע והאבק נשאר על העטרה. הד״ר ברגזון הציע לעצור את הדם באופן כזה: לוקחים כובעים קטנים מגומי עלאסטיקום, אשר תוכם נחר ע״י האש, יצחצחו את העבר הפנימי בניר־ספוגי (פליעספאפיער) והכובעים האלה עוצרים את הדם היטב מאד. באנגליה השתמשו באספלנית; בצרפת — בספוג, אשר הדקוהו באספלנית. ברעכער מציע להשתמש באבן שרפה (העללענשטיין) לעצירת הדם, להניח את האבן על העורק, אשר ממנו יוצא דם, שתים שלש

נהגו לקחת חלבון ביצה מעורב בשמן זית היטב ולוקחין חתיכת־בגד מנוקבת לתתם במילה ולהכנים בהם, שלא יחזור העור למקומו. ויש מקומות שמערבין חלבון הביצה בכמון כתות הדק היטב ובצרפת נהגו לכתוש הכרפס היטב ולערב בו שמן זית או שומן תרנגולת וחלמוני ביצים הצלויות באש, כמון היה שוחקו דק דק מאד ומפזר כעפר על המילה, והוא טוב להעמיד הדם ואינו כואב ואינו מנפח בשביל הכמון. וכך היתה רפואתן של הקדמונים: מתחלה היו נותנין על המילה כמון להעמיד הדם ואחרי כן היו מערבין יין ושמן בכלי וטורפין יחד כמו ביצים והיו נותנין על המילה. כך היו עושין ביום ראשון, שוב היו נותנין עליה אספלנית בכל יום ויום עד שנתרפא. בימי הבינים עזבו את הכמון ואחרי הפריעה זרק המוהל יין מפיו על המילה ולא יותר ואין טורפין עוד יין ושמן, אלא נותנין בכל יום רק שמן בלבד על המילה ואין עושין אספלנית אחרת ולובשין סמרטוט נקוב באמצע עשוי מבלויי בגדים עגולים וקטנים כעלה זית והנקב שבו צריך שיהיה צר רק כפי מה שיוכל להכנים בו ראש האמה, עד שיראה נזר העטרה, ומפני שלובשין למילה אותן סמרטוטין כעין חלוק קורין אותן חלוקים; וכן סדר לבישתן: מתחלה לוקח שנים נקובים וטובל אותם בשמן זית ומלביש את המילה עד העטרה ונותן עליהם עוד אחד רך ועגול, שאינו נקוב וטובל בשמן זית ג״כ, ואותו מגין על הבשר, היוצא מהיין לנקבים שלא ישרוט מן הבגדים ומוסיפין עוד על אלו החתיכות בגד קטן כפיסת יד ואותו הוא שמירה לנקובים שלא יצאו. שפתי הנקובים צריכים להמצא בפנים ולא לחוץ כדי שלא ידבקו החוטין למכה (פעמים רבות באה צרבת (בראנד, גאנגראֶן) ע״י הלחיצה של הנקובים על המילה). את הדם יעצרו באופן זה: אם נפגע הגיד באיזמל או בגרידת הצפורן עשו לה רפואה בשמן ביצים יחשבו, כי אותו השמן הוא יותר טוב משמן זית לפצע המילה ולקחו מן השמן ושמו מעט על חתיכת בגד ונתנו תמיד עד המכה. השמן מהביצים עשו כך: „לקחו י׳ או כ׳ ביצים ויבשלו אותם זמן רב עד שיהיו קשין ואחרי כן קולפין אותן וזורק החלבון שמבחוץ ולוקח החלמון שמבפנים ושורף אותו עד שיצא השמן וסוחטו לתוך כלי“. (כללי המילה לר׳ יעקב הגוזר). מרחיצין את הקטן בין לפני המילה בין לאחר המילה (שבת קל״ד ע״ב). שחמין יפין למילה וחשבו זאת לדבר נחוץ מאד לרפוי הפצע, כי התירו לחלל את השבת להחם מים לרחיצה. אבל בימי הרמב״ם כבר עזבו במקומות רבים את הרחיצה, ובכלל הביט הרמב״ם על הרחיצה כעל דבר, אשר איננו נחוץ כל כך. בימי ר׳ יוסף קארא לא רחצו את הילד לא לפני המילה ולא אחרי המילה. בגרמניה רחצו את הילד בימי ר׳ משה איסירלייש (הרמ״א) אך קדם

שני הציצים, משני העברים מימין ומשמאל, כי הן מעכבין את המילה. לפעמים נראה הילד כנולד מהול, יען כי שני העורות, עור החתוך ועור הפריעה, דקים מאד ודבוקים אל הגיד, ובאמת רק ערלה כבושה לו ולא נולד מהול. תינוק, אשר נמול כדת ואח״כ נהיה לבעל בשר ומשמן בשרו מכסה את ראש הגיד, עד אשר נראה כערל, ידחקו את עור הערלה עד החריץ המקיף את הגיד בגבול העטרה, ואם יעשו ככה, אז תתגלה העטרה מעצמה יותר ויותר. אם האבר קטן והערלה קצרה, אז כבד להזהר, לבלי לפצוע את העטרה, אם יעשו את החתוך באיזמל, ועוד כבד מזה לעשות את הפריעה בצפרנים, ע״כ טוב טוב לחתוך במספרים ולפרוע ג״כ במספרים, אחרי אשר יתחבו מחט חלול, אשר כמו מרזב בו באמצע (האָהלזאָנדע) ויתחבו את המחט בצד חלל המרזב מלמעלה וצד העגול למטה ויוליכו את המספרים בתוך חלל המחט (המרזב) ויחתכו. (על דבר תולדות הפריעה, מגרעותיה ומעלותיה, אדבר להלן. כן גם על דבר המציצה).

טז.

רפוי הפצע.

חז״ל שמו עיניהם ביחוד על רפוי הפצע „ונותנין עליו אספלנית וכמון, אספלנית וכמון, כי לא עביד סכנה הוא וכו׳, שוחקין לה כמון וטורפין לה יין ושמן״ (שבת קל״ג). „עושין לה חלוק״, כורך עליה סמרטוט, שלא ישוב העור ויכסה העטרה, וכן גם החלוק. „אמר אביי אמרה לי אם: האי חלוק דינוקא לפניה לסיטרא לעילאי דילמא מיבדק גרדא (גרידא: שמא יצא החוט ויחתוך בבשר וינקוב הגיד מלמטה) ואתי לידי כרות שפכה״. אימא דאביי עבדא כעין כתנת, כיסתתא לפלגא. „אמר אביי: אמרה לי אם: האי ינוקא דלית ליה חלוק לייתי בליתא דאית ליה שופתא ולכרכיה לשופתא לתתאי ועייף ליה לעילאי״. אספלנית (פּלאַסטער), תחבשת. „אמר אביי: אמרה לי אם אספלניתא דכולהון כיבי, שב מינאי תרבא וחדא קירא; רבא אמר: קירא וקלבא רישינא״, היינו שבעה חלקים שומן וחלק אחד זפת, רבא אמר חלק אחד שומן וחלק אחד זפת. ע״פ הרמב״ם אספלנית — רטיה (דיקע זאַלבע). „הראשונים היו עושין ד׳ חלקים חלב או שומן תרנגולין, שאינו מלוח וחלק אחד שעוה או זפת וממרחין אותו על מטלית של בגד ונותנו על המילה. בספרד ופרובנציא

יהיו קצרים, כי לעתים קרובות העור הפנימי קשה מאד וכבד לקרעו. גם יקרה לפעמים, כי העור הפנימי עב פי שנים מהעור החיצון ואם חודי צפרניו ארוכים, יוכלו להכפף לאחוריהם או להשבר בעת הפריעה. לפעמים עור הפריעה אינו נחתך כלל ביחד עם העור החיצון, ואז עור הפריעה ארוך מאד ומכסה את כל ראש הגיד ויראה רק נקב צנור השתן. המוהל מכנים צפרניו בנקב הזה ותופס את העור וגם את הבשר אשר מסביב לנקב, ומלבד כאב עצום יגרום בזה גם נזילת דם רבה וסכנה גדולה לַתינוק. לפעמים יראו עורות דקים על העטרה, אשר יכסו את עור הפריעה, והמוהל צריך להסירם, למען יוכל לפרוע כדת. אחדים מהמוהלים ידמו, כי בעשותם חתוך גדול בערלת התינוק, עד כי יחתך גם רוב עור הפריעה, אז תֵעשה הפריעה על נקלה בצפרנים. אבל טועים הם ונהפוך הוא, כי אז כבד מאד לתחב את הצפרנים.

אם עור הפריעה קשה מאד וצפרני המוהל רכות, יעשה לו לפי מדת אגודלו צפרן משן או מכסף, למען יקל לו לתפוס את העור, כי העור הפנימי הוא לפעמים דבוק מאד אל העטרה וגם חלק הוא וכבד לאחזו. אם שפת עור הפריעה צרה מאד, עד שאי אפשר לתפסה בצפרנים, ישתמש במספרים, שהענף האחד מהם הוא דק מאד, ובראשו כפתור ענול וקטן ואותו יכנים בין ראש הגויה ובין העור הרך ויחתוך מעט את שפתו, כדי להקל את הפריעה, אבל הדבר הזה דורש זהירות יתרה, כי יש לפחד, פן יכנים המוהל במשגה את ראש הענף אל פי צנור השתן, תחת להכניסו בין ראש הגויה ובין העור הרך, והדבר הזה יוכל להביא את הילד לידי סכנה גדולה. לפעמים דבוק עור הפריעה מאד אל הגיד וכבד הדבר להפרידו מן בשר הגיד, שאם יתפשו את עור הפריעה יקרעו גם את בשר הגיד עמו. במקרים כאלה נוהגים המוהלים לתפוס את הגיד ביד השמאלית ובצפרן האגודל של היד הימנית ינרדו את בשר הגיד, עד הביאו לשפת עור הפריעה, — אם לא התך המוהל את עור הפריעה, יען שנשמט ממנו בעת החתוך, יחתוך פעם שנית את עור הפריעה, ובזה ייטיב לילד, באשר כי הפצע ימהר להרפא.

בערלה קצרה או כבושה צריך לחתוך מהעור אך טבעת דקה. במקרים כאלה טוב לתפוס את הערלה מצד הבטן במלקחים, התופסים את עור הערלה מעצמם, ולכרות את חלק הערלה היוצא מהמלקחים חוצה, כי אם לא יאחז המוהל את הערלה במלקחים, כי אם באצבעותיו, כבד להזהר, לבלי לנעת בעת החתוך בבשר העטרה. — בנולד מהול או חצי מהול (ערלתו נמצאה רק לצד בטנו ולצד הכיס אין ערלה כלל), טוב טוב לחתוך במספרים או עוד יותר טוב מזה לפרוע, לגלות העטרה קודם החתוך ואח״כ לחתוך במספרים את

או בצבת לאחוז בהן את הערלה (קלעממע, צאַנגעלכען) העשויה משן, מכסף או ממתכת אחרת, ואשר נסדקה באמצע. האחיזה הזאת מגינה על הגיד, שלא יפצעהו סכין המילה, כי היא מפרדת את עור הערלה מבשר האבר. האחיזה נסדקה באמצע ובסדק הזה ישים המוהל את הערלה וחותך אך את חלק הערלה היוצא מן הסדק, את האחיזה יעמידו משפע. טוב טוב להשתמש באחיזה משן ולא ממתכת ושתהיה חלוקה גם בפנים הסדק, לבלתי לגרום כאב להילד. אם הסדק בהאחיזה רחב והגיד קטן והעטרה איננה עבה, ימשמש בידו את האבר קדם תחיבת האחיזה, למען הוכח, אם לא נתחב בשגגה חלק מהעטרה בהחריץ. אם הסדק באחיזה צר והגיד גדול והעטרה עבה, יבא לתוך הסדק אך חלק קטן מהערלה ויחתוך מהערלה פחות מדבעי, ע"כ ישתמשו אך באחיזה, אשר הסדק בה רחב מלמטה והולך וצר למעלה וישימה על הערלה מלמעלה למטה, ואח"כ ימסרה להסנדק או לאיש אחר וימול. הספרדים משתמשים באחיזה, שיתד קטן לה (סטילעט), כדי להוכח, אם הערלה דבוקה אל העטרה או לא. בצרפת משתמשים גם במלקחים, אשר קפ"ץ להם (פּעדערנדע פינצעטע), אשר משימים אותם על הערלה לרחבה, והמלקחים מגינים על העטרה לבל תפצע. ברוסיה, גליציה ובמזרח משתמשים המוהלים באצבעותיהם ויחתכו עד קצה אצבעותיהם האוחזות בהערלה. במקרים רבים טובה האחיזה מאד, אבל בכלל תצר את מקום החתוך הצר מאד גם בלעדי זאת.

3) הפריעה: עור הערלה הוא עור כפול. הראשון הוא העור החיצון, בלשון המוהלים עור החתוך, השני הוא העור הפנימי, בלשון המוהלים עור הפריעה. אחרי כריתת הערלה מתכוין העור החיצון והולך כלפי מעלה ועל העטרה נראה עור רך, זה עור הפריעה. המוהל תופס בצפרניו את שפת עור הפריעה וקורעו, אח"כ הוא מחזיר את העור לאחוריו עד שפת העטרה, למען יתחבר עור הפריעה אל שפת הפצע של עור החתוך. המוהל יתפוס בידו השמאלית את האבר וישים את צפרן האגודל של ידו הימנית בין שפת העור הפנימי ובין העטרה. ואח"כ יתחוב גם את צפרן האגודל של ידו השמאלית וימשוך מעט את העור אליו ויקרעהו, ואח"כ יקלפו הנה והנה לצד ימין ולצד שמאל ויהפך את העור הוצה. המוהל יזהר לקרוע למעלה על העטרה, לצד בטן התינוק ולא לצד הכים. בראשונה יקרע ואחרי כן יקליף. אם יעשה הפריעה בלא קריעה, היינו אם ידחק את העור הפנימי למעלה על העטרה עד הביאו אל החריץ המקיף את הגיד, היינו, עד גבול העטרה, אז יחזור העור למקומו הראשון וגם פצע המילה לא יעלה ארוכה במהרה, יען כי העור הפנימי לא נהפך באופן כזה, אשר שוליו יתחברו לשולי העור החיצון, — חודי צפרניו

צריכה למשוך את ערלתו מבפנים מעט כל שבעת הימים. שיהיה נוח למולו ביום השמיני. אבל תזהר שלא תהא מושכת וממעכת יותר מדאי, כי המשמוש קשה, „פן יצבה הגיד". *) הסנדק ישים את ידו הימנית תחת ברכי התינוק ובאצבע האגודל יחזיק ברגלי התינוק מלמעלה, כדי שלא יבעט הילד ברגליו וידו השמאלית ישים תחת אחורי הילד ויגביה מעט את התינוק למעלה. ראש התינוק מונח על זרועו השמאלית ונותנים ספסל קטן, לא גבוה ביותר, תחת רגלי הסנדק. 3) החתוך: המוהל ינגב את אבר התינוק, שלא יהיה לח, לבל תשמט הערלה מידו, בטרם יגמור את החתוך, אח"כ ימשמש המוהל באצבעותיו, כדי להבחין בין הערלה ובין בשר הגיד, אבל לא יקשה את הגיד יותר מדאי, כי ע"י הקשוי מתקבץ הדם בהשרירים, הסובבים את הגיד ובצנורי הדם ויצא דם רב בעת החתוך. אח"כ יאחז בחזקה את עור הערלה בג' אצבעות ידו השמאלית, והן: זרת, קמיצה ואמה, בשתים הראשונות ימשוך את העור למעלה ובשלישית ידחק את ראש האבר אחורנית מעט, לבל יגע בראש הגיד ואח"כ יכרות את הערלה בידו הימנית **בהולכה בפעם אחת ולא בדריסה.** בכלל יחתוך לצד הבטן יותר מאשר לצד הרגלים, כי נזילת הדם היא על פי רוב מהעורק דנמצא בעבר השני של הגיד לעמת כים הביצים, הנקרא בשם עורק הרסן Arteria frenuli, ע"כ נזהרים מוהלים מומחים להחזיק את הסכין בשעת כריתת הערלה לא בזוית נצבת (פערפענדיקוליאר) אל ארך הגיד, כי אם מעט באלכסון: מלמעלה למטה ומאחור לפנים, לבלי נגוע בעורק הרסן, הנמצא בתחתיתה של העטרה.

במנורת המאור נר ג' כתוב: „המילה עשויה בקולמוס, שתתכין מן העורות שלמעלה שלא יעשה כרות שפכה". כונתו לחתוך מלמעלה למטה בשפוע. אם הערלה ארוכה יחתוך המוהל באופן כזה: יתפוס את הערלה בשתי אצבעות ידו השמאלית, באצבע ובאמה, בצד התחתון של הערלה ובאגודל יאחז בצד העליון של הערלה, נמצא שתי אצבעות למטה ואחת מלמעלה, כדי שיוכל לחתוך ברוחב, כי למען מהר את החתוך טוב יותר לחתוך ברחב מאשר בארך; ואם הערלה קצרה טוב לחתוך בארך. בצד האחד יאחז את הערלה בהאמה ובצד השני בהאגודל ואת האצבע יתן מלמעלה, נמצא „אמה וגודל" משני הצדדים ואצבע למעלה. אם עור החתוך עב, צריך לחתוך יותר מעט, אם העור דק, יחתוך פחות מעט. אם הגיד קטן והערלה גדולה, יחתוך מהערלה יותר. בכלל, לפי ארך או קצר הערלה, יוסיפו או ימעטו לחתוך מצד הרגלים. במדינות אחדות: באשכנז, צרפת, אנגליה ואמריקה משתמשים המוהלים במלקחים

*) כללי המילה לר' יעקב הגוזר בספר „זכרון ברית לראשונים", תרנ"ב.

דין מי שמתו אחיו מחמת מילה, אינו מחמת חסרון בקיאות במוהל. אבל מפני איזה חסרון בטבע התינוק, כי במעשה הקדמונים לא היה שום סכנה במציאות הן בעבור שהפעל הזה היה אז כריתת הערלה ולא יותר וחתוך קצת עור לבד אין בו מה שיסבב סכנה, הן בעבור שהקדמונים התנהגו בתבונה ודעת יותר מבימים האלה והיה פשוט אצלם, שלא יזיד איש למלא את ידיו להיות מוהל אם לא קדמו לו הידיעות הצריכות, מה שאין הדבר כן בזמננו, אשר קפצו בקיאים ובלתי בקיאים להתעסק בפעל הזה ומזה נולדו המכשולים, שלא היו מקדם. — בשו"ת „המצרף", ח"א סמן כ"ג כתוב: רופא אומן ומוהל מומחה אחד שאל, יען כי כבדה עליו המלאכה הזאת וגם מפסיד זמן רב עבור זה ורוצה למשוך ידו מאמנות המילה והשיבו לו: הנה מש"ס סנהדרין ובשבת משמע, שרק הרופא הוא המל את התינוקות, מאחר שהמלאכה הזאת יאתה לרופא יותר מלאנשים אחרים, לכן לא ימשוך ידו מהמלאכה הזאת. — מלבד זאת מציני בתלמוד (ע"ז כ"ו ב'): ישראל מל את העכו"ם לשום גר, לאפוקי משום מורנא (רש"י: תועלת, שיש לו בערלתו). מורנא נמצא ג"כ בחולין דף מ"ט א': מורנא בהריאה, כן נודע לנו טעם המילה משום „נימי" (מדרש רבה בראשית מ"ו). כבר לשער, מה היא מורנא, אבל „נימא" הוא Noma בלשון רומית, Nome בשפת יון וכונתם לסרטן או למכה טריה, שאנקער בלע"ז.

ב) מכשירי המילה. בתור מכשירים להמילה הננו מוצאים, כי צפורה לקחה „צר" וגם ביהושע „חרבות צרים". התלמוד מרשה להשתמש בכל דבר החותך, מלבד בקרומית של קנה, מפני שקסמים נתזים ממנה ויבא לידי כרות שפכה. בכלל השתמשו בסכין או סכינא (עבודה זרה כ"ו) או איזמל, הוא הסכין, אשר המנתחים ישתמשו בו לנתוחים.

ג) אופן המילה. אופן המילה לא נזכר לא בכתבי הקדש ולא בתלמוד. כפי הנראה היה אופן המילה ידוע ונמסר על פה מדור לדור. אופן המילה, הנהוג אצלנו, בני ברית, מקדמת דנא, מתחלק לשלש פעולות, מלבד ההכנות הקדמות להמילה ורפוי הפצע, הראשונה — החתוך, השניה — הפריעה, השלישית — המציצה, רפוי הפצע, היינו עצירת הדם והתחבשת, 1) ההכנה היא החתול, לבל יוכל הילד להתנועע בעת המילה; ע"ד ההכנות קודם המילה לא נזכר דבר בהתלמוד. אופן החתול צריך למוד. המילדות העבריות בקיאות מאד בדבר הזה ומנתחים נודעים לשם התפלאו על ידיעתן, כמו המנתח העליוס. בימי הבינים נהגו, כי המילדת היתה ממעכת את הערלה בקטן שיש לו עור קשה בין אצבעותיה כל ז' ימים בעת הרחיצה, מפני שהיא מתרככת על ידה ונוח למולו ביום השמיני. וכן לקטן, שאין לו ערלה גדולה

דברי ר׳ יהודה, אמר ליה ר׳ יוסי: וכי היכן מצינו מילה מן התורה לשמה, אלא מל והולך עד שתצא נשמתו (היינו: ימול לשם הר גריזים ומאי איכפת לן). הערת ר׳ יוסי יחידה במינה! מלבד זאת הננו רואים מזה, כי בכרו את הרופא המוהל על המוהל הפשוט וכל השקלא וטריא מיוסדה רק ע״ד רופא ישראל ורופא נכרי ולא ע״ד אנשים, שאינם רופאים. אבל בכלל החזיקו בהדעה, כי המילה נתקנה רק לשם מצוה וגוי אין רשאי למול. „המל ימל״ קרי ביה „המָל ימל״. מי שנמול ימול לאחרים, פרט לגוי, שאינו נמול, שלא ימול. ונוהגים לחזור אחרי איש ירא והדר. מצאתי בספר „זכרון ברית לראשונים״: הב״י כתב ביו״ד סמן של״ג דלגבי הרופא נזרו שלא יתעסק ברפואה אא״כ הוא בקי, דאל״כ הרי הוא שופך דמים ואם רפא שלא ברשות ב״ד וטעה והזיק פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים, ואם המית בשגגה גולה. לענין זה אין חלוק בין רופא למוהל, והחיים והמות בידיהם ולפעמים יוצא דם רב, ואם לא ידע (המוהל) מזור ותרופה לעצר הדם, הרי כפשע בינו ובין המות, וגם המוהלים שמתעלפין מדם המילה או ידיהם רועדות אסור להם למול, כי איך יהיו חיי האדם גרועים יותר מחיי הבהמה, שבשחיטה המתעלף ואשר ידיו רועדות פסול, דברור לה מיתה יפה בעינן, וגם המוהלים שהזקינו וידיהם כבדות עליהם או אור עיניהם אין אתם, אינם ראוים עוד לעסוק במצוה זו, וראיה מהלוים שאמרה תורה ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבודה. — כתוב בספר „סוד ה׳״: כל מוהל, שכהו עיניו מראות באופן שלא יראה כ״א בבתי עינים, לא ימול עוד, ואל יאמר שלוחי מצוה אינם נזוקין, דבמקום דשכיחא היזקא שאני. בספר הזכרונות סמן תתק״ן: צריכים לתקן שלא ימול שום אדם עד שיטול רשות מב״ד, שיודעים שהוא מומחה ובקי כמו בשחיטה. בשלחן ערוך לר׳ יהודה אריה די מודינה ז״ל כתוב: תחלה היה לתת סדר, שלא כל הרוצה לימול ימול וישלח ידו במה שהוא סכנת נפשות גדולה, אלא היה להם להרחיב הדבור בלמוד אומן יד ולהודיע בחכמת הנתוח באותו אבר מה שהוא מקום עורקים וגידים ואיך יתקן המוהל כליו ומצב הילד ורפואות החתוך ועצירת הדם ולצות שתחלה יאמן ידיו במילת ילדים מתים או בכלבים ולפני מוהל בקי ילמדהו ויתן לו רשות שהרי בשחיטת עוף ובדיקת סכין החמירו, שלא יוכל לשחט בלי רשות ובחיי הי מדבר שבלי לא הקפידו כלל כ״ש ויותר שצוו על הפריעה, שלא בא בתורה אלא החתוך בשר ערלה, שפרושו מה שהוא בשר חופה ומכסה ודבר זה צריך דעת יתרה למוהל.

החכם ישי״ר כותב בספרו „בחינת הקבלה״: לא מצאתי זכרון מזה בכל ספרי הקדמונים שבא תינוק אחד לידי סכנה בעבור פעולת המילה, ומה שזכרו

דין *). כי הרופאים היו מוהלים, נראה גם מדברי הגמרא (סנהדרין י"ז): כל עיר, שאין בה עשרה דברים, אין ת"ח רשאי לגור בתוכה וכו' רופא... ופירש"י: רופא, שיודע למול. גם מדברי הגמרא בפסחים נראה, שהרופאים היו מוהלים וז"ל הגמרא שם (דף ז' ב'): ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על המילה, התם הכי נימא נימא לימול וכו'. פירש"י: נימא לימול בתמיה, משמע דאותו רופא, המל את כל בני העיר צוה למול את התינוק הזה. בהלכות גדולות דיני מילה, גורס המחבר את המאמר: אמר רב פפא האי אומנא דלא מייק, הא „אסיא" דלא מייק.

אחרי כן התחילו אנשים פשוטים ולא רופאים למול, אבל כפי הנראה לא היו בקיאים במלאכתם, כמו שנראה מהמאורע עם רב אדא בר אהבה, דאיתיליד ליה ההוא ינוקא כשהוא מהול, אהדריה אתליסר מהולאי עד דשויה כרות שפכה (שבת קל"ה וכן בירושלמי). — ואלה האנשים היו נקראים גם בשם גוזר, כמו ר' יהודה הגוזר (שבת קל"ה ב'). והירושלמי מספר לנו גם ע"ד „רחוב המוהלים" **). לכן אמרו בשם רב: תלמיד חכם צריך שילמד שלשה דברים: כתב, שחיטה ומילה (חולין ט' א'). אחדים מבעלי התלמוד הביטו עלי המילה כמו על נתוח סתם: אמר ר' יוסי וכי היכן מצינו מילה מן התורה לשמה? (עבודה זרה כ"ז ב'). אחדים הביטו על המילה כמו על חק ומצוה, ומטעם זה היו דעותיהם שונות, אם רשאי רופא נכרי למול או לא, אם רופא עברי אין בעיר. אבל כלם הסכימו, גם החפשים הקיצונים, כי הרופא הנכרי צריך שיהיה מפרסם לרופא מומחה. „עכו"ם לא ימול ישראל מפני שחשודים על שפיכת דמים דברי ר"מ וחכמים אומרים עכו"ם מל את ישראל בזמן שאחרים עומדין על גבו, אבל בינו לבינו לא, ור"מ אומר אפילו אחרים עומדים על גבו לא דזימנין דמצלי ליה סכינא ומשוי ליה כרות שפכה וכו'. ורמינהו: עיר שאין בה רופא ישראל ויש בה רופא כותי והופא עכו"ם, ימול עכו"ם ואל ימול כותי, דברי ר"מ, ר"י אומר, ימול כותי ולא ימול עכו"ם וכו', והכא במאי עסקינן ברופא מומחה, אם היה מומחה לרבים מותר; והתניא: ישראל ימול את הכותי וכותי לא ימול ישראל מפני שמל לשם הר גריזים,

*) השערתי הזאת נוסדה על דברי הגמרא: „האי אומנא דלא מייץ עברינן ליה", אחרי כי אפשר היה להעבירו, יש לשער, כי אך להאומנים המוסכמים היתה הרשות למול.

**) המוהל נקרא גוזר אך בהתלמוד הירושלמי ובתלמוד בבלי נמצא אך פעם אחת ר' יהודה הגוזר (בימי ר"י הנשיא, נכדו של רבי), הירושלמי יספר ע"ד רחוב המוהלים: „חד, ר' פנחס סלק להכא חזא בפתח דשוקתא דגזוראי" (ראה בפתח של שוק המוהלים) (ירושלמי עירובין ה' ה').

הילד הנולד לשמונה חדשים לבן מות. אינם משניהים עליו כדבעי ומזה למות תוצאות.

טו.
כללי המילה.

א) המוהל. בימים קדמונים היה האב עצמו מל את בנו, כמו שכתוב „וימל אברהם את יצחק בנו". גם נשים מלו את בניהן, כמו צפורה, אשת משה, אף כי אבי הבן, משה, היה באותו מעמד, כאשר נראה מהמשך הספור. גם בימי התלמוד מלו נשים את בניהן, כאשר נראה מספר השמונאים: „והנשים, אשר מלו את בניהן, הומתו על פני המלך", „וגם אשה אחת, אשר ילדה בן אחרי מות בעלה ותמל אותו לח' ימים", „כאשר גזרו סנקליטין על המילה וכו' נכנסה לתוך הקיטון והוציאה קופסא, שהיתה המילה בתוכה" (דברים רבה פ' ב'). וכן ישנם עוד מאמרים, המראים, כי גם הנשים מלו את בניהן, כמו הברייתא: תניא אמר ר' נתן: פעם אחת הלכתי לכרכי הים ובאת אשה אחת לפני שמלה בנה ראשון ומת, שני — ומת, שלישי הביאתו לפני וכו', המתינה לו עד שנבלע בו דמו ומלה אותו וכו'. שוב פעם אחת הלכתי למדינת קפוטקיא ובאת אשה אחת לפני, שמלה בנה ראשון ומת, שני—ומת, שלישי הביאתו לפני וכו', המתינה לו ומלה אותו וכו' (שבת קל"ד א'). עוד ראיה מאימא דאביי, אשר היתה מומחית גדולה ברפוי פצע המילה (שבת קל"ג קל"ד). כן נאמר שם: אימא דאביי עבדה כיסתתא לפלגא, ופירש רש"י: לתינוקות, הבאים לידה לתקן מילתם. בעבודה זרה (כ"ז א') נמצא שקלא וטריא, אם אשה צריכה למול או לא, וסים שם: „מילה אינה כשרה באשה דאתיא איהי (צפורה) ואתחלה ואתא משה ואנמרא". ובשו"ע יו"ד סמן רס"ד כתוב דהכל כשרין ובעל ספר יראים כתב: דאשה יכולה למול כדכתיב ותקח צפורה צר, ורבינו אברהם הכהן בזולת לבני פולין כותב: אם אין איש וזמן עובר, בנשים משבחת תהיה תחת גבר, תבורך מנשים אשת חבר.

אחרי אשר נתקנה הפריעה נגד „משוכי הערלה" ולא נקל היה עוד לעשות את הנתוח, היה הרופא מל, שנאמר: „עיר שאין בה רופא ישראל ויש בה רופא ארמאי ורופא כותי, ימול ארמאי ואל ימול כותי" וכו' (מנחות כ"ד); או לעתים יותר רחוקות מל האומן (מקיז דם), אשר היה מוסמך מבית

איננו מכוסה בכתמים. מראה אדום מאד וחום הגוף מתגבר. אם הילד יוכל לינק אין כל חשש בהמילה, אבל אם כבד להתינוק לינק, החובה להמתין עד שירפא.

6) מחלת השושנה. מקורה בהמתנים, המתכנסים על פצע הטבור או על הפצעים הקטנים בעור החיצון, כמו באברי ההולדה, בפי הטבעת וכו׳. ומשם יתפשט הטבע האדום בכל הגוף. חום הגוף מתגבר והילד בסכנה עצומה.

7) מחלות הטבור. כמו: דלקת הפצע או נזילת דם רב מהטבור, אחרי אשר הטבור כבר נפל.

8) אם העור מכוסה בכתמים קטנים אפשר למולו. אך אם נמצאו על העור בהרות רבות, נגעים גדולים ואבעבועות, המלאות מוגלא, אסור למולו.

9) שבר בכים. היינו: יציאת בני המעיים דרך דופן הבטן להכים.

10) Malaena neonatorum. המחלה הזאת תבא אך לעתים רחוקות. סמניה: דרך הפה, האף ובני המעים יצא דם רב. המחלה מסכנת מאד ותשים קץ לחיי הילד.

11) מים בראש, Hydrocephalus. הראש גדול יותר מהמדה הדרושה ומלא מים.

12) אם פניו חורים מאד ובשרו רזה סמן הוא למעוט הדם.

13) מחלת הענבת. מראה הילד רע מאד, לכפות רגליו מראה נחשת עור־האף הרירי צבה ומוציא מקרבו מיץ לח, בירכתי הפה נמצאים סדקים, וכן גם בפי הטבעת כתמים, אשר יתנשאו אך מעט ע״פ העור ואשר מראה נחשת להם מכסים כל הגוף בכלל ואת אחוריו בפרט. ועל מקום הכתמים הצמהנה לפעמים אבעבועות, או הכתמים יתכסו בקשקשים דקים כסובין, לפעמים נמצאות מכות טריות, העמוקות מקצותן או בהרות אדומות מאד או גם גרב אבעבועות, הנמצאות בעפעפים, בעינים, בשפתים ובבית הבליעה. נחוץ לדעת, כי מחלת הענבת תבא בנולדים בירושה מאבותיהם, והמחלה הזאת תוכל להביא בסכנה עצומה את המוהל ואת כל בני הבית *). פה המקום להעיר על השטה, שהחזיקו בה חז״ל, באמרם .הנולד לז׳ חדשים אינו חשוב נפל, בן שמינה חשוב נפל, הרי הוא כאבן ואסור לטלטלו׳. בהשטה הזאת החזיקו כל הרופאים הקדמונים גם מבני הנכר, אולם באמת לא כן הדבר. לפי הספירה המדויקת נודע לנו עתה ברור, כי בן ח׳ מסגל יותר לחיות מבן ז׳, אם הכלכלה טובה והשמירה מעולה. המון העם מחזיק עד היום בטעות הזאת, ורבים בחשבם את

*) מניתי בזה את המחלות המצויות ביותר בנולדים ומובן מאליו, כי אי אפשר למנות כל המחלות המעכבות את המילה כמו אי רצון לינק, שלשול, הקאה תמידית, עצירת הרעי, כל המחלות אשר אליהן נלוה הגברת חום הגוף, שיעול וכו׳ וכו׳.

עורם צפד על בשרם, מפני כי רקמת השומן לא התפתחה בהם כראוי. הנשימה קצרה, והם ישנים כמעט תמיד. מראיהם בכלל רע מאד. ריאתן לא התפתחה כראוי. כוסף האכילה מעט הוא וכבד להם לתפוש את דדי מינקתם ולינק בחזקה. לעתים תכופות נמצאים כמהים ופטריות בפיהם וגם מחלת הירקון, אשר לא במהרה תחלוף. הטבור יפל לא בזמנו הקבוע, אלא ביום התשיעי והשנים עשר לימי חייהם. וגם צרבת נראה בטבור. ילדים כאלה נולדו ע״פ רוב בשבוע העשרים והשמונה להריון ו מ ס ג ל י ם ע ו ד ל ח י ו ת, אם ההשגחה עליהם רבה והכלכלה טובה.

2) מחלת השבץ, Tetanus. למחלה הזאת מדרגות רבות, לפעמים תגלה במדה מעטה ולפעמים במדה מרובה. אם במדה מעטה כבד לפעמים להכירה, אך שחוק קל ואיזו תנועות משונות ולא יותר. אולם במדה מרובה נקל להכירה לא לבד להרופא, כי אם גם לכל העומדים עליו: התכוצות שרירי הפנים, הידים והרגלים, העינים מתגלגלות בחוריהן או תעמודנה בלי כל תנועה, חריקת השנים, מראה תכלית להשפתים, קצף יז מפיו והנשימה כבדה מאד. סבת המחלה היא במדה מועטה אי שמירת חקי הכלכלה.

במדה מרבה: עצבי הילד העלולים לגרוי יותר מאשר בגדולים או פצעים, כמו פצע הטבור הפתוח עוד ופצעים קטנים, בעורו הרך. המחלה מסכנת מאד אך לעתים רחוקות יחיה הילד.

3) דלקת העינים בנולדים. המחלה הזאת באה בין היום השני והחמישי להולדם. מקור המחלה בעור המאחד, אשר מראהו אדום, וכמו כן גם העור הלבן שבעין, המתאדם מאד. סמני המחלה הם: דלקת העפעפים, מוגלא רבה ועבה בזויות העינים, הסגורות כמעט תמיד וכבד מאד לפתחן. סבתה: התדבקות מצד האם, המנוגעת במחלת הזיבה או גם בזיבת־לובן ((ווייססער־פלוס), המחלה מסכנה מאד.

4) מחלת הירקון במדה מרבה, אשר תבא לרגלי מחלות רבות אחרות, לפעמים ע״י לחיצת הכבד בעת החתול, או יען כי זפת־הילדים לא הורקה כראוי. סמניה: מראה ירוק להפנים, ללובן העינים ולכל עורו. להשתן הרעי מראה ירוק או אפר (גרוי), המחלה תוכל להמשך שבועים ויותר. ואסור למול תינוק כזה, אבל אם המחלה התפתחה אך מעט, אפשר למולו בלא שום חשש.

5) כמהין ופטריות בפי הילד, Soor, Aphtae, במדה מרובה. סמניה: כתמים לבנים ואבעבועות בשפתים. על הלשון ועל החיך, מושבם בעור הרירי בפה, אשר משם ירדו אל הקיבה ובני המעים. להעור הרירי, אשר

צווי רופא מומחה, שיש לו רשיון מהממשלה, מפני פקוח נפש, אם צריך למולו ע״י הכשרים למול דוקא או אפילו ע״י הפסולים למול.

יג.
סמני בריאות הילד.

הסמנים המבהקים, אשר על פיהם נוכל להחליט בברור, כי הילד בריא ושלם ונולד בזמנו, הם: ארך הילד בכלל 52 סנטימטר, משקלו $3^1/_2$ קילוגרם, עורו לבן או אהמדם, תבנית גופו ענולה, שערות ראשו ע״פ רוב שחורות או כהות, שחיסי האזנים והאף קשים מעט או יותר, כן גם הצפרנים קשות מעט או יותר ועולות ממעל לקצות האצבעות, המכושים נמצאים בכים, המלא קמטים, עצמות הראש מקורבות זו אל זו וקשות, בצעקתו ישמיע קול חזק ובריא, מתנועע בכל אבריו הנה והנה, עושה צרכיו, משתין ומוריק גופו תמידים כסדרם.

סמני הילד, אשר לא נתבשל כראוי, או אשר נראו בו סמני רקבון, הם: מראה הילד רע מאד, ראשו גדול יותר מהמדה, שערות ראשו דומות לנוצר רכה, הצפרנים אינן מגיעות עד קצות האצבעות, שחיסי האזנים והאף רכים, עורו אדום מאד ומכוסה בנוצה רכה, בפניו קמטים רבים, הנותנים להנולד מראה איש בא בימים, הטבור נמצא בקרבת מקום להגיד, מתנועע אך מעט, נטיתו לשנה רבה מאד, משקלו פחות משלשה קילוגרם, ארכו פחות מן 45 סנטימטר, בצעקתו ישמיע קול נחרה.

יד.
המחלות המעכבות את המילה.

1) חלשה כללית. חלשה כללית הננו רואים ע״פ רוב בילדים, אשר לא נולדו במועדם, או אשר מחלות אבותיהם עברו להם בירושה, או אשר סבלו עוד ברחם אמם, משקלם מעט, לא יותר משני אלפים ושש מאות גרם, ארכם 44—40 סנטימטר, קולם נמוך, וכמעט לא ישמע וצועקים אך מעט, מראה פניהם כמו זקנה קפצה עליהם, כי נראים כזקנים וקמטים רבים בפניהם.

לו מזונותיו מן השמים ואומרים לו: על חייו הוא לא חס, אני אחוס עליו (שבת קכ"ט). במלים „אדום" ו„ירוק" כונו חז"ל לשני ההפכים הבאים בהתינוק: „אדום", היינו רבוי הדם, הנטיה לדלקת ולכל המחלות הבאים בעקבותיה, אין מלין אותו עד שיבלע בו דמו, היינו עד שיתמעט הדם ועד אשר המחלות הבאות לרגלי רבוי הדם, תעבורנה; ואם התינוק ירוק, היינו מעוט הדם וחולשה כללית, כמו בלידה מקדמת וכדומה, אין מלין אותו עד שיתרבה דמו וההלשה תעבור. *)

ביו"ד סמן רס"ד מצאתי כתוב (בהגהה: רמ"א): תינוק שהוצרכו למולו תוך ח' מפני הסכנה אין חלוק בין ישראל לכותי (ע"ד המוהל) וכו'. כבד לשער את כונתו בהמבטא „מפני הסכנה". האמנם כונתו למחלת הפהימאזים? (ראה להלן). כותב הטורים האלה מל ביום הכפורים תרס"א תינוק בן ח', אשר סבל במחלת הפהימאזים ולפני המילה השתין בכבדות. ב„שאגת אריה" סמן נ"ב מצאתי את השאלה הזאת: תינוק, שצריך למולו קדם שמיני ע"פ

*) הנני להביא ראיה לדברי: אמר אביי: אמרה לי אם: האי ינוקא דסומק, דאכתי לא איבלע ביה דמא, ליתרחו ליה עד דאיבלע ביה דמא ולימהלוה; דירוק ואכתי לא נפיל ביה דמיה, ליתרחו עד דנפיל ביה דמא ולימהלוה (שבת קל"ד א'). פירש"י: דסומק: כל בשרו אדום ולא איבלע בה דמו בבשרו, דעכשיו כל דמו מצוי בין עור לבשר וכשמוהלין אותו יוצא כל דמו, עכ"ל רש"י וממנו העתיקו הפוסקים. פירוש רש"י מורה על אי-דעתו את חק מרוצת הדם, כי לו היה הדם רק בין עור לבשר ולא באברים הפנימיים, לא היה התינוק חי. לכאורה נראה, שכונת חז"ל לתינוק ממשפחת נזובי הדם (ראה להלן בפרק האֶמאפהיליא), אבל המבטא „לא איבלע דמא" מורה, שכונתם לעדף הדם. ע"ד הירוק כותב רש"י: לא נפל ביה דמיה, לא בא בו דם ומתוך כך חלש הוא ואין בו כח וממהר לחליש ולמות. מדברי רש"י נראה, כי כונת חז"ל בירוק למיעוט הדם ולחלשה כללית. עוד ראיה יותר ברורה: ראיתיו שהוא ירוק, הצצתי בו ולא ראיתי בו דם ברית (שבת קל"ד א'). פירש"י: „תרתי לגריעותא, חדא דאי מהול ליה לא נפיק מיניה דמא והטפת דם ברית מצוה ברכתיב גם את דם בריתך (בכלל דברי רש"י אינם נכונים, כי באמת יוצא דם גם בירוק ובחור) ועוד דמסוכן הוא ומשום חולשא, שלא נוצר בו עדיין דם", עכ"ל. מזה נראה ברור, שכונתם למיעוט הדם. מבאורו של רש"י הנ"ל רצו איזה מפלפלים להוציא משפטם, כי כונתו בזה לדם מציצה, אבל מי שעיניו בראשו יראה ברור, שכונת רש"י לא לדם מציצה, אלא להדם היוצא ע"י החתוך כמו שנמצא פעמים רבות את המבטא „להטיף דם ברית" בנולד מהול ואין זה ענין כלל להמציצה ואי אפשר להביא ראיה מזה, כי המציצה מצוה בפני עצמה היא. ע"ז העיר הרב מהר"א מנדלזון ב„המאסף" הירושלמי תרנ"ט סימן י"א: ממקומו מופרך דרש"י קאמר שם: „דאי מהיל לא נפיק מיניה דמא", „דאי מהיל", דייקא, מהיל, היינו חתוך. כן כותב הש"ך ביו"ד סימן רס"ב, סק"ב: דלא נתנה שבת לדחות אלא על מצות מילה ולא על הטפת דם ברית (כשנולד מהול).

בין המחלות המעכבות את המילה מנו חז"ל אך אחדות, והן: „אדום". אין מלין אותו עד שיבלע בו דמו. כונתם באדום איננה נודעת לנו. כי כל הילדים הם אדומים בצאתם מרחם אמם. אצל אחדים בולטת הארמומיות ביתר שאת. הצבע הזה הוא תוצאות רבוי הדם על פני הגוף, הבא ע"י הגרוי, אשר יהיה בעור הילד לרגלי שנוי מזג האויר, אשר מסביב לו, שלא הרגל בו עוד, אך באדמומיות הזאת אין כל סכנה ומפאת חכמת הרפואה מותר למול ילדים כאלה בלי שום פקפוק, או אולי כונתם, שתקופת הדם איננה כהוגן, או אולי כונתם למחלת השושנה. אשר בה נראה הילד אדום. או כונתם להמחלה Ganosis, אשר בה צבע תכלת להילד, באשר כי מרוצת הדם בה איננה כראוי. „ירוק". כונתם בירוק איננה למחלת ירקון, אשר היא בכלל איננה מסכנת. ואשר תפגע בשמונים למאה נולדים. אלא כונתם למעוט הדם בהתינוק, כלומר הירקרקת, שהיא תמיד תולדת מעוט הדם, מה שקוראין Chlorosis, „בלייכזוכט". נקל הוא להוכיח. כי כונתם לא למחלת הירקון, כי אם לְמִעוּט הדם, כי אמרו: „אין מלין אותו עד שיפל בו דמו ויחזרו מראיו כמראה הקטנים הבריאים", היינו עד שיתרבה דמו. נפלא הדבר, כי חז"ל מנו רק את שתי המחלות האלה „אדום וירוק". האמנם לא ידעו רק משתי מחלות, המעכבות את המילה, אשר קראו אותן בשם „אדום" ו„ירוק". מחלות אשר אינן מסכנות כל כך? לפי דעתי אני כונת חז"ל היתה לא לשתי מחלות פרטיות. כי אם נתנו לנו שני סמנים כלליים למחלות רבות ושונות, המעכבות את המילה, והנני לבאר את דברי: אם בימינו אלה יחשבו, כי מקור כל המחלות הוא מעוט הדם ומחלות העצבים Chlorosis et Nervositas, היה בימיהם, לפי דעתם, מקור כל המחלות בעדף הדם ובנטיה לדלקת. „בריש כל מרעין אנא דם" (בבא בתרא נ"ח). „אמר שמואל (הרופא) פורסא דדמא כל תלתין יומין". רבוי הדם הביא בעקבותיו את הנטיה לדלקת והאחרונה היא מקור מחלות רבות ושונות, כמו מחלות חיצוניות (שחין, צרעת, נגעים וכו') וכן מחלות פנימיות עם הגברת החום בגוף, ובלא הגברת החום, מחלות הקיבה, בני מעים, הכבד והריאה, כאב הראש וכו'. ההפך לרבוי הדם הוא מעוט הדם, ואשר אין בו הנטיה לדלקת, אך בו כרוכה חלשה כללית ומסכנת, כמו: המחלה הירוקה במדה מרובה, אבוד דם רב מהשרר וכו' וכו'. כן הזהירו חז"ל לבלי להקיז דם יותר מדאי: „אמר שמואל בין הפרקים ימעט ובין הפרקים יחזיר וימעט" (את הקזת הדם). כן הזהירו לאכול ולשתות אחרי הקזת הדם: רב ושמואל דאמרי תרוייהו: כל המקיל בסעודת הקזת דם מקילין

היה יונק מכנה או צריך לאמו", ובאמת כן הוא עפ"י תורת הרפואה: אם מחלת אבב מהלה כתדבקת, יוכלו הבקטורים להדבק בפצע המילה.

המחלה, מה שאין כן בהשחתה רבה. וחכמים אחרים חולקים ואומרים להפך, כי כל מחלה היא פרטית, כלומר, שולטת רק במקום אחד בגוף; אם תשלוט באדם מחלת הלב, מחלת הריאה, מחלת העצבים או מחלת איזה אברים אחרים מיוחדים, אין גופו כלו חולה ואין פעולת שאר האברים מתקלקלת, אף כי ישתנו הסדרים בפעולת שאר האברים. ואולם סבת הדבר איננה מחלה שלטת בהם, והיא רק התגברות הפעולה והתאמצות כח החיים להשיב לתחיה את האבר החולה ולהשיב את סדרי פעולותיו על מכונם. הדעה המפשרת בין חלוקי דעות החכמים האלה היא: כל מחלה היא פרטית בתחלתה, אך אם הסבה היתה רפה וההשחתה ג״כ רפה וקלה, אז תשאר המחלה פרטית, ואם ההשחתה היא קשה, אז תתרחב המחלה במשך הזמן בשאר אברי הגוף והיתה למחלה כללית. במלים קצרות: „כל מחלה היא בתחלתה פרטית ואח״כ תוכל להשאר במצבה במקום אחד או להתהפך למחלה כללית. ע״פ הכלל הזה נוכל להוציא משפט, המתאים עם דעות חז״ל ועם חכמי הרפואה: כל מחלה התלויה בהגברת החום, היא לנו עדות נאמנה, כי המחלה חדלה להיות מחלה פרטית ותהי למחלה כללית, כי לא לבד ששוללת מהחולה את כחו בעת מחלתו, אבל עוד תשאיר עקבותיה בקרב הגוף גם אחרי סור הגברת החום, ע״כ צריכים אנחנו להמתין שבעה ימים, אחרי אשר שב הילד לבריאותו ואחרי אשר כבר עבר החום״. ישנם גם מחמירים, כגון מר שמואל, המהליט, אם חלצתו חמה, צריכין להמתין שלשים יום, אף אם המחלה שלטה בהילד אך שעה אחת (ירושלמי יבמות). אבל ישנן מחלות, אשר אין בהן הגברת החום הטבעי, ובכ״ז הן נחשבות למחלות כלליות ודורשות עכוב זמן ידוע, אחרי אשר שב הילד לבריאותו, כמו דלקת העינים, אשר אין בה הגברת החום, שבר יד או רגל בעת הלידה, פצעים גדולים, אשר אין בהם חום הגוף רב וכו׳ ועוד מחלות רבות. כן אמרו חז״ל: מכה של חלל (היינו במחלות פנימיות) מן השפה ולפנים מחללין עליהן את השבת, גב היד וגב הרגל הן כמו מכה של חלל (ע״ז כ״ח א׳). חז״ל הלקו בין מחלות, שיש בהן סכנה, למכות, שאין בהן סכנה, והמדרש אומר: „כל החולים בחזקת סכנה הם״ (מדרש קהלת רבה), אחרי כי אי אפשר להבחין בין המחלות, שיש בהן סכנה לבין אשר אין להן סכנה. רב האי גאון אומר: „כן בכל מיחוש, אפילו שאינו בכל הגוף״. שו״ת הגאונים לרב הילאי: כל תינוק שהוא מצטער בין מחמת חולי, בין מחמת ד״א, אין מוהלין אותו עד שיבריא. בשו״ת מהרי״ק: תינוק שחלה בחולי שיש בו סכנה ונתרפא ואח״כ חזר לחולי, שאין בו סכנה, מונין לו ג׳ ימים מרפוי השניה. *)

*) יעבץ במגדל עוז: „וכשם שתולין לו בחליו, כך תולין לו בחולי אמו, אם

בו נתוח המילה, וטוב היה להמתין עד ירח ימים או שני ירחים. אבל אנו אין לנו אלא דברי משה בן עמרם, זולת באלה האופנים, אשר בהם נתנה התורה רשות לרופא לחות דעתו, כי לא ימולו.

בכלל מלו את הילד בהיותו בן שמונת ימים וגם אם היום הזה חל בשבת. השעה איננה קבועה וכל היום כלו כשר למילה, אלא שזריזין מקדימין למצות שנאמר וישכם אברהם בבקר (פסחים ד׳ א׳) ולא מלין עד שתנץ החמה (מגילה פ׳ ב׳ ד׳). מזה נראה, כי חז״ל כבר הקדימו בזה את חכמי זמננו, כי כל מלאכה טוב לעשותה בבקר, בעוד אשר האיש איננו טרוד בדברים אחרים ודעתו צלולה, וכן לא טוב לעשות המילה קדם שתנץ החמה, היינו בעת שהלילה והיום משמשין בערבוביא, כי להמילה נחוץ אור החמה, כמו בכל נתוח הדורש מראית־עין. רב פפא אמר: יומא דעיבא ויומא דשוי לא מהלינן ביה ולא מסוכרינן ביה והאידנא דדשו בו רבים שומר פתאים ה׳ (יבמות ע״ב א׳). מזה נראה, כי שנוי האויר היה נכבד בעיניהם לפעולת הנתוח על החולה ובכלל חשבו את האויר והאקלים לדברים נכבדים מאד, וע״כ אמרו „ארבע רוחות מנשבות בכל יום ורוח צפונית מנשבת עם כלם, שאלמלא כן, אין העולם מתקיים ורוח דרומית קשה מכלן. אמר רבא אמר רב: אשה מפלת בו ושמואל אמר אפילו מרגליות שבים מרקבות בו. ר׳ יוחנן אמר אפילו שכבת זרע שבמעי אמו מסרחת בו״. שמואל אמר „הכל ברוח״ וכן עוד מאמרים.

והנה כל זה נאמר בילד בריא, אבל חולה אין מלין אותו עד שיבריא: „במה דברים אמורים, אם חלה באחד מאבריו, כגון שכאבו לו עיניו כאב מועט, וכיוצא בזה, ממתינים לו עד שיבריא ולאחר שהבריא מלין אותו מיד. אבל במחלות כבדות שהוא חולה בכל הגוף כמו כאבו לו עיניו כאב גדול, ממתינין לו מעת שנתרפא מחליו שבעה ימים מעת לעת ואז מלין אותו״. „מזה נראה, אומר הד״ר פרנקל *), כי חז״ל לא החליטו בפרוש מה היא מחלה פרטית ומה היא מחלה כללית, ובאמת גם חכמי זמננו עוד לא באו לידי החלטה גמורה בדבר הזה ודבריהם מתנגדים מקצה לקצה. ישנם חכמים האומרים כי כל מחלה היא כללית, יען כי הגוף הוא כמו מכונה אחת, אשר כל אבר ואבר שבו דומה לגלגל אחד גדול או קטן, וכלם יחד פועלים בתנועת המכונה כלה, ואם ישחת אחד הגלגלים, אי אפשר להמכונה כלה לפעל בסדר ומשטר ולמצער תשחת פעולתה לפי שעה, ורק בדבר זה יש הבדל בין קלקול רב למעט, כי בהשחתת איזה אבר אך השחתה קלה, אז יהיה קלקול המכונה אך קל וקטן מאד, עד שאיננו מרגש כל כך. כח החיים אשר בגוף מנצח על נקלה על־

*) שוכר הבריאית מאת דר. פרנקל, 1890.

זלא אחרי שמונה, כי אז הוא מרגיש ביותר את הכאב, כי הילדים, כל מה שנדלים, ינדל בהם גם חוש ההרגשה, אבל אי אפשר להחליט ע"פ תורת החיים, כי הילדים אינם מרגישים כאב דוקא ביום השמיני אחרי הולדם ולא איזה ימים אחרי או קודם זה. אריגינם מחליט, כי המילה תחולל כאב עצום להילד ביום השמיני, ויוהאן ספנסר מעורר על ההחלטה הזאת. כי לוא דאגו העברים לבריאות ילדיהם, אזי קבעו להמילה לא את יום השמיני, כי אם את היום השלשה עשר, שאז התפתח גופו ביותר. דיליטש אומר, כי יום השמיני קריב ליום השביעי וביולדת נאמר (ויקרא י"ב ג'): „אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים". אבל אם ההחלטה הזאת נכונה ביחוסה להאשה, איננה נכונה להילד, שעליו איננה חלה הטומאה. יוהאן ספנסר אומר במקום אחר, כי קבעו את יום השמיני לבל ילמדו מהגוים, עובדי אלילים, אשר הקדישו את בניהם לאליליהם אחרי הולדם, בעשותם אות בבשרם. פילארט כותב: היום השביעי נכבד היא אצל העברים ועד יום השמיני לא נחשב עוד הילד בשלמותו ואיננו מכשר עוד לשאת עליו חותם אות הברית, וכן נאמר (שמות כ"ד כ"ט) „כן תעשה לשורך לצאנך, שבעת ימים יהיה עם אמו ביום השמיני תתנו לי". קורין אומר: „המספר שבעה היה נכבד מאד אצל העברים וכן חשבו שבעה ימים, שבעה שבועות, שבע שנים, על כן נחוץ היה שיעברו שבעה ימים שלמים קודם המילה, אך ביום השמיני בא הילד בברית עם ה', בעולם חדש, בתקופה חדשה להיוי". רבינו בחיי פ' תזריע אומר: „טעם למה מלין בקטנות: א) שאם היו מלין בגדלות, לא היה ארם מניח עצמו למול, כי בקטנות אין היסורים גדולים כל כך; ב) כי הגדול כשיודע שיעשו חבורה בגופו, יפחד ויבהל, אף קודם העשיה, לא כן הקטן, שאין בו דעת; ג) שבקטן העור רך עדיין וירפא מהר; ד) דבקטנותו אין אהבת אב ואם גדולה כל כך על הילד ויותר שינדל הבן תגדל אהבתם אליו ואולי כשינדל לא יהיו אבותיו מניחים למולו מרוב אהבה, לכן המצוה למול בקטנותו ודוקא ביום השמיני, כי ז' ימים הראשונים הילד חלש עד יום ח'". עוד נכתבו טעמים רבים עפ"י הרמז והסוד, שאין פה המקום לפרטם.

מפאת חכמת הרפואה נודע, כי ילדים כאלה מסגלים אך מעט להתדבקות במחלות, כי ההרגשה מעטה בילד בן שמונת ימים, ומטעם זה לא יסבול כאב רב בעת המילה, כי העור רך ודק ונקל לעשות בו החתוך והפריעה, וכן גם ימהר פצע המילה להרפא בתינוק קטן, ומלבד זאת נקל להחזיק בו במנוחה מבילד בן איזה חדשים, והמנוחה נחוצה מאד לכל נתוח ונתוח. אמנם אין לכחד, כי ע"פ תורת החיים תינוק בן שמונת ימים עודנו צעיר מעט מעשות

המנוים היה אנדרינינוס אחד, שהיה לו זכרות ונקבות. בעל ה„שבות יעקב" נשאל בימיו הלכה למעשה על קדושי אנדרינינוס. בספר „סדור המנהגים" כתוב: בגבולנו יש בריה אנדרינינוס כבן ארבעים שנה, אשר לו ערות זכר וערות נקבה ושמח באשתו אשר לקח. ב„זכרון ברית לראשונים" כתוב: „זה כ״ה שנים נקרא נקראתי למול תינוק אחד. וכאשר ראיתי את התינוק קדם המילה כמשפטי נבהלתי מראות, כי לא ראיתי בו גיד הזכרות רק כיס עם ביצים, ובמקום הגיד היתה חתיכה אחת בשר, ארכה אצבע וחצי ועביה כמו אצבע ובאמצע החתיכה ההיא היה הרייץ כמו נקבות, ומשם השתין, ואמרו כלם שנקבה היא ולא זכר. בדקתי את התינוק כמה פעמים ומצאתי, כי בתוך החריץ טמונה ערלת הזכר וקרעתי באצבע את הבשר ופרעתיו כלו עד שנתגלה כל הגיד ונתראה חוצה וחתכתי ד׳ פעמים מד׳ צדדי החתיכה, כדי שלא ישארו ציצי הבשר סביב הגיד ולא הוצרכתי לעשות פריעה, כי עור הפריעה היה בודאי דבוק לחתיכת הבשר ונחתך עמו". בעל „תפארת ישראל" הביא בפירושו למסכת שבת, שפעם אחת הביאו לפניו אנדריגינוס והוא בעצמו מל את בשר ערלתו. — בעיר זופרן במחוז אשמינא, פלך ווילנא, נולד אנדריגינוס וזה סמניו: לו גיד זכרות כהוגן רק בלי נקב ובמקום הנקב נקודה שחורה. אצלו כיס הנחלק להצאין מחצה לצד שמאל ומחצה לצד ימין ובתוך סדק המשתרע לאורך כנגד האחורים, ארכו כשני שעורים, אבל אין להסדק גבהות כבנקבה ומשם ילך השתן (המליץ תרנ״ר נו׳ 37).

יב.

זמן המילה לילד חולה.

התורה צותה למול את הילד בהיותו בן שמונת ימים, מבלי לברר לנו את הטעם, מדוע דוקא לשמונת ימים, כאשר ברדה לנו טעמי המילה בכלל „לאות ברית ביני וביניכם", וכמו כן במצות רבות וחקים שונים אחרים. רבים מההוקרים בקשו למצא טעם להחק הזה ולא עלתה בידם. לפי דעת הפילוסוף הקדמון אריסטו קבעו את יום השמיני, יען כי רק ביום הזה אפשר להחליט, כי הילד מסגל להיות על פני האדמה. אחדים מהסופרים מחליטים, כי קבעו את יום השמיני, מפני כי בתוך שמונה הוא עודנו חלש מנשוא את הנתוח

עקרים. אין כל ספק, כי נעשו עקרים מסבה אחרת ולא מפני שניקב הכותל בין הנקבים. — כרות שפכה, היינו אבר עם שרטת, אשר על ידה נשפך השתן. „לא יבא כרות שפכה בקהל ה'". כי עקר הוא. אבל אם נשתייר מהעטרה גם כחוט השערה כשר (יבמות פ' ח'). סימני כרות שפכה: ניצוצות נתזין על רגליו (נדה י"ג א'), היינו שהשתן שותת מעט מעט טפות טפות. חז"ל חלקו את הכרות שפכה לשלשה אפנים: 1) נקב בהאבר, אם הנקב נמצא למטה מהעטרה יוכל לשאת אשה, אבל אם הנקב נמצא בגזר העטרה או באבר עצמו אסור לו לישא אשה (תוספתא א' יבמות). אמר רב יהודה, אמר שמואל ניקב ונסתם, כל שאילו נקרי ונקרע פסול ואם לאו כשר, הוי בה רבא, היכא? אילימא למטה מהעטרה אפילו נכרת נמי אלא בעטרה עצמה, אתמר נמי אמר שמואל ניקב בעטרה עצמה ונסתם כל שאילו נקרי ונקרע פסול ואם לאו כשר (יבמות ע"ו א'); 2) כקולמוס, אמר רב הונא כקולמוס כשרה, כמרזב פסולה, האי שליט ביה אוירא והאי לא שליט ביה אוירא (יבמות ע"ה ב'), פירש"י: כמרזב שליט ביה אוירא, הרוח נכנס לתוך הדפנות ומתקרר הגיד לתוכו ואין הזרע מתבשל; 3) כמרזב: רב חסדא אמר כמרזב כשרה כקולמוס פסולה האי גריד והאי לא גריד (יבמות ע"ה ב'), פירש"י: גריד שכבת זרע מן הגוף בשעת תשמיש ומזריע. הסבה לכרות שפכה חשבו „הגימא".

נראה כי כונתם להגימא במקום הזה ל„שאנקער". אף כי בכלל כונתם „בגימא" לצרבת (גאנגראֶן). כן אמרו על הפסוק „ותזנה עליו פלגשו", ר' אביתר אמר זבוב מצא לה, ר' יונתן אמר גימא מצא לה, זבוב מאיסותא וגימא סכנתא (גיטין ו' ב'). מעשה במונבז ובזוטות בניו של תלמי המלך, שהיו יושבין וקורין בספר בראשית, כיון שהגיעו להפסוק ונמלתם את בשר ערלתכם וכו' הלכו שניהם ונמולו וכו' כיון שהרגישה בהן אמן, הלכה ואמרה לאביהן בניך עלתה „גימא" בבשרן וגזר הרופא שימולו, אמר לה ימולו (בראשית רבה פ' מ"ו).

י"א.

טומטום ואנדרוגינוס.

בפרק הזה יהיו דברי מעטים, כי עוד בימינו אלה לא הוברר עוד היטב טיב היצור הזה. חז"ל אמרו: אנדרוגינוס בריה בפני עצמה ולא הכריעו בה

שני נידים: הרמב"ם (הלכות מילה פ"א י"א) כותב: "מי שיש לו שתי ערלות", כנודע יש מחלוקת, אם כונת הרמב"ם לערלה כפולה או לשני גידים. אמת כי שני גידים הם מילתא דלא שכיחא, אך לפעמים הננו רואים כזאת. החכם Goffray St. Millaire מספר, כי ראה איש עם גיד כפול והאחד היה מונח על השני, מי הרגלים והזרע ירדו משניהם ע"י צנור השתן, אשר היה נמצא בכל אחד ואחד מהגידים. החכם Gove מספר גם כן ע"ד מקרה כזה. דוניק ראה עלם בן שבע עשרה שנה, אשר על גב העטרה באמצע התנשאה נבשושית, אשר אחרי איזו בדיקה נראה ברור, כי זה גיד על גב גיד, אף כי הגיד העליון לא התפתח כראוי, כי במקום פי צנור השתן באמצע העטרה היתה אך שרטת. בקליניק של הפרופיסור ברונס נמצא אבר, המונח באלכוהול, אשר שם נראה ברור גיד כפול וגם צנור השתן כפול, גם כים המבושים כפול, ובכל כים וכים אך ביצה אחת. —

הסרון האבר: מקרים כאלה נזכרו בהארכיו של ווירכוב: הד"ר רויבר מספר, כי ראה איש, אשר בו נמצאו כל סמני זכרות: כים המבושים עם ביצים וכו', אבל בלא גיד. כפי הנראה תם האבר בבית הרעי, ומפני זה הרגיש האיש כאב בבית הרעי בעת השתן, וביחוד בעת תאות בשרים, שאז יצא הזרע לבית הרעי (?).

ידיעות חז"ל ע"ד מבנה כלי ההולדה בזכרים ובנקבות היו שונות מידיעתנו עתה. לרגלי מלאכתי אשר לפני אדבר אך ע"ד מבנה הגיד ע"פ חז"ל: "ב' נקבים באדם, אחד מוציא שתן ואחד שכבת זרע, ואין בין זה לזה, אלא כקלפת השום, בשעה שאדם נצרך, אם נקבו זה לתוך זה נמצא עקר" (בכורות דף מ"ד ב'). ע"פ חז"ל נחלק צנור השתן לשני חלולים, אשר שניהם יתמו בפי צנור השתן. מקור הטעות הזאת באי דיקנותם, כי חשבו את החֻקים הנמצאים לפעמים בצנור השתן לחלולים מיוחדים, אבל אפשר, כי בדקו אך כרות שפכה, אשר בו נמצאו לפעמים שני חלולים. אולם גם הרופאים מבני העמים האחרים בזמן חז"ל החזיקו בטעות הזאת וגם כמעט בכל משך ימי הבינים. לפי דעת הרופאים הערבים נמצאו שלשה חלולים בצנור השתן: אחד בעד הזרע, אחד בעד השתן ואחד בעד מיץ פול הערמון. קשה לבאר דעתם, כי ע"י עצירת השתן ינקב הכותל (אשר איננו במציאות), ומדוע ע"י עצירת השתן נעשה האיש לעקר. כי ביבמות ס"ד ע"ב הננו מוצאים: "רבי אבא בר זבדא, רב גידל, רבי חלבו, רב ששת איעקרו מפרקיה דרב הונא". האנשים האלה אחרו לעזוב את בית המדרש בעת הלמוד כדי להשתין, וע"כ נעשו

היטב ולהתבונן או להתיעץ עם מוהל אחר באיזה צד יחתוך". כן כותב הרה״ג ר׳ אליהו פוסק בספרו „זכרת הברית״: בספר „דרך פקודים״ כתוב „דגם בנולד מהול לגמרי המנהג לחתוך טבעת דקה״. הרב המוהל ר׳ אלכסנדר טירטום מלונדון בספרו „דם ברית״ כותב, כי במשך זמן חמש ועשרים שנה, אשר בהן הכנים בברית קרוב לשנים עשר אלף ילדים, עוד לא ראה נולד מהול לגמרי, אך ערלה קצרה, ערלה כבושה או קצת מהול.

ערלה כבושה: העטרה טמונה בהעור והעור דבוק בבשר ונראה מהול לעינים ואינו מהול באמת, העור דבוק בחזקה אל הגיד ודרישה אומנות יתירה להכירה (שבת קל״ה). מלמעלה נראית קצת מהעטרה מגולה ולמטה מהגיד במקום החריץ דבוק העור אל הבשר ומכסה את העטרה למטה.

כרות שפכה או עפיספאדיא והיפאספאדיא: בראשונה הננו רואים, כי פי צנור השתן איננו נמצא באמצע העטרה אלא יותר קרוב לגב הגיד. ע״פ רוב במקרים כאלה לא התפתחה הערלה כראוי ולפעמים היא מקפת את הגיד כטבעת קרוב לנזר העטרה, וכן גם בהשניה, כותלי צנור השתן אינם מחוברים יחד באמצע העטרה ופי צנור השתן איננו נמצא בקצה העטרה, אלא מעט או יותר קרוב לחלקה התחתון. ע״פ רוב הערלה קצרה מאד במקרים כאלה ומונחת כחתיכה עבה על גב הגיד ואי אפשר להפשילה ממעל להעטרה. נפלא הדבר, כי בעת אשר נולדים מהולים נפגוש אך לעתים רחוקות מאד וחק הירושה לא ישתמר בהם, עובר המום „כרות שפכה״ מלידה ומבטן בירושה מאבות לבנים, כן יודיענו הפרופיסור ליסר בהארכיו של ווירכוב, כי ראה שמונה מקרי היפאספאדיא בבני משפחה אחת. Fodéve מספר ע״ד מקרה, כי אצל איש בן ארבעים ותשע שנים היה פי צנור השתן במקום אשר שם מתחבר הגיד עם כים המבושים, והאיש הזה הוליד שלשה ילדים. הונטר מספר ג״כ ע״ד מקרה כזה: אשת האיש הזה הרתה פעמים אחדות מזה אשר שפך את הזרע לכף חם ומשם זרק תיכף את הזרע לבית הבשת (?). הד״ר פאנארעלסקי ראה עלם עברי בן שמנה עשרה שנה, אשר חלה במחלת הזיבה, כי פי צנור השתן היה נמצא אצלו במקום הרסן, באמצע העטרה, ובמקום אשר בו רגילים אנחנו למצא את פי צנור השתן, היה נקב קטן מאד, אשר ממנו יצא מוגלא (מחלת הזיבה), לפי דבריו היה נולד בערלה קצרה. המוהל חתך כטבעת ענולה ויפצע את העטרה, וע״כ נעשה כרות שפכה, פי צנור השתן התפתח במקום הרסן ופי צנור השתן הקדם הטבעי לא יכל להתפתח מפני השני.

השני אי אפשר למי הרגלים לעזוב את צנור השתן, או רק בכמות מעטה מאד; ויען כי הערלה דבוקה אל העטרה לא תוכל להמשך רק במדה מעטה מאד.

בערלה קצרה או בנולד מהול הננו רואים, כי הערלה איננה מכסה את העטרה, ועפ"ם רוב היא מונחת כחתיכה עבה על נזר העטרה או מאחוריו, ואפשר להניעה הנה והנה. אבל אי אפשר להפשילה על פני העטרה. כידוע לא מעטים הם הילדים, אשר להם ערלה כזאת. בערלה קצרה טוב לגלות את העטרה קדם החתוך וגלוי העטרה תוכל להעשות לא בצפרנים, כי אם במלקחים חלקים בשתי חדים (פינצעטע), ובלא עוקצים, כמו המלקחים, אשר בעזרתם תולשים את השערות מבין העינים, ואח"ז לחתוך לא בסכין, כי אם במספרים, כי במקרים כאלה כבד לאחוז את הערלה בידים, ובכלל נוכל במקרים כאלה לפצוע את ראש הגיד. וכן נמצא ביו"ד רס"ג: „בנולד מהול צריכא מילתא למבדקא יפה בידים ובמראות עינים". הנולדים מהולים היו קדושים למצרים, שאצלם נולדו הגבורים האלהיים מהולים, כמו שמצינו באגדתנו על שת, חנוך, שם, ולפי דעת ר' לוי (בראשית רבה פ' לך) נולדו גם אברהם, יעקב, יוסף, משה, שמואל, דוד, ישעיהו וירמיהו מהולים; גם אדם הראשון נולד מהול (מדרש תהלים), וגם מלכי צדק, איוב, בלעם, זרובבל. גם מאמיני מחמד חושבים כן, ולדעתם נולד נביאם מחמד מהול, ולפי דעת מקצתם גם נביאם אלי. אבל רוב החכמים מחזיקים בדעתם, כי נולד מהול איננו מצוי, עפ"י רוב היא ערלה כבושה או ערלה קצרה. הקראי ר' אהרן ניקאמאדיא מחליט בספרו „גן עדן", כי נולדי מהולים מצוים מאד במצרים ובקונסטנטינופול. לעתים קרובות הננו רואים ערלה קצרה, ערלה כבושה, או הערלה נמצאת על הגיד אך מצד הבטן של התינוק, או כאלו נפצלה הערלה לשנים. לי בשנות נסיונותי לא נזדמן לראות אף פעם אחת נולד מהול לגמרי, אם כי לא מעטים הם הילדים, אשר נכנסו על ידי בבריתו של אברהם אבינו, וכן שמעתי מפי מוהלים רבים. במקרים כאלה טוב לפי דעתי, כאשר הזכרתי לעיל, לתפוס את הערלה במלקחים ולחתכה במספרים ולא באיזמל, אבל המוהלים לא כן עושים, הם עושים את החתוך בזהירות ולא יסתפקו בהטפת דם ברית לבד. כן כותב המוהל הרב ר' צבי בנימין א ו י ע ר ב א ך בספרו „ברית אברהם": „בזמן הזה לא ראינו תינוק שנולד מהול מכל וכל, אלא חצי מהול ואותו עור אנו ח ו ת כ י ם כטבעת ענול". בספר „זכרון ברית לראשונים" בכללי המילה לר' יעקב הגוז נאמר: „שאין נולד מהול מצוי". בספר „ברית אברהם" להמוהל ר' שמואל דוב אינלברג מוארשא, כתוב: „אם נמצא ילד נולד מהול צריך המוהל קודם החתוך לעיין

1) שפת הערלה צרה מאד, או שפת הערלה אטומה (פהימאזים); 2) עור הערלה רך ודק מאד; 3) הערלה ארוכה ועבה וכן גם שפתה; 4) עור הערלה דבוק בכל חלקיו או בחלקים אחדים להעטרת; 5) ערלה כפולה; 6) נולד מהול, או קצת מהול, או ערלה קצרה; 7) ערלה כבושה; 8) נגעים קטנים בהערלה.

המומים באבר עצמו: 9) פי צנור השתן פתוח למעלה (עפיס־פאדיא); 10) פי צנור השתן פתוח מלמטה (היפאָספאדיא); 11) אבר כפול. סבות המומים האלה אם באי התפתחות הגיד כיאות, או הגיד התפתח כראוי, אך ההתפתחות עצמה היא פאטאנאלית, או בצרוף המצב האחד וגם השני יחדיו. ·

פהימאזים: הערלה ארוכה מאד ושפתה צר כל כך, עד שאי אפשר להפשילה ולגלות את העטרה. הננו מחלקים את המצב הזה לשני אופנים. האופן הראשון המצוי לעתים קרובות: הערלה ארכה והעטרה איננה יכולה להתגלות, או רק בכבדות והתגלותה תסובב כאב רב לנושאה, אבל אפשר להשתין בלא כל מפריע. המצב הזה איננו מסבב לילד כל יסורים, ואך בימי הבחרות, ואם עד העת ההיא עוד אי אפשר לגלות את העטרה, מכרח נשאו לפנות אל הרופא, כי המצב הזה מפריע את פעולת היחוד. המום הזה יחולל בימי הילדות רק נטיה לאיזו מחלות, ובימי הבחרות יסובב הוצאת זרע לבטלה, יען כי ע"י אי אפשרות היחוד יתקבץ הזרע בשק הערלה ויסובב גרוי וחִכוך, בהתעורר תאות בשרים, ולעתים קרובות יבטל המצב הזה בימי הבחרות. האופן השני הוא המצב הנקרא פהימאזים שלמה: שפת הערלה צרה מאד וכמעט סתומה כלה, עד שאי אפשר להשתין כלל או בכבדות. מי הרגלים יתקבצו בין העטרה ובין הערלה, ורק ע"י דחיקה רבה הם שותתים ויוצאים טפות טפות. המצב הזה יסובב כאב גדול. שק הערלה יתרחב וע"י עצירת השתן תבא דלקת וגם צרבת בהערלה, ע"י המחלה הזאת תחלש קפיצות (עלאסטיציטאָט) השלחופית יתסובב אי היכלת לעצור את השתן. ע"פ רוב הננו רואים בפהימאזים גם דבק העור הפנימי או הקרום הרך אל העטרה.

סתימת הערלה מתהוה בשני אופנים: או רק סתימת שפת הערלה, או כי הסתימה תלך ותמשך על העור הפנימי של הערלה ועל העטרה. הסמנים בשניהם הם: אי היכלת להשתין, הרחבת המקום, אשר בו נמצאת שלחופית השתן וגם כאב במקום הזה, אבל ההבדל בין שניהם הוא בזה: באופן הראשון יוכל השתן לעזוב את צנור השתן, אבל מפני סגירת שפת הערלה ימשוך אותה, ואז הננו רואים במקום הערלה גבנונים רכים, המלאים מים; באופן

העצבים המה ענפים היוצאים מהצמד החונה בהעָצָה Os saevum ושנים הם: Nervi wigentes et ojacu latovii. פעולת הראשונים להביא קשוי האבר ופעולת השניים להריק את הזרע. רוב פתילי העצבים ישתרעו על גב הגיד ויחדרו אל העור, ואחדים יעברו אל העטרה ושם יתמו בתבנית דדים קטנים הנקראים אברי המשוש (טאסטקארפער) וע״כ דקה ההרגשה מאד מאד בעור העטרה; העור המכסה את הגיד מסוגל להמתח ולהתכויץ במדה מרובה, אין בו שערות ובריקמתו אין כל שומן. ולמען יוכל הגיד להתארך בעת הקשוי, הוכן מהטבע בעור כפול והיא הערלה. הערלה היא המשך העור המכסה את הגיד, שהולכת ונמשכת כלפי מטה, ואחרי אשר תכסה את העטרה, תלך, מבלי להתחבר אל העטרה, הלוך וצר כעין משפך ותכלה למטה מהעטרה בפה צר מאד, ושם מתקפלת לפנים ותשוב אחור עד מקום החריץ, המקיף את נזר העטרה, היינו עד גבול העטרה ומתחברת שם אל העור החיצון. בחלק התחתון של העטרה מהודקת הערלה בקשור צר המכונה בשם רסן Trenuluw.

הננו תאים מזה, כי עור הערלה הוא עור כפול, הראשון הוא הקרום החיצון, בלשון המוהלים, עור החתוך, והשני הוא העור הפנימי, ובלשון המוהלים עור הפריעה. הראשון הוא עור עב מעט או הרבה, והשני הוא עור דק ורך כקליפת השום ונקרא בפי המנתחים בשם הקרום הרירי של הערלה, Lamina mueosa praeputii. אורך עור הערלה משתנה מאד, לפעמים יכסה את כל העטרה, לפעמים רק מקצתה, ובהילדים הוא ארוך יותר. בעור הרך או הפנימי אין כל צנורי דם. וע״כ לא יצא דם בעת הפריעה והדם היוצא הוא מהעורק הנמצא על גב הגיד, המונח בערך הגיד לכל ארכו, ומהעורק השני, הוא עורק הרסן, המונח בהרסן בעבר השני של הגיד, לעומת כיס הביצים. תכונת העור הפנימי וכן גם העור המכסה את העטרה היא כתכונת עור רירי והם מוציאים מקרבם מיץ לח ושומן, Smegma, אשר בהתפרדו ליסודותיו, יחולל גרוי והגוך.

י.

מומי האבר.

בין המומים, הנמצאים מלידה ומבטן בהערלה, הננו לחשוב את אלה, אשר לרגלי תכונתם הננו מכרחים לשנות בהם אופן המילה מעט או יותר:

ממנו, ומקרא מלא הוא (שמואל א׳ י״ח כ״ה): ושאול חשב להפיל את דוד ביד פלשתים! ובזה דמה שאול להיות בטח מפחד דוד, המבקש מלכות ישראל, והעד: כי אחרי אשר מלא דוד את מבקשו וירא שאול וידע, כי ה׳ עם דוד ויוסף שאול לירא מפני דוד. הדברים האלה יאלפונו בינה, כי כל עמל החוקרים, לפתור את מצות התורה וחקיה ע״פ דרכם ולהתאימם אל השקפותיהם, ישא רוח.

אכן עלינו להעיר, כי ההשקפות, אשר הזכרנו, נולדו רק לפי רוח הזמן, לרוח מקרי העתים וחליפות תמורותיהם, לפי התפתחות ההשכלה, האמונה והמוסר אצל בני האדם, ולכן כל הפתרונים, אשר נתנו לחק המילה הנהוגה אצל היהודים, הנם רק פרי רוח האמונה, אשר שרר אז בקרב היהודים והנוצרים, והמה יצינו לפנינו כבראי את השקפתם על החכמה בכלל, ודעת אלהים ומחקרי קדמוניות בפרט.

בראשונה התפתחה הדעה, אשר מוצאה מהיהודים, כי כונת המילה היא רק להבדילם מעמים אחרים, עובדי אלילים. בראשית תקופת הנוצרים, כאשר החלו לחקות אחרי כל חקות האמונה ולמצא להן יסוד אך ברוח, הביטו על מעשה המילה אצל היהודים כעל חוק סימבולי, כמו הטבילה להנוצרים, אך מנעו ממנו את הסגלה להנקות על ידו מחטא האדם הראשון, כאשר יטהרו ממנו ע״י הטבילה; לעמת זה חשבו בעלי הקבלה את מעשה המילה כמגן ומחסה מרוח רעה. אחרי תקופת התקונים בדת, כאשר החלו בארצות המערב להשען בחקר קורות הדתות רק אל בינתם, היו רבים מחוקרי הנוצרים, אשר התאמצו לכחש בכל ערך אלהות במעשה המילה אצל היהודים, ולהראות כי המנהג הזה אך מהמצ״ים מוצאו, וינסו את כחם גם למצא לו ערך בתועלת שמירת הבריאות. אבל בימינו אלה לא יחשבו עוד את הדעה הזאת לפתרון נאמן גם למעשה מילת המצרים בימי קדם.

אחרי תקופת התקונים, כאשר החלו לראות ברכה בלמודי תורת משה, וכאשר ההשכלה פרשה כנפיה על כל מחקרי הדת, נולד הפתרון הלאומי למעשה המילה, מבלי הכר בו עוד כל חק אמונה; בזמן החדש, אשר החלה להתפתח החקירה בתולדות אלילי הגוים ואמונות הודו, סוריא, מצרים, ויתר העמים הקדמונים, החלו להביט על מעשה המילה כעל תמורת קרבנות אדם, כעל תחבולה לכפר ולהפיק רצון האלים הקשים, או כעל אחת מעבודות האלילים: אלהי ההולדה, אלהי הרפואה, אלהי החשק והתאוה; אחרי כן, כאשר החלו לחקור בדבר תכונת חיי העמים, במאה הנוכחית, צמחה הדעה, כי המילה הִנֶּהָ רק זכר למנהג, אשר נהגו לקחת מחללי האויב את אברי המין, לאות נאמן לנצחונם וגבורתם, להנישם למושלם העז בחייו ולרוחו — במותו.

המילה, את אות ההכנעה, רק הכהנים? ומלבד זאת לא תוכל הדעת הזאת לתת פתרון: מדוע ימלאו עמים אחרים את חקי המילה — כאות הכנעה לאדוניהם, במלאת לנער שלש עשרה שנה, ואחרים — ביום השמיני להולדו? מדוע יכבדו כה העמים הנמולים את החק הזה, — אות העבדות וההכנעה— באין מי שיאלצם ויכריחם לזה? לפי טבע חק האדם היה להעמים להתאמץ להסיר מעליהם את האות הזה — מזכיר ענים ומרודם — ולא לנצרו, ואיך יוקירוהו עוד כאות נעלה ויקר? כן הוא ערך החק הזה אצל המצרים ואצל היהודים עד היום. אם לא נוכל לפתור בדעת ספנסר את מעשה המילה אצל המצרים, עוד יותר מזה לא תמצא דעתו מקום בחק המילה אצל היהודים, כי באמת יסוד אחר לו. אמת היא, כי המילה אצל היהודים תחשב לאות הכנעם והיותם עבדי ה׳, אולם שונה היא העבדות הזאת מהעבדות לדעת ספנסר, המדמה, כי היהודים לקחו את החק הזה בימי מגורם במצרים, מאת המצרים, אשר היו, לפי השערתו, נמולים לאות הכנעם לפרעה.

אמנם היהודים היו לעבדים במצרים, אך לא מלו את בשרם לאות הכנעה, כי מולים היו עוד מימים רבים, מעת כרת ה׳ ברית את אברהם, להיות תמים ולעשות הישר בעיני ה׳, ולזכרון עולם שם בבשרו את אות המילה. נכון ונאמן הדבר, כי המילה אצל היהודים היא אות היותם נכנעים ועבדים לה׳, האיש, אשר על חקיו יחיה, יתן ערך נכבד להעבדות הזאת, חק המילה דרש מאת היהודים בימי קדם להכנע ולהיות נכונים בכל לבבם ונפשם למלאות רצון ה׳, לכן לא יתכן להשוות את העבדות הזאת למשמעת הנכנע אל מושלו. הנכנע ימלא את חפץ מושלו כמשפט, ולבו בל עמו; הוא יוכל לעשות רצון אדוניו אף באין לו אליו כל רגש־לב פנימי, אולם ה׳ יצוה לאברהם ולזרעו אחריו, לשאת נפשם ולבם לה׳, להיות קדושים בכל מעללי חייהם, כרצון ה׳. המצוה הזאת היתה לראשית יסוד הברית, אשר כרת ה׳ את אברהם, ותהי המילה לאות, כי נכון אברהם ב כ ל מ א ד ו למלאות אחרי רצון ה׳. לאחרונה נאמר: כי גם דעת ספנסר, האומרת, כי גם היהודים, ככל העמים אשר עמדו בשפל המדרגה, נהגו לקחת את ערלות חללי אויביהם לאות גבורה, להגישן לרוזה מושלם הקשה במותו, אשר מזה נצמח ברבות הימים המנהג להקריבם לאלהים, — נוסדה על דמיון כוזב. זאת לא זאת! אצל היהודים לא היתה כזאת מעולם. המקרה האחד, אשר עליו יורו ספנסר ואויטנריט, כי דוד הביא לשאול, בפקודתו, שתי מאות ערלות פלשתים, יפתר ככה: שאול דרש כזאת מדוד רק למען הלאותו במלחמה, ולמען עורר חמת הפלשתים על דוד בעד הרפתם זאת, לאמר: שאול חשב, כי יפל דוד במלחמתו עם אויביו העצומים

בדבר המילה אצל עם היהודים, כותב פלאט, כי אצלם — כמו אצל אבי מולדתם — הושמה המילה לחק לשם קדושת האל, ויהי לאות, כי העם הזה מוקיר ומכבד את האל האמתי, אשר ממנו קוה להתברך, להעשות לגוי גדול, ולרשת את ארץ כנען, ובאופן זה יאשרו ויאמתו במעשה המילה את דברי ה׳ „ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש".

דמיון היהודים, כי הנם קדושי עליון, הוסיף להם אמץ וגבורה במלחמה להאמין בתשועת אל. לא נעלמה מאתנו, יאמר פלאט, מגמת מחוקק דת ישראל, להפיח בלב עמו רוח גבורה למלחמה, עד קץ הימים, להעיר רוחם בעז ותעצומות, למען יוכלו לרשת את ארץ פלשתים ולהאחז בה. לדעת פלאט היה נחוץ מאד להמחוקק להעיר את רוח עמו, יען כי תעודתו היתה משמרת השלום, תעודת היהודים היתה להיות גוי עובד אדמתו ורועה מקנה, וכל טובם ואשרם הוא: להאחז לבטח בארצם, ארץ כנען.

בהכירנו לדבר נכון ואמת את יסוד דעת פלאט, כי ערך נכבד להאמונה בחק המילה לישראל, כן בדבר קיום החק לימים רבים, כן גם בראשית הולדה, — נחשוב לחובה להוסיף עוד את הדברים האלה: האמונה היתה אופן החיים בתולדות עם ישראל, האמונה יצרה קורות עתותיו בתכונתן הנאמנה, עד כי קורות עם ישראל משולבות הן בקורות אמונתו, ובאין אמונה, אין גם כל ערך נכבד בעינינו לקורות העם. — לכן במקום אשר נראה נסיגה לאחור בחיי האמונה בישראל, נראה כזאת גם בקורותיו; ולהפך, האמונה תגיה אור על כל המקרים. סוף דבר: רק האמונה היתה היסוד לתולדות בני ישראל, ממנה יצאו כל המקרים, ואליה ישובו. אם נמוד בקנה מדה אחת את האמונות הטבעיות ופרטים אחדים מהאמונה הכללית הזאת, הנקראה „דת משה", אז תחדל מהיות אמונת דת משה והיתה כאחת האמונות העתיקות, אשר מימות עולם. אבל האם לא חטא הוא להשוות את האמונה הבאה בהתגלות אלהים אל הדתות הטבעיות? ואולם אויטנריט לא יחשוב אָון לו לעשות כזאת. מבין דבריו נשקפה דעתו, כי היהודים התאזרו עוז במלחמה, יען כי מֻלים היו, בעוד אשר באמת למעשה המילה, כנתות טבעי, אין כל יחס וקשר עם גבורתם במלחמה, כי רק באמונתם עשו היהודים חיל, לפי תכנית הלאום הישראלי ולפי השקפותיו, כי ממלכת כהנים המה, כי ה׳ הולך במלחמה לפני העם הנבחר, כי ה׳ הגבור והנורא יגן על צבאותיו, עמו ישראל, ינטלם וינשאם, כנשר על גוזליו ירחף, תחת פקודת רועה כזה יכלו בני ישראל להשגב בבטחונם להיות נצחונם נכון ונאמן בידם, אם רק בלב שלם יסורו למשמעת מנהלם, ה׳, גם אנשי הצבא הבאים למלחמה, גם אחיהם, בני ארצם, היושבים בביתם.

נטו מהוראתן, אשר היתה להן בראשונה. וע״כ על אויטנריט היה לשום אל לבו, אם יש יסוד להשערתו, כי העמים בימי קדם מלו את בשרם רק למען הסיר מעליהם כל חשד עול ותרמית במלחמה. פלאט ידמה, כי עם נבלותם ורוע דרכם של בני השבטים הפראים האכזרים ומשאת נפשם להלחם באויביהם התאחדו במו, בלי תפונה, חלק מה ממדות הצדק והיושר, אשר יכלו היות להם למחסה מעלילת רשע ותרמית במלחמה. האמת נתנה להאמר, כי שתי הוכחות פלאט — מאשר ימולו גם הנקבות — גם הצדק והמישרים, אשר יאמר למצא אצל הפראים, לא צדקו. ואף פלאט יעריכן אך כעזר לדבריו בחשבו, כי אך אמונה ודת תוכל לתת תקף ועז להתפשטות המנהג וקיומו לימים רבים, מבלי הבט אל סבת מוצאו. נעלה מעל כל ספק אצל פלאט, כי אין כל יחס בדרכי החיים לטהרת הנפש בדבר אמונה עם טהרת ונקיון הגוף. גם הופמאן מסכים לדעה הזאת, באמרו: אמנם כמעט כל העמים הגמולים לא יוכלו להתפאר באהבת הנקיון, ולזאת גם כבד להאמין, כי חרדתם לטהרת גום תעירם לפציע בשרם.

ווינר בדברו על אדות הטהרה יאמר: הסרת השומאה מחוץ הוא סמל דמות הטהרה הפנימית, ובהתאחדה עם מחשבת הסליחה והכפרה תהיינה ליסוד האמונות העתיקות והחדשות (ובפרט אמונת בני יושבי קדם), ובהן נבא עד תכונתן, לכל אופניהן, וביחוד עיך נכבד לרגשות לב כאלה בחקי המילה.

נשובה נא לבקרת פלאט. לדעתו ברור הוא, כי מנהג המילה, כן גם חקים אחרים, מטרתם המה הכפרה: להקדיש דבר לאלהים, למען הפק רצון מאתו; כן גם פעולות הפראים, אשר ישימו מום בבשרם למטרה כזאת. ואם כי בעינינו יראה מנהג המילה כזר ובלתי מתאים עם דרכי חיינו, השכלתנו, השקפותינו, ורגשי לבבנו — לא רחוק הוא בעיני העמים הפראים, החושבים על ידי מעשה המילה להקדיש לאל ראשית און הילד בהולדו או הנער בבאו באנשים.

לאיש צבא ידרש עזר ממעל יותר מלאכר, היושב לבטח. גם לנערות נחוצה עזרה מאד, יען כי תעודתן היא לפרות ולהעמיד זרע רב, לדרותיהן אחריהן, לכן לא יפלא, אם בקרב עמים אחרים ישתרע חק המילה גם על הנקבות, לכן יחשוב פלאט, כי רק האמונה הרתה וילדה את החק הזה, אולם ברבות הימים אבד ערכו אצל עמים אחרים, כמו גרי אמריקה הדרומית, או כי התערבו בו דעות אחרות, או כי חדל כלו. לכן ימאן פלאט להודות להשערת אויטנריט, כי ראשית צמיחת החק הזה הוא רק בתחבולות הדרושות למלחמה.

אחרי מותו, יתאמצו לכפר פני רוחו באשר אך יוכלו. — כל זה הביא לחליפות ותמורות במעשה החק הזה: להגיש קרבן לארוניהם חלק מכל גוף איש זכר, אשר יולד, לאות כי כלם עבדי ד׳ המה.

ספנסר יחשוב את המילה, אשר הרשמה לחותם אות הברית, אשר כרת ה׳ את אברהם, גם כן בקרבן העבד לאדוניו. הננו רואים, יאמר ספנסר, כי היהודים בימי קדם החזיקו במנהג הכושים בימים האלה, לקחת לאות נצחון את אברי ההולדה, ולמטרה זו כרתום מאת אויביהם, הנופלים במלחמה. ואם לא הכריעום לטבח ואך כבשום לעבדים, שמו בם מום זה לאות הכנעה ועבדות. אחרי שנודע לנו מדברי הנוסע בארץ ערב, האנגלי פאלגרעוו, כי הבידואינים בימינו יבינו תחת שם אלהים מושל חי, אז נבין אל נכון שרש דבר החק, אשר הושם לאות ברית בין ה׳ ובין אברהם, ובזה יפתח לנו שער לדעת איך יתן אברהם אות ע״י המילה, אשר היתה מחיר הארצות המֻבטחות לו, כי ה׳ הוא אלהיו, וגם נבין מדוע הושם האות הזה לחק, מלבד לאברהם ויוצאי חלציו, ברוכי אלהים, גם על עבדיו מקנת כספו, אשר לא מזרעו המה.

אלה הן השקפות שני גדולי חכמי מערב אירופה בדבר ערך המילה בכלל ותכונתה אצל היהודים בפרט. עלינו לשום עין בקרת על ההשקפות האלה ובפרט על השקפת ספנסר, אשר עוד לא שמו עליה לב לבקרה אל נכון. בראשונה נדבר דברים אחדים על אדות השקפת אויטנריט ע״ד ערך המילה. מבלי הבט על זה, כי חקות חיי העמים (עטנוגרפיה) ותחבולות מלחמתם (סטראטגיה) יעידו לטובת השקפת אויטנריט — יחליט המלומד הנודע ווינער, כי ההשקפה הזאת אך בדמיון יסודה וגם החכם פלאט יכחש בה וישימנה לאל. נשים נא לב לדברי פלאט ונלמד לדעת מה היא בקרתו על השקפת אויטנריט בדבר ערך המילה. פלאט יחשוב את התפשטות מנהג המילה במלא רחבי תבל לאות כי באמונה ודת יסודה; פלאט לא יכחיש, כי בקרב עמים רבים נהגו לקחת מהנופלים במלחמה את אברי המין לאות גבורה, להוכיח על ידם, כי באנשי צבא נלחמו ויוכלו להם, ומה גם כי לאנשי המלחמה יקל לקחת לאות נצחונם את האות מלקחת את הראש או חלקים אחרים מגוית האויב. אולם את השערת אויטנריט, כי רק לתכלית זו מלו העמים מלומדי מלחמה את בשרם, למען הוכיח גלוי לכל, כי אותות נצחונם מחללי האויב המה, — ישים פלאט לאל ויוכיח, כי לא כן הוא, יען כי איזה עמים, מלבד בניהם, ימולו גם את בנותיהם, ולאומים אחרים — רק את בנותיהם. בחליפות העתים, יאמר פלאט, יאבדו ערכם מנהגי כל עם ודרכיו בהזרותם בארצות, בקרב עמים שונים, כאשר תמצאנה בכל השפות מלים אחדות, אשר ברבות הימים

על חק המילה נוכל להגביל לאמר: המילה הִנֵה הטלת מום באנשים, לאות הכנעה למושלם העז. מוצא החק הזה הוא מן המנהג לקחת מאומה מחללי האויב לאות נצחון, למען הנישם לאדוניהם בחייו, ולרוחו — במותו, ואף להקריבם לאלהים. האדם מתפאר בכחו חרועו. ולזה יוקירו ויכבדו את הדבר, אשר יהיה לאות על תעצומות עזו וגבורתו. שתי קרני שן מהפיל, אשר יראה הנוסע, הבא מאפריקה, להאנשים הבאים בסודו, יפעל עליהם ועל רגשותיהם, עד כי יחשבו אותו לאיש מלא רוח גבורה ואמיץ־לב. עוד ערך נכבד מזה נתנו האנשים בימי קדם לאותות גבורה, הלקוחים מקרבנות אדם. אצל העמים הרחוקים מהשכלה היה האדם האויב היתר מסכן מכל חיה רעה, ושמחתם בנצחונם את אויביהם גדלה הרבה יותר מנצחונם את בעלי החיים, ולכן גדל אצלם ערך האות, אשר יתנה, כי גברה ידם, בהביאם משדה קרב חלק אחד מחללי האויב. אחרי אשר באר ספנסר את תכונות אותות הנצחון בכלל יחלקם לפלגותיהם.

ע״פ רוב כרתו את ראש האויב לאות גבורה, אולם לבל יכבד עליהם, בשובם מדרך רחוקה, בחרו המנצחים לקחת אתם לאות רק חלק מראש האויב: לחי או שן, או מעט עור. מן המנהג הזה — לכרות ולקחת חלק מבשר האויב — יצא לאחרונה המנהג לכרות חלק מגוית האנשים החיים.

המין השני — אות גבורה על ידי כריתת אבר המין, ומטרת המעשה הזה היא כמטרת אות הנצחון, והוא יורנו את יסוד המנהג הזה. אם לא נפלו האויבים הלל ואך נכבשו לעבדים, אז אלצו לעשות בהם אות, אשר לא יגע בנפשם ולא יביא להם כל נזק, ויבחרו לעשות מום באברי ההולדה, אשר בזה לא יגרע כשרון העבד למלאכה, ומזה התפתח בדרך טבעי המנהג למול בשר השבויים החיים, לאות הכנעה ועבדות; עד היום הזה ימסור בארץ כוש כל איש־צבא ליד פקידו, לאות נצחונו, את הערלות, אשר יכרת מן האויב, הנופל במלחמה, למען הקריבן לנסיכם. בהמנהג הזה — למול בשר הנכבשים לאות הכנעה – יפתור ספנסר פעולת המילה, אשר תמצא מקום בקרב עמים שונים, ובכל חלקי העולם, הישן והחדש. וישים לאל את דברי המבארים את יסוד החק הזה בחקר דעת אלהים; אבל באיזה דרך נעשתה המילה — אות הכנעה לאדון — לחק דתי? את פני מפקד הצבא או המושל יכפרו בהקריבם לפניו לאות גבורה ערלות חללי האויב, כי בימי קדם האמינו, כי גם רוח האדם יתענג מהדברים, אשר ינעמו לו בחיים, וע״כ לא יפלא, אם גם במות המושל הגישו קרבנות כאלה לרוחו. עם חפץ קרבות, אשר ימשול בו איש אלהים מטבעו ומיום הולדו, אשר יגלה אזנם לתוכחת מוסר בחייו ומעורר אימה ופחד

המילה, בין חללי המלחמה, את בני אמונתם. לזאת — יאמר אויטנריט — מעיר הנביא יחזקאל את פרעה מלך מצרים כי הוא, פרעה, יפול חלל בין ערלים, וגם קבורה לא תהיה לו, אף כי נמול הנהו. גם למטרה זאת מל יהושע בן נון את בני ישראל, טרם באם לרשת את ארץ כנען. הרועה הגאמן הזה הואיל לעורר ע״י המעשה הנכבד הזה בקרב העם, הסר למשמעתו, אמץ לב ונבורה למלחמה.

אויטנריט יפתור את דברי ה׳ אל עם ישראל „היום גלותי מעליכם את חרפת מצרים", לאמר: יען כי לא מלו בני ישראל במדבר, אבדו בעיני המצרים את ערכם כאנשי חיל, עד כי גם להתרועע אתם חשבו המצרים לתועבה ולחרפה. אויטנריט יתן עז לדעתו, כי חק המילה אך בתחבולות מלחמה יסודו, ממנהגי הקאפרים ויושבי אי טאאיטי, אשר ימולו את בניהם רק בימי נעוריהם ובהרפאם מהמילה יתנו בידם הימנית גרזן ובשמאלית חמש הניתות לאות, כי מעתה יוכלו לקחת חלק במלחמה כאחיהם אנשי הצבא. אף כי יאמן אויטנריט לקחת ליסוד חק המילה — כאשר יבינו רבים — את חקי הרפואה, אך העובדא, כי ימצא חק המילה אך בעמים יושבי האקלימים החמים, תאלצהו להכיר גם את מזג הארץ לסבת החק; אולם למען השאר נאמן לדעתו — כי יסוד החק בתחבולות מלחמה הנהו, — יבין את הסבה האקלימית בדרך שונה ומוזר כזה: במקומות האזור החם יכסו האנשים בבגדים רק חלקים אחרים מבשרם, או ילכו ערומים ועליהם לשום אות בבשרם, וביחוד מלפניהם, למען יכירו אותם למראה עין בין אחרים, וידעו משפחתם והמפלגה, אשר יחשבו עליהן, גם למטרה זו ישרטו השבטים הפראים שרטת בפניהם, או ידקרו עור אפם. וזאת היא גם כונת המילה אצל יושבי האזור החם, למען יכירום בלכתם ערומים. ככה יכחש אויטנריט בכונת האמונה להחק הזה, יען כי אין לו כל יחס לא עם מין האנשים ולא עם אמונתם. אנחנו נמצאהו אצל עמים ומשפחות בני אמונות שונות, ולזאת, לדעת אויטנריט, אין להאמונה כל ערך נכבד במעשה החק הזה. לדברי לודאלין יורנו גם מעשה נסיך אביסיניה, כי החק הזה לא באמונה יסודו. *) אנחנו אמרנו, כי ספנסר השלים את הדעה הזאת, להשוב תחבולות מלחמה ליסוד חק המילה. אולם לא נדע, אם היתה מחברת אויטנריט לנגד עיני ספנסר, ורק זאת נראה, כי השקפות שני הסופרים האלה כמעט בד בבד תשאנה ושונות הן אך בזאת, כי ספנסר יראה בחק המילה לישראל גם ערך אמונה, בדרך שונה, מאשר יבינוהו מכתבי הקדש. נתבונן נא אל השקפות ספנסר, אשר תמלאנה השקפות אויטנריט הנודעה לנו. תמצית השקפות ספנסר

*) ראה הלאה בהפרק: המילה אצל העמים האחרים.

אמריקה; יתאמצו לחתפאר בעור ראש אויביהם, אשר יפול חלל מידם. כן נודע, כי היונים, בהצותם את אויביהם התוגרמים בעד חפשיותם, הפשיטו את עור ראשי התוגרמים, למען התפאר במו. גם ההגדה — כי טיפאן בהמיתו את אוזירוס, נתן את גופו הנפוץ לעוזריו, ולו לקח אך את אבר המין, אשר לדאבון לב מעריצי אוזירוס ומכבדיו, לא נמצא אחרי כן — גם ההגדה הזאת תמצא לה פתרון לדעת אויטנריט. במנהג קדום אשר נהגו לקחת חלק מחללי האויב לאות נצחון; למנהג המלחמה הזה ישנו יחס להמסופר בכתבי הקדש: שאול דרש מדוד למוהר בתו מיכל מאה ערלות פלשתים. לפי ראות עינינו זרה מאד דרישה כזאת, אך בעיני דוד לא נפלא היה הדבר הזה, ונהפוך הוא: דוד מלא בחפץ לב את המעשה, אשר בימים ההם לא נחשב לזר. אבל מה שהיה מאות בשנים לפנים, ימצא גם היום הזה. בשנת 1805 מצא סאלט באביסיניה הנוצרית את כריתות הערלה לאות גבורה ואמץ לב במלחמה. הנוסע הזה יספר לנו, כי עיניו ראו בעת פקודת הצבא איך כל איש חיל זרק ערלות כרותות לפני מושלו, לאות נאמן לנצחונו ואמץ לבו. גם ראה סאלט, איך אנשי החיל התאמצו להראות גלוי לכל, כי אך אנשים באים בימים, ולא ילדים המה קרבנות גבורתם. כן יספר לנו סופר אחד מהמנהג הזה אצל עם עובד אלילים — גאלאס, אשר שנה דרכו, ותחת ראשי החללים בחר לקחת לאות נצחון את אברי המין, יען כי המה יוכיחו, כי לא ילדים אכלה חרבו, אך אנשים, אנשי צבא נפלו שדוד מידו. אולם המנהג לקחת את ערלות האויב לאות גבורה, היה נסבה פעמים רבות לבני הצבא לתת מום בפגרי בני ארצם, כי לפי רבוי מספר אותות גבורתם, כן תרב גדולתם ושכר פעולתם מאת בני ארץ מולדתם. כאשר זה לא כבר הוכיחו היונים על עון התוגרמים, כי כרתו את אזני וחוטמי אחיהם בני הצבא, הנופלים במלחמה, וישלחום לקונסטנטינופול לאות גבורה באמרם, כי מחללי היונים המה, דרכי רשע כאלו הכריחו את בני הצבא למול בשר ערלתם, למען הניא את בני ארצם מדבר בליעל ותרמית ולהתהלל בשקר, אז בהלחמם בעם נמול, לא נשאר לפניהם אך לקחת לאות גבורה את ידי האויב, ובהלחמם בבלתי נמולים, לקחו את אברי המין, אשר יכלו על נקלה להכירם, כי לא מבני ארצם הנמולים המה. בהשערה הזאת נוכל להצדיק את מנהג המילה אצל המצרים והיהודים, ועוד עמים מלומדי מלחמה כמוהם. גם היה המנהג הזה לתועלת להיהודים והמצרים, אשר יראנו מאד לנוית חללי בני עמם וקרוביהם, יען כי על ידי המילה יכלו למצוא ולהכיר על שדה קרב את גויות קרוביהם מבין אויביהם ולדאוג לקבורתם. כאשר כן היה בפעל, במלחמות אחרות חפשו קהלות רבות מן היהודים ומצאו ע"י אות

את מצות המילה משעם ההיגיני. ואריסנריס הביא ראיות מוכיחות נגד הטעם ההיגיני. אחרי כי רבים מן העמים, היושבים באקלים חם וגם בתוך תקופת השמש, לא הלו במחלת הקארבונקל, אם כי לא מלו את בשר ערלתם, גם פרו ורבו לא פחות מהעמים הנמולים. אריסנריס מוכיח, כי המילה נהוגה לאות כבוד ויתרון, ואך הנמולים יכלו לבא למצרים בלי כל מעצור. והראיה לדבר, כי כאשר בא אברהם למצרים בפעם הראשונה בעת אשר לא מל עוד את בשר ערלתו, היו הרפה ובוז מנת חלקו, ונכדיו בני יעקב היו נכבדים מאד בעיני המצרים, יען כי היו נמולים. לפי דעת אריסנריס הנהיג אברהם את המילה, למען הקל המשא והמתן עם המצרים. התפשטות המילה בין עמים רבים ושונים, החיים באקלימים שונים והשונים זה מזה ברוחם ותכונתם, אפשר לבאר רק בזאת, כי המילה היא אות מלחמה, כי כל הנמולים אנשי חיל מצוינים הם, העמים הערלים פחדו ורהו מפני העמים הנמולים, אשר הצטינו באמץ רוחם. העמים הנמולים הביטו על המילה כעל אמצעי טוב מאד להפיל פחדם על אויביהם, וכן גם להבדיל את עצמם משכניהם, מוגי הלב. והמילה הותה אצלם כמו אות כבוד ודגל מלחמה. הדעה המזרה הזאת באר אריסנריס במופתים לקוחים מתולדות עם המצרים. למשל הביא את העובדא, כי עשרים אלף אנשי חיל מצרים עזבו את ארצם וינוסו לארץ כוש, יען כי המלך פסאמטיק לקח תחתם אנשי חיל מעם אחר. וכאשר רדף פסאמטיק אחריהם, גלו אנשי החיל האלה את בשרם ויראו להמלך, כי נמולים הם. אריסנריס מבאר גם את הטעם, מדוע בחרו דוקא בהמילה לאות כבוד ולא באבר אחר, זה הוא טעם ,שלל מלחמה' (טראָפֶּאָען) ומוכיח את טעמו ע״פ המצבות העתיקות אשר להמצרים. באחד מחלקי תיבן העתיקה, אשר יקרא לה עתה מדינת אבו, נמצאו חרבות מצבת Orymandias. את החרבות האלו מצאו ויתארו את תבניתן על הלוח חכמי צרפת הנלוים אל נאפוליון הראשון במסעו למצרים. על החרבות האלו נחקה דמות מערכות שבויים, ובגדיהם וכלי מלחמתם יעידו בהם, כי לא מילידי המצרים המה. פה תמצאינה ידים קצוצות, חמרים חמרים, והסופרים נשאו מספרם וירשמום על הפפירוס. בקצה המערכה האחרונה מהשבויים, יחד עם הידים הקצוצות, מונחים אברי ההולדה כרותים. ע״פ התבנית, אשר תארו חכמי צרפת, נראה, כי אברי ההולדה האלה היו בלתי נמולים. וזאת תורנו, כי המצרים כרתום משבוייהם בני עם אחר, גם נוכל לשער, כי בהלחם המצרים באויביהם ותגבר ידם עליהם, כרתו מן החללים את ידיהם ואבריהם, למען הקריבם לאשר לו יאתה, לאות נצחון וגבורה (ואולם יוכל היות, כי הידים הקצוצות המה מעם נמול), כמו בן הפראים, אשר ינורו בצפון

יתר לחזור על דברינו. אולם בנוגע להכונה הדימונולונית אשר במילה, נקל הוא להוכח מן הדברים המובאים פה, כי היא לא תבדל הרבה מן הכונה המיתולוגית, אשר החזיק בה גיליאני. המילה, לפי הכונה הזאת, איננה שארית „קרבנות אדם", כי אם רק כתחבולה וסגלה לכפר פני הרוחות הרעות והאלילים, וידוע הוא, כי תכלית קרבנות אדם היא היא התכלית המבקשת בשריטות ובפצעים, אשר יעשו הפראים בבשרם.

בראותנו את השווי ואת הדמיון אשר בין כונת המילה המיתיאולוגית ובין הכונה הדימונולוגית, נחשוב לשפת יתר להוכיח, כי אין כל יסוד להשקפת מיינרס על המילה בכתבי הקדש, והדבר הזה למה הוא דומה בעינינו? לאיש החפץ להוכיח למרות האמת, כי גם הפרסים המחמדים, המקיזים את תמי נופם והשורטים את בשרם עוד בימינו אלה לפי עצת רופאיהם, הרואים בזה תועלת לשמירת הבריאות, עושים זאת רק למצא חן בעיני הרוחות הרעות, או בעיני האלילים ולכפר את פניהם. השקפת מיינרס על המילה, בהשענו על העמים הפראים, העושים חבורות ופצעים בבשרם, מתנגדת לרוח הדת הישראלית ותורת משה, אשר הזהירה באזהרות חמורות על שפיכת דמים לתכלית דתית; ההשקפה על מילת היהודים כהשקפת מיינרס, אפשר לבאר רק באי־דעת בהחלט את יסוד המילה ומטרת אות הברית אשר ליהודים *).

7) הטעם המיליטָרי. הראשון, אשר נתן הטעם הזה להמילה הוא אויטנריט, והרברט ספנסר בא והשלים את דבריו. הראשון היה רופא מפרסם בימיו ופרופיסור בטיבינגן, השאיפה לתקונים בדת ישראל ולשווי זכיות, אשר החלו עוד בימי בן־מנחם, לקחו את לבו. הוא היה אחד מהלוהמים הנלהבים בעד שווי זכיות היהודים, ובשנת 1827 לקח חלק בהוכוחים ע"ד מצב היהודים בתור אזרחי ממשלת אירופה. אויטנריט בא לידי הכרה, כי המילה היא היא העומדת לשטן על דרך התבוללות היהדים בין הנוצרים יותר מכל החקים האחרים אשר בתורת משה, כי המילה היא אות מיוחד, המבדיל את היהודים מכל עמי אירופה. לתכלית זאת כתב את ספ"ו ע"ד מקור המילה אצל הפראים וחצי פראים ויחוסה למילת העברים. בימיו בארו כל החוקרים

*) מצאתי בשלחן ערוך להרב ר' יהודה אריה די מורינה שהיה רב בוויניצא ונולד בשנת של"א, בהלכות מילה הדברים האלה: בהולד לאיש בן זכר, רעיו וידידיו ששים ושמחים עמו וכו' ויש נוהגים להניח בארבע מקצעות חדר היולדת כתבים מיוחדים ועליהם כתוב: אדם וחוה, לילית ועוד שמות מלאכים באמרם שזה מועיל לשמור היולדת והילד ממעשה כשפים, אבל מי שאינו רוצה בהמנהג הזה, איננו מחויב בו, כי מלבד שאין לו יסוד כלל בתורה, הנהו עוד הבל וסכלות.

הימים הראשונים לפני המילה, יעידו ויגידו, כי היהודים יחשבו את המילה בתחבולה נאמנה וכסגלה בדוקה להגן על הילד בפני המזיקן. מיינרס היה הראשון, אשר בקש להעמיד את כונת־המילה הזאת על יסוד המילה. הסופר הזה נסה להוכיח, כי כונת המילה אצל היהודים היתה סגלה בפני המזיקן מזה, כאשר נמצא, כי רבים מן העמים הפראים יעשו מעשים משונים וזרים וכל תועבה, בתקותם להסיר מבניהם הנולדים להם את הקסם הרע, ולהגן עליהם בפני אנשים רעים, בפני המזיקן והרוחות הרעות ובפני כל כחות הטבע הגלחמים באדם, ולהביא עליהם ברכה, או לרפאותם מחלים, אם נגעו באיזו מחלה ממארת. אולם יותר מכל המקרים הרעים, יאמר מיינרס, יפחדו הפראים את חמת האלילים, נקמתם ועברתם, לכן יבקשו תחבולות שונות לשכך את חמתם ולכפר את פניהם בקרבן, באולתם דמו, כי יגיעו לתכלית הזאת, אם יעשו חבורות פצע בבשרם או בבשר הילדים, הנולדים להם, לכן הרבו לפעמים פצעי הילדים הנולדים להם על כל גופם, וביחוד הרבו לפצוע את אברי ההולדה בהיותם מקור הלידה והצור ממנו חצבו הילדים, ועל כלם סבלה הערלה, כי היא תוכל להכרת מבלי אשר יסכן בזה לחיי הילד. הן עשו העמים הפראים כדבר הזה ויעשו עוד ככה גם היום, כנודע. ההודים אשר בימינו נוהגים לרצע במחט קלוי את אזן כל הילדים ביום הולדם, לא למען שים ענילים באזניהם, כי אם רק לכבוד האלילים וִישי ואֶסוואַרי. ככה שורטים גם יושבי מקסיקה שרטות בבשר ילדיהם לתכלית הזאת. הפראים אשר באורינוקה ואפורא פוצעים את בניהם כבשרם, ועקבות הפצעים נשארים לכל ימי חייהם בפצע המילה. יושבי האי קאפולי, אחד מאיי הפיליפינים, יעבירו מבעד לנידי בניהם הזכרים הנולדים להם מחט עופרת קטן. הקוראיבים יושבים ארבעים יום בתענית ומתפללים ומתחננים לאלילים ולרוחות הרעות בלדת נשיהם להם בן, ואחרי כן יפצעו את בשרו. על יסוד המקרים האלה וכדומה להם, יחשב מיינרס, כי גם המילה אצל כל העמים תחשב לסוג השריטות האלה, וכי תכלית אחת היא לכלן — לכפר את פני הרוחות הרעות והאלילים. והמעשה הזה אשר אנחנו רואים, כי המילה התפשטה מאד גם בין עמי הארץ הישנה ובין עמי הארץ החדשה, מבאר מיינרס באופן כזה: המילה מצאה לה מהלכים בימים מקדם אצל עם אחד, ומהעם הזה לקחו יתר העמים. הכונה, כי המילה תגן בפני המחלות הרעות המתדבקות באברי ההולדה, מספיקה, לפי דעת מיינרס, לבאר את התפשטות המילה בין העמים השונים, בעוד אשר הכונה הדימונולוגית תבאר לנו את ראשית המנהג הזה וסבתו. על דבר התכלית ההיגינית אשר במילה ויחוסה אל תנאי האקלים כבר דברנו בפרק המיוחד לזה ונחשוב לשפת

עליה כמו נורק, בולין, דוימר, ניליאני ועוד. אולם הדעה העקרית שבכל ההשקפות על המילה היא, כי המילה היא שארית קרבנות אדם וכי הסרת עור הערלה היא במקום עבודת זבחי האדם, או כאשר יאמרו: המילה היא קרבן לה׳ „החלק מן הכל״. על יסוד הדעה הזאת ומנקודת הראות הזאת נוכל להחליט, כי גם גלוח הזקן, הנהוג בין האשכנזים, או גלוח הראש בין הטטרים, הוא רק שארית קרבנות אדם, שנשארה מהימים הקדמונים, או קרבן החלק מן הכל... אכן גם במקורים עברים הננו מוצאים את הטעם של ניליאני, דוימר ועוד: בראשית רבה פ׳ מ״ד: המילה היא כמו מעשר שמפרישין מן התבואה, כך יפריש מפרי בטנו חלק מעיקר אבריו ומקום הולדתו ולכן נעשית במקום שעושה פירות.— רבינו בחיי: המילה היא כעין קרבן שאדם מקריב פרי בטנו לה׳ שקיים מצותו, וכמו שדם הקרבן מכפר, כן דם המילה מכפר, ולכן המילה ביום ח׳ דוקא כדמיון קרבן שלא יכשר עד יום ח׳, שנאמר ומיום השמיני ירצה. ומזה הטעם נהגו לעשות סעודה ביום המילה שנאמר בקרבן „אשר כפר בהם״ שאכילת קרבן מכפרת, כן בפרקי דר״א הוכיח דדם הברית הוי כעין קרבן, ומילה עוד יותר גדולה מקרבן שהקרבן בממונו והמילה בגופו. מנורת המאור: להקריב כל אדם בזה קרבן אשה לה׳.

6) המילה היא שמירה בפני המזיקין. ראשית המבט הזה תחל מימי המקובלים. סטרבון, סופר דברי הרומאים, חשב כבר את המילה לסגלה המשמרת בפני המזיקין, וכן גם אריגן הנוצרי, אשר חי במאה השלישית לסה״נ, יחס להמילה את הסגלה „לגרש את הרוח הרעה״. „המילה, יאמר אריגן, נעשתה אצל היהודים כדי להגן על הילד בפני המלאך המשחית, אשר ישלט בהבלתי נמולים, אבל בנמולים לא יפגע לרעה״. ראיה לדבריו מצא אריגן בספר שמות, המספר, כי בהיות משה בדרך ויפגשהו המלאך ויבקש להמית את בנו, יען כי לא היה נמול. אולם אחרי אשר כרתה צפורה את ערלתו הרפה ממנו. יוהן ס פ נ ס ר מוצא אסמכתא לכונה הזאת במילת היהודים הקדמונים בדברי התרגום אונקלוס על הפסוק „ששים גבורים סביב לה מגבורי ישראל כלם אחוזי חרב מלמדי מלחמה איש חרבו על ירכו מפחד בלילות״. את הדברים האלה יבאר אונקלוס, לפי הערת ספנסר, באופן כזה: הכהנים הלוים וכל בני ישראל שומרים את דברי התורה, הנמשלת לחרב, ועל בשרם אות המילה, כאשר היה בבשר אברהם, ובזה הם יגברו חילים ויאמצו כגבור החוגר חרב על ירכו ולא ייראו רע מפני המזיקין והמלאכים הרעים השודדים בלילה.

עוד בימינו אלה נחשבת המילה בין יהודי רו״פ לסגלה בפני המזיקין. שירי המעלות, וכל הקוים, אשר יציירו על קירות הבית בחדר הילד בשמונת

בדת הטבעית. האבר המוליד נחשב לאבר קדוש ומקדש לשם האלהות. אולם למען בא במסורת ברית קדש ולהתאחד עם האלהות, על האדם לטהר את עצמו ולקדש את גופו. לכן הכינו גם על הלידה ועל האבר המוליד בעל דברים, אשר נחוץ לטהרם ולקדשם למען יהיו באמת צלם כח הבריאה האלהית אשר בטבע והתמו. ויען כי הנסיון הורה לדעת, כי עור הערלה הוא מקום אסף הטנפת והחלאה המסכנה לבריאת האדם, ובמקרים יוצאים מן הכלל יוכל עור הערלה להיות למעצור לכח הלידה, לכן היה העור הזה בכלל לסמל הטומאה והעולן והרחקתו נחשבה לסמל הטהרה והקדושה". התשקפה הזאת על הלידה היתה זרה להיהדות. כונה כזאת במילה אפשר לבקש לפי דעת קורטץ רק באמונת עובדי האלילים. הדעה המשתפה לעבודת האלילים ולהיהדות גם יחד היא רק הדעה, כי מקום הלידה הוא מקום של טנפת וטומאה, וכי היא מחוללת את יסוד הטומאה והפגם, אשר סמלם היא הערלה. אולם השקפת היהודים על הלידה ביחוסה אל הדת וכן גם השקפתם על הטומאה ועל העולן, שונות הן בכל מהשקפת העכו"ם.

הלידה היתה קדושה גם בעיני אברהם וזרעו אחריו ותשא עליה חותם הדת, יען כי על ידה תקום הברית, אשר כרת ה' עם אברהם „ונברכו בזרעך כל גויי הארץ". אברהם היה מכרח להוליד בנים, למען הביא תשועת עולמים. אולם יען כי מקור הלידה הוא מקור משחת, מקום הטומאה והעון, לכן לא תבא הברכה על ידו, אם לא נסור ממנו כל חלאה וכל טומאה, כי בלעדי זאת לא נשיג את התכלית אשר בלידה. הערלה היא סמל היצירה הטבעית, הטומאה הטבעית והפגם בלידה. המילה בבית אברהם הנה מצד השלילי סמל הסרת הטומאה והפגול מגבול הלידה; מצד החיובי היא סמל הטהרה והקדושה, למען בא על ידה במסרת ברית קדש, יען כי ע"י הלידה יקום ויחיה העם הנבחר.

אולם גם השקפת קורטץ על המילה, כי היא סמל הברית, איננה בנויה על אשיות חזקים, יען כי לא נמצא לה כל סמך בספרי הקדש, ובאמת אין כל ראיה לדבריו, כי כונת המילה אצל היהודים ואצל העמים האחרים היתה אחת, כי אצל העמים האחרים היתה המילה כסמל לקדושת אבר הלידה לכח היצירה הטבעית, ואצל היהודים כסמל לטהרת מקום הלידה, למען בא על ידה במסרת הברית. השערות כאלה ודומיהן על אדני תהו ובהו הטבעו.

אולם היתרון שבהשקפת קורטץ על המילה, אחרי כל החסרונות אשר בה, הוא בזה, כי היא תשים לאל את כל השקפות החכמים האחרים

והמדע על אמתת דעתה. ובהכחישה באמתת הספורים אשר בספר בראשית, תהרס בעצמה את כל היסוד ההיסתורי, אשר מתחת לרגליה, ורק כדי להשען על מה, תבקש לה מעוז בספורי הבדים אשר לעמי ארץ הקדם האחרים, ובמתחה קו מדה אחת על ספורי התורה וספורי הבדים האלה, תוכיח, כי תכלית אחת ומטרה אחת היו לכלם יחד. ככה היתה ההשערה לאמת, והמילה לאחת מעבודות האליל פאלוס. כדוגמא על חוצפת הבקרת השלילית ביחס טעמי המילה הנהוגה אצל היהודים וראשיתה, נביא פה את חות דעת החכם בולין. בהכחישו במעשה המילה הנהוגה אצל היהודים את כונתה הנסתרת, יען כי נמצאנה גם אצל העמים האחרים, אשר הביטו על אבר המוליד כעל סמל קדוש של כח היצירה, הוא מוכיח, כי המילה היתה לחק ליהודים רק בהשתלם בם ממשלת הכהנים ובלמדם היטב לדעת את מנהגי מצרים, כלומר בימי שלמה המלך !... חוצפה גדולה מזו אין לשער! אי אפשר להאמין, כי בולין לא ידע את דברי בני יעקב אל שכם בן חמור, ולוא היתה המילה רק כעבודה לכבוד האליל פאלום, כי אז לא נבין, מדוע לא החזיקו בה בני בבל, אשור והודו, ובני יון ורומא ויתר העמים, אשר עבדו באמת לפאלום? ובראותנו, כי העמים האלה לא מלו את בשרם, אם כן הלא שוא היא השערת בולין וכל המחזיקים בה. והנה אם אמנם אין כל יסוד לשאיפת הבקרת השלילית לכחש באמתת הספורים אשר בספר בראשית ולהאמין, כי המילה היתה אצל היהודים רק עבודה לכבוד פאלוס, או להגיד, כי המילה היתה רק כעין סרוס לכבוד האלהות בהסרת עור הערלה, ועוד השערות הבל כאלה, בכל זאת מצאה השאיפה הזאת מחזיקים בה ותשפיע הרבה על מהלך דברי ימי הכנסיה ותורת אלהות בארצות המערב. אולם למרות ההשפעה המשחיתה הזאת, נמצאו חכמים, אשר השתדלו לפרש באופן אחר לגמרי את תולדות דברי ימי כתבי הקדש והמצות אשר בתורת משה. בין החכמים האלה נמנה גם החכם קורטין, והנני להביא פה את דבריו מלה במלה, למען הראות בראשונה את השקפתו הוא על כונת המילה, ובזה נצא ידי חובתנו לבקר את השקפות ניליאני, נזרק, דוימר וכדומה, בהכחישו דעת החכמים בולין, פאקטע, בויער ועוד, אשר הביטו על המילה של עובדי האלילים כעל „סרוס לכבוד האלהות בהסרת עור „הערלה“. אומר קורטין כדברים האלה: „המילה היא ההפך מן הסרוס. תכלית הסרוס היא להרוס את כח היצירה, ותכלית המילה היא לחזק את הכח הזה. שם יביאו קרבן את אבר הלידה לכח ההריסה אשר בטבע, ופה יקדישו את האבר לכח החיים אשר בטבע, בגדל תבליתו. הלידה היתה העיקר והנקודה המרכזית באמונת חיי כחות הטבע, ורק לשם התכלית הזאת מצאה מקום

ולכן חשבו עבודת ה„לינגמ" לאחת [illegible] האמונה בצירוף החיים והמות. התפתחה לאחרונה אצל [illegible] התמונה והנאלחה, אשר בה חוברו יחד חמדת בשרים נמבזה [illegible] האבירות והתאוה, התגוללו יחד ותהיינה למשובה נצחת והוללות [illegible]

את העבודה הזאת. בתמונות אחרות [illegible] נמצא אצל רוב עמי הקדם הקדמונים. זאת היתה עבודת האל [illegible] במצרים. מליתה בבבל, פעור באשור, אפרודישה באי כרתים, [illegible] אשרה ומלקשה בצור. פאללום בארץ יון, פאלוס או פריאפוס [illegible] אשר לכבודם עשו הלולים, משתה ושמחה. הרומאים החלו להעריץ את פריאפוס בת הוולדה, לפי המסורה, בימי מסע בכוס לארץ הודו; אולם [illegible] המסורה הזאת אפשר לראות את היחס, אשר יש בין אליל היין ואליל [illegible] בגלל השפעת היין על נטית החמדה, וזאת היתה הסבה, אשר בגללה [illegible] בהתלהבותם ובתי ההוללות והחמדה פסלי האליל פאלום. המנהגים [illegible] האלה מצאו להם מקום בבתי הקברות על אף החכמים האמתים ואנשי [illegible] והפלוסוף הנוצרי אוגוסטין. קדושת הלינגם או הפאלים, אשר [illegible] אלה, מקור החיים, היתה אחת התועבות הרעות, שהן תוצאות [illegible] האמונות העתיקות. תכלית העבודה הזאת, כאשר אמרנו למעלה, היה [illegible] ביותר לדמות העם את המושג המפשט אשר בכח היצירה, ואשר לא [illegible] להשיג. והעבודה הזאת מעידה על השחתת המדות והמוסר אשר באמונת האלילים.

בנוגע ליחוס העברים הקדמונים אל עבודת התאוה המוחשית, אשר התפשטה בארצות הקדם וגם בארצות המערב לפעמים, עלינו להודות, כי גם הם לא נקו מהעון הזה, ופעמים רבות זנו אחרי הבעלים ויעבדו לפסור, אשר עבודתו לא נבדלה מעבודת ארונים, ולמרות אזהרות משה רבינו נצמדו בני ישראל עוד בימיו לבעל, וגם אחריו בימי מלכי ישראל. אולם גם זאת עלינו להודות, כי לא כל העם נפל במהמרות החטאה הזאת, כי אם חלק ממנו סר מדרכי ד', ומעולם לא היתה עבודת הבעל כ ל ל י ת לכל האומה, לכן אולת היא להחליט, כי המילה אצל העברים היתה רק כעבודה לכבוד האליל פאלום.

כבר אמרנו למעלה, כי סופרי השלילה, בחפצם להכחיש את הערך ההיסתורי אשר לדברים הכתובים בספר בראשית, ישתמשו בחקירותיהם אלה בספרי הקדש כבמקור נאמן לתכליתם זאת; אך עוד מעט נוכיח לרעה, כי בחקירותיהם אלה לא ישאפו להעמיד בקרתם השלילית על יסודות נאמנים הבנוים על דברי הימים, הבקרת השלילית, בשימה לאל את כל הדברים, אשר לא ימצאו חן בעיניה, לא תתאוה כלל להביא ראיה נאמנה מדברי [illegible]

הרחיקו ללכת במסקנותיהם. לכן לא נשים עוד לב אל הסופרים, אשר היו במאה השמונה עשרה, ובפרט אשר כבר הראינו לדעת במקצת את השקפותיהם על ענינינו. ונשים פה לבנו רק אל דעת סופרי המאה התשע עשרה בענין הזה. נפלא הדבר, כי הסופרים בעלי השלילה בחפצם להכחיש את הערך ההיסתורי אשר לדברים הכתובים בספר בראשית, ישתמשו בחקירותיהם אלה בכתבי הקדש, אשר המה להם כמקור נאמן להשיג את מאווי־לבם, והודות להתבולותיהם אלה נראה דבר, אשר מן הנמנע הוא כלל מנקודת ראות החקירה האוביקטיבית: את הדת הישראלית וחיי העם הישראלי בארץ ישראל בכלל החלו להשוות אל דברי ימי העמים האחרים אשר באזיה הקדומה ויחשבו, כי בכח ההשואה הזאת, כלומר באמצעי מנהגי הדת אשר לעמי אזיה, אפשר להוכיח בנקל ולהראות לנכון את מקור מנהגים רבים אשר לעם ישראל. וראיה לדבריהם, כאשר אמרנו, הם כתבי הקדש בעצמם, במקומות אשר ידובר בם ע"ד עבודת האלילים השונים. את דרך ההשואה הזאת בחרו להם החכמים דיומר, גיליאנן ונארק. לפי דעת החכמים האלה שמות אלילים רבים, הנזכרים בכתבי הקדש, הם רק שמות נרדפים לאל אחד, ועבודת האלהים או הדת הישראלית שונה מעבודת האלילים רק בזה, כי היא מבקשת במצות המילה לכבד את פהאללוס, כלומר להעריץ את הבורא באבר ההולדה. לפי דעת אחרים נחשבו קרבנות האדם לחלק מעבודת אלהים בדת העברים הקדמונים, והאל העליון אצל העברים הראשונים היה מולך, אשר לו הקריבו קרבן פטר כל רחם בבני ישראל בהעבירם אותם באש; אולם אחרי אשר החלו להאמין בה' ולעבדהו, בטלו את זבחי האדם, ולזכר העבודה הזאת נהגו היהודים למול את בשר ערלתם. והמילה, לפי ההשקפה הזאת, היא במקום זבחי האדם. לפי דעת אחרים יש יחס ישר בין המילה ובין עבודת האלילים אצל היהודים, אשר כבדו את „הלינגם". ידוע הוא, כי העבודה הזאת היתה אחת מעבודות האל שיווא, והיא היתה תוצאת אמונתם בכחות הטבע, שהם כחות האל, הטובים או הרעים לאדם. בהשקפתם זאת על כחות הטבע נתנו כבוד אל לכל כח היוצר או הממית בטבע, ויקימו היכלים ויבנו מזבחות לכח היצירה, באשר היא ערובה נאמנה לנצחיות מציאות החיים עלי אדמות למיניהם ולמשפחותיהם בצלם ובדמות הברואים הראשונים, ובבקשם לתת תמונה מוחשית לאמונה הזאת, בחרו להם לסמל אמונתם זאת את האבר, אשר בו כח ההולדה, ויקראו את שמו „לינגם". באופן כזה היה המושג המפשט למוחשי, והסמל היה לאט לאט לאמונה עורת; החיים והמות לפי השקפת ההודים הטבעית המה רק מראות התמורה הנצחית בחיי הטבע, ובשיווא התאחדו שני הכחות האלה

א"כ נולדה השאלה, למה היה לו להורקנוס לאנוף אותם למול את בשרם, אם היו עומדים ומצווים על המילה מכבר והמה נתנוה ושרו מדרכי אל בחפצם את בריתו? במעשה הורקנוס נראה רק קנאה עזת לה', המנגדת אל השכל, את אלה, שאינם מאמינים בה', אין להכריח לקיים מצותיו. בעשות הורקנוס את המילה לכלי משחית לחבל בה את האדומים, למען הראות בזה את גבורת ידו, הפר בזה רק את הברית, אשר כרת ה' את אבותם; הגרים היו בכלל קשים לישראל כספחת ולא לפי רוחם, חכמינו הקדמונים לא שבחו את מעשה הורקנוס, כי בזה הטים רעה על בית החשמונאים, אשר נפל לאחרונה בידי האדומים, ובזה ראו גם היהודים את יד ה', אשר היתה בבית הורקנוס להשמידו בגלל מעשהו זה.

5) הטעם המיתולוגי. באחרית המאה השמונה עשרה נולדו על יסוד המדעים השקפות חדשות על היהדות ודת האלילים. ה ד י א י ס ט י ם האנגלים והאנציקלופידיסטים הצרפתים הביטו בעין זעם גם על היהדות ודת הנוצרים וגם על כל דת היובית, הם הכירו לאמתית רק את הדת ה ט ב ע י ת בה ראו את האמונה הצרופה ותורת המוסר, ויכחשו בכל התגלות אלהות. לרגלי השקפתם זאת על המציאות ותולדות הדת, יחסו את כל הטוב אשר מצאו בגבול האמונה והמוסר להעמים, אשר לא האמינו בכל התגלות; את כל הטוב אשר מצאו ביהדות ובדת הנוצרים, יחסו לעובדי האלילים, אשר מהם לקחו היהודים והנוצרים. .אנשי המדע' האלה לא האמינו בברית, אשר כרת ד' עם בני אדם, וישימו לאל את כל התגלות האלהות. בעת הזאת בראה לה מעבר השני הפילוסופיה האשכנזית שטה חדשה בהתפתחות האנושיות על שדה ההיסתוריה הכללית, אשר לפיה חוללו למו רוח כל האנושיות ורוח העמים הפרטים בעצמם את האמונה, תורת המוסר, החכמה והרשת המעשה וכו'. המהלך הזה של קדמות התפתחות רוח האדם, הוא הנקרא בדברי הימים שם ה ת ג ל ו ת ה א ל ה ו ת. ההשקפות הרציונליות האלה על תולדות הדת האנושית מצאו למו אחרי כן מקום בקוים אחדים בארצות המערב גם בשדה חכמת דברי ימי הכנסיה ותולדות הדורות, ותניחנה את חותמן המיוחד על מבט החכמים על חיי האנשים לפי חקי הדת הישנה בכלל ועל כל מנהגיהם בפרט. בהשקפתם זאת על תעודת הדת הישנה דומים התיאולוגים וסופרי דברי הימים אל האלכסנדרונים בהשקפותיהם בענין הזה, אם כי נבדלו בחוג נקודת מבטם. התיאולוגים בארצות המערב, אשר חיו במאה השמונה עשרה, נבדלים מן אחיהם בראשית המאה התשע עשרה רק בזה, כי ההשקפה הזאת על הדת ועל המנהגים המלאים סוד, רחבה ונפכה יותר אצל האחרונים, וכי המה

החפין להיות חבר להעדה הזאת הכרה למול את בשרו. במלים אחרות: לפי דעת סלוואדור היתה להמילה רק כונה מדינית ולא דתית או אחרת. וכל זה יחסו לממשלה, אשר כלה קדושה היא, אצל העם, אשר רוחו ונפשו נתונים לה׳, אשר גם מלכיו היו רק עושי רצונו של הבורא, ואין לך מצוה או חק ומשפט, אשר לא ישא עליו חותם רוח הדת, אות או רמז על קיום העם השומר אמונים! אנחנו לא התנגדנו אל הסופרים הנכבדים האלה, אשר ראו במילה רק כונה מדינית, לו לא נדשו את הסאה ולא עברו כל גבול וחק, לו יחסו למילה מלבד הכונה המדינית, האהובה להם, גם כונה דתית לאמר: להמילה אצל היהודים יכולה להיות באמת כונה מדינית, אך הכונה הזאת היתה רק טפלה ולא עקרית, והדבר הזה נלמד ברור מדברי ימי אברהם ומדברי ימי זרעו אחריו לדרותיהם. אמנם לא נוכל לחשוד את החכמים האלה וביחוד את החכם מיכאעלים, הבקי בתורת משה, כי לא למדו לדעת דברי ימי המילה ודברי ימי זרע אברהם, אך זאת נוכל להחליט, כי החכמים האלה הביטו על המילה אצל היהודים כעל אות גבורה ואמין הלב, אשר נסו בה את כל הרוצה החפין לקבל עליו את דת היהדות, בעוד אשר בעינינו אין כל ספק, כי המילה היתה רק כאות נאמן על רצון הנמול לשמור את כל חקי ה׳ ומצותיו, היא היתה לאות אזכרה, להזכיר ליהודי את הברית, אשר כרת ה׳ עם עמו, ללכת בדרכיו ולעשות הטוב והישר בעיניו, לאות מוסרי, לאות ברית קדש.

המילה, יאמר ספר דתי אחד, היא חותם רצון ד׳. לעשות רצון ה׳ היתה כונת המילה, אשר היתה לחובה גם על בני אברהם מלידה ומבטן וגם על הזרים, אשר קבלו עליהם דת היהודים. ורק בהמולם השיגו הנכרים את זכיות המדינה להיות ככל היהודים, כעין שכר בעד אמונתם באל אחד ובגלל שמרם את תורתו בימים הבאים. רק אז יזכה היהודי באושר המדינה וככל טוב הארץ, אם יהיה נאמן לדתו ולברית, אשר כרת ה׳ עם עמו. אמנם כן, האדומים לא היו ליהודים גמורים רק בהמולם את בשרם ע״פ מצות הורקנוס, יען כי לא קבלו עליהם את דת היהודים, רק אחרי כן כאשר הכרחו, לפי עדות יוסף פלביום, לשמור את כל המצות אשר בתורת משה, וכאשר נספחה ארץ ממשלתם אל ארץ ישראל ויהיו לעם אחד עם בני ישראל גם במדינה וגם בדת, אז כבר נחשבו ליהודים גמורים ויהיו ככל המון בית ישראל. ולו גם לא נחשבו האדומים לעולם על עם היהודים, גם אז אין עוד כל ראיה, כי למילה היתה אצל היהודים רק כונה מדינית. הנה בהיות האדומים מזרעו של אברהם אבינו ואחים לבני ישראל, היו לעובדי אלילים ויהיו שונאים בנפש לעם ישראל.

4) הטעם המדיני. בראות המלומדים החדשים אשר בימינו אלה, כי אי אפשר לבאר את המילה רק כתכלית לשמירת הבריאות, בקשו למו למצא סבות אחרות למציאותה. ואת אשר בקשו מצאו אמנם בה, הלא היא הכונה המדינית. אולם באשר כי לא יכלו החכמים האלה, לרגלי איזה סבות, לנתק בפעם אחת את הפתיל המאגדם אל הדת, או כי חפצו להראות כחוקרים אוביקטיבים בחקירת המילה, איך שיהיה, בנסותם לבאר את תכליתה לשומרי הדת הישנה, הניחו ביסודה כונה מדינית ויחליטו אמר. כי ברור הוא מתורת משה, כי המילה היתה מצוה מדינית, אשר תכליתה היתה לא שמירת הבריאות או הדת, כי אם אות אזרחי ולאומי.

הממציא את הכונה הזאת במילת היהודים היה, כמעט הראשון בין החכמים, הסופר לונד, אשר חי בסוף המאה השבע עשרה ובראשית השמונה עשרה. עפ"י תורת משה, יאמר לונד, חכרה כל איש זר, החפץ להיות לאזרח בא"י, למול את בשר ערלתו, למען היות כישראל גמור בכל. אמת הדבר, יאמר עוד, הגר היה חפשי לבחר בעול התורה או לא, כי איש לא יאלצהו לזה, אולם אם רק קבל עליו את העול הזה, אז לא יכול עוד להיות פטור מן המילה: „המול ימול את בשרו והיה כאזרח הארץ". לכן, יחליט לונד, היתה המילה כשער לזר, החפץ לחכנס בברית היהדות. ואם היה הזר נמול מכבר, אז עשו למצער שריטה קלה בבשרו להוציא נטף דם לאות ברית קדש. השקפה כזאת על תכלית המילה היתה גם להחכם יוהן ספנסר, בן דורו של לונד, ואת אשר הציע לונד רק כהשערה קלה היתה לספנסר להחלטה ברורה וקבועה מנקודת ראותו הוא; כלונד כן ספנסר יביט על המילה אצל היהודים כעל ציון מדיני, אשר צינו בו את כל הזרים, אשר באו בברית היהדות, בהמולם את בשרם היו כיהודים נאמנים בכל משפטיהם וחקיהם ויהיו מחויבים לשמור את המצות, אשר ישמרו היהודים, יען כי, יאמר ספנסר, עם ישראל היה להעם הנבחר, אשר בו בחרה ההשגחה העליונה להורות לעמים את הדעה הנעלה, היא האמונה באל אחד, לכן היה להם ציון מיוחד לכל איש זר, החפץ לבא עם היהודים בברית, היא המילה. ולבל ישאר עוד כל ספק בלב הקורא, כי כונת המילה היתה לשם תכלית מדינית אזרחית, מביא יוהן ספנסר חמש ראיות, אשר עליהן נוסדה תורתו: האחת, כי ע"י המילה הותר לזר לעשות את הפסח ולאכל ממנו כיהודי מלידה ומבטן, השנית היא (כן מובא בספר אסתר לפי העתקת השבעים), כי רבים מהגוים מלו את בשרם ויתיהדו להנות כמוהם ממשפטי האזרחים, השלישית, מביא ספנסר ראיה מן יהושע בן נון, אשר מל את בני ישראל לפני באם ארצה כנען, לעשותם בזה, לפי דעת ספנסר,

המגיע לאבר ההוא הוא המכון, אשר לא יפסד בו דבר מן הפעולות שבהן עמידת האיש ולא תבטל בעבורו ההולדה. אבל תחסר בו התאוה היתרה על הצורך והיות המילה מחלשת כח הקשוי ופעמים שתחסר ההנאה. הוא דבר שאין ספק בו, כי האבר בשישפך דמו ויסר מכסהו מתחילת בריאותו יחלש בלי ספק, וכמו שאמרו רז״ל בב״ר פ״ה: הנבעלת לערל קשה לפרוש ממנו. זהו החזק בטעמי המילה אצלי״.

רבנו בחיי: ״טעם המילה שמתשת כח תאות המשגל, כי ע״ד השכל הדבר ידוע, כי חתוך האבר מחליש כחו של אבר. וע״כ באה מצות מילה, שהיא סבה להחליש כח התאוה ונורעת הנאת התשמיש, וכמ״ש רז״ל הנבעלת לערל קשה לפרוש ובשביל המילה אין קיום הזרע מתבטל, כי הזרע ישאר על טבעו והוא נשמר מן המותר וכ״ז מורה שהערלה היא שרש פורה לרוב תאות המשגל והיא רעה לבעליה״.

אלשיך ה׳ מילה: ״טעם המילה להתיש ראש הגויה ונכנע החומר מהתגאות ומתמעטת התאוה הגופנית״.

מאמר השכל להראב״ן: ״כונת מצות מילה היא, כי שם השם יתעלה זכרון באבר התאוה רוב המהומה והחטא, לבל ישתמש בו כ״א במותר ומצוה״.

עקידת יצחק: ״המילה חיצונית היא תיקון החומר להעמידו על מזג השוה במיעוט הדמים המותריים המסבבים כל חלי וכל מכה אנושית הבאה מרתיחת הדמים כמ״ש: גדולה מילה, שהיא דוחה את הנגעים. ר״ל שלא יבא לידי מכה ונגע״.

עוד במדרש רבה פ׳ לך הננו מוצאים טעם להמילה: ״פילוסוף אחד שאל את ר׳ הושעיה אמר לו אם חביבה היא המילה מפני מה לא נתנה לאדם הראשון? א״ל מפני מה אותו האיש מגלח פאת ראשו ומניח פאת זקנו? א״ל מפני שגדל עמו בשטות. א״ל א״כ יסמא את עיניו ויקטע את ידיו וישבר את רגליו ע״י שגדלו עמו בשטות. א״ל ולאילן מיליא אתינין אתמהא. א״ל להוציאך חלק אי אפשר. אלא שכל מה שנברא בששת ימי בראשית צריכין עשיה, כגון החרדל צריך למתוק, התורמוס צריך למתוק, החיטין צריכין להטחן. א פ י ל ו א ד ם צ ר י ך ת י ק ו ן״.

פסיקתא רבתי פ׳ כ״ג: ״שאל טורנוסרופוס את רבי עקיבא איזה מעשים יותר נאים: של הקב״ה או של בו״ד. ולמה אתם מוהלים? א״ל של בשר ודם יותר נאים והביא לו גלוסקאות ושבלים. א״ל אלה מעשה הקב״ה ואלה מעשה בו״ד איזה יותר נאה? א״ל הואיל והוא חפץ במילה, למה לא ברא אותי מהול? א״ל ולמה שורא יוצא לו מתחתו ואמו חותכתו״.

ולא מכרחו. ולכן יכחישו רוב החוקרים הגדולים. המערערים על פילון והמחזיקים בו, את תועלת המילה מצד הרפואה. „הצרעת. הקרבונקל, וכל מחלות הענבת (?), יאמר יוהאן ספנסר. אשר דעתו שונה במאד מדעת פילון עיד המילה. לא נפרצו יותר בין העמים הבלתי נמולים מאשר נפרצו בין הנמולים. ידוע הוא. כי היהודים אשר השחיתו דרכם. נגעו במחלת הענבת!(?) לא פחות מן עובדי האלילים. אשר התעיבו דרכם". „המצרים והעמים האחרים מלו את בשרם לא למען הגן בפני הצרעת או בפני מחלה ממארת אחרת. ולא רק בגלל טהרת הגוף. כי אם אל נכון האמינו לקים במילה מצות אלהיהם. אשר יסודתה בימים מקדם; אולם במשך הימים נשכחה הסבה הראשונה למנהג הזה. והכהנים יחסו את ראשיתו לאהבת טהרת הגוף".

עוד יותר מוטלת בספק התועלת, אשר חפצו למצא במילה. כי תהיה התבולה נאמנה לשמור את בני הנעורים מהוצאת זרע לבטלה. למרות המילה היה נפרץ החטא הזה מאד בין היהודים גם בימים מקדם וגם בעת החדשה. ואמתת הדבר הזה תוכחנה האזהרות הרבות. אשר נמצאו על החטא הזה בספרי התלמוד והרבנים. וכן עדות הרופאים הרבים בארצות אוסטריה. פולין ורוסיה.

בנוגע לדעה האחרונה, כי המילה טובה לפרות ולרבות. הנה תשען הדעה הזאת, כאשר יעיר בצדק ק״יל, על השערות כאלה. אשר לא תוכלנה להוכיח מאומה. יען כי להוכיה אמתתה יחסרו יסודות הפיזיולוגיה והסטטיסטיקה. למצער תאלפנו ההיסתוריה לדעת. כי עמים רבים בלתי נמולים פרו ורבו יותר מהעמים הנמולים. די לנו רק להזכיר את ארצות המושלמנים הנמולים. אשר ביחס הארצות האחרות. למשל ארצות אירופה, המלאות ממשלות רבות. נופלות הרבה מהן ברבוי אוכלוסיהן, אם כי לנכון יש סבות למעוט יושביהן, כמו המלחמות הרבות. המחלות המתדבקות, וכן מעוט הרופאים וחסר האמצעים החמרים *).

כאשר נבאר עוד הלאה בפרק „הערלה" יאבד האבר ע״י כריתת הערלה רב מאד מחוש ההרגשה ואין בו ההתעוררות העצומה כמו אצל הבלתי נמולים. כן הננו מוצאים בה„מורה נבוכים" ח״ג פ׳ מ״ט: „אחד מטעמי המילה הוא למעט המשגל ולהחליש את האבר כפי היכלת. עד שימעט במעשה הזה. וכבר חשבו שזאת המילה היא השלמת חסרון היצירה ומצא כל חולק מקום לחלוק ולומר: איך היו הדברים הטבעיים חסרים עד שיצטרכו להשלמה מבחוץ עם מה שהתבאר מתכלית העור ההוא לאבר ההוא? ולא נתנה מצוה זאת להשלים חסרון הגוף רק להשלים חסרון המדות. והנזק ההוא הגופני

*) ראה להלן בפרקים: הערלה, פהימאזים והמילה עפ״י חכמת הרפואה ותורת שמירת הבריאות.

לרפואת הגוף וכי לא היתה כלל נחוצה גם במצרים, אשר אוירה הוא חם מאד. הירודוט בדברו ע״ד המילה אצל המצרים יראה רק על סבה אחת למציאותה — על טהרת הגוף. „אשר נשמרו בה למאד הכהנים". אבל אם כן הדבר, למה היה להכהנים המצרים לבדות ככה סבות זרות אחרות, המלאות סוד ורמז להראות על נחיצות המילה, לוא יכלו להצדיק את מציאותה וזכות קיומה בסבות טבעיות? מלבד זאת, אם תועלת המילה היא רק רפואת הגוף, אי אפשר לבאר, מדוע ימולו עמים אחרים את בשרם בשנת השלש עשרה לימי חייהם ואחרים ימולו את ילדיהם ביום השמיני להולדם, בעת אשר המה יושבים בארצות, אשר אוירן שוה? לשוא היו כל ההשערות בענין הזה, לולא ידענו מכתבי הקדש, כי ההבדל הוא רק בזה, כי אלה אשר ימולו את בשרם בשנת השלש עשרה, יחקו את אבי משפחתם, את ישמעאל, והנמולים ביום השמיני יחקו את אביהם הראשון, את אברהם, אשר מל את יצחק בנו ביום השמיני להולדו. ובאמת בהחליטנו, כי כל העמים, אשר מלו ואשר ימלו עוד עתה את בשרם, יעשו זאת רק למען הגן על בשרם ממחלת הקרבונקל, כלומר רק לתועלת רפואת הגוף, אז לא נבין את המחזה הזה, אשר למרות ההבדל הרב אשר ביניהם, כן במקום וכן בתכונותיהם השונות, שוים הם באופן הנתוח ומכשיריו וכן בזמן המילה. הסופרים החפצים להוכיח, כי המילה מועילה לשמירת הבריאות ולהגן בפני המחלות הרעות, טרם קבעם את הכלל הזה עליהם להראות בראשונה בעליל, כי הארצות החמות הקרובות אל קו המשוה היו נושבות עוד לפני אברהם אבינו, וכי יושביהן סבלו ממחלת הקרבונקל, באשר היא מחלה מכרחת בארצות החמות. ולאחרונה עליהם להוכיח, כי עוד לפני אברהם ידעו יושבי הארצות ההן, או איזה עם אחר, כי המילה היא תחבולה נכונה להגן בפני המחלה הזאת. אולם כבר הראנו לדעת בפרק אחר, כי אין כל ראיה לדעה הזאת לא בכתובים ולא במצבות האבן, אשר הניחו אחריהם העמים הקדמונים, אשר מלו את בשרם, ולא באגדות העמים, המלים עוד כעת את בשרם, ולהפך כבר הראינו למעלה, כי יותר קרוב לשער, שהמילה באה בירושה אל העמים האלה, או אל העמים האחרים, מאברהם או מזרעו אחריו מיצחק, ישמעאל, יוסף או מבניהם אחריהם.

גם בנוגע למעשה הנתוח לעמי הארץ החדשה יראו בעליל, כי תועלת רפואת הגוף, היוצאת מן הנתוח הזה, מוטלת בספק גדול, אם לא מצאו העמים האלה, וביחוד עמי אמריקה, לנחוץ לקבוע את מצות המילה כחק תמידי אשר לא יעבר. כן נראה, כי השפנים נרי מקסיקה ופלורידה ומקומות אחרים, בטלו כבר את המילה. מזה נראה, כי באמריקה היתה המילה רק חזון מקרי

הטמאים. כל זה אינו נוגע לענייננו. אך זאת נעלה מעל כל ספק, כי הטבילה היא מנהג עברי ישן, ובעד העברים הנמולים, אשר באו אז בברית הדת הנוצרית, מוכרחים היו מיסדי הדת החדשה למצא איזה אות אחר, חפשו ומצאו את הטבילה, אשר היא אופן יותר נקל מהמילה. למען הצטדק מדוע זה החליפו את אות המילה בהטבילה, מצאו מלבד מקומות רבים בספרי הברית החדשה, כי המילה היא רק אות רוחני, גם איזה רמזים לזה בכתבי הקדש, והם המבטאים „ערלי לב", כמו „כל הגוים ערלים וכל בית ישראל ערלי לב" (ירמיהו ט' כ"ו), „המלו לה' והסירו ערלות לבבכם, איש יהודה ויושבי ירושלים" (ירמיהו ד' ד'). מהפסוקים האלה הביאו ראיה, כי תכלית המילה אינה גשמית, כ"א רוחנית. גם פילון, שהיה מבעלי הסוד, נוטה לטעם הסימבולי ומצא ג"כ ראיה לדבריו בכתבי הקדש ובהמבטא ערלי לב; הוא אומר: „תכלית המילה כפולה היא: לבטל את התשוקה החמרית והגאון והגאוה, כי מכל התאות היותר חזקה היא תאות המשגל, וע"י כריתת הערלה חפץ המחוקק להחליש את כח תאות המשגל, נושא כל התאות, ובזה רמז, כי האדם מחויב למשול ברוחו ולא להתמכר לתאות. כן באר לנו המחוקק בזה, כי אסור להאדם להתגאות, כי אך הוא, אדון התולדה, יכול לברא את האדם, לא כן הוא האדם, וראיה לדבר, כי לא מעטים הם העקרים בינינו". אין כל ספק, כי בבטול המילה בטלו מיסדי הדת החדשה את המעצור היותר גדול לקבלת גרים, ולהפך המילה היא המניעה היותר גדולה להתפשטות הדת היהדות.

3) הטעם ההיגֶיני. פילון, בחפצו להתאים את חקי התורה אל השכלת יון בעת ההיא, היה הראשון, אשר נסה ליחס אל המילה, מלבד הכונה הדתית, גם כונה היגינית. בספרו „ע"ד המילה" הוא מעמיד את המילה על שלשה יסודות: היסוד הראשון, אשר עליו נוסדה המילה אצל היהודים, היא ההגנה בפני המחלה הנוראה והממארת, המסכנה גם לחיים, הנודעת בשם מחלת הקרבונקל. בהסרת עור הערלה, יחשב פילון, יהרסו את המקום, אשר שם תקנן המחלה הזאת, עד כי לא תוכל עוד להגלות מתחת לעור הערלה. היסוד השני הוא לטהר ולנקות את אברי ההולדה, דבר הנחוץ ביותר בארצות הקדם, ובכלל בארצות החמות, יען כי לרגלי המילה אין מקום להשומן להאסף בשפע רב מתחת לעור הערלה. היסוד השלישי, הכי נכבד לדעת פילון, הוא כי המילה היא סגלה בדוקה לפריה ורביה. ולהוכיח אמתת דעתו האחרונה, יראה פילון על זה, כי העמים הנמולים יפרו וירבו יותר מהבלתי נמולים; אצל הנמולים יזרם הזרע בקו ישר ולא יעצר בזרמו, לא כן אצל הבלתי נמולים, אשר קמטי

היא מעשה ידים. קראו לכם ערלים" (אגרת אל האפסיים 11, II). „וגם כל נמלתם לא במילת מלאכת יד, כי אם בהסירכם את גוית הבשר, הלא היא ברית המולות למשיח" (אגרת אל הקולסים 11, II). מעט מעט בא לידי הכרה, כי לא המילה נכבדה וגם לא הערלה, אלא לשמור דבר ה': „אם יקרא איש נמול, אל ימשוך את ערלתו, ואם ערל הוא אל ימול. המילה כאין והערלה כאין, כי אם משמרת מצות אלקים" (אגרת אל הקורנתיים 19, VII). ובסוף השתדל לבטל את המילה וגם הזהיר מפני המילה: „השמרו מפני קצוצי ערלה, כי אנחנו וגו' אשר נעבוד את אלקים ברוח ואשר בישוע המשיח נתהלל ולא נשים בבשר מבטחנו" (אגרת אל הפילפיים). הננו רואים מזה, כי אך לאט לאט בטל את המילה, בראותו כי לא רבים הם העברים הנמולים, אשר באו בברית הדת הנוצרית, בעוד אשר לא מעטים הם עובדי האלילים בלתי נמולים, אשר קבלו עליהם הדת הנוצרית, ובזה הבדיל את העברים מהנוצרים בכל הפרטים.

בעקבות השליח פילוס הלכו אבות הכנסיה תיאודורט, אייזביוס ואריגינס וכו', באמרם, כי המילה היא רק אות רוחני, וע"כ טוב להחליפה במנהג דתי אחר, היא הטבילה, כי רק ע"י הטבילה, אשר היא כפרת פשע ואות רוחני יותר נעלה מהמילה, אפשר לקבל ברית דת המשיח, אחת היא מי הם המאמינים, ילדים זכרים, נקבות, גרים, עובדי אלילים, עברים וכו'. מקור הטבילה מנהג ישן הוא בארץ ישראל: כל גר מכרח היה, מלבד המילה, שהיא חק משה, לטבול את בשרו במים במעמד שלשה עדים, ועד היום תעשה הטבילה אצל הנוצרים במעמד שלשה עדים. המנהג הישראלי הזה הוא אבי הטבילה הנוצרית *). גם האסיים נהגו לטבול במים בכל יום ויום, אם עשו זאת רק מטעם הנקיון או מטעם רוחני, או אולי הביטו בימים ההם על המים כבעל רפואה בדוקה ומנוסה נגד כל מחלות הנשמה והגוף, כמו שנמצא פעמים רבות בכתבי הקדש בדבר

*) יבמות מ"ו: בטבל ולא מל כולי עלמא לא פליגי דמהני כי פליגי במל ולא טבל. — מה אבותיכם לא נכנסו לברית אלא במילה וטבילה והרצאת דם, אף הם לא יכנסו לברית אלא במילה וטבילה והרצאת דם. — ע"ז נ"ז: הלוקח עבדים מן הנכרים אעפ"י שמלו ולא טבלו עושין יין נסך עד שתשקע א"ע מפיהם, פירש רש"י: שמלו ולא טבלו דקיימא לן לעולם אינו גר עד שימול ויטבול וכן בני השפחות אעפ"י שנולדו בבית ישראל ולא גדלו בין הנכרים בעי מילה וטבילה וכו', שמלו ולא טבלו רוקן ומדרסן בשוק טמא וכו'. קדושין מ"ב: גר צריך שלשה וכו', פרש"י: צריך שלשה ישראלים שנזקקין ליה להטבילו וכו'. משניות פסחים ח': גר שנתגייר בערב פסח, בית שמאי אומרים: טובל ואוכל את פסחו לערב, ובית הלל אומרים: הפורש מן הערלה כפורש מן הקבר וכו'. תני בן ר"א בן יעקב איסרטיוטות היו שומרי צירין בירושלים וטבלו ואכלו פסחיהן לערב.

וכל אחד יתן נפשו על חברו. ולמען שיהיה לאנשי זאת האמונה אות נשמי שיקבצם". שפינוזה כותב: שכל עוד שישמרו בני ישראל את המילה, לא יתבוללו בעמים וישארו עם עולם. ואפשר כי בשעת הכשר ישובו לארץ אבותיהם לשבת שם תחת גפנם ותאנתם כימי קדם. בין חכמי אוה"ע נביא בזה את דברי הסופר „מאציטוס הרומי, והקדושים בין הנוצרים, אירענעאוס, הירונימוס, אוגוסטין וכו' וכו'. המתנבאים בסגנון כזה. יוהאן ספנסר אומר: לפיכך לא מלו את העם במדבר, יען כי שם לא באו במגע ובמשא עם העמים האחרים. חכמינו ז"ל הפליגו במצות מילה יותר מאשר בכל המצות: שקולה מצות מילה כנגד כל המצות (נדרים ל"ב א'), גדולה מילה, שנכרתו עליה י"ג בריתות. כל המצות שישראל מסר נפשו עליהן בשעת השמד, כגון מילה, נתקיימו בידן (שבת ק"ל א'). אברהם אבינו לא נקרא שלם, עד שמל עצמו (תוספתא נדרים). ועוד מאמרים רבים ושונים. גם נהגו לחתוך עילת הקטן, שמת קדם המילה.

2) הטעם הסימבאלי. בראשית התפתחות הדת הנוצרית, בעת אשר התאמצו למצא בכל מנהג דתי איזה רעיון נסתר, שרר הרוח הזה גם ע"ד המילה. כידוע היו הנוצרים הראשונים באזיה ובאפריקה נמולים. אך הנוצרים הראשונים ברומא לא היו נמולים, יען כי הנמולים היו לבוז בעיני הרומאים, כאשר ראינו לעיל (בפרק „המילה ע"פ הסופרים היונים והרומאים"). עוד נודע לנו, כי הנוצרים הראשונים לא נקראו „משיחים" (כריסטען), אלא מאמינים, כמו שכתוב בברית החדשה (מפעלות השלוחים 26, XI, העתקת זאלקינסאן): „אז החל באנטוכיה לקרא לתלמידים משיחיים". וחלקו אותם למאמינים נמולים ולמאמינים אינם נמולים. אבל יען כי המאמינים הנמולים היו לבוז בעיני הרומאים, לקחם השליח פוילום, זה העסקן היותר גדול בראשית התפשטות הדת הנוצרית, תחת חסותו והוא בעצמו מל את תלמידו טימותיוס. ככתוב במפעלות השליחים (3, 1, XVI): „ויבא גם אל דרבי ואל לוסטרא והנה שם תלמיד אחד ושמו טימותיוס בן אשה יהודית מאמנת (נוצרית) ואביו יוני. ויישר בעיני פוילום להוליכהו עמו בדרכו למסעיו. ויקח וימל אותו למען היהודים אשר במקומות ההם". במכתביו דבר פוילום ע"ד המילה פעמים רבות והושב אותה למנהג טוב ומועיל. על השאלה: איזה תועלת יש במילה, הוא משיב: „רב מאד (תועלת המילה) מכל עבר, ויתרון הראשי, כי הפקדו אתם דברי אלהים" (אגרת אל הרומאים III), היינו בפעם הראשונה נגלה להיהודים, את אשר ה' דבר. במכתב אחר הוא מבדיל בין המילה בבשר והמילה ברוח: „על כן זכרו זאת, כי גוים ערלי בשר הייתם לפנים והנקראים נמולי בשר, אשר

ג) טעם האמונה והבחירה. המילה היא אות ברית וציון לאמי, ומקרא מלא דבר הכתוב: „והיה לאות ברית ביני וביניכם" (בראשית י"ז י"א). וזה הוא הטעם האמתי, להבדיל את העם העברי מהעמים האחרים בימים ההם, לבל יתמכר לעבודת אלילים, אשר כל העמים היו אדוקים בה בימים ההם. זאת היא דעת בעלי התלמוד, הרמב"ם ורוב מבארי כתבי הקדש מעמנו וחכמי אוה"ע. האב מחויב למול את בנו, ואם האב לא הביא אותו בבריתו של אברהם, מחויב הבן למול א"ע, וכל העובר על זה כרת יכרת — לא האב, אך הבן שאינו נמול.

אולם אין להביט על המילה כעל אות לאומי לבד, אחרי כי גם העבדים הכנענים צריכים למול, כדי שיוכלו לקחת חלק בקרבן פסח, וגם אין זה מנהג קדוש (סאקראמענט), אחרי כי הנשים פטורות ממילה. היהודי יביט על המילה כמו על כל החקים האחרים שנתנו מה', אבל בהמשך הזמן נראה, כי המילה היתה להמצוה היותר נכבדה, אחד מיסודי היהדות ועקריה. ע"פ חקי היהדות צריכים למול גם ילד, אשר נולד מאשה עבריה, אם גם אביו אינו יהודי, גם מומר ישאר עברי ביחס השכר והעונש, גם אם לא מל את בשר ערלתו. לא יפלא איפא בעינינו, אם נראה, כי גם העברים, העוברים על כל חקי היהדות, לא ימלאם לבם לעבור על מצות מילה. ע"פ תכונתה מסגלת המילה להיות אות ברית כללי לכל העברים וקיומה נחוץ מאד מאד, כי אך המילה מכשרת להבדיל אותנו מכל העמים, ובלעדיה לא היה לרבים מאחינו כל קשר עם היהדות. וזה לשון החו' אבן עזרא: „שתהיה לאות ברית בין האדם ובין בוראו, שלא יטנף נפשו במשכב, שאיננו ע"ד אמת". עוד אמרו: כל מה שברא הקב"ה בעולמו, בהמות, חיות ועופות, עשה הבדל ביניהם, איזה אסור ואיזה מותר, אך במין האדם לא עשה הבדל, לכן צוה לעשות המילה, להיות הבדל ביניהם. וזה לשון הרמב"ם במורה: „כדי שיהיו ישראל מצוינים בגופם, שהם מאומה הישראלית", והיא שעמדה לבני ישראל המפזרים והנדחים בארבע כנפות הארץ לבל יתבוללו בעמים ויאבדו מן הארץ. רבנו בחיי: שנעשה אות קבוע בבשר על אמונת היחוד לא ישתנה ולא יסור לעולם בין בחיים ובין לאחר מיתה. ולמען נהיה מצוינים, שלא שם חלקנו כמוהם, חתם אות ברית קדש בבשרנו כדרך המלכים שמשימין סמן לכבוד על עבדיהם, ולכן כתוב: „והיה לאות ברית". מאמר השכל להראב"ן: שיהיו לאנשי האמונות, שמיחדים השם אות נשמי, שיקבצם ויבדילם משאר האומות ולא יוכל הנכרי לומר שהוא מהם. הרמב"ם (במקום אחר): „אם יהיו כלם חתומים בחותם אחד בבשרם, שהוא מאחד ומחבר אותם, תהיה אהבה ואחוה ביניהם ואיש את רעהו יעזור

היה כל יפוי כח לא מכלל ישראל וגם לא מקהלתם. — בסינודה הראשונה בא לפני הנאספים ספר זכרון, אשר עליו חתמו ששים וששה רופאים עברים מווין, אשר הציעו לפני קהלת ווין לבטל את המילה; הרופאים סמכו את עצמם גם על הדת. והנאספים התמרמרו מאד על הרופאים האלה והחליטו. כי לכל דבריהם אין שום יסוד. ורק בדבר המציצה הצדיקו את דבריהם, כי היא איננה מעקרי הדת.

בשנת הששים הוציא אחד הרבנים המתקנים באמריקה מחברת, אשר הוכיח בה. כי מצד הדת אין כל מעצור לקבל גרים בישראל, מבלי אשר ימולו את בשר ערלתם. הד"ר פארטוגאלוב (עברי) יצא בדברים בוטים כמדקרות חרב באחד העתונים הכללים בשפת רוסיה נגד המילה ויציע, כי הממשלה תגרש מארצה כל עברי, אשר ימול את בנו. אבל שקל למטרֹפסיה באגדת הרופאים בסאמארא (מקום שבתו), רובם נוצרים. אשר הוכיחו, כי המילה טובה גם לשמירת הבריאות, ובכלל דנו אותו ברותחים על דבר עזותו וחוצפתו הנפרזה. כן נדפס נגדו מאמר בה„וואסחאד" הרוסי מאת הד"ר יארושיבסקי ועוד רופאים אחדים.

לדאבון לבנו עלינו להודות, כי רבים הם אחינו במערב אירופה ובאמריקה, אשר לא ימולו את בניהם. וע"פ החק מחויב עוד הרב לרשום גם את היהודי הערל הזה בספרי הפקודים.

ח.
טעמי המילה.

אין כל חק בכל חקי תורת משה, אשר נכתבו עליו באורים ופרושים רבים כמו ע"ד המילה. הבאורים והפרושים שונים אלה מאלה תכלית שנוי ולא נפלאת זאת בעינינו, בדעתנו, כי החק הזה הוא היותר נכבד, וכי כל מבאר כתבי הקדש וכל חוקר קדמוניות השתדל לבארו ע"פ רוחו ומבטו על הדת, החיים והמדע. את הבאורים הרבים על אדות המילה נוכל לחלק בכלל לשני טעמים: ע"פ האמונה וע"פ החיים, או לרוחניים (סימבולים) ולשכליים (רציונלים), ובפרט לשבעה טעמים: טעם האמונה והבחירה, טעם הסימבולי, טעם ההגיני, טעם המדיני, טעם המיתולוגי, טעם הדאמאנאלאני וטעם המיליטארי.

ליהדות. לא עשו על הנאספים רושם כזה, כמו ההחלטה לבטל את המילה. ויהי אך הציעו צירי האגדה לשפוט על הדבר הזה, אם לבטל את המילה או לא, רבה ההתמרמרות כל כך, עד שאי אפשר היה לדון עליה. הננו רואים איפא, כי בכל התפרצות החפשים בין היהודים נגד עקרי הדת ובכל שאיפותם לריפורמה, לבם אמר להם, כי המילה היא יסוד היהדות וכל השתדלות אנשי רשע לא הועילה, כי המילה היא סוד קיומנו. בזה נראה השקפת העם העברי על המילה. הדעה הזאת אחת היא בין היהודים החפשים ובין היהודים הקנאים. „שקולה מצות מילה כנגד כל המצות שבתורה" — אמרו חז"ל, וכן הוא באמת.

יוהאן ספנסר אמר: „היהודי חי, מתנועע ומרגיש רק בהמילה" (quasi viveret, moveret, esset) ובאמת כן הוא. אחד המומרים כותב: „כבד מאד להכניס את העברי בברית הדת הנוצרית, יען כי אי אפשר לבאר לו, כי המילה רק למותר; יותר נקל לבאר לו, כי כבר בא המשיח ואין לו לקוות עוד עליו. אבל בשום אופן לא יאמין לנו, אם נאמר לו, כי מקום המילה לקחה הטבילה הנוצרית".

בעת ההיא כתב הד"ר יום טוב ליפמאן צונץ את מאמרו הנפלא ע"ד המילה *). חברת הריפורמים לא מצאה אזן קשבת, יען כי הרחיקה ללכת. אחד מראשי המשתדלים לטובתה יצא בשנת 1854 מדת ישראל, ובכלל לא עשתה כל רשם, כי מספר הבריה היה מעט מאד. בסינודה הראשונה, אשר התאספה בלייפצינג בשנת 1865, נשאלה עוד הפעם שאלה נכבדה בדבר מצות מילה, אשר החלו כבר לזלזל בה. רבים מחברי הועד הציעו להחליט, כי אמנם מצות מילה היא חשובה עד מאד והיא נחשבת בתור אחד העמודים, אשר היהדות נשענת עליהם, ואולם בכ"ז אין להרחיק את הנולד מאם עבריה, שלא נמול בזמנו וגם בעצמו לא מל, מקרב ישראל, והרי הוא כיהודי לכל דבר, שהרי גם בתלמוד אמרו על יהודי שלא מל: „כי (בקרבן פסח) איננו אוכל, אבל אוכל בתרומה", ומכ"ש, כי נחשב בתור יהודי גמור. ההצעות האלה נדחו לסינודה השניה להפקיד ועד, אשר יברר אותן ויחוה דעתו עליהן. בסינודה השניה החליטו: יהודי שלא מל הרי הוא כיהודי לכל דבר, ואמנם מודה הסינודה בחשיבות המילה בתור עקר היהדות, אבל בכ"ז אין למנוע שום ישראל, שנולד מאם יהודית, מכל דבר שבמצוה, בגלל שלא מל אותו אביו ולא מל את עצמו. אבל בל נא נשכח, כי כל החלטות הסינודה הזאת אין להן כל יפוי כח, כי יצאו מפי חמשים אנשים בישראל, אשר לרבים מהם לא

*) שפ"ד: „ר' יום טוב ליפמאן צונץ", תר"ס.

הרבנים השניה בשנת 1845 בפראנקפורט ע״נ מאין לא דברו נ״כ ע״ד המילה, אף כי השינו מכתב, המעורר אותם לזה. את המכתב קראו באספה סתר וישיבו לכותבו, כי ידברו ע״ד המילה בשעת הכשר. באספת הרבנים השלישית בשנת 1847 בעיר ברסלא בא לפניהם מכתב הד״ר ארנהאלד, אשר בנו הראשון אבד דם רב מחמת מילה וכפשע היה בינו ובין המות, ובנו השני מת מגזילת דם רב אחרי המילה. במכתבו בקש הד״ר ארנהאלד בדמעות שליש, כי יעינו הרבנים בדבר הזה, ע״כ התאספו לישיבת סתר ולא בגלוי, אשר בה קראו לפניהם את כל דברי הד״ר ארנהאלד, אבל גם בזה לא החליטו דברים ברורים, אף כי הד״ר ארנהאלד בקש מאת הרבנים לבאר לו, מה לו לעשות, אם יולד לו עוד בן, האם למול אותו או לא?

בהישיבה השמינית באר הרב הנודע הד״ר פיליפזון את הסכנה הכרוכה בעקבות המילה והד״ר לחכמת הרפואה פראנק הציע הדברים האלה: 1) להשתמש בעת החתוך במלקחים לבלי לפצוע העטרה; 2) לעשות הפריעה ע״י סכין ולא בצפרנים, לא לקרוע אלא לחתוך; 3) לבטל את המציצה. הרבנים החליטו, כי אין כל מעצור מצד הדת לפרוע במכונה וכי המציצה תבטל. בהישיבה העשירית החליטו: 1) נחוץ מאד, כי כל מוהל ילמוד כל הדברים הנחוצים להמילה מרופא מומחה ושיביא עמו תעודה מהרופא. 2) שמוהל חולה, כמו: אם ידיו רועדות או קצר הראות הוא וכו׳, לא ימול. 3) שהפריעה תוכל להעשות ע״י מכונה וכדומה ולא בצפרנים. 4) לבטל את המציצה. 5) את רפוי הפצע למסור לרופא תו״מ אחר הפריעה. הננו רואים איפא, כי הרבנים המתקנים, אשר הניפו את ידם על כל הקדוש והיקר לנו, על רבים מעקרי הדת, לא נגעו לרעה בהמילה, וגם השתדלו לבלי לדבר מזה בגלוי.

מתנגדי המילה יצאו הפעם וידיהם על ראשם. אגודת הריפורם בברלין הפצה, כי הפרוגרמה שלה תהיה מאושרת מאספת הרבנים השניה בפראנקפורט, אבל לא הצליחו ובקשתם לא נעשתה. היהודים הרבים, אשר היו באותו מעמד, שמעו בקרירות רוח את כל החלטות האגדה, אשר הפכו את הקערה על פיה והפכו משרש כל עקרי היהדות, כמו ההחלטות: 1) אין אנו מחכים לביאת המשיח, אשר יקבץ את נדחי ישראל ואין לנו חפץ בגאולה כזו. 2) אין אנו שומעים בקול התלמוד, לא בדברים הנוגעים באמונות ודעות ולא במעשה. 3) דת ישראל היא דת של התפתחות מוסרית בלי הפסק ובלי תחום. ההחלטות האלה, אשר שנו צורת היהדות שנוי גמור ואשר כמעט שמו כליה

אשר בשמה אנו נלחמים. כל אשר אמרתי בזה היא מהשקפת החרות הדתית והיושר, ואולם שאלה אחת היא. אם חברה, אשר תקבע לחק, כי כל הנספח אליה אסור לו למול את בנו, אם חברה כזאת תחשב עוד על ברית היהדות. שאלה זו נתנה לתיאולונים, כי יעיינו בה וישיבו אותנו דבר".

הרב ר' שלמה אברהם טריער בפראנקפורט ע"נ מאין אסף אז חות דעת רבנים רבים בספר גדול ע"ד המילה, אשר כלם ענו ואמרו כי המילה היא עקר היהדות. גם הרבנים המתקנים, אשר זמן קרוב אח"כ התאספו לאספה בדבר תקונים בדת, כתבו מפורש, כי המילה היא עקר היהדות. תכלית ספרו היתה להוכיח, כי ערל עברי אין שמו עברי וע"כ יחרם מקהל עדת ישראל או למסרו לבית דין, כי לפי הדין "ימול אותו ב"ד", ע"כ אפשר למולו גם על כרחו, נגד רצון אבותיו. אם הילד ישאר בלתי נמול מאיזה סבה, אז יודיעו את שמו בקהל העברי, לבל יתחתנו עמו בהגיעו לשנות בגרות. אבל נגדו קמו רבים מאד וביחוד גבריאל ריסר, אשר הוכיח, כי אין כל יסוד להכריח את האב או את הבן למול את בשר ערלתו, וגם התורה לא צותה לנו להכריחו לזה.

תמצית תשובות האורתודוכסים על דברי המתקנים היתה : 1) על דבריהם, כי המילה נתנה לאברהם ולא למשה ומשה הזכיר את המילה רק בתור מנהג, נודע, כי המצוה הראשונה ליהושע, בעברו את הירדן, היתה למול כל הנולדים במדבר, ומאז והלאה לא נשבתה מצוה זו. אמת כי גם הישמעאלים ימולו את ערלת בשרם, כאשר נצטוה אברהם, אבל עקר המצוה היה רק ליצחק "וקראת את שמו יצחק, והקימותי את בריתי אתו לברית עולם לזרעו אחריו". וישמעאל נמול מאברהם כאשר נמולו כל בני ביתו. 2) אם המילה לא נשנית בספר דברים, היא רק מסבה פרטית ועוד ישנם חקים כאלה. 3) המקום, אשר בו נאמר, כי משה לא מל את בנו מופלא ממנו כל כך, עד כי אי אפשר לבארו היטב. 4) דור המדבר לא היו נמולים מפני ענוי הדרך, אבל קדם שנכנסו לארץ מל אותם יהושע, לבל יבאו להארץ בלתי נמולים. 5) ע"ד הנשים, הננו יודעים, כי הנשים עומדות במדרגה אחרת בעניני דת ופטורות מכמה וכמה מצות.

בעת ההיא הדפיס הרב שמואל הולדהיים את ספרו על דבר אי־נחיצות המילה מטעם הדת, אשר בו הביא ראיות רבות בחריפות עצומה, כי המילה איננה מעקרי הדת. באספת הרבנים הראשונה בברוינשוויג בשנת 1844, אשר אליה נקבצו ובאו עשרים ושנים רבנים, כלם מתקנים, לא דברו כלל על המילה אלא ע"ד המציצה, שהחליטו לבטלה, מפני כי אין לה כל יסוד בדת ומאשר כי סכנה כרוכה בעקבה ונראה, כי לא חפצו לנגוע כלל במצות מילה. באספת

א) המילה נתנה לאברהם ולא למשה; לא לבד להעברים, אלא לכל יוצאי חלצי אברהם, כמו לישמעאלים, לערבים וכו׳ וע״י המילה נוכל להיות לא ישראלים, אלא ישמעאלים, מדינים וכו׳. ב) בספרי תורת משה נאמרו ונשנו כל החקים פעמים אחדות ובספר דברים נשנו עוד הפעם. בעוד אשר הננו מוצאים את מצות מילה רק פעם אחת, וגם הפעם הזאת רק כמנהג ולא כמצוה ובספר דברים לא נזכרה המצוה כלל. ג) משה עצמו לא מל את בנו. ד) כל בני דור המדבר לא היו נמולים. ה) מה הוא האות, אשר על ידו תכנסנה הבנות בדת ישראל. ובאמת לא ע״י המילה יכנסו העברים בדת ישראל, כ״א ע״י ההולדה בעצמה: האיש, אשר נולד מהורים עברים, עברי הוא, גם אם לא ימלא אף חק אחד, בלבד שלא יכחיש במציאות ה׳, כי הוא יחידי ובהתורה למשה מסיני.

כבר רמז מיכאל קרייצנאך את כל הדברים האלה בספרו „תרי״ג מצות" וגם באר, כי לפי התורה הכתובה לא האב היב כרת, אשר לא יאבה למול את בנו, אלא הבן, אשר לא נמול. מספר החברים אשר נספחו אל החברה החדשה הזאת היה מעט בימים הראשונים. אמנם כל העתונים טפלו במאורע זה והקול יצא, כי עתידה כתה דתית חדשה להוסד בישראל, אולם הפעולה החיובית של השתדלות הריפורמטורים היתה מעטה. רק דבר אחד עשה רשם גדול בעולם היהדות: יחס גבריאל ריסר אל החברה החדשה, כי כבודו היה גדול בישראל ובעמים וכל היהודים כבדוהו בתור לוחם את מלחמתם. הקול יצא, כי ריסר נספח אל החברה. אך הוא יצא בכרוז גלוי לכל אחיו להכחיש את השמועה הכוזבה הזאת בהעירו, כי לא מהתנגדות דתית נפרד מהחברה אלא מטעמים שונים אחרים, ובעקר הדבר הוא הולך עד הקצה האחרון, וגם הציע לפני המשתדלים, כי יקבעו בפירוש, כי אינם מקבלים עליהם את מצות מילה, אעפ״י שהיא כתובה בתורת משה. „בדבר מצות מילה — אמר ריסר — החוב עלינו להחלץ נגד מנהג של שטות כזה וביחוד נגד ההכרח בתוקף הממשלה, על זה אני נלחם בשם החרות. המנהג המכוער הזה יעורר בנו גועל נפש במדה יותר מרובה מהתלמוד והאמונה בביאת משיח. כבר בארתי זאת בחבורי, אשר כתבתי לטובת הזכיות המדיניות של היהודים ואמרתי, כי מצות מילה היא מצוה בלא טעם, רחוק אני מלהתערב בשאלות דתיות, כי אין לי ידיעה נכונה בדברים כאלה, ואולם למרות כל אלה אין אני מסכים להרבנים וראשי הקהלות, האומרים להכריח את קצת מאחינו על מילת בניהם. הם אומרים, כי כל יהודי, אשר לא מל את בנו, יצא כבר מן הדת הישראלית וגם מוטל החוב על ב״ד להכריחו על כך, ואולם אני דן במקצוע זה על פי חירות הדת,

בשנת 1899, כי אסור למצוץ את פצע המילה בפה וכי בכל ברית מילה מחויב אחד הרופאים לעמוד על גב המוהל להורותו איך לעשותו את המילה ע"פ חקי חכמת הרפואה. באחד העתונים הננו קוראים לאמר: „במכתבים פרטים מבודאפסט מודיעים אותנו, כי לאבן נגף ולסלע המחלקת היתה שאלת המציצה בפה במדינת הגר. הממשלה אסרה את המציצה בפה, ותחת לקבל „גזרת מלכות" בדבר שאין לו שרש ועיקר בדת, ימצאון עקשי לב ומפלפלים נלוזים, המחליטים בפלפולי הבל, כי המציצה היא מהדברים המעכבים את המילה וחובתה שתעשה בפה דוקא, ואומרים להלאות את הממשלה בתחנונים, שתעביר מהם רוע הגזרה". עוד הננו קוראים בעתון ההוא: „גזרת המציצה בכלי על מקומה עומדת באונגריה ועיני הממשלה פקוחות להעניש את עוברי רצונה. בכפר האלאַס מל המוהל ומצץ בפה, וכהודע הדבר לרופא המקום הגיש את הדבר להשופטים ויענישו את המוהל בענש 25 כתרים, גם בעיר הבירה קרה כזאת, כי עבר אחד המוהלים על החק ועמד לפני המשפט ויענש בעונש כסף". והנה הרבנים האורתודוכסים במדינת הגר השתדלו לפני הממשלה, כי תעביר את רוע הגזרה בדבר המציצה בפה והשתדלותם עשתה פרי, המיניסטר בטל את הגזרה, באמרו כי היהודים בעצמם ישתדלו בלי תפונה למצוץ את פצע המילה בכלי ולא בפה.

כאשר העירותי למעלה, רע, רע הדבר, כי הממשלות מתערבות בעניני הדת לו גם באיזה מנהג קל הערך: חקים כאלה לא ישיגו את מטרתם לעולם ויעוררו רק את רוח ההתנגדות בקרב בני האמונה הזאת.

ז.

מתנגדים להמילה מקרב אחינו *).

בעוד אשר חכמי אוה"ע חקרו ודרשו ע"ד המילה, טעמה ונימוקה, נשמע קול מבין העברים, כי המילה איננה נחוצה כלל. אגדת המתקנים (רעפארם-פעראיין) בעיר פראנקפורט על נהר מאין, אשר בראשה עמדו החכמים יוסט וקרייצנאך ואשר שאפה לתקונים עד הקצה האחרון, פרסמה בשנת 1843 בעתונים מאמר גדול, ובו השתדלו לבאר החלטתם נגד המילה בחמשה טעמים:

*) ברנפלד, תולדות הריפורמציון הדתית בישראל, תר"ס.

את כל חקי הזהירות לפני הנתוח, חקי המילה וחקי רפוי הפצע. 7) למען ידעו משפט צדק ויבינו את האסון, הנשקף מאי שמירות החקים בדבר הזה, נחוץ להודיע בעתונים לישראל מכל מקרה לא טוב, או מכל התדבקות איזה מחלה לרגלי המילה.

הועד בהביטו על פעלו כעל נסיון ראשון בגבול היכלת להיטיב אופן נתוח המילה בארץ רוסיה, לא נכחד מאתו, כי כבד מאד להוציא לפעולה את התחבולות הנזכרות ולהפיצן בקרב המון העם, אשר מצבו החומרי רע מאד ורחוק מהשכלה. אולם הועד ישעשע א"ע בתקותו, כי בעזרת טובי עמנו, הלא המה רבני העדה והרופאים היהודים, תהיה אחרית טובה להמפעל, אשר החלו, ויהי לקנין הקהל, וביחוד אחרי אשר כל התחבולות האלה הוצעו מאת הרב לעדת ישראל בפטרבורג, הד"ר דראבקין, והמלומדים המפרסמים: הפרופיסור חוואלזון והד"ר קצנלזון, אנשים נודעים לתהלה ולכבוד בקרב היהודים.

למען אסוף מספרים סטאטיסטיים ע"ד המילה אצל היהודים והמחמדים, רצוף פה תבנית כרטיסים, אשר על פיהם יאספו את כל הידיעות הנחוצות ומקרי האסון אחרי המילה: 1) שם וכנוי הילד, 2) מקום הלדתו, 3) עת הולדו: היום, החדש והשנה, 4) מלאכת הוריו ועסקיהם, 5) הבריאים המה הוריו? אולי תמצא מחלת הענבת, השחפת, הנטיה לזיבת דם ויתר המחלות, הבאות בירושה מאבות לבנים, אצל האב, האם ויתר הקרובים? 6) באיזה יום להולדו נמול, 7) אם נעשתה המילה ע"י רופא או מוהל מומחה? 8) באיזה כלי נמול, בתער או במספרים וכאלה? אם השתמשו בהכלי רק למילה, או גם למטרות שונות אחרות, ומה הן? 9) אם נשטפו ונרחצו לפני המילה מכשירי המילה וידי המוהל בסמים המסירים את הזיהום? באיזה סמים? 10) אם נעשתה המציצה בפה או בכלי, באיזה כלי, או חדלו כליל מהמציצה? 11) במה זרו פצעי הנתוח? 12) מצב בריאות המוציץ, 13) אולי היה איזה שנוי בהתפתחות האבר? 14) אם נזילת הדם היתה רבה אחרי המילה? 15) איך דאגו לרפוי הפצע אחרי המילה? 16) מה המה המחזות הראשונים, אשר הראו לדעת, כי הליכות הפצע אינן כהוגן וכראוי ובאיזה זמן אחרי המילה נראו? 17) מתי נראה הצבת בהשקדים ובכף הירך? 18) שם המחלה הבאה בעקבות הפצע? 19) אם נבדק מיץ סחי המכה והשקדים על מתני קאך? 20) הליכות המחלה בכלל, 21) קץ המחלה: האם נרפא בשלימות או לא, אם מת הילד? 22) מתי מת והסבה הקרובה להמיתה, 23) הערות מיוחדות. אולם לדאבוננו לא יצאו ההצעות הנכבדות האלה מן הכח אל הפועל. ממשלת אונגריה הוציאה חק

והפריעה. אשר בלעדיהם לא תחשב המילה למאומה. המוהלים ירכשו להם ידיעותיהם בקבלה, ולפעמים ינחילו האבות לבניהם אחריהם את אומנתם. בערים הקטנות יתאחדו לרוב מעשי המילה והשחיטה באיש אחד, אולם בערים הגדולות ימצאו מוהלים מומחים נכבדים ונודעים לשם. בערי השדה ימלאו מקום המוהלים משרתי בית התפלה. ולרוב המה אנשים באים בימים ונכבדים בעמם. המוהלים האלה חפשים המה מכל מבחן ומסה, אם ידעו את אומנתם או לא. אפס אם אמנם כל איש לא יוכל להיות למוהל, בכל זאת נודעים המוהלים להרב מטעם הממשלה, יען כי בספר הפקודים להנולדים מבני ישראל ירשמו הרבנים בשורה מיוחדת מפי אבות הילדים, מי יהיה המוהל, ולא יוכלו למול כל ילד עד הכתבו בספרי הנולדים.

4) הסכנה אשר תוכל לבא מאי־שמירת הנקיון בפצע המילה: אין כל חק דתי, אף לא מנהג קדוש לרפוי הפצע. אחרי המילה יעזב הילד על יד אמו או המילדת, אשר כל דאנתן לשום על הפצע מעת לעת את העפרורית מעין רקוב, ואך לעתים רחוקות מאד — אבקת תרופה. אצל המשכילים יוקח מוכין רטוב במי הקרבול ויתר סמי התחבשת.

על יסוד הדברים האלה נוכל להציע את האמצעים הבאים להטבת סדרי מעשה המילה בישראל: 1) להורות לאבות הילד, כי יפנו לעתים קרובות קדם המילה להרופא, אשר ע"פ חות דעתו תלוי הדבר, אם למול את הילד לפי מצב בריאותו, והוא אך הוא יכול לדעת, אם הילד הוא נצר ממשפחה, אשר נמצא בה נטיה לנזילת דם, או הנטיה למחלת השחפת, ואם נוצר הילד מבטן אמו רפה כח. 2) להשתמש למעשה המילה בכלי נתוח מיוחדים ולשום חובה על המוהלים, לשמור את כלי הנתוח בנקיון ולבלי השתמש בהם למטרה אחרת, ולשפשפם בכל פעם לפני הנתוח בסמים מסירי הזיהום. 3) את הפעולה השלישית מהמילה, המציצה בפה, להחליף במציצה ע"י כלי, ואם אפשר, להדול כלה מהמציצה, יען כי היא אינה מיסודי חקי המילה. 4) לבקש את רבני העדה לחקור אחרי שמות המוהלים ולבלי תת להם הרשיון למול עד הוכחם ממצב בריאותם ומכשרונם למול, לא לבד ע"פ חקי הדת, אלא גם ע"פ חקי חכמת הרפואה בזמננו. המוהלים ישלחו מהרבנים אל הרופאים להבחן ולהורותם את ראשי הלמודים, הנחוצים להמילה בתור נתוח. 5) טוב טוב, כי הרופאים מישראל ישתדלו למלאות את המילה, ובזה יביאו תועלת רבה לשמירת הבריאות בין בני אמונתם. 6) כדי להלחם נגד אופן המילה בעת ההוה, נחוץ לערוך חוברות בשפות עבר ורוסיה, אשר תכילנה

באמונת ישראל. ע״כ לא מצא הועד לנכון לנגוע בעקרי החק הזה וישם כל מעיניו אך בהטבת מעשי הנתוח, באופן אשר יתאים לדת ישראל. פרטיות מעשי המילה הן שלש: הפעולה הראשונה: עיקר המילה, הוא נתוח הערלה, אשר יוכל להעשות בתער או במספרים; הפעולה השניה, הפריעה, גם היא לחובה תחשב ויוכלו לעשותה במספרים או בצפרנים. אולם הפעולה השלישית — המציצה, איננה חובה ונוסדה רק משום סכנה לעצור את הדם, באשר לפי מצב חכמת הרפואה בימים ההם היתה זאת התחבולה היותר נאמנה, וכעת אפשר לחדול מהמציצה כליל או להחליפה בכלי מציצה, הנמצאים מכבר אצל היהודים, או להחליפה בתחבולות אחרות לעצור בעד הדם. להמנהג לפזר על המילה עפרורית (פולווער) אין כל זכר בחקי הדת ויוכל להבטל, ולהמירו בסמים שונים, המסירים את הזיהום.

אם נשים לב לדעת את הדברים, אשר יוכלו להביא אסון להנמול, נמצא בכלל ארבע סבות, אשר על ידן סכנה קרובה לבא: 1) אם הילד איננו בריא ומצב בריאותו לא ירשה למולו; 2) בהעשות המילה שלא כדת ולא כהונן; 3) בסבת המוהל; 4) אם לא נעמוד על המשמר לדאוג לרפוי הפצע אחרי המילה.

1) אם הילד איננו בריא: לפי דת ישראל ימול הילד ביום השמיני להולדו. אולם רבים יוצאים מהכלל הזה: א) חובת המילה תחדל, אם הילד הוא ממשפחת נזובי דם, אך לדאבון לבבנו ידרש התלמוד קרבן נפש שני עוללים, אשר מתו כבר מחמת מילה, למען יוכל אחיהם השלישי להקרא בשם ישראל, אף אם הוא בלתי נמול. ב) לפי חקי הדת לא יוכלו למול כל ילד, החולה באיזה מחלה, עד הרפאו. והתלמוד ימלא את ידי הרופאים גם מבני עם אחר לחוות דעתם בדבר הזה ואחרי דבריהם לא ישנו.

2) ע״ד הסכנה, אשר תוכל לצמוח ממעשי המילה בהעשותה שלא כהונן: אין כל חק דתי בדבר המכשירין למילה ויוכלו למול בכל כלי המנתח, מן הצור, אשר בדורות קדומים, עד כלי הנתוח בתכניתם החדשה. כן לא ימצא כל חק ע״ד האיזמל, אשר צריך להיות נקי מחלאה ווהמא, והמוהלים יעשו בשרירות לבם וכטוב בעיניהם, ויש שימולו באיזמל בלתי נקי וגם בתער, אשר בו ישחטו בהמות. לא יפלא בעינינו, אם היו מקרים, אשר המוהלים כרתו את ראש האבר בעת הנתוח, ועוד מקרי אסון רבים. אין כל חק על אדות הזהירות בעת הנתוח וקדם הנתוח כמו לנקות מקום הנתוח ואופן רפוי הפצע.

3) הסכנה, אשר תוכל לבא באשמת המוהל: הכל רשאין למול. כל איש ישראל מבן שלש עשרה שנה, בלבד שיוכל למלאות את החתוך

בית המועצות לשמירת מצב הבריאות (סאניטעטסראט) באוסטריה פנה בבקשתו להממשלה בשנת 1887, כי רק להרופאים ינתן הרשיון למול. הננו רואים, כי במערב אירופה בקשו תחבולות לעשות את המילה בישראל לבלתי מסכנת. קשה להחליט, עד כמה עלתה זאת בידם, אך זאת נוכל להחליט בדברים ברורים, כי נוכל לעשות את המילה לנתוח בלתי מסכן במאומה, מבלי לנגוע כלל וכלל בחקי הדת וברגשות לב אחינו.

החברה הרוסית לשמירת הבריאות, אשר מקום מושבה בעיר הבירה פטרבורג ומצודתה פרושה על כל ערי רוסיה, בחרה מקרבה בשנת 1889 ועד, לחקור ולעשות סדרים במעשה המילה בישראל. חברי הועד, שהיו כלם פרופיסורים ורופאים נודעים לשם, עסקו במעשיהם בעיון רב ובכבד ראש. ואחרי אשר כלם עוד חיים אתנו היום ובהיות החלטות הועד נכבדות מאד, אחשוב לא למותר להביא בזה את הדברים בפרטיות.

חברי הועד היו: הפרופ' פאסטרנאצקי — יושב ראש, פרופיסור קארקונוב — משנהו, הדרי"ם: ליפסקי, פאדאנאווסקי, פוריין, סמולנסקי, פינקלשטיין, מלבד אלה נקראו עוד לועד המועצה: הרב לעדת ישראל בפטרבורג ד"ר דראבקין, פרופיסור דניאל חוואלזון, הד"ר לחכמת הרפואה ר' יהודה ליב ב"ר ישראל קצנלזון והד"ר לחכמת הרפואה ורופא ראשי בבית החולים לאנשי הצבא, הנקרא על שם הקיסר ניקולאי, יאנוביין צאאינסקי. בהאסף הועד היתה ראשית מלאכתו לדרוש לדעת את מצב הענין ביחוסו להדת, קורותיו מדור דור ומעמדו בזמן ההוה, ולמען ישא עמלו פרי, חלק הועד את המלאכה בין חבריו, אשר לקחו על שכמם לברר איש איש חלקו. הד"ר קצנלזון: קורות חקי המילה בישראל, מוצאם מימי קדם עד היום הזה; הפ-רופ' חוואלזון — על דבר המציצה; ד"ר פוריין: האמצעים, אשר הוצעו בארצות שונות באירופה במשך זמן המאה הנכחית להביא סדר ומשטר בפרטיות מעשי המילה; ד"ר דראבקין: מצב הענין בעת ההוה בארצנו ויחוסו לחקי האזרחים; ד"ר ליפסקי: תכנית כרטיסים לשלחם להרבנים ולהרופאים, לאסוף מספרים סטטיסטיים ע"ד המילה אצל העברים והמחמדים; ד"ר יאנוביין צאאינסקי: מערכת דברים ע"ד מצב המילה אצל המחמדים, והוא כתב גם מאמר ע"ד האופן היותר טוב של הנתוח ע"פ חקי האנטיזיפטיקה.

חברי הועד התאספו חמש פעמים וישימו מעינם: 1) לברר יסודי חקי ישראל בדבר המילה; 2) לבקש תחבולות איך להיטיב מעשי המילה. בדבר החקירה הראשונה בא הועד להחלטות האלה: חק המילה נחשב ליסוד נכבד

3) למוהל יוכל היות רק האיש, אשר על קהל עדתם ימנה. החפץ להבחר למוהל ידרשו מאתו: א) ללמוד לדעת את האומנות הזאת אצל מוהל מומחה, עד כי ירכש לו את הידיעות הדרושות בעיון ובפועל, ומלבד זאת עליו להביא תעודה מאת הרופאים, המעידה על בריאותו; ב) עליו לעמוד במבחן לפני הועד; ג) עליו למלאות במעמד המוהלים, חברי הועד, את כל שלש פעולות המילה ולשים התחבשת. ואם יפיק רצון מאת מבקריו המוהלים יוכל להיות למוהל. את מעשהו יעשה על פי תורת החקים, אשר יתנו על ידו. מוהל זר ימול רק לעתים רחוקות ורק במעמד משנה מקהל התושבים, גם על ההורים, אשר יחפצו למול בעצמם, למלאות אחרי החק הזה. אם יש לחוש, כי חלה המוהל עליו להתבקר מחדש ע״י הרופאים, ואם יכירו אותו לחולה יאבד זכותו להיות מוהל. על כל מוהל מבן ששים שנה ומעלה לעמוד לבקרת הרופאים מדי שנה בשנה. כל איש, אשר יעבור על החקים האלה, אף אם לא יקרה אסון, יענש בכסף 1—10 שקל לקופת מעשי הצדקה. המוהל יאבד את זכותו למול לימים מספר או לעולם: 1) כאשר לא יצליח פעמַים במעשיו או בשלש פעמים, אף בעתים שונות, עד כי נחוץ יהיה למול שנית את התינוק; 2) אם בזדון המוהל או בשגגתו יאונה רע להילד; 3) בסבת זקנת המוהל או חליו. האיש, אשר ימַל בלא רשיון, יענש בכסף ואף יאסר בבית האסורים.

בהחקים, אשר נתנו בווירטמברג, יאמר: לבטל את המציצה בפה, שאיננה אחד מתנאי מצות מילה והיא מסכנת, ולהחליפה בתחבולות אחרות, העוצרות בעד הדם. כל מעשי המילה יעשו ע״י איש אחד בלי התערבות אנשים זרים.

בשנת 1885 הוציא בית פקודות הקונסיסטוריום לעניני הדת בפארים חקים חדשים על המילה וארשום בזה איזה פרקים: המילה תעשה רק במעמד רופא, המשגיח על מעשי המילה. בית הפקודות מצא לנכון, כי יכהנו בעיר פארים י״ב מוהלים.

אצל כל מוהל צריכים להמצא מספרים קהים לפרוע בהם את העור הפנימי של הערלה, אם הרופא ידרוש כזאת. בכלל יסכימו כל הסופרים פה אחד, כי נחוץ לבחור במוהלים מומחים, ולא כל הרוצה ליטול את השם מוהל יבא ויטול, כי המילה צריכה להעשות ע״פ חכמה הנתוח, וכן נחוץ לעזוב כלל את המציצה, במקומות רבים, כמו בווין, ברלין, פארים ועוד, עזבו את המציצה לגמרי ומשתמשים במכשירים אחרים, העוצרים את הדם, לפי חקי חכמת הנתוח.

אחר. דעת המפלגה הראשונה, אשר חפצה לבטל את המילה, לא יכלה למצא הד קול בקרב העם הדבוק בכל נפשו בדתו ובמנהגיו מימי קדם. ובפרט כי בזה נגעו באחד החקים היותר נכבדים ורבי הערך אצל היהודים. אולם עמל המפלגה השניה עשה פרי, ומבלי לנגוע לרעה בהשקפות המון העם ורגשות לבם. התאמצו לברר מה המה המעשים. אשר חקי האמונה ידרשו לחובה, והמעשים, אשר אפשר לעזוב. לאשרנו נדע, כי הפעולות הראשיות בהמילה לא תביאנה בעקבן כל סכנה לפי השקפת חכמת הרפואה ויוכלו להשמר· בלי כל שנוי. אולם הפעולות האחרות, אשר לא על חקי האמונה יחשבו. עלולות בלא תפונה להביא מקרים לא טובים ומות, וע״כ טוב, כי יחדלו מהן או כי ימירון באופנים אחרים, בלתי מסכנים. ביחוד מצאו לנחוץ להנהיג במעשי המילה דרכי חכמת הנתוח, מכשירים טובים, הנהוגים בנתוח, ולחדול כליל מהמציצה במקום האפשר, ואם לא יתרצו לחדול מהמציצה, לעשות אותה בכלי. כן דרשו להנהיג זהירות יתירה בדבר רפוי הפצע לפי חקי חכמת הנתוח. היהודים החלו לדרוש, כי ינהיגו בעדתם מוהלים, אשר נבחנו. „אנחנו נפזר זהב מכיסנו — אומר אחד הסופרים — על משוררים, חזנים ועוד על דברים כאלה, ומדוע נחוס על כספנו לשלם לאנשים, הנועדים למלאות חקי המילה, אשר בהעשותה לא כדת כרוכים בעקבה מקרים רעים רבים ואסון לבנינו. מה טוב היה לוא לקחו הרופאים על שכמם את העבוה״ה הזאת; טוב היה, כי כל מקרה לא טוב, אשר יקרה ע״י המילה, יכתב לזכרון בספר ויודע בקהל, למען יכירו הכל מה רבו המקרים הרעים ומה עצמה הסכנה, אשר תבא לרגל חק המילה, בהעשותה בלי סדרים ובלא ידיעה נכונה". כן גם הראו היהודים אותות רצון ותודה להממשלות, הדואגות לשלומם ולא התנגדו במאומה להתקונים, כמו לתחבולות לעצירת הדם ולבטל את המציצה בפה ולהמירה בתחבולות אחרות בלתי מסכנות. ובדבר הזה היו תמימי דעים ההולכים קדימה והמחזיקים בנושנות. — בשנת 1858 נתן חק בהאמבורג, אשר ממנו נזכיר פה סעיפים אחדים:

1) בית פקודות מיוחד נוסד בשם „הועד להתבונן ולשום עין על מעשי המילה". חברי הועד: הרב הראשי, שני יהודים מלומדים ושלשה מוהלים, אשר יבחרו מהועד להמתיק סוד במשך שנתים ימים.

2) לא יאוחר מארבעה עשר יום, מעת יודע בקהל החק הזה, חובה על כל איש, אשר יעבוד עבודת מוהל, לבוא לפני הרב הראשי להכתב בספר ולמלאות דרישת הועד. חובה על המוהל לעמוד במבחן ולהתחיב בכתב ידו להוציא אל הפועל את כל ההשתלמות במעשה המילה, אשר הושמו לחק ואשר עוד ינהיגו בימים הבאים.

מלבד הלכות מילה להרמב״ם לא נכתב בימי הבינים אף ספר נכבד אחד ברוח מדעי ע״ד המילה. ואולי נחשוב לימי הבינים, ביחוסם להעברים, גם את המאה הי״ח, אשר אז יצאו לאור „מכתבי עברי לוואלטר“, הנכתבים בידי רבנים, אשר כבר טעמו מעין הדעת ואשר העיזו לצאת ביד רמה נגד גאון כוואלטר *). האחרון, שהיה לא לבד שונא בני שם, כ״א גם כופר בעקר, לעג על כל דבר אמונה בכלל ואמונת ישראל בפרט. לפי דבריו קבלו היהודים את מנהג המילה מהמצרים בימי יהושע, וביחוד לעג על הפסוק: „היום גלותי את חרפת מצרים מעליכם“. ושואל „מה היא זאת החרפה“?

ז.

החקים ע״ד המילה בעת החדשה.

כאשר ראינו כבר, לא חקקו הממשלות בימי הבינים כל חק ע״ד המילה, אף כי היהודים היו אז נרדפים על צואריהם, ובמקומות רבים אסרו להם לעבוד את ה׳ בגלוי. אך בראשית המאה התשע עשרה החלו ממשלות אחדות לבקר אחרי המילה; לא לבטלה היתה מגמתן, כ״א הציעו תחבולות שונות להטבת מעשי המילה, לבל יבא אסון בעקבותיה. וזאת לדעת, כי אך הממשלות הקטנות שמו עיניהן על המילה והשתדלו להמעיט את הסכנה הכרוכה בעקבה, בעוד אשר הממשלות האחרות, אשר שם מספר אחינו רב הוא בערך, לא שמו לב כלל לזה. רק ממשלת פרוסיה, דארמשטאדט ועוד איזו ערים חפשיות, כמו פראנקפורט, עשו הכנות לבקר את המילה. ואלה הם החקים לפי זמן צאתם:

1) עוד בשנת 1799 הציע השלטן הראשי לעניני הרפואה (Obercollegium medicum) במדינת פרוסיה, כי המילה צריכה להעשות רק ע״י אנשים, היודעים היטב את מלאכתם, אשר נמנו מהממשלה למוהלים ואשר הביאו עמהם תעודות מהרופא המחוזי. אבל ההצעה הזאת לא נתקבלה מהממשלה.

2) בשנת 1819 בשום ממשלת פרוסיה את לבה אל האסונות ומקרי המות, אשר יבאו פעמים רבות בעקבות המילה, הוציאה חקים להרחיק ממעשה המילה כל חשש סכנה, מבלי לנגוע לרעה ביסוד החק הזה, אף לא בפרטיו;

*) נכבד הדבר כשהוא לעצמו, כי יצאו נגדו בספר ערוך בשפה לועזית.

היתה לא כדי שלא יוקרש הדם בהפצע, גם לא לעצור את הדם, כ״א להוציא את הדם מצנורי הדם הפנימים, היינו לעשות חבורה חדשה, ואף כי הרמב״ם כתב זאת רק כרופא „משום סכנה", קבעו הרבנים את המציצה לחק. ע״ד המחלות האחרות לא באר לנו הרמב״ם כל שהוא, אף כי בתור רופא היה עליו בדבר נכבד כהמילה לבארן היטב ולא אך לסדרן. הרמב״ם כותב: „אם הוא אדום ביותר כמו שצבעו אותו אין מלין אותו עד שיבלע בו דמו ויחזור מראהו כשאר הקטנים, מפני שזה חולי הוא". כונתו בהמלה „תינוק אדום" לא שיש לו הנטיה לנזילת דם, נזובי דם הם ע״פ רוב חורים ולא אדומים, ולפי הנראה לא ידע הרמב״ם מהנטיה לזיבת דם, כי לא הזכירה אף פעם אחת. אולי כונתו בזה למחלת השושנה, היינו: במחלת השושנה ממתינים עד שיחליף הצבע האדום, כי לעתים קרובות הננו מוצאים בתינוקות מעין שושנה, היינו צבע אדום בהעור, „אדמומית" ולא מחלת השושנה, המסכנת מאד, אבל יש לשער, כי כונתו לתינוקות מלאי דם, המסגלים לדלקת.

הרמב״ם כותב ע״ד „ירוק" ומוסיף מדיליה „ירוק ביותר". קשה לשער, כי חז״ל חשבו בזה מחלת הירקון (געלבזוכט), הנמצאת כמעט בשמונים למאה נולדים ואשר בכלל היא מחלה בלתי מסכנת, יותר נכון, שדמו בזה „ירוק" „חור" (בלאס), אבל הרמב״ם לא באר לנו זאת *). כן בדבר שתי ערלות איננו מבאר לנו כונתו, אם הן שני עורות זה על גב זה, היינו ערלה כפולה, או אבר כפול, אף כי אבר כפול מקרה רחוק הוא, ויש לשער, כי כונתו לא לאבר כפול אלא לערלה כפולה. כן הוא כותב ע״ד אנדרינגונים, טומטום, שני נקבים, שצריכים זהירות יתרה, מבלי לבאר לנו כונתו ב„שני נקבים". אם מתו שני ילדים מאם אחת ממתינים עם השלישי עד שיגדל ויתחזק, מבלי לבאר לנו עד מתי ממתינין. לפי הנראה כונת הגמרא ל„קדחת" או בכלל למחלות, אשר חום הגוף מתגבר בהן, והרמב״ם לא יבאר לנו זאת. בדבר התינוק שנולד לשמיני ולשביעי לא חדש לנו הרמב״ם כל דבר, וכפי הנראה הלך ע״פ שטת הז״ל, אשר גם הם, כרופאי זמנם, חשבו כי הנולד לשמונה חדשים איננו חי. בכלל נוכל לאמר, כי לא מצאנו בהרמב״ם כל דבר חדש. הוא חוזר רק על דברי חז״ל מבלי כל בקרת, ומרופא מומחה כהרמב״ם לנו הצדקה לדרוש דברים ברורים ע״ד המחלות, המעכבות את המילה, ומלבד דבריו „אין מלין אלא ילד, שאין בו שום חולי", אין כל חדוש בדבריו.

*) ראה הלאה בהפרק „זמן המילה לילד חולה".

הננו רואים, שאז היו הרופאים מוהלים, כי בדת החקים נאמר „הרופאים". המלך סיסיבוט הספרדי, הגותי המערבי, גזר על היהודים בספרד, שיקבלו טבילה במקום מילה (בשנת 408 לספה"נ), ואז ישבו בארץ וחקה אחת תהי להם עם אזרחי הנוצרים והיו לעם אחד. כאשר שמעו היהודים כונתו, גזרו תענית וישאו קולם בבכי, ולקול הצעקה באו נוצרים וישאלום לסבת בכיתם, וכאשר הגידו להם דבר צעקתם, אמרו להם הנוצרים: „אם לא תודו להמלך על פרט זה יבריחכם על בטול כל תורתכם, לכן תפיסוהו במועט, כדי שלא ישאל מכם הרבה", אך היהודים השיבום: „מצות מילה היא שרש כל דתנו, ואתם אומרים ששואל ממנו פרט, הוא שואל ממנו הכל, ונמות כלנו ולא נבטל מצוה אחת". מיד נאספו כלם לפני המלך ואמרו לו, שימהר מיתתם, כי לא יבטלו מצוה אחת, כש"כ הגדולה שבאמונה („שבט יהודה" מר' שלמה בן וירגא).

בימי הבינים קבלו עליהם נוצרים רבים את דת משה, וביחוד בעת אשר התפתחו הכתות השונות בין הנוצרים, הגרים האלה מלו את ערלת בשרם, אף כי היהודים השתדלו להניאם מזאת, בהיות „קשים גרים לישראל כספחת", כי גם הגרים גם היהודים, אשר מלו אותם, נדונו באש, אבל להעברים בעצמם לא אסרו את המילה.

ה.

הלכות מילה להרמב"ם.

הספר הכי נכבד בימי הבינים על דבר המילה הוא ספר הלכות מילה להרמב"ם. הרמב"ם אסף וקבץ את כל החקים המפזרים במקומות שונים ע"ד המילה וזמנה וע"ד מילה שלא בזמנה מפני מחלות שונות וכו' וכו'.

אופן הפריעה הננו מוצאים בפעם הראשונה בהרמב"ם. עד הרמב"ם היו מסופקים, אם פריעה היא אך גלוי העטרה בלבד בלא קריעה, והרמב"ם כותב: „פורעין, כאלו אמר קורעין הקרום שעל הערלה" (פי' המשניות להרמב"ם מס' שבת), כן כותב הרמב"ם „פורעין בצפורן", מה שלא נמצא בתלמוד.

הרמב"ם, שהיה רופא, מבאר לנו ג"כ ענין המציצה ביחוסה אל תורת הרפואה: „עד שיוצא הדם ממקומות הרחוקים". מזה הננו רואים, כי כונתו

בשנים האחרונות של אנדרינוס, ואנטינינוס פיוס, הבא אחריו, בטל את הגזרה, ואז מל כל אחד את בנו הקטן, ויש אומרים, כי אנטינינוס פיוס קבל עליו דת ישראל בסתר.

הרומאים הביטו על היהודים מגבוה, וסופריהם הרבו לעג על בני עמנו, אשר שמעו חרפתם ולא השיבו. אבל לאט לאט לקחו מנהגי המזרח מקום נכבד בממלכת רומא, וגם מנהג המילה בתוכם, עד כי גם שנים מקסרי רומא היו נמולים, וידיד הקיסר קאראקאלא היה יהודי. הקיסר דיוקליציאן לא גזר כל גזרה על היהודים. אך מימי הקיסר קונסטנטין הגדול, אשר בימיו עלתה הדת הנוצרית לדת רשמית, התחילו אבות הכנסיה הנוצרית והמטיפים הנוצרים להביא ראיות, כי המילה אינה נחוצה כלל וכי במקומה כבר באה הטבילה, ואז גזרו הקיסרים, שאסור ליהודים למול בשר ערלתם של אינם יהודים, לבל ירבו גרים, ויגזרו, כי ליהודים אסור למול את עבדיהם הנולדים. כן גם הקיסר קונסטאנציוס גזר, כי אם ימל העברי את עבדו הנוצרי יצא העבד לחפשי והיהודי יומת. בימים ההם השתדלו המלכים בכל האמצעים לבלי הרבות גרים, כי אז רבו הכתות השונות בין הנוצרים, אשר נלחמו זו את זו, עד שנקל היה לעברים להכניס גרים תחת כנפיהם. ע"כ גזרו גזרות על המילה.

יוליאן אפוסטאט Julian Apostat שנא את הדת הנוצרית וישתדל לאחד חקי הרומאים עם חקי עמי המזרח, ובכלל הביט על הדת הנוצרית כמו על דת יהודית מקולקלת, ומזה אנו רואים, כי יוליאן הגין על המילה גם אצל הנוצרים, ומה גם אצל היהודים, ובכלל נוכל לאמר, כי יוליאן כבד את המנהג הזה יותר מכל מנהגי היהודים, אף כי לפי דעתו קבלוהו היהודים מאת המצרים. הקיסרים, שמלכו אחריו, לא גזרו כל גזרות בדבר המילה. אך הקיסר תיאודוזיוס הגדול הוציא חקים חדשים, לבל יוכלו העברים לקבל גרים והעוברים על החק הזה נדונו בסריסה. בימי המלך יוסטיניאנוס יצאו חקים, כי אסור לעברים למול בשר ערלת עובדי אלילים; אזרחי רומא, אשר מלו עצמם או את עבדיהם, החרימו את כל הונם ורכושם להמלכות וחיבום חובת גלות, והרופאים, אשר מלו, נדונו למיתה. גם להשמרונים לא נתן למול את עצמם, מפני כי אך להעברים היתה רשות למול את עצמם. לפי דעת יוהאן ספנסר נקבע החק הזה מפני כי הנוצרים חפשו להם אז גרים בין עובדי אלילים. בכלל הננו רואים, כי לא מעטים היו אזרחי רומא, אשר חפצו לקבל עליהם את הדת הישראלית ולמול את עצמם, וכל החקים התחילו בהמלים: Cives Romani, qui se Judaicn ritu circumcid patiuntur Medici, שנית.

שעלה לו נימא ברגלו יקטענה ויחיה או יניחנה ויצטער", כלומר מה לעשות עם האדם אשר פרחה עליו צרעת ממארת, האם יקצץ האבר לבל יפשה הנגע בכל הגוף או לא. ומטרתו היתה להשמיד את היהודים לטובת המדינה כלה. והנה היה שם איש רומא, אוהב ישראל, המכונה בגמרא בשם קטיעא בר שלום. ויעמוד על רגליו ויאמר אל הקיסר: חדא דלא יכלת להו לכולהי דכתיב, כי כארבע רוחות השמים פרשתי אתכם וגו'. כשם שאי אפשר לעולם בלא רוח, כך א"א לעולם בלא ישראל. ועוד דקרו לך מלכותא קטיעא. ויקצף עליו המלך ויגזור להמיתו. וירע בעיני קטיעא מאד, שימות ערל בשר. נפל על רישא דעורלתי וקטעה. סנהדרין: בית ריחים בבורני „שבוע הבן", פירוש: בשעת השמד היו עושין סמן לזה להודיע, שיש שם ברית מילה, והוא סמן לשחיקת סממנים. אם לא הביא כלי מערב שבת מביאו בשבת מגולה (שבת קל"ד א') „ובסכנה" מכסהו עפ"י עדים, פי': אם גזרו שלא ימולו את בניהם צריך לכסותו על פי עדים.

אחרי מות דומיציאן מלך נירווא, איש טוב לב בכלל וליהודים בפרט, אך לא האריך ימים על ממלכתו. אחרי מות נירווא ישב לכסא הקיסר טריאנוס ואחריו אדרינוס קיסר, אשר בדאגה ורגזה ראה את מרד היהודים, ולא אמר די בהשביתו את המורדים מן הארץ, כי אם חשב מחשבות כליון ואבדן האומה כלה, ואחת דבר להכחיד את לאם ישראל ולמחות שמו מספר העמים החיים. ויוציא אנדרינוס כתבי דת ופקידות שונות, המכוונות כלן לחפץ אחד, לכבות נר ישראל ואור תורתו, ויגזר על שבת, מילה וכו' וכו'.

„מיום שפשטה מלכות רומא וגוזרת עלינו גזרות קשות ומבטלת תורה ומצות ואין מניחות אותנו לכנס לשבוע הבן, דין הוא שנגזור על עצמנו, שלא לישא ושלא להוליד בנים ונמצא זרעו של אברהם אבינו כלה מאליו. אלא הנח להם לישראל מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין" (ב"ב ס'). בימי רבי מלו כמה תינוקות, אשר נשארו מלפנים ערלים, והיו אז כמה וכמה מילות ביום אחד, כי הגזרה היתה נמשכת רק י"ג שנים מחרבן ביתר עד מות הקיסר אדרינוס, ובמלחמת בר כבבא מלו עצמם כמה משוכי ערלה (יבמות ע"ב א', ירושלמי פ"ט דשבת). רבי יהודה הנשיא נולד בשעת השמד בשעה שגזרו שלא למול, ומל אביו של רבינו הקדוש את רבי יהודה בנו, ואח"כ הוגד הדבר לקיסר ויצו להביאו לפניו והחליפה אמו של רבי את בנה באנטונינוס, הנולד ג"כ בעת ההיא, כי אמו של אנטונינוס היתה אוהבת לאמו של רבי. איזו שנים אחר המלחמה לא נשאו נשים מפני הגזרה, ונשארו תינוקות, שלא מלו

לבוגרוס הרשע: ברית אבותינו לא נבטל ותפל את בנה לארץ ותפול אחריו וימותו שניהם" (מגילת אנטיוכוס. תענית י"ח א׳, ב"ב ס׳ ב׳). אך היהודים מרשיעי ברית המתיונים והמתבוללים. משכו את בשר ערלתם (ראה הלאה ע"ד הפריעה). עד העת ההיא. עד ימי אנטיוכוס. לא נשבתה מצות מילה מימות אברהם והלאה. מלבד דור המדבר מפני עניי הדרך (לפי רז"ל). וגם עשרת השבטים החזיקו בה. בתוכחות הנביאים לא מצינו כל רמז. ישוכיחו על מצות מילה. מלבד יחידים בגלות בבל. וכל הכתות. אשר קמו בישראל. כמו השמרונים. הצדוקים ועוד ועוד. לא ערבו את לבבם לבטל מצות מילה. וכאשר נוסדה הדת הנוצרית היתה מחלקת ביניהם בעיר ועיר על דבר המילה. אך שמעון כיפא עשה את הפשרה. כי כל הבאים באגודתם מעמים אחרים אינם צריכים לשמור מצות מילה.

אחרי חרבן בית שני גזרו אחדים ממלכי רומא גזרות על המילה. קיסרי רומא. אספסינוס וטיטוס שמו מס על היהודים לבית יופטר הקאפיטוליני הנקרא Fiscus Judaicus. ומלבד המס הזה לא נמצא כי הבדילו אז את היהודים לרעה; אבל הרשע דומיציאנוס הרע עשה: את היהודים. אשר הבלו תחבולות להעביר את המכס. אשר שמו על ראשם. בהעלימם את אמונתם ולאומם. הפשיטו פקידי רומא את בגדיהם מעליהם ויעמידום ערומים בחוץ לבדקם. אם נמולים או ערלים הם. וסופר דברי ימי התקופה ההיא Suetonius יספר. כי בעיניו ראה. כאשר הפשיטו ערום איש זקן בן שמונים שנה לבדוק אותו. אם יהודי או בן עם נכר הוא. ואם שנא דומיציאנוס את היהודים. הנה עוד הרבה לשנוא מהם את הגרים מבני רומא. נטית בני רומא לדת ישראל נחשבה בעיניו לבגדי במלכות רומא והרמת יד במלכות הקיסרים. ובימים ההם כבר נמצאו גדולי רומא וקרובים למלכות. אשר נהו אחרי דת ישראל בגלוי או בסתר. ואותם הועיד דומיציאנוס למשפט ונדונו לגלות או למיתה. גם המקור העברי יספר על גר צדק ממשפחת הקיסר ושמו קלינימוס. אשר נהרג בידי רבי הטבחים ברומא. וכן כתבו חז"ל (ר"ה י"ט): גזרה המלכות שלא יעסקו בתורה, ושלא למול. ולחלל שבת *).

האגדה (ע"ז דף ע"א) מספרת לנו. שאחד מקיסרי רומא. שונא ישראל. המתיק סוד עם יועציו ושריו כדת מה לעשות עם היהודים וישאל לאמר: „מ־

*) בדברים רבה פרשה ב׳ יספר: מעשה שהיו רבותינו ברומי וכו׳ גזרו סנקליטין של מלך לאמר מכאן ועד שלשים יום לא יהיה בכל העולם יהודי וכו׳ וכו׳ נכנסה לתוך הקיטון והוציא להם קופסא שהיתה המילה בתוכה וסמרטוטין מלאים דם נתונים עליה וכו׳.

המנהג הזה מהיהודים מצאו, לא נשאר לפניהם איפא רק דרך אחד לצאת מן המצר — להתהדר בנוצות זרים ולהתפאר, כי את החק הזה קבלו היהודים מ ה ם, ובהיות כי מחוללי ההשערה, או השערוריה הזאת, נתנו בזה כבוד לעם המצרים ולזכר אבותיהם, אשר העריצו בכלל, והמצרים בדעתם בקבלה מדור דור, כי היהודים נדו במצרים וימים רבים היו להם לעבדים ואחרי כן יצאו ברכוש גדול על אף אבותיהם, שמחו מאד על המציאה הזאת וימהרו ויעלו נרה את השקר הזה, וינקרו גם את עיני האנשים ההם, אשר ידעו את האמת, בהיות ההשערה הזאת נכונה לפי מצב המקרים, ויגלו חרפה וכלמות עולם מעל זכרון אבותיהם לאמר, כי לא ממרך לב שלחו המצרים את בני ישראל לנפשם, כי אם נרשום בחרפה, כי מצורעים היו. הספורים האלה התפשטו בקרב המצרים בין המון העם מדור לדור, מאבות לבנים, וכמובן שתו עליהם שונאי ישראל בכל דור ודור נוספות, ובנסוע ה י ר ו ד ו ט לארץ מצרים כבר התאמתו הספורים בעיני המצרים, ובכן לא יפלא, אם על שאלת הירודוט על מקור מנהג המילה אצל העברים, ענוהו כהני מצרים, כי ממצרים מיצאו וכי גם הסורים בפלשתינא יודו זאת, והירודוט כתב זאת בספר, וממנו עברה והתפשטה הדעה הזאת בין כל סופרי זמננו.

ד.

גזרות על המילה.

פעמים רבות השתדלו מלכים עריצים לבטל את המילה. הראשון היה אנטיוכוס הרשע, ככתוב בספר החשמונאים: „ויצו לבלתי המול להם כל זכר" (חשמונאים א׳ א׳ מ״ז) וכל איש, אשר ימרה את פי המלך מות יומת, „והנשים אשר מלו את בניהן הומתו ע״פ המלך" (מכאן ראיה, כי גם נשים מלו אז), „וימולו את היהודים, אשר לא נמול בשר ערלתם", „ויהי בימי אנטיוכוס מלך יון בשנת עשרים ושלש שנים למלכו הוא שנת מאתים ושלש עשרה לבנין הבית, בא אנטיוכוס לירושלים ובוגרום משנהו עמו ונזר עליהם שלא ישמרו שבת ומילה, אבל ישראל מסרו נפשם ומלו את בניהם, ובהיות דבר המלך נחפז מצאו איש אשר מל את בנו והביאו האיש ואשתו ויתלו אותם כנגד הילד, וגם אשה אחת, אשר ילדה בן אחרי מות בעלה ותמל אותו לח׳ ימים ותעל על חומת ירושלים ובנה מהול בידה ותען ותאמר, לכו ואמרתם

האלילים בטרם לדת דת הנוצרי, בשנאתם ליהודים בכלל וליהודי מצרים בפרט, והיהודים מצדם, אף כי רחוקים היו מקנאת דתם לעמים אחרים, בכ״ז ברוממם את דתם ואמונתם לעצמם, השפילו את ערך אמונות עובדי האלילים ואת ההולכים בארחותיהם ויבזום בלבם, ולעת מצוא היה גם ריב שפתים ביניהם. תוצאות הדבר היו, כי העמים עובדי האלילים עמדו כצר לישראל ויחתרו בכל עז לתת לשמצה את שם ישראל, ויכוננו את חצם על יתר לירות במו אפל להכחיד גם את שם אבותיהם, אשר בשמם יתברכו ישראל. והמקרה, כי בני ישראל גרו עת רבה בארץ מצרים, היה בעזרת הסופרים, שונאי ישראל, להוציא את הנות לבם בתולדות ימי היהודים לחרפתם ולבשתם לדור דור.

לא יפלא איפא, כי גם סופרים חכמים השתמשו בחכמתם להרע לישראל, כי הקנאה עורה את עיניהם ויחזו אך שוא ומדוחים, כזב ומהתלות. הכהן המצרי וסופר דברי הימים בימי תלמי מפילאדעלפיה, מאניתו, ואחד מחכמי אלכסנדריה, אשר חי במאה האחרונה טרם לדת הנוצרי, היירימאן, וליזימאכוס כתבו: „עם היהודים הם יוצאי ירך המצורעים, אשר גרשו ממצרים, כי לא יכלה ארץ מצרים שאתם לבל יעירו קצף אלהים על המצרים הנכבדים״. הצורר אפיון כותב: „בראשיתם לא היו היהודים משפחה מיוחדה, כ״א אספסוף מצורעים, עורים ופסחים וכל מום רע, ועליהם נספחו בני בליעל מהמצרים, אשר גרשו מארצם. גוי כזה איננו יכול להתפאר במולדתו ותפארת אבותיו, ואין לו כל זכות להתנשא על העמים, המתהללים באבותיהם״. שנאתם עברה איפא כל חק ויסלפו דברי תורת משה הרוממה ויתנו שקוץ שומם בבית אלהים וייחסו לעבודתו כל סכלות ותועבה. הם אמרו, כי במקדש היכל ה׳ בירושלים נמצא ראש חמור, אשר היהודים יעריצוהו ויקדישוהו בכבוד אלהים; למועדי ה׳ נתנו פתרון מעורר שחוק באמרם: ביום השבת ינוחו היהודים, יען כי חולי מעים הם (ובזה הם עוסקים כל היום), ואת החקים, אשר לא יכלו להפכם ללעג ולקלס, חשבו, כי מאת המצרים לקחו. מאניתו הנ״ל מתאר את רועה היהודים ומחוקקם בתור כהן ראשי בהיליאפולים, ואפיון מציגו בתור איש מצרי פשוט.

כל הדברים האלה דים לאמת את דברינו, כי ברוב דברי סופרי עמי עובדי האלילים בולטת שנאתם וחמתם לאמונת ישראל. וכאשר עוד בימים ההם היה חק המילה נכבד מאד בכל חקי דת משה, לא יכלו המצרים להתאפק מבלי דבר דבר על אדותיו, אך גם ללעוג עליו לא יכלו, יען כי גם המה, לדברי הירודוט, ימולו את בשר ערלתם, למען הטהר. „יקר בעיניהם להיות טהורים מללבוש עדי עדים״. גם גאותם ורום לבבם לא נתנום להודות, כי

ראשית עוד בימים מקדם עמד עם המצרים על רום מדרגת ההשכלה; שנית גרו בני ישראל במצרים יותר מארבע מאות שנה; שלישית הערך הנגבר והיתרון, אשר היה לאמונת המצרים על כל האמונות העתיקות בכלל, כי בתולדות האמונות והדתות נחשבה אמונת המצרים לעתיקה מאד ותשוקתם ומשאת נפשם לאמונה היתה להם לנחלה מימות עולם. ולפי דברי הירודוט היו המצרים שומרי אמונה ויראי אלהים יותר מכל העמים הקדמונים (אע״פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר: „הירא את ה׳ מעבדי פרעה״. „ואתה ועבדיך ידעתי, כי טרם תיראון מפני ה׳ אלהים״. מכלל שהיו יראים את אליליהם). גם היונים קבלו את מסתיריהם ממצרים. „ותרב חכמת מצרים בימים ההם מכל חכמת בני קדם״. ותהי ארץ מצרים עמוד הפאר. אשר כל העמים סביבותיהם נשאו עיניהם אליה, הן בדבר אמונה ודת, הן בעניני מדע. והעד, כי גם לפי דברי המדרש למד מחוקקנו האלהי, משרע״ה. באסכולין שלהם טרם ברחו ממצרים, ובכתבי הקדש ברצותם להפליג את חכמת שלמה נאמר: „ותרב חכמתו מכל חכמת מצרים״.

בטרם לדת הדת הנוצרית היתה אלכסנדריה של מצרים תל תלפיות לחכמות בני קדם; בה התאחדו השקפות כל יושבי ארצות הקדם והמערב בדברי אמונה ודת וכל הקבלות ומסורות העמים הנודעים ואנשי השם בימי קדם, וכל אלה הברו יחדיו ברוח דעת ותבונה; באחרונה התבולל גם רוח חוקרי בני יון במסתרי הקבלה של בני הקדם ויחקרו ויתפלספו בכל מרום ונשגב באמונת העמים. גם היהודי יצא פה ממסגרו וברא לו את הפילוסופיה הדתית, אשר אצרה בקרבה השקפות שונות בתכונתן. פה נגלתה בראשונה הדת העתיקה בהעתקת כתבי הקדש לשפת יון (העתקת ה„שבעים זקנים״). בראשית תקופת הדת הנוצרית היתה ארץ מצרים אבן הפנה לחוקרי תעלומות התגלות האלהות. מבית הספר באלכסנדריה יצאו אבות הכנסיה הנוצרית היותר מפרסמים, אשר שמו מעינם לבאר את הדת החדשה ע״פ רוח המחקר ויטהרוה מיסודי דתי עובדי האלילים. לעומת זה התפתחו בה גם כחות שונים. פורצי גדר הדת הזאת, אשר מאות רבות בשנים הרעישו את עמודי הכנסיה הנוצרית. באחרונה השרישה גם דעת החוקרים, אשר על בינתם נשענו, להביט על המחוקק משרע״ה כעל כהן מצרי מהיליאפולים, אשר היה נאלץ לברוח ממצרים המדברה, ושם יסד את דתו על יסודי חכמת מצרים ומסורות עתיקות של בני ישראל ויתר עמי בני שם. לפי דעתם: חוברה תורת משה מספרי השכלת מצרים והקיה. ע״כ התאמצו לבאר את התורה ע״פ רוחם ולהתאים את השקפות כתבי הקדש אל חכמת מצרים. במבט כזה הביטו גם סופרי העמים עובדי אות ברית.

אפיון האלכסנדרוני, השונא ישראל המפרסם, אחרי אשר הרבה ללעוג על מצות מילה, מכרה היה, בפקודת הרופאים, למול את בשר ערלתו מפני השחין, אשר עלה שמה. אולם הנתוח לא הועיל לו, כי עלה באשו וצחנתו מפני הרקבון במכתו. ולוא היתה המילה נהוגה אצל המצרים בכלל, לא לעג אפיון, אשר ישב במצרים, על המילה.

כן גם אין ספק, כי גם פילון ידע את מקור המילה רק מכתבי הקדש. אך בהיותו שקוע בראשו ורובו בחכמת המצרים ובחפשו אחרי טעמי המצות כדרכו ע"פ הפילוסופיה, לא חשב לנחוץ להעיר על מקורה, אחרי כי זאת היתה לו כדבר ברור, אשר אין להטיל בו ספק וכמפורסמות שאינן צריכין ראיה. א"כ אין להוכיח כלל כי הודה לדברי הירודוט. הסופרים צילזוס והקיסר יוליאן אפוסטאט מחליטים, כי את מנהג המילה קבלו העברים מהמצרים, והסופרים אריגינס וצירילוס אינם משיבים על דבריהם, אבל באמת לא כן הוא. אריגינס אומר בפירוש, שהמילה היתה נהוגה במצרים רק אצל הכהנים והיא היתה לכבוד אליליהם ולא לכבוד אל היחיד, ובמקום אחר הוא אומר: "לפני אברהם לא היתה המילה נהוגה אצל עם אחר". כן שואל הוא את צילזוס: מדוע תאמין יותר להגדת המצרים מאשר לאל תורת משה הכתובה, ששם נאמר, כי אברהם היה הראשון בדבר הזה? כן גם הסופר צירילוס בספרו, אשר כתב נגד הקיסר יוליאן, כונתו היתה אך לבאר להקיסר, כי המילה איננה חק מכרח בדת הנוצרים ולא להתוכח אתו ע"ד מקור המילה. הננו רואים איפא, כי כל הסופרים האלה לא קימו את דברי הירודוט, אף כי לא יכחישום בפירוש, וזאת מטעמים אחרים ולא מפני שהאמינו בו. הננו רואים איפא, כי הירודוט, אבי ההיסתוריה, אינו בר סמכא בדבר המילה, וכי בכלל לא ידע את עמנו ושאב את דבריו ע"ד המילה ממקור אכזב, מהכהנים המצרים, אשר גם את שפתם לא ידע. עוד זאת: המצרים מלים את בניהם משנת השמונה עד שנת השלש עשרה לחייהם, ולוא קבלו העברים את מנהג המילה מהמצרים, מדוע ימולו את בניהם לשמונת ימים? בכלל כל הסופרים המחליטים, כי היהודים קבלו את מנהג המילה מהמצרים, קורי עכביש יארגו, ומופתיהם לא יוכלו לעמוד בפני רוח הבקרת.

והנה אם נשקיף על הרוח החיובי (פאזיטיווי) אשר בהשערה הזאת, כי מנהג המילה עבר מהמצרים להעברים, עד כי מבלי הבט אל רפיונה אחזו בה רבים מהסופרים וכמעט גם כל החוקרים בימינו עתה, אז נשאל בצדק: מדוע סמכו כל הסופרים את ידיהם על ההשערה הקלושה הזאת? בפתרון השאלה הזאת נאמר, כי מקרי דברי הימים חוללו אותה ונדדו את דרך הסופרים:

הירודוט. לכן נשאר לנו או להטיל ספק באמתת דבריו, או — בחפצנו להצדיק את הירודוט ולאמת את דבריו הוא — כי שמע זאת רק מהשמרונים, אויבי היהודים ונוקמי נקמת חרפתם בעת ההיא.

ואולי טעות נפלה בדברי הירודוט וצ"ל „האשורים" תחת „המצרים". הסורים הודו בפיהם, כי קבלו את מנהגם מהאשורים. ואז יצדקו גם הירודוט גם השמרונים, כי הם באמת קבלו את מנהגם מהעברים, אשר הגלו לאשור, כמ"ש (מלכים ב' י"ז כ"ז): „ויצו מלך אשור לאמר הוליכו שמה אחד מהכהנים, אשר הגליתם משם וילכו וישבו שם ויורם את משפט אלהי הארץ". ואין כל ספק, כי השמרונים כנו את ישראל היושבים באשור בשם „אשורים".

הירודוט מספר לנו עוד, כי המאקראנים קבלו זה לא כבר את מנהג המילה מהכלחים „והם העמים „היחידים" המלים א"ע, ולפי הנראה קבלו את מנהגם זה מהמצרים"; אבל גם פה לא יעמדו דבריו בפני הבקרת. איך יחליט ויאמר „היחידים", והלא גם הערבים היו נמולים? הלאה יאמר הירודוט: „הצורים, אשר בראשונה מלו את הזכרים „הנולדים", בטלו את מנהגם זה, אחרי אשר התישבו והתבוללו בין היונים". המבטא „הנולדים" נותן לנו יד לשער, כי הצורים קבלו את מנהג המילה רק מהעברים ולא מהמצרים, כי רק היהודים מלים את בניהם לשמונה ימים, ויתכן לכנותם „הנולדים", ולא המצרים, אשר אין למו זמן מגבל להמול, כי הם מלים גם בני שמנה ושלש עשרה שנה, ואין נופל עליהם לשון הנולדים.

מעריצי הירודוט, אשר כל דבריו למו קדש, ויראים גם להעבירם תחת שבט הבקרת, מתאמצים להביא ראיות להחלטתו, כי העברים קבלו את המילה מהמצרים, מסופרי יון ורומא, אשר חיו בזמן יותר קרוב להירודוט ואשר רובם מאמתים את דבריו, וביותר יסמכו על הסופרים העברים: יוסף פלאביוס ופילון האלכסנדרוני, המביאים את כל דברי הירודוט ואינם מכחישים אותם. אולם ראיתם זו חלושה מאד, אשר רוח מבין יהדפנה. הן לא זאת היתה מטרת יוסף בספרו נגד אפיון להתוכח עם הירודוט, אך את אפיון יתוכח, ולא חפץ לאבד את עתו ולהפסיק בדבריו, כי לא פה הוא מקומם, ובמקום אחד בספריו, ברצותו להוכיח, מוכיח הוא ברוב דברים, כי כל מנהגי הגוים, אשר יש להם איזה דמיון למנהגי העברים, לקוחים המה מהעברים. כן הוא אומר בספרו „קדמוניות היהודים", כי ה' צוה לאברהם ולבניו למול את ערלתם, למען הבדילם מיתר העמים. הננו רואים איפא, כי יוסף מביט על המילה מנקודת הראות של כתבי הקדש, וכן נראה מספורו ע"ד אפיון, כי המצרים בכלל לא מלו גם בימיו.

הפלשתים היו ערלים ואין כל ספק, כי גם אבותיהם הכסלחים ואחיהם המצרים היו ערלים בעת ההיא.

„הצורים והסורים היושבים בכנען מודים, כי קבלו את המנהג מהמצרים", כותב הירודוט, הקורא את העברים בשם „סורים" ולא ידע גם את שמם האמתי, אף כי העברים הם עם עתיק כמו המצרים, ועוד בזמן קדום היו להם חקים ומשפטים צדיקים, ואמרו עליהם: „רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה, כי מי גוי גדול, אשר לו חקים ומשפטים צדיקים ככל התורה הזאת", ומלכים גבורים וחכמים כדוד, שלמה, יהושפט, חזקיה, אשר עמים ומלכים קרובים ורחוקים באו לשמוע את חכמתם, ועם עמים רבים היו להם מלחמות, כידוע, גם המלך הגדול מלך אשור סנחרב נפל ביהודה ולא הוסיף קום, וכל זאת ידעו הקרובים והרחוקים, והירודוט עבר עליהם בשתיקה, אין זאת, כ"א טינא היתה בלבו ככל עובדי האלילים על העברים, או עם העברים היו זרים לו, אשר לא ידעם, אחרי כי הירודוט חי בימי עזרא ונחמיה, בעת אשר שבו העברים מן הגולה והיו נכנעים תחת יד מלכי פרס ושפלים בעיני העמים שכניהם השמחים לאידם, ובמשך ימי שבתם בבבל כבר נשתכח עם העברים.

אכן אפשר, כי גם הירודוט איננו אשם, כי שמע זאת באמת, אך לא מפי העברים כי אם מהשמרונים, אשר היו חצים עברים וחצים עובדי אלילים ככתוב במלכים (א' י"ז): „ויהיו עושים גוי גוי אלהיו, את ה' היו יראים ואת אלהיהם היו עובדים, כמשפט הגוים אשר הגלו אותם משם — ויהיו הגוים האלה יראים את ה' ואת פסיליהם היו עובדים" וגו'. הכותים בכעסם על העברים בכלל, על אשר הרחיקם עזרא, באמרו: „לא לכם ולנו לבנות בית לה', כי אין לכם חלק באלהי ישראל", להבדיל את ישראל מהתחתן בם, כחשו להירודוט ולא רצו לזכור שם ישראל על מנהגם זה, לכן תלו את מנהגם במצרים. השמרונים כנו א"ע בשם ישראל ובכל עת מצוא נקמו את נקמת חרפתם מהיהודים, כידוע מהשתדלותם אצל אלכסנדר המוקדני, להרשות להם לבנות בית המקדש בהר גריזים ובכל עת צרה לישראל נתנו ידם לאויביהם, כידוע; אין איפא כל ספק, כי מהם שמע הירודוט וכתב בספרו מבלי חקור עוד; אך בכל אופן לא מפי היהודים שמע, כי היהודים, אשר שבו ועלו עם עזרא מבבל, שבו אל ה' בכל לבם ויכרתו ברית לפני ה' לשמור את התורה, אשר קרא לפניהם עזרא, ואיך יעזבו מקור מים חיים, היא התורה, שנאמר בה, כי ה' צוה לאברהם וכרת עמו הברית, כמו שמפרש בעזרא, וילכו לחצוב להם בארות נשברים מהמצרים, אשר גם לא היו אהובים להם, כידוע מעזרתם הבל נגד הכשדים. הנה כן אי אפשר, כי העברים הודו בפיהם, כאשר כותב לנו

מצרים. ועוד: לוא היה מל א"ע מפני שמירת הבריאות. למה חכה עד שיצוהו ה' למול ולמה כתבה התורה "והיתה לאות ברית ביני וביניכם"? — אברהם מל גם את עבדיו המצרים, אשר קבל במתנה מפרעה. ולוא היתה המילה נהוגה אצל המצרים לפני אברהם, כדברי הירודוט, לא היה מל אותם שנית.

סופרים אחדים מביאים סמך לדבריהם מהיוני פיטאגורוס, אשר הכהנים הכריחו אותו למול את בשרו טרם גלו לו את מסתריהם. אבל הן נודע, כי פיטאגורוס מל א"ע עוד בהיותו במצרים, ואברהם מל א"ע כ"ד שנה אחרי שובו ממצרים. מלבד זאת אין ראיה מפיטאגורוס, כי אברהם קבל את המילה ממצרים, כי הלא פיטאגורוס חי בערך אלף וחמש מאות שנה אחרי אברהם, ובמשך העת הזאת הן יכלו המצרים להנהיג אצלם המילה. ואיך נביא ממנו ראיה, כי גם בימי אברהם היו המצרים נמולים? מעריצי הירודוט מאמינים לדברי אבי ההיסתוריה, כי הוא ידע בודאי מקור המילה אצל המצרים. אבל הן יותר נכון לדלות ממקור הראשון ע"ד המילה, הלא הם כתבי הקדש, ומשה ידע בודאי תולדות עמו ומקור מנהגיו ומקור כל המנהגים הקדמונים, והוא מספר לנו מקור המילה המתחיל מאברהם. הירודוט חי וכתב ספריו אלף ושש מאות שנה אחרי אברהם ואלף שנה אחרי משה. ולמי מהם נאמין איפא יותר: להמחוקק האלהי, אשר לא היה כל דבר נעלם ממנו, או להירודוט, אשר לא ידע כל דבר לא לבד מתולדות עמנו העברים, כ"א גם מתולדות המצרים? ויותר נכון הוא להחליט, כי גם בימי הירודוט מלו א"ע רק הכהנים ואנשי החיל במצרים ולא העם בכלל; הירודוט כותב, כי אצל הכלחים היתה המילה נהוגה מזמן קדמון ונקל להוכיח, כי זמנו הקדמון היה בכל אופן מאוחר מזמן הנהגת המילה אצל העברים, וזה הדבר: הכלחים הם הכסלחים (בראשית י' י"ד): "ואת כסלחים אשר יצאו משם פלשתים יוצאי ירך חם, אשר נולדו מבני מצרים". הכסלחים הם בני מצרים ואבות הפלשתים, הם עזבו את ארץ מצרים וישבו בארץ כנען עוד טרם בוא אברהם לשבת בארץ כנען, ובימי אברהם היה להם מלך ואברהם כרת ברית עם אבימלך מלכם, ולוא היתה המילה נהוגה אצל המצרים קדם אברהם, הלא היו גם הפלשתים יוצאי חלציהם נמולים, והן יודעים אנחנו, כי הפלשתים לא היו נמולים (שופטים ט"ו י"ח בתפלת שמשון: ועתה אמות בצמא ונפלתי בידי הערלים; שמואל א' י"ד: ויאמר יהונתן אל הנער נשא כליו לכה ונעברה אל מצב הערלים וגו'; שם י"ז כ"ו: כי מי הפלשתי הערל הזה וגו'; שם י"ז ל"ו: והיה הפלשתי הערל הזה וגו'; שם י"ח כ"ה: אין חפץ למלך במהר, כי במאה ערלות פלשתים וגו'; שם י"ח כ"ז: ויבא דוד את ערלותיהם וגו'). מכל אלה הננו רואים, כי

ולהוכיח, כי איננו בר סמכא: בכתבי הקדש נאמר, כי ה' צוה לאברהם לאמר: „התהלך לפני והיה תמים ואתנה את בריתי ביני ובין זרעך אחריך, זאת בריתי אשר תשמרו גו' המול לכם כל זכר". מזה נראה, כי ה' נתן לו את מצות המילה לאות ברית, להבדילו מעמים אחרים, ושמונה פעמים נזכר בפ' זו „בריתי", א"כ נתנה זאת לאות ברית דוקא לאברהם ולזרעו, להבדילם מעמים אחרים, ואיך היתה המילה אות ברית, לוא היתה נהוגה כבר אצל עמים אחרים? וכתיב „ובחקותיהם לא תלכו". אחדים מהחוקרים, כמו גיבוהר, מיכאעלים וכו' מביאים ראיה, כי מעשה המילה היה דבר ידוע, מזה, כי לא זכר ה', בצותו לאברהם למול את בשרו, איך למול, ועוד מוכיחים מאנשי שכם, אשר לא שאלו, כאשר קבלו מבני יעקב להמול, איך למול, ומזה ראיה, כי מעשה המילה היה דבר ידוע, אשר אין לשאול עליו; אבל באמת אין דבריהם נכחים למבין: התורה דברה בלשון קצרה והרבה דברי תורה לא נתנו אלא ברמיזה, וכן כאן רמז לו „וערל זכר", במקום שנכר בין זכר לנקבה, או כמ"ש במדרש תנחומא (פ' לך): „ואתנה את בריתי ביני ובינך ולא היה יודע מהיכן ימול, רמז לו הקב"ה רמז, אמר לו וארבה אותך במאד מאד, ממקום שאתה פרה ורבה אתה צריך למול", וא"כ אין מזה ראיה, כי מעשה המילה היה נודע לו מהמצרים, במדרש רבה (שמות פ' י"ט): לא בקשו ישראל למול במצרים אלא כלם בטלו את המילה חוץ משבט לוי; ולוא היתה המילה נהוגה אצל המצרים, מדוע בטלו ישראל את המילה?

סופרים אחדים מביאים ראיה לדבריהם, כי היהודים קבלו את המילה מהמצרים, מזה, כי אברהם נסע קדם המילה למצרים ואחרי חקרו ודרשו שם אחרי מהות המילה ובדעתו, כי טובה היא לבריאות, קבלה עליו ועל זרעו אחריו. אחדים משערים, כי המילה היתה נהוגה במצרים רק אצל הכהנים ואנשי החיל, והמון עם המצרים לא היו נמולים, ואברהם ראה את השחין על הערלה ויעל על דעתו למול א"ע, ויש משערים, כי אברהם היה חולה במחלת „פהימאזים" וראיה לדבר, כי שרה אשתו היתה עקרה, ורק אחרי המילה ילדה לו את יצחק, וה', המסבב את הסבות, חפץ להראות לאברהם את תועלת המילה, למען צוות לו אח"כ על המילה, והדורשים סמוכים, כי אחרי צוותו על המילה „ואתנה את בריתי" וגו' א"ל: „וארבה אותך במאד מאד". אולם כל השערותיהם הבל ומופתיהם מאפע, כי הלא נודע, כי אברהם מל את ערלת בשרו זמן רב אחרי שובו ממצרים בערך עשרים וארבע שנה, ואם חקה את מעשה המצרים, מדוע לא מל א"ע בהיותו במצרים או תיכף בבאו משם ולמה חכה זמן רב כזה? כן קשה להאמין, כי אברהם העמיד א"ע בסכנה לעת זקנה, כדי לחקות מעשה

כפי שנודע לנו מפי הירודוט היתה המילה נהוגה, מלבד העברים והמצרים, גם אצל הכושים (אטהיאפים), הצורים (פהעניצער), האדומים, הערבים, המואבים, העמונים, הכלחים והמאקראנים. לא נדע, אם קבלו כל העמים האלה את מנהג המילה מהעברים או מהמצרים, או אין כל יחס ביניהם ובין העברים והמצרים? בהתרת השאלה הזאת נוכל לאמר, כי האדומים, הערבים, המואבים, והעמונים קבלו את המילה מהעברים, כי קרובים הם להם. המחמדים קבלו את המנהג מהערבים, יוצאי ירך ישמעאל. הכלחים, יוצאי חלצי המצרים, קבלו את המנהג או מהמצרים אבותיהם, או מהערבים שכניהם. והכושים מהמצרים אחיהם. על אדות המאקראנים יש לשער, כי קבלו את המנהג מהכלחים. אבל בהתרת השאלה השנית, למי משפט הבכורה בדבר הזה, להעברים או להמצרים, עלינו להקור בראשונה בכלל, אם כנים הם כל דברי הירודוט, אם יש להאמין לו ולסמוך עליו, או לא? הנה הוא מספר לנו ע"ד המצרים בדיוק רב, את כל אשר ראה או שמע, אבל היאמנו דבריו בכל פרטיהם, האם קבל עליו אחריות הדברים ככותב דברי הימים אמתי? לא ולא! למשל: הוא מספר לנו בהחלט, כי המצרים אינם אוכלים לחם חטים ושעורים, כ"א מין כרשינין, מעין קוקורוזא, ושותים אך מכלי נחשת; ועתה כבר נתברר ע"י החקירות האחרונות, כי אך העניים אכלו לחם כרשינין מפני עניותם ולא מפני שמנהגם כן, והעשירים, וכל איש אשר השיגה ידו, אכלו לחם חטים ושעורים וכל אכל אשר אותה נפשם באין הבדל, ושתו בכלי זהב וכלים מכלים שונים, כלי כסף, אבן ועץ וכדומה. הנה כן לא כל דברי אבי ההיסתוריה נושאים עליהם חותם האמת. הירודוט היה נוסע, חוקר קדמוניות וכותב דברי הימים, אבל בימיו עוד לא כתבו ספר דברי הימים במובנו עתה, ויש לשער, כי הוא היה ממוצע בין הפייטן הומר ובין סופר דברי הימים טהוצידידס. הירודוט חשב לנחוץ לכתוב בספר את כל אשר ראה או שמע, מבלי לבקר בין נכון לאין נכון — ביחוד נראה זאת בספרו ע"ד המצרים. הכהנים היו המקור האחד לספרו; שפת המצרים לא ידע ויהי מכרח לדבר עם הכהנים ע"י מליץ (מתורגמן), והכהנים ברצותם להתגאות לפניו, כי ארץ מצרים היא מקור כל המדעים ומולדת כל המנהגים, התפארו לפניו, כי גם במנהג המילה המה הראשונים. ומה גם כי גם הכהנים לא נתנו לו אות על דבריהם למצער לסמן הזמן והעת, מתי נברא המנהג הזה, כ"א אמרו לו, כי מנהג המילה מנהג קדום הוא, אשר תחלתו מכסה בערפל. והוא, הירודוט, כתב זאת בספר, מבלי הבחין האמת אתם או לא? הצדקה לנו איפא לבלי תת אמון לדברים, אשר אין להם אות על אמתתם; ואם נביט על דברי הירודוט מנקודת הראות של כתבי הקדש, נקל הוא לסתור את כל דבריו

הרופא צילזוס, אשר תאר בפרטיות מעשה משיכת הערלה (כאשר יובא להלן), כותב: „היהודים אינם קדושים יותר מעמים אחרים במה שהם מלים את ערלתם, כי הלא המצרים והכלחים מלו א"ע בזמן יותר קדום מהם".

צירילוס כתב ספר נגד הקיסר יוליאן; אבל בספר הזה לא הכחיש דברי יוליאן, כי העברים קבלו את מנהג המילה מהמצרים, כי לא זאת היתה מטרתו בספרו, כי אם להוכיח להקיסר יוליאן, כי מילת הבשר איננה נכבדה בערכה כמו מילת הלב, וגם בצות ה' את אברהם על המילה היה ראשית דבריו: „התהלך לפני והיה תמים", המורה על מילת הלב.

ואחד מאבות הכנסיה, ארינגס, אשר כתב נגד צילזוס, מוכיח כי המצרים קבלו את מנהג המילה מהעברים כמו העמים האחרים, כי אברהם היה הראשון ואבי המון גוים בדבר הזה *).

ג.

מקור המילה ע"פ הירודוט.

למי מהעמים משפט הבכורה במנהג המילה, להעברים או להמצרים? השאלה הזאת נשאלה לא אחת ולא שתים בבתי מדרשם של חוקרים רבים, וכמעט כל החוקרים באו לידי החלטה אחת, כי העברים קבלו את מנהג המילה מהמצרים, ומביאים ראיות שונות ורבות להחלטתם. רובם תלו א"ע באילן גדול, הוא אבי ההיסתוריה, הירודוט, המחליט, כי העברים קבלו את מנהג המילה מהמצרים, וכמעט כל הסופרים, אשר חיו בזמן יותר קרוב להירודוט, מאמתים את החלטתו או לא יכחישוה. ע"כ נכבד מאד לנו, העברים, לדעת, אם צדק הירודוט בהחלטתו או לא. ואולי יעלה בידינו להביא ראיות מדויקות לסתור החלטתו ולהראות, כי שגה במשפטו, ובהרסנו את היסוד, יפול הבנין מאליו.

*) דבריו מתאימים עם המדרש תנחומא פ' מקץ ע"פ „לכו אל יוסף את אשר יאמר לכם תעשו", כי יוסף הכריחם למול את בשרם, ובמקום אחר במדרש יש טעם לזה: מה ראה יוסף לתת את חק המילה למצרים? אמר יוסף, למחר ירדו אחי ובית אבי למצרים ויתחקו אחרי מעשיהם ויפרו ברית אברהם ובמה יגאלו? נתן למצרים את המילה, ואפשר כי אחרי אשר קבלו המצרים עליהם את חק המילה, עשו זאת חק לאליליהם, וכן דעת אריגנס.

יקריבו לבונה, אשר תשרף מעצמה באש ניסית, אשר יצאה מהאדמה ולא חלו בה ידי איש. לשמע הדברים האלה קרא: Credat hoc Judaeus Apella „יאמין היהודי בלא עור". ועד היום נשמר המבטא הזה בפי החכמים, בחפצם להראות על מעשה נסים, אשר קשה להאמין בהם. המלה Apella איננו שם עצמי, כ"א מרכבת מהמלים pellis „עור", „ערלה" והאות a הוראתו „לא", היינו איש בלא עור, בלא ערלה. במקום אחר הוא קורא את היהודים בשם Curti, שהיא הוראה אחת עם Circumcisi. בכלל נראה בדבריו אך שחוק ולעג, לבדח את נפש קוראיו שאינם כרותים.

יבינאל (חי בימי המלך דומיציאן בתחלת המאה השניה לספה"ת הנוצרים) היה אחד המשוררים היותר מפרסמים בעת ההיא. באחד משיריו הסתירים יספר לנו, איך מעשה אבות ירשו בנים, וברצותו להוכיח, כי גם הבלי שוא מנחילים האבות לבניהם, מעיד על העברים: „שומרים הם את השבת, מאמינים באל אחד, ומכבדים רק אותו; אינם אוכלים בשר החזיר, אינם מתחתנים בעמים אחרים ומלים את ערלת בשרם". וכן גם הסופרים הסתירים מארציאלוס ופירזיוס. האחרון ימלא שחוק פיו בדברו ע"ד המילה, ומארציאל יספר, כי היהודים היו צריכים לשלם מס מיוחד בעד המילה, אבל כל התחבולות שבעולם לא יכלו להכריחם להפר את ברית המילה.

הסופר טאציטוס מדבר ע"ד המילה וטעמה ואומר: „העברים מלים את ערלת בשרם, למען הבדל מעמים אחרים". מזה הננו רואים, כי טאציטוס ידע לכבד את מנהג המילה ונותן בה טעם לשבח, כי דבריו נושאים בד בבד עם דברי כתבי הקדש. במקום אחר הוא כותב, כי המילה מועילה לפריה ורביה.

הננו רואים איפא מזה, כי הסופרים הרומאים, מלבד כותב דברי הימים טאציטוס, הביטו בבוז על המילה כעל מנהג פראי. ובעינינו לא יפלא בדעתנו, כי כלם היו סתירים, הנותנים דפי בכל דבר, אשר אפשר לתת טעם לפגם, למען מלא חפץ ההמון, האוהב מהתלות.

הקיסר יוליאן אפוסטאט כתב ספר ע"ד הנוצרים, ובו הוא מוכיח אותם על עזבם את המילה, יען כי השליח פוילוס הורה להם למול רק את ערלת לבבם ולא ערלת בשרם; אבל הנוצרי בעצמו היה מהול וגם אמר, כי „הוא לא בא לגרוע מתורת משה, כי אם להוסיף עליה". בכלל נראה, כי יוליאן היה נוטה אל חק המילה יותר מאשר אל חקים אחרים, הכתובים בתורה, אף כי גם לפי דעתו קבלו העברים את חק המילה מהמצרים.

זימרדו בו וימליכו עליהם את אחד מאחיו הצעירים. ע״כ קראה את ידידו ומורו, חנניה, ותשאל ע״ד חות דעתו. החכם הזה נתן ליורש העצר את עצתו לבלתי עשות זאת, אחרי כי יוכל להאמין באל אחד, מבלי למול את בשר ערלתו, ובחקי תורת משה לא נאמר, כי הגר מחויב למול את בשרו. וישמע המלך הצעיר לעצתו. ויהי היום ויבא אליעזר הגלילי אל המלך, והגלילי הזה היה אחד הקנאים ובראותו, כי המלך הוגה בתורת ה׳, ויקנא לדתו ויאמר אל המלך: „מה יתרון לאיש, ההוגה בתורת ה׳ ואינו שומר מצותיו לעשותן, האם יכול איש לעבור את הגבול מבלי שלם מכס אניתו?״ המלך הבין אל מה ירמוזו דבריו וימל את בשר ערלתו, והילני אמו ומורו חנניה נבהלו מאד בשמעם זאת. אולם העם לא בגדו בו. מזה הננו רואים, כי גם בעת ההיא היו הדעות שונות בדבר המילה.

עוד מספר לנו יוסיפון מה שקרה לו במלחמה, בהיותו שר החיל, כי אנשי חילו לקחו בשבי שני שרי צבא ערבים, ויחפצו להכריחם למול את בשרם ולהתיהד. אך הוא, יוסיפון, מנעם מזה ויוכיח להם בדברים, כי האמונה היא רק עבודה שבלב, ומה בצע, אם נכף עליהם את אמונתנו ובפיהם ובשפתם יכבדו את דתנו, ולבם בל עמם? „ילכו נא כל העמים איש בשם אלהיו ואנחנו נלך בשם אלהינו. אין חפץ לה׳ להרבות לו גרים, הלא כן כתוב בתורה: „וכי יגור אתך גר״ — מ ע צ מ ו ו מ ר צ ו נ ו ולא תנייר בהכרח ואונס״. יוסיפון נושא ונותן ע״ד המילה בשני מקומות בספריו: בספרי תולדותיו ובספרו נגד אפיון, אשר בו מוכיח אותו, על אשר הוא, אפיון, נותן דפי במנהג המילה בישראל. ובחדודיו הוא עוקץ את אפיון, אשר למרות לענו על המילה, היה מכרח גם הוא למול בשר ערלתו ולהנצל ע״י ממחלת השחין, אשר דבקה בערלתו (אם כי כבר אחר המועד).

פילון (ידידיה) האלכסנדרוני הוא היחיד, השופט ע״ד המילה בכבד ראש, וחושבה לחק נכבד מאד ומתאמץ לבארה ברוח המדע (את דבריו נבאר הלאה בפרטיות). הסופרים הרומאים צריכים היו לכאורה לדעת ולדבר ע״ד המילה יותר מהסופרים היונים, אף כי ארץ יון היתה יותר קרובה לארץ ישראל, יען כי העברים התישבו ברומא אחרי החרבן במספר רב וביניהם היו רבים, אשר רכשו להם אהבת שרים, ורבים מהם היו נכבדים בבית המלך ויתוכחו עם המלך והשרים בכמה דברים, כמו שבת ומילה. מפני זה אפשר היה לחשוב, כי הסופרים הרומאים ישפטו על דבר המילה, ידברו ע״ד מקורה וטעמה, או יעברו את שבט הבקרת על ענינה, אך לא ילענו ויקלסו; אפס הסופרים הסתירים לא כן עשו, כי אם הציגו את אות המילה לראוה ומטרה לחצי מהתלותם. הסופר הסתירי הוראץ מספר, כי בנסעו למסעיו הראו לו יושבי עיר קטנה מזבח, אשר עליו

בדרכו בנסיעותיו, מבלי הודות להם ולהחליט, כי כנים דבריהם; מזה רואים אנו, כי לדבריו ולדברי הירודוט רוח אחד להם.

סטראבאן (חי בימי המלך טיביעריאס במאה הראשונה לסה"נ) מספר לנו ע"ד המילה באריכות. אחרי שיספר לנו ע"ד משה, חייו ופעולותיו, הוא כותב: היהודים חיו זמן רב ע"פ מצותיו. אך מעט מעט החלו לשמור הבלי שוא, וככה הנהיגו אצלם: צום, מילה וכריתות. כונתו במלת כריתות איננה מדויקת ומובנת, וע"כ רבו בה הפרושים; לפי דברי אחדים היא „הסרסה", ולפ"ד אחדים היא העונש „כרת", ולפי דברי אחדים היא כריתת הגידים מבשר השחיטה אשר להעברים — ה„ניקור". אולם יש לשער, כי כונתו להפריעה, אשר רק מזמן קרוב החלו להנהיגה. נפלא הדבר, כי לפי דעת סטראבאן טעם המילה — הפחד משדים ורוחות! הדעה הזאת הננו מוצאים במקורים רבים, וגם במקורים עברים, כאשר נבאר להלן. במקום אחד הוא כותב, כי המצרים מלים את הזכרים ואת הנקבות, וכן עושים גם העברים, אשר היו מתחלה מצרים. כן הננו רואים, כי סטראבאן לא ידע דבר מה מדברי כתבי הקדש, ולפי דעתו מנהג המילה התחדש אצל העברים רק בימי השופטים.

מן הסופרים העברים, אשר כתבו לועזית ויקדישו את ספריהם לעמים אחרים, לאינם בני ברית, נביא בזה את יוסף פלאביוס ופילון האלכסנדרוני. יוסף מביא את דברי הירודוט ככתבם: „כי את חק המילה קבלו העברים מהמצרים", מבלי העיר עליהם ומבלי הכחישם, וכן גם פילון. יוסף מספר לנו, כי בעת אשר כבש המלך הורקנוס את ארץ אדום, הציע לפני האדומים: או לעזוב את הארץ או למול את בשר ערלתם, כי אין את נפשו להשאיר בארצו ערלים. האדומים נאותו למול את בשרם וישארו בארץ ואחרי כן התבוללו עם העברים. יש לשער, כי הורקנוס הכריחם למול את בשרם לא מבלתי חפץ להשאיר ערלים בארצו, כ"א בגלל היות האדומים יוצאי ירך אברהם, מבני בניו של עשו נכדו, וכל בני אברהם נצטוו על המילה, וברבות הימים הפרו ברית ויעזבו את המנהג הזה, כי אם לא כן, מה היה להורקנוס לחדשו?

עוד מספר לנו יוסיפון לאמר: „למלך איצאטס מארץ אשור, בהיותו עוד יורש עצר, היה ידיד נאמן, איש עברי, חנניה שמו. האיש הזה למדו בסתר את תורת ישראל ותדבק נפש איצאטס באמונת ישראל ויהגה בתורתו בשום לב. וכאשר ישב על כסא מלכותו, חפץ להתיהד וגם למול את בשרו, אך אמו הילגי המלכה הניאה אותו מעשות זאת, אם כי גם נפשה דבקה באמונת ישראל, יען פחדה פחד, פן ישמע העם, כי מלכם בגד באמונתם ובאלהיהם

(ירמיה ד' ד'), „ערלי לב" (ירמיה ט', יחזקאל מ"ד), „הנה ערלה אזנם" (ירמיה ו').

ב.
מקור מצות מילה ע"פ ספרי היונים והרומאים.

המקור השני ע"ד המילה הננו מוצאים בספרי המופת של היונים והרומאים, אולם הידיעות האלה נותנות לנו אך חמר למלאות בו את הדברים, האמורים בספרי קדשנו. ואף כי הסופרים האלה אינם מצוינים כלל בידיעתם את עמנו, תכונתו ומנהגיו, בכ"ז הננו מוצאים בדבריהם ידיעות נכבדות אחדות ע"ד המילה.

סופר דברי הימים היותר נודע ומפרסם, אבי ההיסתוריה, הירודוט (חי כחמש מאות שנה לפני המספר הנהוג, וכתב ספר דברי הימים בתשעה חלקים, את אשר ראה ושמע בנסיעותיו הרבות בארצות רחוקות, הנודעות אז בעולם) מתאר לנו את עמי המזרח, אמונתם, חקיהם ומנהגיהם בדיוק רב, ונראה, כי כתב דבריו כעד ראיה ולא ע"פ השמועה לבד, כי בהיותו תמיד בדרך למד אל ארחות הגוים, אשר עבר בהם; אפס כל הדברים האלה נאמרו ע"ד המצרים, אבל לא על העמים הקרובים למצרים קרבת מקום; על אדותם הוא שופט לא כעד ראיה, כי אם ע"פ השמועה. אולם לדעתו ע"ד המילה הקדשתי הלאה פרק מיוחד.

דברי הרופא היפוקראטס (חי 466 לפני סה"נ) ע"ד המילה מעטים מאד. הוא כותב, כי הערלה הכרותה לא תוכל להתחבר עוד, ומדבר ע"ד המילה רק מנקודת ראות הרופא, היינו בתור נתוח (וזאת היא דעת רוב הרופאים בימיו, כי חלקים אחדים בגוף האדם, כמו עצבים וכו', אינם יכולים להתחבר אחר שנפצעו). כן הוא מחליט, כי הערלה הכרותה לא תוכל להמשך עוד (ובזה טעה, אחרי כי נודע לנו ברור, כי בימי המכבים משכו רבים את ערלתם). ע"ד מקור המילה הוא מביא רק דברי הירודוט, כי המנהג עבר מהמצרים להעברים.

דיודארוס מסיציליה, אשר חי קרוב להלדת הנוצרי, חוזר על דברי הירודוט, אך הוא איננו קורא את היהודים בשם „סורים בפלשתינא", כ"א בשם עצמם „יהודים", ולפי דעתו הם מנזע המצרים, ומוכיח מזה, כי קבלו את המילה מהמצרים. דיודארוס מספר, כי שמע זאת מאת כהני המצרים, אשר פגשם

חיים ? גם את הארי ואת הדוב הכה עבדך והיה הפלשתי הערל הזה כאחד מהם, כי חרף מערכות אלהים חיים״. שמואל א׳ י״ח: „ויאמר שאול כה תאמרו לדוד, אין חפץ למלך במהר, כי במאה ערלות פלשתים להנקם מאויבי המלך וגו׳ ויבא דוד את ערלתיהם״. שמואל ב׳ א׳: „אל תגידו בגת, אל תבשרו בחוצות אשקלון, פן תשמחנה בנות פלשתים, פן תעלזנה בנות הערלים״. ישעיהו נ״ד א׳: „עורי עורי לבשי עזך, ציון, לבשי בגדי תפארתך ירושלים עיר הקדש, כי לא יוסיף יבא בך עוד ערל וטמא״. הנביא ירמיהו (ט׳ כ״ד) מנבא: „הנה ימים באים נאום ה׳ ופקדתי על כל מול בערלה, על מצרים ועל יהודה ועל אדום ועל בני עמון ועל מואב ועל כל קצוצי פאה, היושבים במדבר, כי כל הגוים ערלים וכל בית ישראל ערלי לב״. הנביא מחלק את העמים לנמולים ולערלים ואומר, כי גם הנמולים הם ערלי לב, וע״כ השיגתם חמת ה׳. מהפסוק הזה נוכל להביא ראיה, כי המצרים בכלל (כל העם) לא היו נמולים, כי בין העמים הרבים הננו מוצאים גם את המצרים. הנביא יחזקאל מנבא על פרעה מלך מצרים, לאמר: „והורדת אל ארץ תחתיות, בתוך ערלים תשכב, את חללי חרב״ (יחזקאל ל״א י״ח), מזה הננו רואים, כי מלכי מצרים היו נמולים, לולא זאת מדוע מאים הנביא על פרעה, כי ישכב בתוך ערלים ? והוא המקום האחד בספרי קדשנו, אשר ממנו נוכל להביא ראיה ברורה, כי מלכי מצרים היו נמולים. הנביא הזה (יחזקאל ל״ב) מנבא על עמים רבים, על המון מצרים, על אשור, עילם, משך, תובל, אדום, נסיכי צפון, צדן, ואת כלם מכנה בשם ערלים: „כלם ערלים חללי חרב וגו׳ וישאו כלמתם את יורדי בור״. ובדברו על המון מצרים אומר: „רדה והשכבה את ערלים״, „ואתה בתוך ערלים תשבר ותשכב את חללי חרב״, „והשכב בתוך ערלים״, מהדברים האלה אפשר להביא ראיה, כי גם המין עם המצרים היו נמולים.

ביחזקאל (מ״ד ז׳) הננו מוצאים את הפסוק: „בהביאכם בני נכר ערלי לב וערלי בשר להיות במקדשי לחללו את ביתי בהקריבכם את לחמי חלב ודם ויפרו את בריתי אל כל תועבותיהם״. מזה הננו רואים, כי לפעמים הפרו העברים את ברית המילה, ובפרט אלה, אשר התחתנו בבנות בבל, כן הננו יודעים, כי עזרא הבדיל מתוך העדה את כל הערלים.

. כאשר הוכיחו משה והנביאים את העם, אשר לא שמע בקול ה׳, אז כונו ע״פ ההשאלה במלת ערלה להוראה אחרת, להורות הבערות וקשיות הלב, כמה שנאמר: „אז יכנע לבבם הערל״ (ויקרא כ״ו מ״ב), „ומלתם את ערלת לבבכם״ (דברים ו׳), „ומל ה׳ אלהיך את לבבך ואת לבב זרעך לאהבה את ה׳ אלהיך״ (דברים ל׳), „המלו לה׳ והסירו ערלות לבבכם, איש יהודה ויושבי ירושלים״

לנו התורה אחד ממכשירי המילה „צר". כי העמים הקדמונים לא השתמשו עוד בעת ההיא בברזל, כ"א באבן; כן השתמשו המצרים, למרות מדרגת השכלתם הגבוהה בעת ההיא, באבן לנתוח החנוטים. גם הנללים הקדמונים השתמשו באבן לצרך הסירוס, ולא יפלא איפא, כי השתמשה גם צפרה בצר ולא בברזל לנתוח המילה. כזאת הננו קוראים גם ביהושע ה׳ : „ויעש לו יהושע חרבות צרים".

כאות לאומי הננו מוצאים את המילה בספר שמות (י"ב מ"ח) אצל קרבן הפסח, כי בחג הלאומי הראשון והכי נכבד יוכלו לקחת חלק אך הנמולים. בויקרא (מ"ד) הננו מוצאים עוד הפעם זכר למילה. אולם בספר דברים. אשר בו נשנו כל החקים ואשר בו ידֻבר ברחבה ע"ד קרבן הפסח, לא נמצא אף דבר ע"ד המילה, ובאמת נפלא הוא הדבר. וכל הפלפולים ע"ד זה אינם מבארים לנו מאומה.

ביהושע (ה׳) כתוב : „בעת ההיא אמר ה׳ אל יהושע עשה לך חרבות צרים ושוב מל את בני ישראל ש נ י ת וגו׳. ויאמר ה׳ אל יהושע היום גלותי את ח ר פ ת מ צ ר י ם מ ע ל י כ ם". גם פה הננו רואים, כי הביטו על המילה כעל א ו ת ל א ו מ י : טרם שנכנסו לארץ צוה ה׳ למול אותם. המבטא „היום גלותי את חרפת מצרים מעליכם" נתן ענין למבארי כתבי הקדש לענות בו. ויש שמוכיחים מזה. כי המילה היתה נהוגה במצרים רק אצל הכהנים והמלכים וכי המצרים לא נתנו לעם העברים הרועים, שהם המפלגה התחתונה (כמ"ש : „כי תועבת מצרים כל רועי צאן") למול את בשר ערלתם. אבל להדעה הזאת אין כל יסוד, כי הלא נאמר במקום הזה : „כי מלים היו כל העם היוצאים". (*

ממקומות רבים בכתבי הקדש הננו רואים, כי העברים הביטו על הערלים בעיני בוז וחרפה וכעל אויבי ה׳ ועמו. ובדברם ע"ד הפלשתים, האויבים היותר נוראים להם, מכנים אותם בשם „ערלים". ולא לבד העם בכלל, אלא גם מלכיהם ונביאיהם בזוים ונאצים. שופטים י"ד : „ויאמר לו (לשמשון) האין בבנות אחיך ובכל עמי אשה, כי אתה הולך לקחת אשה מפלשתים הערלים". וכן קרא שמשון אל ה׳ : „ועתה אמות בצמא ונפלתי בידי הערלים". שמואל א׳ י"ד : „ויאמר יהונתן אל הנער נשא כליו לכה ונעברה אל מצב הערלים האלה". שמואל א׳ י"ז : „כי מי הפלשתי הערל הזה. כי חרף מערכות אלהים

*) ע"פ המדרש: לא בקשו ישראל למול במצרים, אלא כלם בטלו המילה, חוץ משבטו של לוי וכו׳ והיה הקב"ה מבקש לגאלם ולא היה להם זכות וכו׳, קרא למשה ואמר לו לך ומהול אותם, וי"א שם היה יהושע שמל אותם, שנאמר ושוב מול את בני ישראל שנית.

א.

המילה ע"פ כתבי הקדש.

המקור הראשון ע"ד המילה הוא ספר תורת משה בבראשית י"ז. כל המקורים האחרים, בספרי הנביאים, בתלמוד, בספרי היונים והרומאים, הם אך מלואים להמקור הראשון הזה. אברהם היה בן תשעים ותשע שנה וישמעאל בנו היה בן שלש עשרה שנה בהמלו ואת יצחק בנו מל בן שמונת ימים, כאשר צוה אותו אלהים. *) אופן המילה ומכשיריה לא נזכרו במקום הזה, כן לא נזכר, אם מל אברהם את בניו, אשר נולדו לו אחרי מות שרה אשתו מפלגשו קטורה, יען כי בזרים נחשבו לו, ככתוב: „ולבני הפלגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות וישלחם מעל יצחק" (בראשית כ"ה), או אולי מל גם אותם ולא נזכר זה מטעם פשוט, כי כבר נחשבה המילה לחק, כמו שלא נזכרה המילה אצל יעקב ובני יעקב, אף כי היו נמולים.

בספר בראשית (ל"ד) הננו מוצאים ספור ע"ד דינה, בת לאה, ושכם, בן חמור: כאשר בקש חמור את יעקב ואת בניו לתת את דינה בתו לשכם בנו לאשה, השיבו בני יעקב: „לא נוכל לתת את אחותנו לאיש, אשר לו ערלה, כי ח ר פ ה היא לנו, אך בזאת נאות לכם, אם תהיו כמנו להמול לכם כל זכר".

בספר שמות הננו מוצאים עוד הפעם ספור ע"ד המילה: „ותקח צפרה צר ותכרת את ערלת בנה ותאמר חתן דמים למולת". **) בכתוב הזה מזכרת

---

*) ע"פ המדרש (פרקי ר"א פ' כ"ו) יעץ האמוראי ממרא לאברהם על המילה וכתיב „וירא אליו ה' באלוני ממרא".

**) את המבטא „חתן דמים" הננו מוצאים אצל רבים מעמי המזרח ובפרט אצל המחמדים, החוגגים את ברית המילה במשתה ושמחה והנמול נקרא אצלם „חתן דמים". גם בהמשנה (נדה פ' ה') הננו מוצאים את המבטא „חתן" להנמול: תינוק בן יום א' מטמא בזיבה וכו' וההורגו חייב והרי הוא לאביו ולאמו ולכל קרוביו כ„חתן" שלם. התוי"ט כותב במקום הזה: דלקטן הנמול קרינן חתן וקמ"ל דאע"ג דעדיין לא נכנס לברית מתאבלין עליו ומשום דנהיגין לימול לקטן שמת ולא גימול קרי להנימול לשמונה חתן שלם. „כי חתן דמים אתה לי צא וראה מי קרוי חתן הוי אומר זה התינוק" (נדרים ל"ב א'), והר"ן שם מפרש: שנעשה חתן ע"י ברית.

רובם ככלם מאינם בני ברית, כאמור, אך מאמצע המאה הנכחית החלו גם הסופרים מבני ברית לטפל בתורת המילה לפרטיה וגם ביחוסה אל חכמת הרפואה. המילה היא נתוח היותר רגיל ומצוי בעולם מכל הנתוחים. ולנו בני ישראל נכבדה מצות המילה יותר מכל מצות עשה, כי אין משלה בין כל החקים, אשר נתנו לנו ע״י מחוקקנו האלהי והנשמרים בידינו עד היום הזה; כי בעוד אשר החקים האחרים אינם עושים איזה רושם נכר בגוף האדם, תשאיר פעולת החק הזה רושם ואות קים בבשר האיש בכל ימי חייו: המילה היא חותם תכנית העברי ואות ברית קדש, האות האחד, אשר נפלינו בו מכל העמים, ועד היום הזה היא החבל, המאחד את כל היהודים המפזרים בין העמים ומקשרם לנצח נצחים.

מבוא.

תולדות האמונות והדתות מיוסדות בכלל על תולדות חקיהן ומנהגיהן, כי אין בכלל אלא מה שבפרט. על יסוד ההנחה הזאת אבאר תולדות המילה, התפשטותה והתפתחותה בתור נתוח ובתור אחד החקים היותר נכבדים לנו בני ברית. המקורים לתולדות המילה הננו מוצאים בכתבי הקדש, בתלמוד, במדרשים ובכל הספרה הרבנית, מימי חתימת התלמוד עד היום הזה, ובספרת חכמי אומות העולם ללשונותם ולגניהם. המילה הוא מנהג עתיק ימים מאד, אשר הנהג עוד טרם לדת ההיסתוריה, בתקופת מסתרי הגוים הקדמונים. בלומנבאך מצא על החנוטים (מומיען) רשמי המילה. כן הננו מוצאים ציור ממעשה המילה על המצבות ועל הציורים הרבים, אשר מוצאם ממצרים. גם בספרי המתים, אשר שמו בקברי החנוטים, הננו מוצאים רמז להמילה.

המילה נתנה תמיד ענין רב לסופרי דברי הימים, לחוקרי קדמוניות, למבקרי כתבי הקדש, לחכמי הפילוסופיה וגם לרופאים לענות בו. גם הירודוט היוני וטאציטוס הרומי חקרו ודרשו כבר אחרי מקור מצות המילה. ומימי ידידיה האלכסנדרוני עד וואלטר הצרפתי, מימי אחד אבות הכנסיה היותר מצוינים, אריגינס, עד הפילוסוף ספנסר, לא חדלו הסופרים, רובם אינם יהודים, לשאת ולתת ע״ד מהות המילה, ואחדים מהם הפיצו אור גם על צד הרפואה אשר בה. בעוד אשר המבארים הרבים מקרבנו, הלא הם חכמינו בעלי המשנה והגמרא עד הרמב״ם ועד חכמי זמננו בכלל, שקלו וטרו בהלכות מילה, נשאו ונתנו חכמי אוה״ע ע״ד מקורי המילה וטעמיה. ביחוד התרחבה הספרה ע״ד המילה ע״י מבקרי כתבי הקדש הרבים בסוף המאה שעברה ובראשית המאה הנכחית לסה״נ; מיכאעלים בספרו ע״ד דת משה ואויטינריט בספרו ע״ד מקורי המילה מטיילים ארוכות וקצרות ע״ד המילה, וכמוהם רבים.

לו אמרנו לאסוף את כל הספרים והבאורים, אשר חברו ע״ד המילה בשפות שונות, כי אז היה לנו אוצר ספרים גדול מאד. כל החוקרים בזה היו

אל הקורא.

הספרה ע״ד המילה עשירה וענייה: עשירה בשפות העמים ועניה בשפתנו הקדושה, ומלבד הספרה הרבנית אין לנו אף ספר אחד ע״ד המילה, אשר יש לו ערך מדעי, אם כי להעם, אשר המילה היא סוד קיומו, דרוש ספר כזה, אשר יבאר לו את תורת המילה בכל פרטיה ודקדוקיה וכל אשר עבר עליה. לכן שמתי אל לבי ואספתי את כל הדברים, אשר נאמרו ונכתבו על אודות המילה בספרים רבים ושונים בלשונות שונות ושמתי עליהם נוספות ממקורים עבריים מימי כתבי הקדש עד ספרי רבני זמננו. ומאשר כי החומר רב הוא מאד מאד, לכן לא רשמתי מתחת לקו את שמות המחברים ושמות ספריהם, אשר ממקורים שאבתי את ידיעותי, כי אם קבעתי להם מדור מיוחד בספרי, ואך להמקורים העבריים נתתי מקום בפנים הספר.

ד״ר שמואל כהן
אפיא ובזהלא בוועליז, פלך וויטעבסק.

תכן.

לכבוד

אדוני אבי, מורי ורבי, הרב הגדול בתורה וביראת ה׳ טהורה,

מו״ה **צבי כהן** נ״י

ב״ר אלחנן ז״ל מתושבי זאגר

ולנשמת אמי מורתי,

מרת **חנה לאה** ע״ה,

מאת בנם

המחבר.

Verlag von J. S. Fuchs, Krakau.

Die Geschichte der Beschneidung bei den Juden

von den ältesten Zeiten bis auf die Gegenwart.

von

Dr. SAMUEL KOHN

pract. Arzt u. Mohel.

KRAKAU, 1903.

Druck von Josef Fischer (Grodgasse 62).

הוצאת יעקב שמואל פּרעס.

אות ברית

תולדות המילה בישראל מימי אברהם אבינו עד היום הזה.

מאת

ד״ר שמואל בן צבי כהן

רופא חולים ומוהל.

וּנְמַלְתֶּם אֵת בְּשַׂר עָרְלַתְכֶם וְהָיָה
לְאוֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם (בראשית י״ז, י״א).

קראקא. תרס״ג.

בדפוסו של יוסף פישער (גראָדגאַססע 62).

„המגיד — השבוע"

עתון לאמי וציוני — לכל עניני ישראל, יו"ל מדי שבוע בשבוע.

שנה ששית ברוסיה. ובשאר ארצות שנה י"א.

מחירו ברוסיה: לשנה 4 רו"כ, לחצי שנה 2 רו"כ. לרבע שנה לא תתקבל התתומה. חותמים שנתיים מקבלים ספר תשורה במחיר 1 רו"כ.

מחירו בשאר ארצות: באוסטריה־אונגריה 6 ר"כ, באשכנז 12 מארק, ביתר הארצות 20 פראנק לשנה. לחצי ולרבע שנה לפי הערך.

העתון הזה הוא בית ועד לבחירי סופרי ישראל וחכמיו ולו מהלכים בכל ארבע כנפות הארץ. הוא מקדש לכל עניני היהדות, דגלו הוא דגל מאסף לכל המחנות אשר בקרבנו, לכל הדואגים לחיי ישראל ותקומתו ברוח לאמי וציוני. בו תבאר ותברר כל דרך וכל תחבלה לרפא בית ישראל ההרוס, לחזק כל מוסדיו ולהרבות כבודו ותפארתו.

הוא יפרד לשני ראשים: א) בינה לעתים. בו יבאו: מאמרים ראשיים בשאלות הזמן, הנוגעות בישראל בכל מקומות מושבותיו; ממחנה צוררינו — כל דבר הנוגע בתנועה האנטיסמיטית; השבוע — ברור ולבון מקרי השבוע היותר נכבדים; התנועה הציונית — כל החדשות ממחנה הציונים בכל מקום שהם; מכתבים ע"ד חיי היהודים ויחסם אל העמים, שבתוכם הם יושבים; נפוצות יהודה — חדשות קצרות; ידיעות העולם. ב) אוצר הספרה. בו יבאו מאמרים בחכמת ישראל, קורותיו ותולדותיו בעתים ובארצות שונות; ידיעות ספרותיות; מאמרי בקרת; שירים, ספורים ופיליטון; מאמרי מדע כלליים.

ברוסיה מקבלים אותו דרך ווארשא בסדרים נכונים. הוא העתון היותר מסוגל למודעות (אנאָנסען), התלויות בהתפשטות רבה, כי יש לו קוראים בכל מקום. ברוסיה נחוץ לפנות במשלוח הכסף — מלבד אל העורך — אל: Abraham Fuchs, Bjalistok, Sobornaja ul.

בשאר ארצות רק אל העורך לבדו. האדריסה אל העורך בכל עניני הרידקציה והאדמיניסטרציה:

Red. J. S. Fuchs, Krakau (Oesterreich).

מחיר המודעות, שיש להן התפשטות מרובה, בזול מאד. גליונות למבחן ישלח העורך לכל דורש.

חברות ציוניות ורבנים ישיגו הנחה מהמחיר הקבוע. לפנות בזה רק אל העורך לבדו.

Acide tanique gr 7 }
Dermatol " 2 } poudre

Solution d'acide borique 4%
gr 600.

Gaze Salol 1 m.

Vaseline pure borique 10% gr 25.

DATE DUE
